

LightT

KIPERELT VÁLTOZÁS UNIÓS JOGÁLLAMISÁGI VÍVMÁNYOKKAL KAPCSOLATOS JOGÁSZKÉPZÉS

KÉPZÉSI CSOMAG

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglaló.....	7
KÉPZÉSI MODULOK	9
Képzők képzése.....	10
Bevezető képzés	17
Haladó képzés	21
KÉPZÉSI ANYAG.....	27
A jogállamiság fogalma - meghatározások és alkotóelemek	28
Az uniós jogrend hierarchiája és általános elvei	35
Az EU és az EJEE közötti kapcsolat.....	49
Európai bíróságok és eljárások.....	55
Igazságügyi függetlenség.....	80
Polgári részvétel.....	113
Az EU megkülönböztetésellenes jogszabályainak jogállamisági elemei.....	140
Az EU Charta alkalmazásának összehasonlító felülvizsgálata a konzorciumi tagállamokban.....	146
Példák a jogállamisági jogviták sikeres lefolytatására nemzeti és európai bíróságok előtt.....	165
Az igazságügyi képzési módszertan alapelvei	185

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

CFR(EU)	Az Európai Unió Alapjogi Chartája
CJEU	Az Európai Unió Bírósága
CoE	Európa Tanács
EK	Európai Bizottság
ECHR	Emberi jogok európai egyezménye
ECtHR	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJTN	Európai Igazságügyi Képzési Hálózat
EPPO	Európai Ügyészség
EU	Európai Unió
FRA	Európai Unió Alapjogi Ügynöksége
HRD	Az emberi jogok védelmezője
ISHR	Nemzetközi szolgálat az emberi jogokért
ODIHR	Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
PPU	Procédure Préliminaire d'Urgence (sürgős előzetes döntéshozatali eljárás)
RoL	Jogállamiság
SLAPP	Stratégiai per a nyilvánosság részvétele ellen
TEU	Az Európai Unióról szóló szerződés
TFEU	Az Európai Unió működéséről szóló szerződés
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
UNODC	ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala

Összefoglaló

A projekt. *Kiperelt változás: uniós jogállamisági vívmányokkal kapcsolatos jogászképzés (LighT)* egy uniós finanszírozású intézkedés (JUST-2021-JTRA), amelynek célja a jogállamiság megerősítése a nemzeti jogászok mint a változásért felelős szereplők teljesítőképességének megerősítése által. A projekt öt olyan uniós tagállamban – Bulgáriában, Görögországban, Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Magyarországon – fut, amelyek e téren jelentős kihívásokkal küzdenek, és a tervek szerint képzést nyújt:

- 300, a jogállamisággal kapcsolatos bevezető szintű ismeretekkel rendelkező jogász
- 45 aktivista ügyvéd és emberi jogi aktivista
- és 8 oktató számára.

A képzés célja, hogy az Európai Bizottságnak a jogegyenlőségről szóló jelentéseiben meghatározott, a jogegyenlőséggel kapcsolatos kulcstémákat tárgyalja: az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, az átláthatóságot és a korrupció elleni küzdelmet, az információszabadságot, a média- és sajtószabadságot, valamint az állampolgári részvételt. A képzés a jogbiztonság további, a konzorciumi országok számára releváns és a projekt képzési szükségletelemzése során azonosított elemeivel is foglalkozik. A tantervet követve az egyes képzési tevékenységek kialakítása rugalmasan történik, lehetővé téve a képzők számára, hogy a szervező ország és a képzésben résztvevők profilja alapján az általuk leginkább relevánsnak ítélt konkrét témakör(ök)re helyezték a hangsúlyt.

Végrehajtó konzorcium. A projektet akadémiai intézményekből és civil társadalmi szervezetekből álló konzorcium hajtja végre, amely nagy tapasztalattal rendelkezik a projekt témái és a jogi szakemberek képzésének megszervezése terén.

A projekt koordinátora az **Európai Alkotmányjogi Központ - CECL (EL)**. A CECL egy vezető nonprofit kutatóintézet, amely kiterjedt tapasztalattal rendelkezik a jogi és igazságügyi reformok terén, és komoly eredményeket ért el az intézményi reformok és a kapacitásépítés terén. A CECL emellett az EU Alapjogi Ügynökségének (FRA) nemzeti fókuszpontja Görögországban, és így felelős az alapvető jogok területét érintő jogalkotási és szakpolitikai fejleményekre vonatkozó szisztematikus adatgyűjtésért és nyomon követésért.

A **Kozminski Egyetem - ALK (PL)** nem állami felsőoktatási intézmény, amely jogi szakirányú tanulmányokat kínál Lengyelországban. Az ALK valamennyi munkacsoportban részt vesz, és felelős az oktatóknak és jogászoknak szóló képzési anyagok kidolgozásáért, valamint a lengyelországi képzési tevékenységek megszervezéséért.

A **Centre for the Study of Democracy - CSD (BG)** egy olyan közpolitikai intézet, amely a politikára és a civil társadalomra gyakorolt hatásán keresztül segíti az európai reformfolyamatot, és jelentős tapasztalatokkal rendelkezik a CSD az igazságszolgáltatás és a jogászok jogállamisággal kapcsolatos kapacitásának kiépítésében. Az intézet jelentős szerepet játszott a bulgáriai és európai igazságügyi reformok kidolgozásában, többek között az igazságügyi reformkezdeményezés létrehozásával, a különböző nyomon követési mechanizmusokkal való együttműködéssel, valamint a politikai döntéshozók és a gyakorlati szakemberek kapacitásának kiépítésével egy jobb és az emberi jogoknak jobban megfelelő igazságügyi rendszer kiépítése érdekében.

A **Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpontja, Kiválósági Központ - CSS (HU)** aktívan részt vesz a jogtudományok művelésében, valamint a magyarországi jogtudósok szakmai

rendezvényeinek és tevékenységeinek szervezésében, különösen aktív a jogállamiság témakörében megjelenő tudományos publikációk terén.

A **ProRefugiu Egyesület (RO)** egy nem kormányzati szervezet, amely az ügyvédek, ügyészek és bírák számára szervezett igazságügyi képzésekre, valamint jogi kutatásra összpontosít. A szervezet fenntartható együttműködést folytat az ország igazságügyi képzési intézményeivel, ügyvédi kamarákkal, ügyvédi kamarák szövetségével és egyetemekkel.

Dokumentum leírása. Ez a dokumentum a projekt 2.3. „Képzési csomag” című teljesítendő dokumentuma. A képzési csomag a projekt képzési bizottságán belüli együttműködési folyamat eredménye, amely a projektországokban elvégzett képzési szükségletelemzés (TNA) megállapításaira épül. Ennek érdekében magában foglalja és rendszerezi a TNA során azonosított kulcsfontosságú témákat, tanulási célokat és hatékony képzési módszereket, és konkrét képzési kínálattá alakítja azokat a jogállamiság témája iránt érdeklődő jogászok számára.

A képzési csomag két fő részre tagolódik: a képzési modulok – amelyek az oktatási tartalom egységeit és az elvárt tanulási eredményeket írják le; és a képzési anyag – amely háttérinformációkat és elemzéseket tartalmaz az egyes témákról, forrásokról, linkekről és gyakorlati feladatokról, amelyeket a LighT oktatók a projekt képzési tevékenységei során használhatnak. A modulok és az anyagok továbbá tükrözik a projekt célcsoportjainak eltérő tudásszintjét és a szükséges készségeket, különbséget téve a képzők, az aktivista jogászok és a projekt témáiban bevezető szintű ismeretekkel rendelkező jogászok között.

A képzési csomagot a LighT képzési bizottság készítette, amely a jogállamiság szakértőiből áll, köztük akademikusokból, gyakorló jogászokból és a civil társadalomban dolgozó jogászokból. Az egyes témák társszerzői külső szakértők voltak (minden szerzőt a saját fejezetében említünk). A végleges dokumentumot a konzorcium a benyújtás előtt felülvizsgálta.

KÉPZÉSI MODULOK

Képzők képzése

Teljes tanulási óraszám: 22

1. modul

A modul címe: Bevezetés

Teljes tanulási óraszám: 1

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ennek a modulnak az a célja, hogy a képzést a LighT projekt és a képzéstanítási program (ToT) bemutatásával indítsa, megalapozva ezzel a következő lépéseket. Az egyik fő cél itt az, hogy erős kapcsolatot alakítson ki a résztvevők és a trénerek között, létrehozva az együttműködő és támogató tanulási környezetet. Ez megteremti az alapokat, mielőtt a képzés általános felépítését és a kulcsfontosságú témákat felvázolnánk. Végül a résztvevők megismerkednek a felnőttkori tanulás és az igazságügyi képzés módszertanának legfontosabb alapelveivel, amelyeket aztán a gyakorlati alkalmazás konkretizál.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése eredményeképpen a résztvevőknek el kell érniük a következőket:

- Megismerték a projektet és a ToT továbbképzés céljait;
- Megértették a projektben betöltött szerepüket és motivációt szereztek;
- Áttekintést nyertek az igazságügyi képzési módszerekről és az egymástól való tanulás elveiről.

A modul vázlata

1. komponens A projekt és alkalmazási körének bemutatása; a képzés (TOT) felépítése és módszertana

2. komponens Tour de table, megtörjük a jeget

3. komponens Tanulási célok és elvárt eredmények: a tréner szerepe a LighT-ban és azon túl; a felnőttkori tanulás alapelvei és az igazságügyi képzési módszerek; tanítás és tanulás a társaktól.

Indikatív képzési módszerek

- Jégtörők

- Előadások
- Megbeszélés

2. modul

A modul címe: Jogállamiság és demokratikus intézmények

Teljes tanulási óraszám: 6

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ebben a képzési modulban a jogállamiság fogalmának és összetevőinek meghatározására összpontosítunk a LighT projekt sajátos kontextusában. Megvizsgáljuk a TNA-kutatás során felmerült legfontosabb kihívásokat, hogy ezáltal meghatározzuk azokat a területeket, amelyek különös figyelmet igényelnek, különös tekintettel a jogállamisággal kapcsolatos legfontosabb rendszerszintű és intézményi kérdésekre, és azon belül is az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel és a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatosakra. A résztvevőknek lehetőségük lesz arra, hogy közös megbeszélések és tudásmegosztás révén véleményt cseréljenek a kulcsfontosságú kérdésekről, és megvizsgálják a peres és egyéb megoldási lehetőségeket.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőknek teljesíteniük kell a következőkkel:

- Megértették a jogállamiság meghatározását és megközelítését a LighT kontextusában;
- Világos áttekintést kaptak a részt vevő országok legfontosabb rendszerszintű és intézményi jogegyenlőségi kérdéseiről;
- Azonosították a joggyakorlással kapcsolatos főbb gyakorlati aggályokat;
- Megértették a prezentáció és az esettanulmány képzési módszereit, valamint az anyagszerkesztés legfontosabb elveit.

A modul vázlata

1. komponens Igazságszolgáltatási függetlenség és a hatalmi ágak szétválasztása; véleménynyilvánítás szabadsága az igazságszolgáltatásban

2. komponens Büntetőeljárás jog: az önkényesség és a jogorvoslatok hatékonyságának kezelése

3. komponens A független hatóságokat és más ellenőrző és kiegyensúlyozó mechanizmusokat fenyegető veszélyek: a visszaélésszerű megfigyelés és az illegális kémprogramok görögországi esete; a korrupció típusai és a korrupcióellenes keretek hatékonysága.

4. komponens A képzési módszerek megértése a gyakorlatban: hatásos prezentáció kidolgozása és megtartása (hatásos előadás és kommunikáció többféle formátumban)

5. komponens A képzési módszerek megértése a gyakorlatban: az esettanulmány (gyakorlati gyakorlat az anyagszerkesztésben)

Indikatív képzési módszerek

- Előadások és az esetjog áttekintése
- Esettanulmányok
- Problémamegoldás
- Megbeszélés

3. modul

A modul címe: Jogállamiság és civil társadalom

Teljes tanulási óraszám: 6

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ebben a képzési modulban a polgári tér és az egyéni jogok korlátozásának sokrétű témájával foglalkozunk, különböző nézőpontokból vizsgálva azt. Azzal kezdjük, hogy megvizsgáljuk, hogyan jelennek meg ezek a korlátozások jogi kérdésként, és olyan lehetséges eseteket veszünk figyelembe, amelyek jól példázzák a felmerülő kihívásokat. Elmélyedünk a kiszolgáltatott csoportokkal, köztük az LGBTQ+ közösséggel való bánásmód témájában, valamint az intézményi diszkrimináció mint elterjedt horizontális probléma vizsgálatában. Emellett felismerjük, hogy ezek a korlátozások milyen mélyreható hatással vannak az ügyvédekre, akik döntő szerepet játszanak a civil társadalomban. Foglalkozunk ezen túl a SLAPP-ek és a visszaéléseket bejelentők védelmének témájával, és megvizsgáljuk a nyilvánosság részvételét elősegítő egészséges környezet kialakításának etikai és jogi megközelítéseit. A civil társadalmi szervezetekben (CSO-k) és nem kormányzati szervezetekben (NGO-k) dolgozó ügyvédek, valamint a jogi segítségnyújtási szolgáltatások nyújtásában részt vevők egyedi kihívásokkal néznek szembe. A modul végére a résztvevők alaposan megértik, hogy az ügyvédek milyen szerepet játszhatnak a változás előmozdítóiként a polgári teret és az egyéni jogokat érintő korlátozások kezelésében és enyhítésében, és hogyan motiválhatják társaikat arra, hogy stratégiai megoldásokat keressenek ezekre a kérdésekre.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése által a résztvevők a következőket érték el:

- Világos áttekintést kaptak a civil társadalommal és a civil térrel kapcsolatos közös és kulcsfontosságú országspecifikus kérdésekről; megértették ezek hatását a részt vevő országok jogászaira;
- Megvitatták a rendszerszintű előítéleteket és azok bírósági kezelésének módjait; ismereteket és készségeket szereztek a kiszolgáltatott ügyfelekkel szembeni tapintatos megközelítésről;
- Világos képet kaptak a SLAPP-ek problémájáról és a bejelentők védelméről, ezek fontosságáról az egészséges demokrácia működése szempontjából, valamint arról, hogy ezek miként jelentkezhetnek jogi esetek formájában;
- Beszélje meg az esetválasztást és a stratégiai érvelést a társadalmi változások előmozdítása érdekében.

A modul vázlata

- 1. komponens** Az ügyvédek, az emberi jogi jogvédők és a civil társadalom előtt álló kihívások; az ügyvédi kamarák szerepe
- 2. komponens** Ellenséges politikai környezet és adminisztratív akadályok: a menekültügy és a migráció területének példája;
- 3. komponens** SLAPP-ek és a bejelentők védelme
- 4. komponens** Gender és LMBTQ+ kérdések
- 5. komponens** Esettanulmány-gyakorlat - csoportmunka

Indikatív képzési módszerek

- Előadások és az esetjog áttekintése
- Szerepjáték
- Brainstorming
- Vita
- Esettanulmányok
- Megbeszélés

4. modul

A modul címe: Jogállamiság (RoL) és pereskedés

Teljes tanulási óraszám: 6

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ebben a modulban több kritikus területet helyezünk előtérbe. Mindenekelőtt a nemzeti és az uniós jog közötti bonyolult kapcsolatot tárjuk fel, különös tekintettel az Alapjogi Chartára, hogy a résztvevők megértsék e jogi keretek közötti kölcsönhatást. Emellett megvizsgáljuk az uniós és az Európa Tanács-i bírósági eljárásokat, beleértve az előzetes döntéshozatali eljárás részletes vizsgálatát is, hogy a résztvevők átfogó képet kapjanak ezekről a mechanizmusokról.

A modul központi célja az igazságszolgáltatási rendszer és a közigazgatás gyakorlatával, perspektíváival és elfogultságaival kapcsolatos kihívások kezelése, nagy hangsúlyt fektetve az igazságosabb és méltányosabb jogi környezet kialakítására. A résztvevők ismereteket cserélnek és tapasztalatokat osztanak meg a peres eljárásokkal kapcsolatban, hangsúlyt fektetve a stratégiai megközelítésekre, a hatékony hálózatépítésre és a határokon átnyúló együttműködés fontosságára.

A pereskedésen túlmenően a hatékony fellépés alternatív lehetőségeit is fel fogjuk tárni. Ezek közé tartozik a változásért való kiállás és a jogalkotás folyamatában való aktív részvétel, amely képessé teszi a résztvevőket arra, hogy a törvényi reform proaktív szereplőivé és az alapvető jogok védelmezőivé váljanak.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzésének eredményeként a résztvevők:

- Alapos ismereteket szereztek az uniós jog értelmezésének és az európai bíróságok előtti eljárásnak az általános elveiről;
- Jártasságot szereztek a stratégiai esetválasztás és az érvelés terén;
- Gyakorlati ismereteket és tapasztalatokat cserélte arról, hogyan lehet a bírósági és közigazgatási gyakorlat hiányosságait orvosolni;
- Eszmét cseréltek a jogállamisági feltételek javításával kapcsolatos cselekvési lehetőségekről.

A modul vázlata

1. komponens Az uniós jog általános elvei: hogyan lehet fenntartani az uniós jog hatékonyságát a nem hatékony átültetés/alkalmazás esetén?

2. komponens Az Alapjogi Charta alkalmazási köre és a projekt témáihoz kapcsolódó konkrét cikkek (az igazságszolgáltatáshoz és a tisztességes eljáráshoz való hozzáférés, a véleménynyilvánítás és a tájékoztatás szabadsága, a gyülekezési és egyesülési szabadság, a menedékjog és a visszaküldés tilalma).

3. komponens A bírósági és közigazgatási gyakorlat hiányosságainak kezelése: az CJEU/ECHR ítélkezési gyakorlatának nem végrehajtása, az uniós joggal szembeni félelem, az előzetes döntéshozatali eljárás korlátozott alkalmazása; az uniós jog hozzáadott értéke a peres eljárásokban - sikertörténetek és motiváció; aktív vita: az ügyfelek meggyőzése az európai szintű pereskedésről.

4. komponens Európai hálózatok és határokon átnyúló együttműködés

5. komponens Egyéb cselekvési lehetőségek: érdekérvényesítés, kollektív fellépés, részvétel a nyilvános konzultációban és a jogalkotásban.

Indikatív képzési módszerek

- Előadások és az esetjog áttekintése
- Brainstorming
- Aktív vita

5. modul

A modul címe: Képzésszervezés és lebonyolítás

Teljes tanulási óraszám: 3

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ennek a képzési modulnak az a fő célja, hogy a résztvevők alapvető gyakorlati készségeket és ismereteket szerezzenek hatékony képzési programok megszervezéséhez és lebonyolításához. A modul a képzés tervezésének és megvalósításának számos alapvető szempontját tárgyalja, beleértve a képzési program hatékony felépítését és megszervezését, a tananyagtervezést és -fejlesztést, a képzési témák, oktatók és résztvevők kiválasztását, valamint a képzés értékelését és értékelését.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőknek rendelkezniük kell a következőkkel:

- Tanfolyamok tervezéséhez és lebonyolításához szükséges alapvető ismeretek és készségek.
- Világos értéke a jól megtervezett képzés értékelése általi hozzáadott értékének
- A Light ToT értékelése.

A modul vázlata

1. komponens A képzés megszervezése és lebonyolítása
2. komponens Elbírálás és értékelés
3. komponens A képzés értékelése

Indikatív képzési módszerek

- Prezentációk
- Megbeszélés
- Szerepjáték

Bevezető képzés

Teljes tanulási óraszám: 12

1. modul

A modul címe: Az uniós jog alapelemei és alapelvei jogászok számára

Teljes tanulási óraszám: 3

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

A modul célja, hogy az uniós jog és a jogállamisági vívmányok alkalmazásával kapcsolatban korlátozott ismeretekkel rendelkező jogászokat megismertesse a központi elvekkel és normákkal, kiindulópontként a képzés kontextusának megértéséhez. E bevezető modul során alapvető fontosságú általában az uniós jogi normák és különösen az adott terület szempontjából jelentkező hozzáadott értékének hangsúlyozása is. Ez kulcsfontosságú ahhoz, hogy a konzorciumi országokban általánosságban megfigyelhető, az uniós joggal szembeni elterjedt ellenérzéseket eloszlassuk, felkeltsük a résztvevők érdeklődését, és motiváljuk őket a tanulási folyamatban való aktív részvételre. A következő témákat kell bevonni és kezelni ebben a modulban:

- Az EU alapvető értékei, amelyet az Európai Unióról Szóló Szerződés (TEU) 2. Cikke fektet le,
- A jogállamiság meghatározása és a kapcsolódó kihívások,
- Az uniós jog értelmezésének és alkalmazásának általános elvei (szubszidiaritás, hatékonyság stb.)
- Az Alapjogi Charta alkalmazási köre és a jogállamiságra vonatkozó legfontosabb rendelkezések
- Uniós eljárások: az előzetes döntéshozatali eljárás hatálya és alkalmazása (Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (TFEU) 267. cikk, TEU 19. cikk).

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőktől elvárt:

- A jogállamisági rendelet fő összetevőinek, valamint az EU értékrendjében és jogrendjében elfoglalt helyének megértése.
- Az uniós jog alkalmazásának fő elveinek megértése (az uniós jog hatálya, beleértve a Chartát, a nemzeti joggal és a nemzetközi/regionális rendelkezésekkel való kapcsolat stb.).
- Értse meg, hogy mi az előzetes döntéshozatal iránti kérelem, mikor alkalmazható, és mi lehet a hozzáadott értéke.

A modul vázlata

- 1. komponens** Az uniós elsődleges jog és az uniós jog általános elveinek áttekintése; az uniós jog elsőbbségével kapcsolatos jelenlegi tendenciák; elmélet és ítélkezési gyakorlat.
- 2. komponens** Az EU Alapjogi Chartájának áttekintése; a Charta alkalmazási köre és a jogállamiságra vonatkozó rendelkezések; a Chartára való hivatkozás a nemzeti bíróságok előtt.
- 3. komponens** Az előzetes döntéshozatali eljárás tárgya és hatálya.

Indikatív képzési módszerek

- Prezentációk és az esetjog áttekintése
- Esettanulmányok
- Megbeszélés

2. modul

A modul címe: jogállamiság és az alapvető demokratikus jogok gyakorlása

Teljes tanulási óraszám: 6

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ebben a modulban a résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy tanulmányozzák a jogállamiság és az alapvető jogok közötti kapcsolatot, ahogyan azt a CFR és az ECHR megállapítja. Ez az ismerős téma ideális arra, hogy a résztvevők konkrét példákon keresztül ismerkedjenek meg a jogállamisági vívmányok alkalmazásával, és bemutassák a releváns érvelést, amelyet a gyakorlatban általában alkalmazott "hagyományosabb" megközelítések mellett lehet alkalmazni.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőktől elvárt:

- Annak megértése, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos ügyeket hogyan lehet jogállamisági kérdésként megközelíteni és érvelni.
- Képesség az alapvető jogok és a jogállamiság főbb fogalmait konkrét ügyekben alkalmazni, és elemi jogállamisági jogi érveket megfogalmazni.

A modul vázlata

1. komponens Az alapvető jogok védelme mint jogállamisági kérdés

2. komponens Példák a jogállamisággal kapcsolatos konkrét területeken folytatott peres eljárásokra és érvelésre: gyülekezési és egyesülési jog; szólásszabadság és információszabadság (a bejelentők védelme, újságírók elleni SLAPP-percek); gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények.

3. komponens A jogállamisági garanciák alkalmazása a kiszolgáltatott személyek és csoportok, köztük a migránsok (migránsok, nemzetközi védelemben részesülők, menedékkérők), LMBTQI+ személyek és nők esetében.

4. komponens Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel, a fegyverek egyenlőségével és a hatékony jogorvoslatokkal kapcsolatos büntetőeljárási biztosítékok alkalmazása.

Indikatív képzési módszerek

- Prezentációk és az esetjog áttekintése
- Esettanulmányok
- Brainstorming
- Megbeszélés

3. modul

A modul címe: erőforrások, hálózatok és kommunikáció

Teljes tanulási óraszám: 3

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

A modul célja, hogy a résztvevők gyakorlati tanácsokat, információkat és forrásokat kapjanak, amelyek segítik őket abban, hogy jogi gyakorlatukba minél több jogállamisági / EU-s joggal kapcsolatos esetet vegyenek fel. Az oktatóknak konkrétan a következőkkel kell foglalkozniuk:

- Az európai joggal és esetjoggal foglalkozó meglévő adatbázisok (Eur-lex, Curia, Hudoc, Charterpedia stb.) bemutatása és funkciójának ismertetése.
- Alternatív források és azok bírósági felhasználása: szürke szakirodalom, országjelentések, nemzetközi iránymutatások, stratégiai dokumentumok.
- Ügyfélkezelés és kommunikáció: hogyan győzze meg ügyfelét arról, hogy folytassa a pereskedést az európai bíróságok előtt - az eljárás időtartamára, költségeire és hatékonyságára vonatkozó érvek

- Kapcsolódás és támogatás: a meglévő ügyvédi hálózatok és a jogállamiságot támogató szerepük.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőktől elvárjuk a következőket:

- Megtanulták, hogyan lehet az online források és hálózatok segítségével naprakészen követni az uniós jog és a közösségi jog fejleményeit.
- Elsajátították az alternatív forrásokból származó információk alapján történő ügyépítés készségeit.
- Elsajátították az alapvető ügyfélkezelési és kommunikációs készségeket.
- Azonosították a támogatási forrásokat, és megértették a hálózatok szerepét és hozzáadott értékét.

A modul vázlata

- 1. komponens** Releváns weboldalak és adatbázisok bemutatása
- 2. komponens** A nem kötelező erejű jogi eszközök alkalmazása a bíróságon és a szürke szakirodalom alapján történő bizonyítás
- 3. komponens** Ügyfélkezelési és kommunikációs készségek fejlesztése: az ügyfél meggyőzése az európai peres eljárások folytatásáról
- 4. komponens** Hálózatépítés és önszerveződés; az ügyvédi kamarák szerepe; európai jogi hálózatok és munkájuk (CCBE, ELENA, LEAP és mások); az emberi jogok védelmezőinek védelme.

Indikatív képzési módszerek

- Demonstrációk
- Forgatókönyvek
- Szerepjáték
- Brainstorming
- Megbeszélés

Haladó képzés

Teljes tanulási óraszám: 12

1. modul

A modul címe: Jogállamiság az EU-ban - kihívások és európai megközelítések

Teljes tanulási óraszám: 2

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

E modul célja a jogállamiság (RoL) fogalmának és egyes összetevőinek tisztázása olyan operatív módon, amely ezt az elvont fogalmat konkrét peres ügyekhez kapcsolja. Ennek érdekében áttekinti a jelenlegi európai (és nemzetközi) megközelítéseket, valamint a RoL-témákkal kapcsolatos releváns, naprakész ítélkezési gyakorlatot, különösen az CJEU előzetes döntéshozatali eljárásról szóló határozataiban, valamint az ECtHR emberi jogok megsértésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát, a RoL szemszögéből nézve. A résztvevők gyakorolni fogják a nemzeti bíróságokhoz benyújtott előzetes döntéshozatal iránti beadványok benyújtását, és a sikeres ügyek alapján megvizsgálják a hatékony érvelést. A résztvevőket felkérjük, hogy osszák meg a jogállamisággal kapcsolatos kihívásokkal kapcsolatos tapasztalataikat saját joghatóságukban, valamint vitassák meg az európai kérdéseket és stratégiai prioritásokat.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a résztvevőktől a következőket várjuk el:

- Megértették, hogy a RoL koncepciója hogyan kapcsolódik össze konkrét peres ügyekkel a gyakorlatban.
- Áttekintést nyertek a jelenlegi joggyakorlatról és példákat sikeres stratégiákról az európai és hazai bíróságok előtt.
- Tisztázták az előzetes döntéshozatali eljárással kapcsolatos esetleges bizonytalanságokat, beleértve azt is, hogy hogyan lehet sikeresen érvelni a nemzeti bíróságok előtt történő előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel kapcsolatban.
- Gyarapították a RoL-ügyek azonosításában és a tárgyalásukban való jártasságukat.
- Áttekintést nyertek a jogállamisággal kapcsolatos aktuális problémákról, különös tekintettel az igazságszolgáltatás függetlenségére és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre, a gyülekezési és egyesülési szabadságra, valamint az emberi jogok megsértésére.

A modul vázlata

1. komponens Mit jelent a jogállamiság a jogász számára? Uniós értékek, a jogállamisággal kapcsolatos elsődleges és másodlagos uniós jog. A jogállamiság alkotóelemei, az esetjogból levezetett elvek és érvek.

2. komponens RoL-érvelés a nemzeti bíróságok előtt - mit kell szem előtt tartani az uniós vívmányokra való hivatkozáskor; sikeres érvelés az előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel kapcsolatban - példák az ítélkezési gyakorlatból.

3. komponens A jogállamiság intézményi aspektusai: fékek és ellensúlyok, a hatalmi ágak elválasztása és a bírói függetlenség; az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és a fegyverek egyenlősége (ügyvédhez és költségmentességhez való hozzáférés, eljárási biztosítékok alkalmazása a tárgyalás során); a kölcsönös bizalmat és az igazságügyi együttműködést fenyegető veszélyek - példák az EEP-ből.

4. komponens A helyi jog és a civil társadalom: a gyülekezési és egyesülési szabadsággal kapcsolatos kihívások; a polgári részvétel akadályai és a polgári tér korlátozása.

Indikatív képzési módszerek

- Prezentációk és az esetjog áttekintése
- Esettanulmányok és forgatókönyvek
- Szerepjáték
- Brainstorming
- Megbeszélés

2. modul

A modul címe: RoL-érvelés - konkrét témákból kiindulva

Teljes tanulási óraszám: 4

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

Ebben a modulban a résztvevők a jogállamisággal kapcsolatos legfontosabb elvek és normák alkalmazását sajátítják el, az egyes témákkal kapcsolatos alapvető esetjog és jogtudományi fejlemények feltárásán keresztül. Azonosítják a sikeres érveket/ügytípusokat, mérlegelik a stratégiai peres eljárások prioritásait, a kiszolgáltatott személyek és a konkrét jogsértések áldozatainak hatékony védelmére és képviselőre összpontosítanak. Hangsúlyt fektetnek a Light kontextusában különösen relevánsnak ítélt személycsoportokra, például a migrációban élő személyek (nemzetközi védelemben részesülők, menedékjogot kérők, migránsok), az LMBTQI+ közösség tagjai, a nők - különösen a reprodukív jogaik tekintetében - és más, az egyes nemzeti kontextusokban releváns marginalizált csoportok (pl. romák, kábítószerrel való visszaélésben szenvedők stb.).

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a következőket várjuk a résztvevőktől:

- Áttekintést nyertek a jogállamisággal kapcsolatos aggályokról konkrét témákkal kapcsolatban, valamint arról, hogy az európai bíróságok hogyan kezelik ezeket az esetjogukban.
- Megtanulták, hogyan lehet kritikusan megközelíteni a jogegyenlőségi kérdéseket nemzeti és európai kontextusban.
- Képesek tudásukat és tapasztalataikat a gyakorlatba átültetni az előzetes döntéshozatalra vonatkozó referenciákra összpontosító, célzott RoL-érvelésen keresztül.

A modul vázlata

1. komponens Jogesetelemzés: a fő témák, joggyakorlati tendenciák és az elfogadott érvelés azonosítása.

2. komponens Jogegyenlőség és a kiszolgáltatott személyek jogai: törvény előtti egyenlőség; gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények; támadásoknak kitett kiszolgáltatott csoportok - LMBTQI+ személyek, migránsok, nők.

3. komponens A szabadságjogok megsértésének áldozatai: a visszaélésszerű/jogellenes megfigyelés és a kémprogramok áldozatai; korrupciós/igazgatási ügyek bejelentői/tanúi; SLAPP-perek célpontjai.

4. komponens Az ismeretek átültetése a gyakorlatba: érvelés kidolgozása előzetes döntéshozatal iránti kérelemhez

Indikatív képzési módszerek

- Az esetjog felülvizsgálata
- Esettanulmányok és forgatókönyvek
- Brainstorming
- Megbeszélés

3. modul

A modul címe: A jogállamiság védelme - a jogászok szerepe

Teljes tanulási óraszám: 4

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

A modul célja elsősorban annak bemutatása, hogy a jogászok milyen módon védhetik és javíthatják a jogállamiságot saját országukban és szélesebb régiójukban. A résztvevők megvitatják a mindennapi munkájuk során felmerülő rendszerszintű kihívásokat, megosztják egymással tapasztalataikat és gyakorlati tippjeiket az ellenséges jogi és politikai környezetben való eligazodáshoz, valamint ötleteket gyűjtenek az uniós jog és eljárás által biztosított lehetőségek kihasználásának innovatív módszereiről. A fő cél itt a résztvevők motiválása és a magabiztosságuk növelése a kollégákkal folytatott, megoldásokra és a bevált gyakorlatokra összpontosító eszmecsere keresztül. Ez a szakasz mind a bírósági, mind a nem bírósági utakat és eljárásokat feltárja, beleértve a nemzeti és uniós szervek és független hatóságok, például az Európai Bizottság vagy az EPPO előtti eljárásokat.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a következőket várjuk el a résztvevőktől:

- Legyenek tisztában a különböző lehetőségekkel, amikor nemzeti és uniós szinten foglalkoznak a jogegyenlőséggel kapcsolatos aggályokkal.
- Bírjanak eljárási ismeretekkel arról, hogyan lehet a különböző európai szervekhez/intézményekhez fordulni.
- Értsék szerepüket a helyi és nemzetközi joggal kapcsolatban, valamint a saját országukban és azon kívül is a változás megteremtésében rejlő lehetőségeiket.

A modul vázlata

1. komponens Hogyan közelítsük meg a CJEU/ECtHR-ítéletek be nem tartásának kérdését; az ítéletek végrehajtásának nyomon követése: beavatkozás regionális szinten; jogorvoslati lehetőségek.

2. komponens A jogegyenlőséggel kapcsolatos kérdések kezelése a bíróságokon túl: az EPPO, a feltételeességi rendelet és az uniós forrásokhoz való hozzáférés; jogsértési eljárások: az Európai Bizottsághoz benyújtott panaszok és az EU Parlamenthez benyújtott petíciók; nem jogi/szoft jogi erőforrások felhasználása.

3. komponens A nyilvános vita befolyásolása: kollektív vagy egyéni részvétel a jogalkotásban és a politikai konzultációkban; a kamarák szerepe; az aktivista ügyvédek védelme.

Indikatív képzési módszerek

- Aktív vita és ötletelés
- Demonstrációk
- Prezentációk

4. modul

A modul címe: Gyakorlati készségek, erőforrások és együttműködés

Teljes tanulási óraszám: 2

Áttekintés/összefoglaló

A modul rövid leírása

A modul célja, hogy gyakorlati ismereteket és forrásokat nyújtson a jogászok számára az uniós joggal és a közösségi vívmányokkal kapcsolatos ismereteik naprakészen tartásához. A résztvevők továbbá megvitatják a határokon átnyúló együttműködésen és hálózatokon keresztül megvalósuló megoldásokat.

Tanulási célok és várt eredmények

A modul elvégzése után a következőket várjuk el a résztvevőktől:

- Áttekintést nyertek az uniós joggal és ítélkezési gyakorlattal kapcsolatos hasznos digitális forrásokról, különös tekintettel a projekt témáira.
- Ismereteket szereztek a jogi hálózatokról és arról, hogy miképpen tudják kihasználni kollektív erőforrásaikat peres és érdekérvényesítő tevékenységeik során.

A modul vázlata

- 1. komponens** Az uniós jog és joggyakorlat fejlődésének naprakész követése: jogi adatbázisok és források
- 2. komponens** A RoL-tények megállapítása: rendelkezésre álló eszköztárak és értékelési eszközök
- 3. komponens** Európai jogi hálózatok: a már meglévő jogi közösségek előnyeinek kihasználása; együttműködés a jogállamiság megerősítéséért

Indikatív képzési módszerek

- Aktív vita és ötletelés
- Demonstrációk
- Prezentációk

KÉPZÉSI ANYAG

A jogállamiság fogalma - meghatározások és alkotóelemek

Szerző: Zoi Anna Kasapi LL.M., CECL

Összefoglaló. Az európai projekt a jogállamiság állandó tiszteletben tartására épül minden tagállamban.¹ Amellett, hogy ez az EU egyik alapértéke, amelyet az Európai Unió működéséről szóló szerződés 1. cikke (1) bekezdése rögzít, a TEU. 2. cikkében rögzített jogállamiság a tagállamok közötti kölcsönös bizalom, az uniós jog hatékony alkalmazása, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség és az EU belső piacának működéséhez szükséges előfeltétel, ahol a jogszabályokat hatékonyan és egységesen alkalmazzák, és a költségvetést az alkalmazandó szabályoknak megfelelően költik el. A jogállamiságot fenyegető veszélyeket ezért az EU működésének jogi, politikai és gazdasági alapjait érintő kihívásnak tekintik.

A jogegyenlőség a nemzetközi jog fogalma is, amely számos nemzetközi és regionális jogi dokumentumban és szerződésben megtalálható, és egyetemes érvényű elvnek tekinthető.

Annak ellenére, hogy a jogállamiság minden működő demokrácia számára kulcsfontosságú, a jogállamiság fogalmának meghatározásában megdöbbentően hiányzik a konszenzus. A jogelméleti szakemberek, a jogalkalmazók, az államok és a nemzetközi szervezetek nem értenek egyet a fogalom konkrét funkcióját és alkotóelemeit illetően, amelyeket kiemelten kezelnek, vagy éppen ellenkezőleg, figyelmen kívül hagynak.

E bevezető fejezet célja, hogy áttekintést nyújtson a jogállamiság nemzetközi és regionális szintű jelenlegi megközelítéseiről, különös tekintettel Európára és azon belül az EU-ra. Rávilágít a fogalom koherens, általánosan elfogadott meghatározásának hiányára, bemutatja az Európa Tanács és az Európai Unió által preferált operatív megközelítést, és meghatározza annak különböző alkotóelemeit,

A képzőknek az ebben a fejezetben szereplő információkat arra kell használniuk, hogy a különböző szintű ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkező résztvevőket bevezessék a RoL-ról folyó vitába. Hangsúlyozniuk kell, hogy a fogalomnak nem létezik egyetlen egyetemes meghatározása, és hogy elsősorban az államok felelősek a fogalom meghatározásáért saját alkotmányos és jogi hagyományaik, valamint a nemzetközi szervezetekben/egyezményekben való tagságukból eredő vonatkozó nemzetközi kötelezettségeik összefüggésében. Végezetül hangsúlyozniuk kell az uniós megközelítést, beleértve a RoL-jelentés módszertanát és a tagállamok megfelelő kötelezettségeit, amelyek beperelhető cselekményekhez és mulasztásokhoz vezethetnek. Fontos hangsúlyozni, hogy az itt azonosított különböző RoL-összetevők kulcsfontosságúak annak megértéséhez, hogy az elv hogyan használható fel a gyakorlatban a jogi érvelésben, hogy az elsődleges uniós jogra való hivatkozással erősítse az ügyet.

Kapcsolódó modulok:

2. TOT modul – Jogállamiság és a demokratikus intézmények

Bevezető modul 2 - A jogállamiság és az alapvető demokratikus jogok gyakorlása

¹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának - A jogállamiság megerősítése az Unión belül - Cselekvési terv, COM(2019) 343 final, Brüsszel, 2019.7.17.

azzal a céllal, hogy segítse a gyakorlati szakembereket a jogállamiság túlságosan elméleti koncepciójának összekapcsolásában annak gyakorlati alkalmazásával.

Fejezet tartalma

- A jogállamiság nemzetközi megközelítései és fogalommeghatározásai
- A regionális szintű jogállamiság
- Az Európa Tanács keretrendszerének közelebbi vizsgálata
- A jogállamiság az Európai Unióban

A jogállamiság nemzetközi megközelítései és meghatározásai. A jogállamiság egyetemes érvényű fogalom.² Az ENSZ 2005-ben egyhangúlag jóváhagyta, hogy „a jogállamiság egyetemes érvényesülésére és végrehajtására van szükség mind nemzeti, mind nemzetközi szinten”.³ Ennek érdekében jogállamisági mutatókat vezettek be, hogy nyomon kövessék és támogassák a jogállamiságot a fejlődő országokban. A mutatókat egy [végrehajtási útmutatóba](#) foglalták, amely 135 mutatót tartalmaz három kulcsfontosságú intézményre vonatkozóan: rendőrség (41 mutató); igazságszolgáltatási rendszer (51 mutató); és börtönök (43 mutató).

Az ENSZ a jogállamiságot a kormányzás elveként és a béketeremtés alapvető szempontjaként ismeri el, amely elengedhetetlen a hatékony és hiteles demokratikus intézményekhez. Ugyanakkor azt is elismerik, hogy a fogalomnak nincs egységes, általánosan elfogadott meghatározása. Az ENSZ keretein belül a jogállamiság következő meghatározását használják:

[A jogállamiság] a kormányzás olyan elvére utal, amelyben minden személy, intézmény és szervezet, a köz- és a magánszféra, beleértve magát az államot is, elszámoltatható a nyilvánosan kihirdetett, egyenlően végrehajtott és függetlenül megítélt törvények szerint, amelyek összhangban vannak a nemzetközi emberi jogi normákkal és szabványokkal. Ez olyan intézkedéseket is megkövetel, amelyek biztosítják a jog elsőbbsége, a törvény előtti egyenlőség, a törvény előtti elszámoltathatóság, a jogalkalmazás méltányossága, a hatalmi ágak szétválasztása, a döntéshozatalban való részvétel, a jogbiztonság, az önkény elkerülése, valamint az eljárási és jogi átláthatóság elveinek betartását.

A főtitkár jelentése a jogállamiságról és az átmeneti igazságszolgáltatásról a konfliktusokkal küzdő és konfliktus utáni társadalmakban (S/2004/616), (1) bekezdés. 6.

A regionális szintű jogállamiság. Másodlagos szinten a regionális szervek és szervezetek a jogállamisági jogot egyik alapelvüknek és a tagállamok és intézményeik demokratikus működését biztosító vezérlő

² A jogállamisági ellenőrző lista, az Európa Tanács Velencei Bizottsága, a Velencei Bizottság által elfogadva a 106. plenáris ülésén, Velencében, 2016. március 11-12-én, elérhető a https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule_of_Law_Check_List.pdf honlapon.

³ Egyesült Nemzetek Szervezete, A világ-csúcstalálkozó 2005. évi záródokumentuma (134. pont), elérhető a https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RE_S_60_1.pdf honlapon.

értéknek ismerik el. A hatalom jogállamisággal összhangban történő gyakorlása az [Amerika-közi Demokratikus Chartában](#) a működő képviseleti demokrácia egyik alapvető elemeként szerepel, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, az időszakos, szabad és tisztességes választások megtartása, a politikai pártok és szervezetek pluralista rendszere, valamint a hatalmi ágak szétválasztása mellett (3. cikk). Az Afrikai Egységsszervezet (OAU) tagállamai az [Afrikai Unió Alapító Okiratában](#) kinyilvánították elkötelezettségüket az emberi jogok és a népek jogának előmozdítására és védelmére, a demokratikus intézmények és kultúra megszilárdítására, valamint a jó kormányzás és a jogállamiság biztosítására. Elkötelezettségüket megerősíti az [Agenda 2063: Az általunk kívánt Afrika](#) (3. célkitűzés) is, amely a jogállamiságra mint a békés és konfliktusmentes afrikai kontinens megteremtésének szükséges előfeltételére összpontosít.

Az Európa Tanács keretrendszerének közelebbi vizsgálata. A jogállamiság különleges helyet foglal el az európai demokratikus és jogi hagyományokban, és az Európa Tanács (ET) vezető szerepet játszik ennek fenntartásában és megerősítésében az egész kontinensen. Az [Európa Tanács alapokmányának preambuluma](#) a jogállamiságot az „[európai] népek közös örökségét képező szellemi és erkölcsi értékek” egyikeként, valamint minden valódi demokrácia alapját képező három alapelv egyikeként ismeri el, az egyéni szabadsággal és a politikai szabadsággal együtt, míg az [Emberi Jogok Európai Egyezményének](#) (ECHR) aláírói a preambulumban megerősítették, hogy „*mint az európai országok hasonló felfogású kormányai, melyek a politikai hagyományok, eszmények, a szabadság és a jog uralma közös örökségével rendelkeznek*”.

Az Európa Tanács keretén belül a demokráciával és a helyi joggal kapcsolatos hiteles iránymutatást nyújtó illetékes szerv a [demokrácia a jogon keresztül történő megvalósításával foglalkozó Európai Bizottság](#) (közismert nevén a Velencei Bizottság). A Velencei Bizottság független tanácsadó testület, amely együttműködik az Európa Tanács tagállamaival, valamint az érdekelt harmadik országokkal és nemzetközi szervezetekkel és testületekkel a jogállamiság, az emberi jogok és a demokrácia alapvető értékeinek előmozdítása érdekében.

A Velencei Bizottság a [jogállamiságról szóló 2011-es jelentés](#)ében a pozitív jog kontextusában vizsgálta a jogállamiság fogalmát, és megpróbálta megkülönböztetni a **Rechtsstaat** (amely inkább az állam természetére és annak meghatározására összpontosít az abszolutista állammal szemben) és az **État de droit** (amely a jogra mint az alapvető jogok garanciájára összpontosít a jogalkotóval szemben) hasonló fogalmaitól. A megfelelő és átfogó meghatározáson való elmélkedés során azonban a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a jogállamiság **nem definiálható**. Ezért ahelyett, hogy továbbra is egy lehetetlen és nehezen kivitelezhető elméleti definíciót keresett volna, operatív megközelítést választott, és a jogállamiság alapvető elemeinek meghatározására összpontosított.

Ez az erőfeszítés vezetett a [jogállamiság-ellenőrzési lista](#) kidolgozásához, amely egy operatív eszköz a jogállamiságnak való megfelelés szintjének értékelésére egy adott államban az öt fő elem alapján:

1. Jogszerűség

A jogszerűség elve minden kialakult és működő demokrácia alapja. Ez magában foglalja a jog elsőbbségét. Az állami cselekvésnek összhangban kell lennie a törvénnyel, és azt a törvénynek kell engedélyeznie. A jognak meg kell határoznia a nemzetközi jog és a nemzeti jog közötti kapcsolatot, és rendelkeznie kell azokról az esetekről, amikor az emberi jogok

védelmének normál rendszerétől eltérő, kivételes intézkedéseket lehet elfogadni.

- 2. Jogbiztonság**

A jogbiztonság magában foglalja a jog hozzáférhetőségét. A jognak biztosnak, előreláthatónak és könnyen érthetőnek kell lennie. Az olyan alapelvek, mint a nullum crimen sine lege/nulla poena sine lege, vagy a büntetőjog visszaható hatályának tilalma a jogbiztonság bástyái.
- 3. A hatáskörrel való visszaélés megelőzése**

A hatáskörrel való visszaélés megakadályozása azt jelenti, hogy a jogrendszerben biztosítékokat kell nyújtani az önkény ellen; biztosítani kell, hogy a tisztviselők mérlegelési jogköre ne legyen korlátlan, és azt törvény szabályozza.
- 4. Törvény előtti egyenlőség és megkülönböztetésmentesség**

A törvény előtti egyenlőség valószínűleg az az elv, amely leginkább megtestesíti a jogállamiság fogalmát. Rendkívül fontos, hogy a jog garantálja a faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, születés stb. alapján történő megkülönböztetés tilalmát. A hasonló helyzeteket egyformán, a különböző helyzeteket pedig eltérően kell kezelni. Pozitív intézkedések megengedhetők, amennyiben azok arányosak és szükségesek.
- 5. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés**

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés magában foglalja a független és pártatlan igazságszolgáltatás meglétét és a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az igazságszolgáltatás függetlensége és pártatlansága központi szerepet játszik az igazságszolgáltatás közvélemény általi megítélésében, és ezáltal a klasszikus formula megvalósításában: „az igazságszolgáltatásnak nemcsak meg kell történnie, hanem láthatóan kell megtörténnie”.

Forrás: Velencei Bizottság

Az ellenőrző lista a fent meghatározott öt indikátoron kívül a korrupció és az összeférhetetlenség, az adatgyűjtés és a felügyelet kérdésével is foglalkozik.

- A Velencei Bizottságon és annak megbízatásán kívül az Európa Tanács több, konkrét témára vonatkozó döntést hozott, és a szabadságjogokat fenyegető konkrét veszélyekkel foglalkozó szakosított ügynökségeket és csoportokat hozott létre (többek között a korrupcióval foglalkozó

GRECO-csoportot és a terrorizmusellenes bizottságot). Meg kell jegyezni, hogy az Európai Bizottság megfigyelői státusszal rendelkezik mind a Velencei Bizottságban, mind a GRECO-csoportban. A vonatkozó keret leírása [itt](#) érhető el.

A jogállamiság az Európai Unióban. A jogállamiság az EU egyik alapértéke, amelyet az Európai Unióról szóló szerződés (TEU) 2. cikke és az Európai Unió Alapjogi Chartájának (CFR) preambuluma rögzít.

Az Európai Bizottság (EB) ezeket az értékeket „*társadalmaink és közös identitásunk alapkövének*” tekinti.

⁴ A felelősség azonban elsősorban az egyes tagállamokra hárul a jogállamiság tiszteletben tartásáért, mind belső alkotmányos felelősségként, mind pedig az uniós tagsághoz kapcsolódó felelősségként, amely az öszinte együttműködés elvén alapul, amelyet az EB-nek az Európai Unió működéséről szóló szerződés 1. cikke rögzít. TEU. 4. cikkének (3) bekezdésében foglalt kölcsönös együttműködés elve alapján. Ugyanakkor valamennyi uniós intézményt is terheli az a felelősség, hogy arányos segítséget nyújtson a tagállamoknak a jogállamiság tiszteletben tartásának biztosítására irányuló erőfeszítéseikben (megosztott felelősség).

A jogállamiság védelmében az elmúlt években megfigyelt növekvő aggodalmakkal és kihívásokkal szemben az EB [cselekvési tervet](#) fogadott el, amelynek célja a jogállamiság Unión belüli megerősítése. Annak ellenére, hogy a jogállamiság alapvető jelentését jól meghatározottnak és valamennyi tagállamban közösnek tekinti, a tervezet **nem tartalmazza a fogalom meghatározását**. Ehelyett a Velencei Bizottság által preferált operatív megközelítést alkalmazza: a cselekvési terv három pilléren alapuló kulcsfontosságú beavatkozási területeket határoz meg: előmozdítás (a tudás és a közös jogállamisági kultúra kialakítására összpontosít); megelőzés (a jogállamiság nemzeti szintű megerősítését célzó együttműködés és támogatás); és reagálás (uniós szintű végrehajtás, ha a nemzeti mechanizmusok nem működnek).

Annak ellenére, hogy a tervezet nem határozza meg egyértelműen, hogy mi a jogállamiság „központi

Az Unió az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság és az emberi jogok - beleértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait is - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban egy olyan társadalomban, amelyben a pluralizmus, a megkülönböztetésmentesség, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás és a nők és férfiak közötti egyenlőség uralkodik.

[TEU, 2. cikk](#)

Az Unió szellemi és erkölcsi örökségének tudatában az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan, egyetemes értékein alapul; a demokrácia és a jogállamiság elvein nyugszik.

[A CFR preambuluma](#)

jelentése”, a tervezet meghatározza a fogalom bizonyos kulcsfontosságú elemeit, amelyek felvázolják az EU prioritásait és a vonatkozó mutatókat ezen a területen. Ezek közé tartozik a jogszerűség és a törvény előtti egyenlőség elve, a bírói függetlenség és pártatlanság, az egyének jogainak tiszteletben tartása, a hatalmi ágak szétválasztása, az elszámoltathatóság és a hatalommal való visszaélések megelőzése.

⁴ Ibid., 1.

Az [európai jogállamisági mechanizmust](#) megelőző eszközként hozták létre a jogállamiság előmozdítására és a kihívások kialakulásának vagy súlyosbodásának megelőzésére, összhangban a tervezet tematikus prioritásaival és cselekvési pilléreivel. A mechanizmus része az éves jogállamisági jelentés, amely figyelemmel kíséri a tagállamokban a jogállamisággal kapcsolatos jelentős – pozitív és negatív – fejleményeket. Az [éves jogállamisági jelentés elkészítésének módszertana](#) szerint a jelentés négy különböző témával foglalkozik, amelyek az alábbi altémákra oszlanak:

- A. **Az igazságszolgáltatási rendszerek**, beleértve azok függetlenségét, minőségét és hatékonyságát.
- B. **A korrupcióellenes keretrendszer**, beleértve az intézményi keretet és a meglévő megelőző és elnyomó intézkedéseket.
- C. **Médiapluralizmus és médiaszabadság**, beleértve a médiaszabályozó hatóságokat és szerveket, a médiatulajdonlás és a kormányzati beavatkozás átláthatóságát, valamint az újságírók védelmének kereteit.
- D. **Egyéb intézményi kérdések, valamint fékek és ellensúlyok**, beleértve a törvények előkészítésének és elfogadásának folyamatát, a független hatóságokra vonatkozó keretet, a közigazgatási határozatok hozzáférhetőségét és bírósági felülvizsgálatát, valamint a civil társadalom számára kedvező keret meglétét.

Ez a négy téma tekinthető az uniós keretben a határokon átnyúló mobilitás alkotóelemének, és egyben a Light projektben tárgyalt átfogó témáknak is. Emlékeztetünk azonban arra, hogy a tagállamokat saját alkotmányos hagyományaik és nemzetközi kötelezettségeik is kötik, amelyek mindaddig érvényben maradnak, amíg nem akadályozzák az Unió feladatainak teljesítését vagy nem veszélyeztetik annak célkitűzéseit. Amint azt a Light TNA is jelezte, az érdekelt felektől kapott visszajelzések alapján további területekkel egészült ki.

További olvasnivalók

- The United Nations Rule of Law Indicators – Implementation Guide and Project Tools, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/un_rule_of_law_indicators.pdf.
- Report on the rule of law - Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e)
- The rule of law in a free society a report on the International Congress of Jurists, New Delhi, India January 5-10, 1959, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1959/01/Rule-of-law-in-a-free-society-conference-report-1959-eng.pdf>.
- *An International Rule of Law?* Simon Chesterman, *The American Journal of Comparative Law*, Volume 56, Issue 2, Spring 2008, Pages 331–362, <https://doi.org/10.5131/ajcl.2007.0009>.
- *Operationalizing and Measuring Rule of Law in an Internationalized Transitional Context: The Virtue of Venice Commission's Rule of Law Checklist*, Qerim Qerimi, *Law and Development Review* 2019, available at: https://www.venice.coe.int/files/articles/Qerimi_Rule_of_Law_LDR_2019.pdf

- *Rule of Law: A Fundamental Concept Without a Coherent Meaning – Analysis of the Swedish and Chinese Understandings*, Katia Cejje *European Journal of Comparative Law and Governance*, 14 Jul 2022,
https://brill.com/view/journals/ejcl/9/3/article-p287_003.xml?language=en.
- *The rule of law: Approaches of the African Commission on Human and Peoples' Rights and selected African states*, Jamil Ddamulira Mujuzi, (2012) 12 *African Human Rights Law Journal*, p. 89 et seq., <http://www.scielo.org.za/pdf/ahrlj/v12n1/05.pdf>.
-

Az uniós jogrend hierarchiája és általános elvei

Szerzők: Giota Masouridou, ügyvéd

Összefoglaló. Ez a fejezet az uniós jogi normák hierarchiáját és az elsődleges és másodlagos uniós jog alkalmazását vezérlő legfontosabb általános elveket mutatja be, a külfölddel kapcsolatos ügyekből származó példákkal alátámasztva. Két részre oszlik: az első rész az uniós jog normáinak hierarchiáját mutatja be, az uniós szerződésekről, az EU Alapjogi Chartájáról és a másodlagos uniós jogról szóló alfejezetekkel. A második rész az elsődleges uniós jogban rögzített általános elveket – az elsőbbség, a hatékonyság és a szubszidiaritás elvét – ismerteti, amelyek az uniós jog kialakulását és alkalmazását

Az oktatókat arra ösztönözzük, hogy az ebben a fejezetben tárgyalt fogalmak kezelése során a gyakorlatorientált képzési módszereket vizsgálják meg. Az alkalmazandó elvek és normák, valamint az uniós jog dinamikus fejlődése gyakorlati példákon és az idézett esetjogból származó esettanulmányokon keresztül szemléltethető. Mivel e fejezet célja az uniós jog alapfogalmainak megismertetése a képzés résztvevőivel, inkább az uniós joggal kapcsolatos bevezető szintű ismeretekkel rendelkező személyek számára ajánlott. A képzők azonban bátran meríthetnek belőle minden olyan információt, amelyet a saját célcsoportjuk számára relevánsnak tartanak.

Kapcsolódó modulok:

Bevezető modul 1 - Az uniós jog alapelemei és alapelvei jogászok számára

alapozzák meg.

Fejezet tartalma

- Az uniós normák hierarchiája
- Elsődleges uniós jog
 - A szerződések
 - Az Európai Unió Alapjogi Chartája
- Másodlagos uniós jog
- Az uniós jog általános elvei
 - Elsőbbség
 - Hatékonyság
 - Szubszidiaritás

Az uniós normák hierarchiája. Az Európai Unió a jogállamiság elvén alapul. Az EU minden fellépése a tagjai által demokratikusan elfogadott szerződéseken alapul. Az uniós jog ebből a független jogforrásból, a Szerződésekből ered, a tagállamok jogával szembeni elsőbbségük révén, valamint a tagállamok állampolgáira és magukra a tagállamokra alkalmazandó rendelkezések egész sorának közvetlen hatályán keresztül.

Az EU jogrendszerében a jogi aktusok vertikális sorrendbe rendeződnek: a hierarchia alacsonyabb szintjein lévők a magasabb szinteken lévőknek vannak alárendelve.

Az uniós jog hierarchiájának csúcán az elsődleges jog áll, amely az EU alapító szerződéseit - az Európai Unióról szóló szerződést (TEU) és az Európai Unió működéséről szóló szerződést (TFEU) és azok jegyzőkönyveit, az Európai Unió Alapjogi Chartáját, valamint az Európai Unió Bírósága által lefektetett általános elveket foglalja magában.

A hierarchiában a harmadik országokkal vagy nemzetközi szervezetekkel kötött nemzetközi megállapodások következnek. Ezek a megállapodások elkülönülnek az elsődleges és másodlagos jogtól, és külön kategóriát alkotnak.

Ez alatt található a másodlagos jog, amely magában foglalja az uniós intézmények által elfogadott összes olyan jogalkotási és nem jogalkotási aktust, amelyek lehetővé teszik az EU számára hatáskörének gyakorlását.

Az uniós jogszabályoknak az uniós szerződésekben meghatározott célok elérését és az uniós politikák

1. ábra - Az uniós jog hierarchiája, a szerző által készített ábra

végrehajtását kell szolgálniuk.

Elsődleges uniós jog. Az elsődleges uniós jog az Európai Unió legfőbb jogforrása. Elsősorban az alapító szerződésekből, különösen a Római Szerződésből (amelyből az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés [TFEU] lett) és a Maastrichti Szerződésből (más néven az Európai Unióról Szóló Szerződés [TEU]) származik. Az Európai Unió Alapjogi Chartája 2009 óta az elsődleges uniós jog részét képezi, és ugyanolyan jogi értékkel bír, mint a Szerződések.

A Szerződésekben nagyon kevés utalás található az uniós jog általános elveire. Ezeket az elveket főként az Európai Bíróság (ECJ) esetjogában dolgozták ki (jogbiztonság, intézményi egyensúly, jogos elvárások stb.), ami az alapjogoknak az uniós jog általános elveiként való elismerésének is az alapja. Ma ezeket az elveket az TEU 6. cikkének (3) bekezdése rögzíti, amely az ECHR, a tagállamok közös alkotmányos hagyományai és az Európai Unió Alapjogi Chartája által garantált alapvető jogokra utal.

Az elsődleges jog meghatározza az EU és az uniós tagállamok közötti hatáskörmegosztást. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően az Unióra ruházott hatáskörök pontosabban körülhatároltak: Az [Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés \(TFEU\)](#) első részének I. címe három kategóriába (kizárólagos, megosztott és támogató) sorolja az Unió hatáskörét, és felsorolja a három kategória alá tartozó területeket.

Ezért mindhárom (Szerződések, Charta, általános elvek) elsődleges uniós jognak minősül, és így az uniós jog első számú forrása.

I. A szerződések. A szerződések határozzák meg az Európai Unió céljait, az uniós intézményekre vonatkozó szabályokat, a döntéshozatal módját, valamint az EU és a tagállamok közötti kapcsolatot. Az uniós szerződéseket időről időre módosították, hogy megreformálják az uniós intézményeket, és új felelősségi területeket ruházzanak rá. A szerződéseket azért is módosították, hogy új uniós országok csatlakozhassanak az EU-hoz. A szerződéseket valamennyi uniós tagállam megtárgyalja és elfogadja, majd parlamentjeik ratifikálják.

Az alapító szerződések a következők: Az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó [Párizsi Szerződés](#) (1951); az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó [Római Szerződés](#) (1957); az [Euratom-Szerződés](#) (1957); a [Maastrichti Szerződés](#) (1992).

A módosító szerződések a következők: [Az Amszterdami Szerződés](#) (1997); a [Nizzai Szerződés](#) (2001); a [Lisszaboni Szerződés](#) (2007).

A csatlakozási szerződések a következő tagállamokat érintik: [Dánia, Írország és az Egyesült Királyság](#) ⁽¹⁾ (1972); [Görögország](#) (1979); [Spanyolország, Portugália](#) (1985); [Ausztria, Finnország, Svédország](#) (1994); [Cseh Köztársaság, Ciprus, Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Málta, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia](#) (2003); [Románia, Bulgária](#) (2005); [Horvátország](#) (2012).

A kiegészítő megállapodások a következők: Az [Európai Gazdasági Közösségeket létrehozó szerződések, valamint az Európai Közösségek egységes Tanácsát és egységes Bizottságát létrehozó szerződés egyes pénzügyi rendelkezéseinek módosításáról szóló szerződés](#) (1975); Az [Európai Parlament tagjainak közvetlen és általános választójog alapján történő választásáról szóló okmány](#) (1976).

A szokásos nemzetközi szerződésektől eltérően az uniós szerződések új, önálló jogrendet hoztak létre. Ezt a legvilágosabban az CJEU 2018. december 10-i ítélete példázza a Wightman és társai ügyben, ahol a Bíróság többek között kimondta, hogy

„nem szabad elfelejteni, hogy az Európai Unió alkotmányos alaptörvényét képező alapszerződések ... a szokásos nemzetközi szerződésektől eltérően egy új, saját intézményekkel rendelkező jogrendet hoztak létre, amelynek javára a tagállamok egyre szélesebb körben korlátozták szuverén jogaikat, és amelynek alanyai nem csak ezekből az államokból, hanem azok állampolgáraiból is állnak”.

[Wightman és társai, C-621/18, par. 44. és 45. pont](#)

A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jognak mind a tagállami jogtól, mind a nemzetközi jogtól való autonómiáját az Európai Unió és jogának alapvető jellemzői indokolják, amelyek különösen az Európai Unió alkotmányos felépítésével és a jog természetével kapcsolatosak. Az uniós jogot az jellemzi, hogy független jogforrásból, nevezetesen a Szerződésekből ered, hogy elsőbbséget élvez a tagállamok jogával szemben, és hogy egy sor olyan rendelkezése közvetlenül alkalmazandó a tagállamok állampolgáira és magukra a tagállamokra is. Ezek a tulajdonságok elvek, szabályok és egymástól függő jogviszonyok strukturált hálózatát eredményezték, amelyek az Európai Uniót és tagállamait, valamint magukat a tagállamokat is kötik. (2018. március 6-i Achmea ítélet, [C-284/16](#), 33. pont és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

A jogállamiság olyan érték, amelyben megegyeznek a tagállamok közös alkotmányos hagyományai és amelyet egyként ápolnak. Ez az EU egyik alapértéke, amint azt a TEU 2. cikke világosan kimondja. A jogállamiság az egyetlen megbízható védőbástya a hatalom önkényes gyakorlásával szemben. Ez garantálja, hogy a hatalmon lévők nem nyomhatják el azokat, akik nem tudják megvédeni magukat. Ezért bízva meg mind az uniós jog, mind a tagállamok alkotmánya a bírakat – mint független döntéshozókat – az önrendelkezés eme egyéni szféráját védő szabályok érvényesítésével. Az Európai Unió Bíróságának feladata, ahogyan azt maga az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikke is kimondja, „biztosítani, hogy a szerződések értelmezése és alkalmazása során a jogot betartsák”.

A CJEU hangsúlyozta, hogy az uniós jog alkalmazása során az uniós intézmények és a tagállamok bírósági ellenőrzésnek vetik alá, hogy jogi aktusaik összeegyeztethetők-e a Szerződésekkel és az uniós jog általános elveivel, ideértve az alapvető jogokat is. A Kadi és Al Barakaat ügyekben (C-402/05 P és C-415/05 P egyesített ügyek) a nagytanács kimondta, hogy „bármely közösségi intézkedésnek az alapvető jogok fényében való érvényességét úgy kell tekinteni, hogy az egy jogállamiságon alapuló közösségben az EK-Szerződésből mint autonóm jogrendszerből eredő alkotmányos garancia kifejeződése, amelyet nem sérthet egy nemzetközi megállapodás”. Az alapvető jogok bírósági védelméről szintén az EK-Szerződés rendelkezik.

A közösségi igazságszolgáltatásnak az EK-Szerződés által ráruházott hatáskörökkel összhangban biztosítania kell valamennyi közösségi jogi aktus jogszerűségének felülvizsgálatát, elvben teljes körű felülvizsgálatát, a közösségi jog általános elveinek szerves részét képező alapvető jogok fényében, beleértve azon közösségi intézkedések felülvizsgálatát is, amelyek célja - a vitatott rendelethez hasonlóan - az Egyesült Nemzetek Alapokmánya VII. fejezete alapján a Biztonsági Tanács által elfogadott határozatok végrehajtása.

Kadi és Al Barakaat, C-402/05 P és C-415/05 P, az egyesített ügyek, par. 5

- **Kulcsfontosságú referenciadokumentum:** [Lisszaboni Szerződés](#) (Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2016/C 202/01)).

II. Az Európai Unió Alapjogi Chartája. Az [Európai Unió Alapjogi Chartája](#) (amelyet a TEU 6. cikke a Szerződésekkel azonos jogi értékű, kötelező erejű jogi dokumentumként ismer el) védi az Európai Unióban az embereket megillető alapvető jogokat. Ez az uniós jog modern és átfogó eszköze, amely a társadalmi változások, a társadalmi fejlődés, valamint a tudományos és technológiai fejlődés fényében védi és előmozdítja az emberek jogait és szabadságait. A Charta uniós szintű „belső” ellenőrzési mechanizmusként szolgál, amely lehetővé teszi az CJEU általi előzetes és autonóm bírósági felülvizsgálatot. A Charta az CJEU-n és az Európa Tanács, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) által elfogadott egyéb egyezményeken alapul. Mindazonáltal több szempontból is innovatív. Például a fogvatartósságot, az életkort és a szexuális irányultságot tiltott megkülönböztetési okokként határozza meg, és a dokumentumokhoz való hozzáférést, az adatvédelmet és a jó közigazgatást is az alapvető jogok közé sorolja.

Ezzel szemben a Charta 51. cikke a Charta alkalmazását az uniós intézményekre és szervekre korlátozza, és amikor azok az uniós jog végrehajtása során járnak el, akkor a tagállamokra. A Charta 51. cikke tehát megerősíti a Bíróság ítélkezési gyakorlatát arra vonatkozóan, hogy a tagállamok intézkedéseinek milyen mértékben kell megfelelniük az Európai Unió jogrendjében biztosított alapvető jogokból eredő követelményeknek.

A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata ugyanis lényegében azt mondja ki, hogy az Európai Unió jogrendje által garantált alapvető jogok az uniós jog által szabályozott valamennyi helyzetben alkalmazandók, de az ilyen helyzeteken kívül nem. E tekintetben a Bíróság már megállapította, hogy nem illetékes az olyan nemzeti jogszabályok Chartával való összeegyeztethetőségének vizsgálatára, amelyek nem tartoznak az uniós jog hatálya alá. Másrészt, ha az ilyen szabályozás az uniós jog hatálya alá tartozik, a Bíróságnak előzetes döntéshozatal iránti kérelem esetén minden olyan értelmezési iránymutatást meg kell adnia, amely ahhoz szükséges, hogy a nemzeti bíróság meg tudja állapítani,

hogy e szabályozás összeegyeztethető-e azokkal az alapvető jogokkal, amelyek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja.

Az [ERT C- 260/89 par. 42. sz.](#) ügyben egy görög elsőfokú bíróság előzetes döntéshozatali kérelmét követően a Bíróság úgy határozott, hogy nem tartozik a hatáskörébe az olyan nemzeti szabályoknak az Emberi Jogok Európai Egyezményével való összeegyeztethetőségének vizsgálata, amelyek nem tartoznak a közösségi jog hatálya alá. Ha viszont az ilyen szabályok a közösségi jog hatálya alá tartoznak, és a Bírósághoz előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtanak be, a Bíróságnak meg kell adnia minden olyan értelmezési szempontot, amely szükséges ahhoz, hogy a nemzeti bíróság megállapíthassa, hogy e szabályok összeegyeztethetők-e az alapvető jogokkal, amelyek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja, és amelyek különösen az emberi jogokról szóló európai egyezményből

Az európai uniós jog alkalmazhatósága a Charta által garantált alapvető jogok alkalmazhatóságát vonja maga után. Ha viszont egy jogi helyzet nem tartozik az uniós jog hatálya alá, a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy döntsön róla, és a Charta hivatkozott rendelkezései önmagukban nem képezhetik e hatáskör alapját.

erednek.

Fontos ítélezési gyakorlat

- [Åklagaren v. Hans Åkerberg Fransson C-617/10](#) a Charta alkalmazhatóságával kapcsolatos egyik legfontosabb ügy; a 19. paragrafusa tartalmazza a vonatkozó ítélezési gyakorlat listáját.
- A [Google Spain C 131/12](#) ügyben a Bíróság a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről szóló 95/46/EK irányelvet a magánélet tiszteletben tartásához való jog és a személyes adatok védelméhez való jog fényében értelmezte a Chartában (7. és 8. cikk). Bár az irányelv nem tartalmaz kifejezett rendelkezést, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az irányelvet úgy kell értelmezni, hogy az elismeri az „elfeledtetéshez való jogot”, azaz az egyén azon jogát, hogy a keresőmotor üzemeltetőjétől kérje a rá vonatkozó információk eltávolítását.
- A [Digital Rights Ireland ügyben](#) (C 293/12. és C 594/12. sz. egyesített ügyek) a Bíróság megsemmisítette az adatmegőrzésről szóló 2006/24/EK irányelvet azon az alapon, hogy annak rendelkezései nem biztosítanak elegendő garanciát a személyes adatoknak a Charta 7. és 8. cikkével összhangban történő kezeléséhez.

Másodlagos uniós jog. A másodlagos jog a Szerződések elveiből és célkitűzéseiből levezetett joganyag. Ide tartozik minden olyan, az uniós intézmények által elfogadott jogalkotási és nem jogalkotási aktus, amely lehetővé teszi, hogy az EU gyakorolni tudja a hatáskörét.

A jogalkotási aktusok rendes vagy különleges jogalkotási eljárás keretében elfogadott rendeletek, irányelvek és határozatok (a TFEU [289. cikk](#)). Az EU csak azokon a területeken hozhat jogszabályokat, amelyeken a tagok az uniós szerződésekben erre felhatalmazást adtak neki.

A felhatalmazáson alapuló jogi aktusok (a TFEU [290. cikke](#)) lehetővé teszik az Európai Bizottság számára, hogy kiegészítse vagy módosítsa az uniós jogalkotási aktusok nem alapvető fontosságú részeit. A Bizottság elfogadja a felhatalmazáson alapuló jogi aktust, majd ha a Parlament és a Tanács

nem emel kifogást, az hatályba lép. A végrehajtási jogi aktusok (a TFEU [291. cikke](#)) az uniós jog egységes alkalmazására vonatkozó részletes szabályokat állapítanak meg. A végrehajtási jogi aktusok jogilag kötelező erejűek, és lehetővé teszik a Bizottság számára, hogy az uniós országok képviselőiből álló bizottságok felügyelete mellett feltételeket állapítson meg az uniós jog egységes alkalmazásának biztosítása érdekében.

Rendeletek. A rendeletek olyan jogi aktusok, amelyek hatályba lépésük után automatikusan és egységesen alkalmazandók az összes uniós tagállamban, anélkül, hogy a nemzeti jogba át kellene ültetni őket. A rendeletek teljes egészében kötelezőek az összes uniós országra nézve. Céljuk az uniós jog egységes alkalmazásának biztosítása valamennyi tagállamban. Alkalmazásuk napján automatikusan kötelezővé válnak az egész EU-ban. Előfordulhat azonban, hogy a nemzeti jogszabályok módosítására és a nemzeti hatóságok vagy szabályozók általi végrehajtására van szükség. A rendeletek a kötelező előírásokkal összeegyeztethetetlen nemzeti jogszabályok helyébe lépnek.

Irányelvek. Az irányelvek az elérendő eredmény tekintetében kötelezőek a címzett tagállamok bármelyikére vagy mindegyikére, de a nemzeti hatóságokra bízzák a forma és a módszerek megválasztását. A nemzeti jogalkotóknak átültető jogi aktust vagy „nemzeti végrehajtási intézkedést” kell elfogadniuk az irányelvek végrehajtása és a nemzeti jognak az irányelvek céljaival való összhangba hozása érdekében. Az egyes polgárok csak az átültető jogi aktus elfogadása után szereznek jogokat, és őket csak akkor köti a jogi aktus. A tagállamok az irányelvek átültetése során bizonyos mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, hogy figyelembe vegyék a sajátos nemzeti körülményeket. Az átültetésnek az irányelvben meghatározott határidőn belül kell megtörténnie. Az irányelvek átültetésekor a tagállamok a TEU 4. cikkének (3) bekezdésében meghatározott őszinte együttműködés elvével összhangban biztosítják az uniós jog hatékonyságát. A nemzeti hatóságoknak értesíteniük kell az Európai Bizottságot ezekről az intézkedésekről.

A Bizottság ellenőrzi, hogy ezek a nemzeti átültetési intézkedések teljes körűek-e, és megfelelnek-e az irányelvben meghatározott célkitűzéseknek. Ha nem, akkor a Bizottság [jogsértési eljárást](#) indít a „közlés elmulasztása” miatt. A Bizottság jogsértési eljárást indíthat az irányelvek nem megfelelő átültetése esetén is. Bizonyos esetekben, amikor a Bizottság az uniós jog lehetséges megsértését állapítja meg, úgy dönthet, hogy a jogsértési eljárás helyett a jogsértést megelőző eljárást (EU Pilot)

Az irányelvek elvileg nem alkalmazhatók közvetlenül nemzeti szinten. Az CJEU azonban úgy határozott, hogy az irányelv egyes rendelkezései kivételesen [közvetlen hatállyal bírhatnak](#) egy tagállamban, még akkor is, ha ez utóbbi még nem fogadta el az átültető jogi aktust, amennyiben:

- (a) az irányelvet nem vagy nem megfelelően ültették át a nemzeti jogba;
- (b) az irányelv rendelkezései kényszerítő erejűek és kellően világosak és pontosak; és
- (c) az irányelv rendelkezései jogokat ruháznak az egyénekre.

alkalmazza. Ez az eszköz akkor alkalmazható, ha a hivatalos jogsértési eljárásnál valószínűleg gyorsabb megfeleléshez vezet. Hasznosnak bizonyulhat olyan esetekben is, amikor a Bizottság az értékelés elvégzéséhez szükséges ténybeli vagy jogi információkat kíván összegyűjteni. Nem alkalmazható, ha az uniós jog megsértése jól bizonyított, nyilvánvaló vagy önbevalláson alapuló, és nem alkalmazható érzékenyebb ügyekben sem, amikor a technikai szintű megbeszélések kevésbé vezetnek eredményre.

Ha teljesülnek ezek a feltételek, a magánszemélyek a hatóságokkal való kapcsolattartás során hivatkozhatnak a szóban forgó rendelkezésre, és közvetlenül az uniós jogra hivatkozhatnak. A tagállami hatóságoknak még akkor is figyelembe kell venniük az át nem ültetett irányelv tartalmát, ha a rendelkezés nem biztosít jogokat az egyén számára, és csak az első és a második feltétel teljesül. A Bíróság döntését elsősorban a hatékonyság, a Szerződések megsértésének megelőzése és a jogvédelem biztosításának szükségessége elvére alapozta.

Mindazonáltal a magánszemély nem hivatkozhat a nem átültetett irányelv közvetlen hatályára a más magánszemélyekkel való kapcsolataiban, azaz a nem átültetett irányelvek nem rendelkeznek „horizontális hatással”. A [Faccini Dori C-91/92. sz.](#) ügyben a Bíróság kimondta, hogy „az irányelvet az előírt határidőn belül átültető intézkedések hiányában a fogyasztók magából az irányelvből nem vezethetnek le elállási jogot azokkal a kereskedőkkel szemben, akikkel szerződést kötöttek, illetve nem érvényesíthetik ezt a jogot nemzeti bíróság előtt. Ebből következik, hogy az irányelvet az előírt határidőn belül átültető intézkedések hiányában a fogyasztók magából az irányelvből nem vezethetnek le elállási jogot azokkal a kereskedőkkel szemben, akikkel szerződést kötöttek, illetve nem érvényesíthetik ezt a jogot nemzeti bíróság előtt” [25. bekezdés].

Az egyénnek joga van kártérítést kérni attól a tagállamtól, amely nem tartja be az uniós jogot. Erre akkor van lehetőség, ha egy irányelvet nem vagy nem megfelelően ültettek át, ha:

- (a) az irányelv célja, hogy jogokat ruházzon az egyénekre;
- (b) a jogok tartalma az irányelv rendelkezései alapján azonosítható; és
- (c) az irányelv átültetésének elmulasztása és a károsultakat ért kár között okozati összefüggés áll fenn.

Ilyenkor a felelősség megállapításához nem szükséges a tagállam vétkességét bizonyítani.

[Francovich, a C-6/90. és C-9/90. sz. egyesített ügyekben.](#)

Döntések. A határozatok teljes egészében kötelező érvényűek. Azok a határozatok, amelyek meghatározzák azokat a címzettjeiket, csak ezekre a felekre nézve kötelezőek. Bár a határozatok egy meghatározott időpontban automatikusan kötelezővé válnak, a nemzeti jogszabályok módosítására és a nemzeti hatóságok vagy szabályozók végrehajtási intézkedéseire lehet szükség.

➤ Online eszköz ügyvédek számára

[Nemzeti végrehajtási intézkedések - hogyan találhatók meg az EUR-Lexen](#)

Itt a jogászok megtalálhatják az uniós tagállamok által az uniós jogi aktusok - főként irányelvek - nemzeti jogba történő átültetése érdekében elfogadott intézkedéseket.

További olvasnivalók

- [A jogsértési eljárás szakaszai](#)

➤ [Leltárjelentés az uniós jog alkalmazásának ellenőrzésére szolgáló bizottsági munkamódszerekről](#)

Az uniós jog általános elvei. Az alapvető jogokra vonatkozó normák alkalmazhatóságát az EU-ban már a Charta hatálybalépése előtt megállapították. A Bíróság következetesen úgy ítélte meg, hogy az alapvető jogok az uniós jog általános elveinek szerves részét képezik, amelyek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja (lásd különösen a [Hauer C-44/79](#) ügyben 1979. december 13-án hozott ítéletet).

A Bíróság azonban azt is megállapította, hogy az uniós jogrend által biztosított alapvető jogok tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség **csak az uniós jog hatálya alá tartozó esetekben köti** a tagállamokat ([Fransson C-617/10](#), 18-19. pont és az idézett ítélkezési gyakorlat).

Az általános elvek az elsődleges uniós joggal azonos jogállást élveznek.

I. Elsőbbség. Az elsőbbség elve a Szerződésekből ered, és az Európai Unió (EU) joga és a tagállamok nemzeti joga közötti konfliktusokat oldja fel. Eszerint az uniós jog elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben, ha a kettő összeegyeztethetetlen. Ezt az európai uniós (EU) jog „elsőbbségének” vagy „előnyének” is nevezik. Ha ez nem így lenne, a tagállamok egyszerűen megengedhetnék, hogy nemzeti joguk elsőbbséget élvezzen az elsődleges vagy másodlagos uniós joggal szemben, és az uniós politikák megvalósítása ellehetetlenülne.

Az alapító szerződések nem tartalmaztak olyan rendelkezést, amely szabályozta volna az uniós és a nemzeti jog közötti hierarchiát. Az uniós jog elsőbbségének elvét az CJEU ítélkezési gyakorlata alakította ki az idők során. A Bíróság az elsőbbség elvét az EU céljaira alapozta, teleológiai értelmezést alkalmazva. A Bíróság a *Van Gend en Loos* kontra *Nederlandse Administratie der Belastingen* ügyben ([26/62. sz. ügy](#)) mondta ki először, hogy az uniós intézmények által elfogadott jogszabályok alkalmasak arra, hogy olyan jogokat teremtsenek, amelyeket természetes és jogi személyek egyaránt érvényesíthetnek a tagállamok bíróságai előtt. Az uniós jog tehát közvetlen joghatással bír. A *Costa* kontra *ENEL* ügyben ([6/64. sz. ügy](#)) a Bíróság tovább építette a közvetlen hatály elvét, és rögzítette azt a gondolatot, hogy aláásná a szerződések céljait, ha az uniós jogot alárendelhetnék a nemzeti jognak. Mivel a tagállamok bizonyos hatásköröket átruháztak az EU-ra, s ezáltal korlátozták szuverén jogaikat, így ahhoz, hogy az uniós normák hatályosak legyenek, elsőbbséget kell élvezniük a nemzeti jog bármely rendelkezésével szemben, beleértve a később születő nemzeti jogot is. Az *Internationale Handelsgesellschaft* ügyben ([11/70. sz. ügy](#)) a Bíróság elismerte saját hatáskörét az alapvető jogok mint „általános jogelvek” tiszteletben tartásának biztosítására, ami azt jelenti, hogy a nemzeti bíróságoknak tartózkodniuk kellett attól, hogy az EGK jogi aktusokról az alapvető jogok védelmének nemzeti forrásai alapján döntsének.

Ezekben az ügyekben a Bíróság egyértelművé tette, hogy az uniós jog elsőbbségét valamennyi nemzeti jogi aktusra alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy azokat a szóban forgó uniós jogi aktus előtt vagy után fogadták el. Amennyiben az uniós jog elsőbbséget élvez a vele ellentétes nemzeti joggal szemben, úgy a nemzeti rendelkezéseket nem semmisítik meg vagy érvénytelenítik automatikusan, de a nemzeti hatóságoknak és bíróságoknak haladéktalanul fel kell függeszteniük az alkalmazásukat.

[A Lisszaboni Szerződéshez csatolt, az elsőbbségről szóló 17. számú nyilatkozatban](#) a tagállamok az elvet a közösségi jog sarokköveként ismerik el. „E kialakult ítélkezési gyakorlat első ítéletének idején (*Costa/ENEL*, 1964. július 15., 6/641. sz. ügy) a szerződésben nem volt említés az elsőbbségről. Ez ma is így van. Az a tény, hogy az elsőbbség elve nem kerül be a jövőbeli szerződésbe, semmilyen módon nem változtat az elv létezésén és a Bíróság meglévő ítélkezési gyakorlatán”.

[Az Ince C-336/2014.](#) sz. ügyben a CJEU úgy döntött, hogy az uniós joggal ellentétes de facto állami monopólium esetén az ilyen összeegyeztethetatlenség következményei miatt a tagállamok nem alkalmazhatnak nemzeti büntetőjogi szankciót. Ez a tilalom, amely az uniós jog elsőbbségének elvéből és a TEU 4. cikk (3) bekezdésében foglalt őszinte együttműködés elvéből fakad, a hatáskörükön belül az érintett tagállam minden szervére, így a büntetőeljárási hatóságokra is kötelező (lásd ebben az értelemben a [Wells, -C201/02](#), EU:C:2004:12, 64. pont és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

II. Hatékonyság

Az uniós jog hatékonyságának elve szorosan kapcsolódik a hatékony bírói jogvédelem elvéhez, a hatékony jogorvoslathoz való joghoz való joghoz a CFR 47. cikke alapján, a másodlagos uniós eljárási garanciákhoz, és újabban a tagállamoknak a TEU 19. cikkében meghatározott, a hatékony jogvédelem biztosítására vonatkozó kötelezettségéhez.

A tényleges érvényesülés elve számos bírósági fejlemény alapjául szolgált, és a CJEU az uniós jog általános elveként ismerte el. Célja annak biztosítása, hogy az uniós jog által biztosított jogok ténylegesen védelemben részesüljenek, és hogy az uniós jogot a nemzeti bíróságok ténylegesen érvényesítsék. A hatékonyság elve az uniós jog sajátos jellemzőiből, különösen annak elsőbbségéből és közvetlen hatályából ered. Más szóval, az egyenértékűség elvével együtt a „nemzeti eljárási autonómia teszt” részét képezi, és annak biztosítására alkalmazzák, hogy az EU-ból eredő jogokat nemzeti szinten ténylegesen érvényesítsék.

Másrészt a TEU 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdésében említett, az egyének jogainak az uniós jog szerinti hatékony bírósági védelmére vonatkozó elv az uniós jog általános elve, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból ered, és amelyet az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény 6. és 13. cikke rögzít, és amelyet a CFR 47. cikke megerősít (lásd ebben az értelemben a 2007. március 13-i ítéleteket, Unibet, [-C432/05, C432/05](#), (1) bek. 37., DEB, [-C279/09](#), 29-33. pont).

A TEU 19. cikkének (1) bekezdése a tagállamokra ruházza a felelősséget „az uniós jog hatálya alá tartozó területeken a hatékony jogvédelem biztosításához elegendő jogorvoslatok” biztosításáért, bíróságaik „uniós bíróságként” való elismerése révén.

A Charta 47. cikke garantálja továbbá a hatékony jogorvoslathoz való jogot. Az első bekezdés a CJEU 13. cikkén alapul. Az uniós jogban azonban a védelem szélesebb körű, mivel garantálja a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz való jogot. A Bíróság ezt a jogot az uniós jog általános elveként állapította meg a [Johnston-ügyben](#) hozott 1986. május 15-i [222/84.](#) sz. ítéletében [lásd még: 222/86. sz. Heylens-ügy, C-97/91. sz. Borelli-ügy].

A Bíróság szerint a hatékonyság elve akkor is vonatkozik a tagállamokra, amikor azok az uniós jogot hajtják végre. E precedensnek a Chartába történő beillesztése nem volt hivatott megváltoztatni a Szerződésekben meghatározott bírósági felülvizsgálati rendszert, és különösen az Európai Unió Bírósága előtti közvetlen keresetek elfogadhatóságára vonatkozó szabályokat. Az Európai Egyezmény megvizsgálta az Unió bírósági felülvizsgálati rendszerét, beleértve az elfogadhatósági szabályokat is, és megerősítette azokat, ugyanakkor bizonyos szempontok tekintetében módosította is azokat, amint azt az Európai Unió működéséről szóló szerződés 251-281. cikke, és különösen a 263. cikk negyedik bekezdése tükrözi. A Charta 47. cikke az uniós jog végrehajtása során az uniós intézményekre és a tagállamokra is alkalmazandó, mégpedig az uniós jog által biztosított valamennyi jog tekintetében.

A fenti jogi fejleményeket követően a hatékonyság elve megőrzi eredeti értékét, és az uniós elsődleges jogból eredő kötelezettségekkel párhuzamosan kerül alkalmazásra. Amennyiben nem létezik olyan uniós jogi szabály, amely rendelkezne valamely konkrét kérdésben, úgy az egyes tagállamok belső jogrendszerének feladata, hogy kijelölje a hatáskörrel rendelkező bíróságokat és törvényszékeket, és megállapítsa a közvetlenül a közösségi jogból eredő jogok védelmére irányuló keresetekre vonatkozó részletes eljárási szabályokat, feltéve, hogy ezek a szabályok nem kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belföldi keresetekre irányadó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem teszik gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehézkesé a közösségi jog által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) ([Steffensen-ügy C-276/01](#), 60. pont, lásd többek között a *Courage* és *Crehan-ügy* C-453/99. sz. ítéletét, EBHT 2001., I-6297. o., 29. pont, és a *Grundig Italiana* C-255/00. sz. ítéletét, EBHT 2002., I-8003. o., 33. pont).

Az uniós jog tiszteletben tartását biztosító hatékony bírósági felülvizsgálat létezése maga a jogállamiság lényege (lásd [Associação Sindical dos Juizes Portugueses C-64/16](#) par. 36., [Rosneft -C72/15](#), bek. 73. és az idézett ítélkezési gyakorlat).

III. Szubszidiaritás. A szubszidiaritás elvét az Európai Unióról szóló szerződés [5. cikkének \(3\) bekezdése](#) határozza meg. Ez csak azokra a területekre vonatkozik, amelyeken a hatáskörök megosztottak az Unió és a tagállamok között. Célja annak biztosítása, hogy a döntéseket a polgárokhoz a lehető legközelebbi szinten hozzák meg, és hogy folyamatos ellenőrzésekkel biztosítsák, hogy az Európai Unió (EU) szintjén történő fellépés indokolt-e a nemzeti, regionális vagy helyi szinten rendelkezésre álló lehetőségek fényében.

Ez szorosan kapcsolódik az arányosság elvéhez, amely megköveteli, hogy az EU által hozott intézkedések ne lépjenek túl a Szerződések céljainak eléréséhez szükséges mértéket. Egy másik kapcsolódó elv, a hatáskör-átruházás elve kimondja, hogy minden olyan szakpolitikai terület, amelyről a szerződésekben nem született kifejezett megállapodás valamennyi uniós tagállam között, a

A TEU 5. cikkének (3) bekezdése szerint az uniós intézmények beavatkozásának három előfeltétele van a szubszidiaritás elvének megfelelően:

- (a) az érintett terület nem tartozik az Unió kizárólagos hatáskörébe (nem kizárólagos hatáskör);
- (b) a javasolt intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani (szükségesség);
- (c) a fellépést ezért annak nagyságrendje vagy hatásai miatt az Unió sikerebben tudja végrehajtani (hozzáadott érték).

tagállamok hatáskörében marad.

A Lisszaboni Szerződéshez két vonatkozó jegyzőkönyvet csatoltak:

A nemzeti parlamentek szerepéről szóló [1. jegyzőkönyv](#) ösztönzi a nemzeti parlamentek részvételét az uniós tevékenységekben, és előírja, hogy az uniós dokumentumokat és javaslatokat haladéktalanul továbbítsák a nemzeti parlamenteknek, hogy megvizsgálhassák azokat, mielőtt az Európai Unió Tanácsa döntést hozna.

A 2. jegyzőkönyv előírja az Európai Bizottság számára, hogy minden jogalkotási aktus tervezetében vegye figyelembe a regionális és helyi dimenziót, és tegyen részletes nyilatkozatot a szubszidiaritás elvének tiszteletben tartásáról. Ez a jegyzőkönyv lehetővé teszi a nemzeti parlamentek számára, hogy kifogást emeljenek egy javaslat ellen azon az alapon, hogy az sérti a szubszidiaritás elvét, aminek következtében a javaslatot felül kell vizsgálni, és a Bizottság fenntarthatja, módosíthatja vagy visszavonhatja, illetve az Európai Parlament vagy a Tanács megakadályozhatja.

A szubszidiaritás elvének általános célja, hogy a hierarchiában alacsonyabb szinten álló hatóságok bizonyos fokú függetlenségét biztosítsa a magasabb szintű hatóságokkal szemben, illetve a helyi hatóságokét a központi kormányzattól. Ez tehát a hatáskörök több hatalmi szint közötti megosztását jelenti, amely elv a szövetségi államok intézményi alapját képezi. Kizárja az uniós beavatkozást, ha egy kérdést maguk a tagállamok is hatékonyan tudnak kezelni központi, regionális vagy helyi szinten. Az Unió csak akkor jogosult hatáskörének gyakorlására, ha a tagállamok nem képesek kielégítően megvalósítani a javasolt intézkedés célkitűzéseit, és ha az intézkedés uniós szintű végrehajtása hozzáadott értéket képvisel.

A szubszidiaritás elve az EU valamennyi intézményére vonatkozik, és különösen a jogalkotási eljárásokban bír gyakorlati jelentőséggel. A Lisszaboni Szerződés megerősítette mind a nemzeti parlamentek, mind a Bíróság szerepét a szubszidiaritás elvének betartásának ellenőrzésében. Nemcsak a szubszidiaritás elvének szubnacionális dimenziójára való kifejezett utalást vezette be, hanem megerősítette a Régiók Európai Bizottságának szerepét is, és a nemzeti parlamentek döntése alapján lehetővé tette, hogy a jogalkotási hatáskörrel rendelkező regionális parlamentek részt vehessenek az előzetes "korai figyelmeztető" mechanizmusban.

A TEU 5. cikke (3) bekezdésének második albekezdésével és 12. cikkének b) pontjával összhangban a nemzeti parlamentek a 2. jegyzőkönyvben meghatározott eljárásnak megfelelően ellenőrzik a szubszidiaritás elvének betartását. Az előzetes "korai figyelmeztető" mechanizmus értelmében bármely nemzeti parlamentnek vagy a nemzeti parlament bármely kamarájának a jogalkotási aktus tervezetének továbbításától számított nyolc hét áll rendelkezésére, hogy indokolással ellátott véleményt küldjön az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság elnökének, amelyben kifejti, miért véli úgy, hogy a szóban forgó tervezet nem felel meg a szubszidiaritás elvének. Eddig háromszor indult

Az a szabály, hogy a nemzetközi eljárás megindítása előtt ki kell méríteni a helyi jogorvoslati lehetőségeket, a nemzetközi szokásjog jól bevált szabálya; ezt a szabályt általában olyan esetekben követik, amikor egy állam olyan állampolgárának ügyét vállalta magára, akinek jogait egy másik államban a nemzetközi jog megsértésével állítólag semmibe vették. Mielőtt egy ilyen helyzetben nemzetközi bírósághoz lehetne fordulni, szükségesnek tartotják, hogy az államnak, ahol a jogsértés történt, lehetősége legyen arra, hogy a saját belső jogrendszere keretében saját eszközeivel orvosolja azt. Annál is inkább be kell tartani ezt a szabályt, ha a belföldi eljárás folyamatban van, mint az Interhandel esetében, és ha a két kereset - a svájci társaságnak az Egyesült Államok bírósága előtt, illetve a svájci kormánynak a jelen Bíróság előtt, a fő beadványában - ugyanazt az eredményt célozza: az Interhandel Egyesült Államokban lévő vagyonának visszaszolgáltatását.

Interhandel (Svájc kontra Amerikai Egyesült Államok), 27. pont.

ilyen eljárás.

Az Európai Unió parlamentje uniós ügyekkel foglalkozó parlamenti bizottságainak konferenciája (COSAC) hasznos platformként szolgál a nemzeti parlamentek számára a szubszidiaritás ellenőrzésével kapcsolatos információk megosztásához. Emellett a Régiók Bizottsága által fenntartott **szubszidiaritásfigyelő hálózat (SMN)** megkönnyíti a helyi és regionális hatóságok és az uniós intézmények közötti információcserét. Az SMN tagjai közé tartoznak a jogalkotási hatáskörrel rendelkező regionális parlamentek és kormányok, a jogalkotási hatáskörrel nem rendelkező helyi és regionális hatóságok, valamint az uniós önkormányzati szövetségek. Az SMN nyitott továbbá a Régiók Európai Bizottságának nemzeti küldöttségei és a nemzeti parlamentek kamarái számára.

A tagállamok nemzeti parlamentjük vagy annak valamelyik kamarája nevében a szubszidiaritás elvének megsértésére hivatkozva, saját jogrendszerüknek megfelelően keresetet nyújthatnak be a CJEU-hoz valamely jogalkotási aktus megsemmisítése iránt. A Régiók Európai Bizottsága is indíthat ilyen keresetet jogalkotási aktusok ellen, amennyiben a TFEU előírja a vele való konzultációt.

A szubszidiaritás elvének alkalmazása az alapvető jogokkal kapcsolatos ügyekben. A szubszidiaritás elvét eljárási vonatkozásban a nemzetközi bírósághoz fordulás előtt a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésének szabályaként azonosítják.

Az Interhandel (Svájc kontra Amerikai Egyesült Államok) ügyben a Nemzetközi Bíróság megállapította, hogy a helyi jogorvoslatok kimerítésének szabálya a nemzetközi szokásjog jól bevált szabálya. Konkrétan a vonatkozó passzus szerint,

A szubszidiaritás elvét kifejezetten szabályozza az ECHR 35. bekezdésének 1. cikke szabályozza. „A Bíróság csak azt követően foglalkozhat az üggyel, hogy a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint minden hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítettek [...]”

Mindazonáltal az ECHR 13. cikke értelmében az egyéneknek joguk van a hatékony jogorvoslathoz. A jogorvoslatnak elérhetőnek és hatékonynak kell lennie.

A vonatkozó ítélkezési gyakorlat összefoglalása

- A Nada kontra Svájc ügyben a kérelmező azt kérte, hogy a svájci „talibán” rendelet értelmében töröljék a nevét a talibánok listájáról. A kérelmező az Egyezményben foglalt panaszai tekintetében a hazai bíróságok előtt keresetelt volna jogorvoslatot. Ezek a hatóságok azonban nem vizsgálták érdemben a panaszait. A Szövetségi Bíróság úgy ítélte meg, hogy bár jogosult ellenőrizni, hogy Svájcra nézve kötelezőek-e a Biztonsági Tanács határozatai, de emberi jogi okokból nem jogosult a kérelmezővel szemben kiszabott szankciókat megszüntetni. Ezen túlmenően a Szövetségi Bíróság kifejezetten elismerte, hogy az ENSZ-hez intézett, a névnek a listáról való törlését kérő eljárás nem tekinthető a 13. cikk szerinti hatékony jogorvoslatnak (209-214. §). Ezért nem volt hatékony jogorvoslat, és az ECHR 8. cikkével összefüggésben a 13. cikket megsértették.
- A D.P. és J.C. kontra Egyesült Királyság ügyben a Bíróság az ECHR 3. és 8. cikkének fényében megállapította a 13. cikk megsértését, mivel nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslati lehetőség annak vizsgálatára, hogy a szociális szolgálatok állít ólag nem védték meg a gyermekeket a mostohaapjuk által elkövetett szexuális visszaéléstől (136-138. §).
- A családjog tekintetében a Bíróság a hatékony jogorvoslat hiánya miatt a 13. cikk megsértését állapította meg a 8. cikkre tekintettel a Sabou és Pircalab kontra Románia (53-56. §), valamint az Iordache kontra Románia (57-67. §) ügyekben ügyekben a szülői jogok gyakorlásától való teljes és abszolút eltiltás automatikus alkalmazása tekintetében, amelyet a törvény erejénél fogva

mellékbüntetésként a börtönbüntetést töltő személyekre szabtak ki, anélkül, hogy a bíróságok a bebörtönzött apa által elkövetett bűncselekmény jellegét vagy a kiskorú gyermekek érdekeit megvizsgálták volna.

- Ugyanígy a 8. cikk fényében a 13. cikk megsértését állapították meg a [Panteleyenko kontra Ukrajna](#) ügyben (78-81. §), mivel nem volt hatékony jogorvoslat egy közjegyző irodájában tartott házkutatást követően, miután az ellene folyó eljárást az előzetes eljárás szakaszában megszüntették; valamint a [Peev kontra Bulgária](#) ügyben (70. §), ahol nem volt hatékony jogorvoslat egy köztisztviselő irodájában tartott jogellenes házkutatást követően, miután a sajtóban megjelent egy levél, amelyben a főügyészt bírálta.
- [A Rutkowski és társai kontra Lengyelország](#) ügyben (211-222. §) a Bíróság megállapította a 13. cikk megsértését a 6. cikk 1. bekezdésével összefüggésben, a polgári eljárások hosszával kapcsolatos panaszok benyújtására szolgáló jogorvoslatok hiányát illetően, és felszólította az alperes államot, hogy hozzon új intézkedéseket az "eljárások szétagoltságának" megszüntetésére, valamint "elegendő és megfelelő jogorvoslat" biztosítására.
- Ami az uniós esetjogot illeti, a Bíróság a [P kontra S és Cornwall megyei tanács](#) C-13/94. sz. ügyben hozott mérföldkőnek számító ítéletében a transznemű személyekkel szembeni megkülönböztetés ellen döntött, annak ellenére, hogy az alapító szerződések nem biztosították az EU-nak az e területen való fellépéshez szükséges hatásköröket (amelyeket később, 1997-ben az Amszterdami Szerződés vezetett be).

Az EU és az ECHR kapcsolata

Szerző(k): Iliana Boycheva, jogi elemző, CSD

Összefoglaló. Ez a fejezet az EU és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (ECHR) közötti kapcsolatról szól. A fejezet első része az Emberi Jogok Európai Bírósága (ECtHR) által kidolgozott, az Egyezmény alkalmazását alátámasztó tartalmat, alkalmazási kört és főbb értelmezési elveket mutatja be. A második rész az ECHR és az uniós jog, különösen a közös referenciakeret közötti kölcsönhatásra összpontosít, azok hatályát és tartalmát illetően.

Az oktatókat arra ösztönzik, hogy a gyakorlatorientált képzési módszereket vizsgálják meg, és gyakorlati példákon és esettanulmányokon keresztül foglalkozzanak a kérdéses témával. Jelen fejezet célja, hogy alapvető ismereteket közvetítsen a szóban forgó témával kapcsolatban. Mivel azonban az uniós jog és az ECHR közötti kapcsolat, különösen az alkalmazási körük, továbbra is zavarba hozza a gyakorlati szakembereket, e fejezet elemei felhasználhatók a témában különböző szintű ismeretekkel rendelkező jogi szakemberek képzéséhez.

Kapcsolódó modulok:

A 4. képzési modul - Jogellenes jogok és peres eljárások

Bevezető modul 3 - Erőforrások, hálózatok és kommunikáció

4. haladó modul - Gyakorlati készségek, erőforrások és együttműködés

Fejezet tartalma

- Az emberi jogok európai egyezménye
- Az emberi jogok európai egyezménye és az uniós jog
 - Történelem
 - Az ECHR és a Charta közötti kölcsönhatás
 - Az uniós jogot alkalmazó államok ellenőrzése az egyezményes jogokra való hivatkozáskor
 - Az uniós szerződések tagállamok általi alkalmazásának ellenőrzése
 - Az uniós jog alkalmazása során a nemzeti intézmények felügyeletének csökkentett intenzitása: az egyenértékű védelem vétele

Az emberi jogok európai egyezménye. Az [emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény](#) (ECHR) az [Európa Tanács \(ET\)](#) által 1950-ben kidolgozott és elfogadott nemzetközi szerződés. Alapjául az ENSZ 1948-ban kihirdetett [Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata](#) szolgált. Az ECHR alapvető emberi jogokat biztosít mindenki számára az Európa Tanács tagállamainak joghatósága alatt. Az ECHR negatív és pozitív kötelezettségeket ró a szerződő államokra. A negatív kötelezettségek megkövetelik, hogy az állam tartózkodjon az ECHR által biztosított jogokba és szabadságokba való beavatkozástól. A pozitív kötelezettségek előírják, hogy az államok az ECHR által biztosított jogok és

szabadságok védelme érdekében fellépjenek. Az egyezményt több [jegyzőkönyvvel](#) módosították, amelyek az azokat ratifikáló államokra nézve kötelező érvényűek. Az EJEE az emberi jogok védelmének az EU által létrehozott rendszertől eltérő rendszert hoz létre. [Az Emberi Jogok Európai Bírósága](#) (ECtHR) biztosítja a hazai jogszabályok és intézkedések utólagos ellenőrzését. Az ECtHR az a szerv, amelynek feladata az ECHR értelmezése és annak értékelése, hogy az államok intézkedései megfelelnek-e az egyezménynek. Ítéletei kötelező érvényűek.

További olvasnivalók

- Christoffersen, J., Madsen, M. (2011), [The Birth of the European Convention on Human Rights - and the European Court of Human Rights](#), Oxford Scholarship Online, 2011. június.
- A pozitív és negatív kötelezettségekről lásd:
- Stoyanova V. (2023), [Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights](#), Oxford University Press, 2023. január.
- Wibye J. (2022), [Beyond Acts and Omission - Distinguishing Positive and Negative Duties at the European Court of Human Rights](#), Human Rights Review, Springer, 15 August 2022.
- Európa Tanács (2007) Az [emberi jogok európai egyezménye szerinti pozitív kötelezettség](#), [Emberi jogi kézikönyv 7. szám](#), 2007.
- Emberi Jogok Európai Bírósága, [Bíróági szabályzat](#), 2023. október 30.

I. Alapelvek. Az ECHR mint az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmét szolgáló eszköz tárgya és célja megköveteli, hogy rendelkezéseit úgy értelmezzék és alkalmazzák, hogy biztosítva legyen, hogy biztosítéki gyakorlati és hatékonyak, ne pedig elméleti vagy illuzórikusak legyenek ([Chassagnou és mások kontra Franciaország](#)). Az ECHR-t egészében kell olvasni és úgy kell értelmezni, hogy az elősegítse a belső összhangot és harmóniát a különböző rendelkezései között ([Margus kontra Horvátország](#)). Az ECHR emellett élő eszköz, ami azt jelenti, hogy az abban foglalt jogokat és szabadságokat a mai viszonyok fényében kell értelmezni ([lásd Austin és mások kontra Egyesült Királyság](#)).

Az ECHR-ben foglalt jogok és szabadságok védelméért elsősorban a nemzeti hatóságok felelősek. Az államoknak bizonyos mérlegelési jogkörük van az ECHR végrehajtása során. A **szubszidiaritás elve** az egyik fő elv, amelyen az ECHR rendszere alapul. Ezt az elvet az Egyezmény [15. jegyzőkönyvében](#) foglalták formába. Az ECtHR csak akkor fogad el ügyeket, ha az emberi jogok védelmére rendelkezésre álló összes hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítették. A kimerítés szabályát az Egyezmény 35. cikke írja elő.

További olvasnivalók

- Gerards, J. (2023), [General Principles of the European Convention on Human Rights](#), Universiteit Utrecht, Hollandia, Cambridge University Press, 2023. július 13.
- Az elfogadhatósági kritériumokkal kapcsolatos további információkért lásd: (2023), [Gyakorlati útmutató az elfogadhatósági kritériumokról](#), 2023. augusztus 31.

II. Források. A [HUDOC](#) adatbázis hozzáférést biztosít az ECtHR ítélkezési gyakorlatához. A portált kiegészíti az ECtHR tudásmegosztó platformja ([ECHR-KS](#)), amely az esetjoggal kapcsolatos ismereteket egy adott cikk/átmeneti témán keresztül biztosítja, beleértve az [Európai Unióval](#)

[kapcsolatos esetjogról szóló Tájékoztatót](#). Az emberi jogi oktatás jogi szakemberek számára ([HELP](#)) az Európa Tanács jogi oktatással foglalkozó online platformja.

[Az ECtHR honlapja](#) emellett számos olyan forrásnak ad otthont, amelyek célja, hogy egyszerűsítse a Bíróság előtti ügyek benyújtásának folyamatát.

Az emberi jogok európai egyezménye és az uniós jog

I. Történelem. A közös referenciakeret előtt az uniós jogi keretnek nem volt olyan normatív alapja, amely garantálta volna az uniós jognak az emberi jogi normákkal való összehangolását. Következésképpen az EU-n belül kirívó mértékben hiányoztak azok a mechanizmusok, amelyekkel korrigálni lehetett volna azokat az eseteket, amikor az uniós jog eltért az emberi jogi normáktól. Ebben az összefüggésben az CJEU joggyakorlata jelentősen hozzájárult az emberi jogok mint az EU által összehangolt alapelvek előmozdításához. Ez a bírósági fejlődési folyamat az évek során bontakozott ki, és néhány kulcsfontosságú bírósági határozaton keresztül követhető nyomon.

[A Frontini](#) és a [Solange I.](#) ügyek jelentős jelentőséggel bírnak Olaszország (Frontini) és Németország (Solange I.) alkotmányos joghatóságának meghatározásában. A Frontini-ügyben (183/1973) az olasz Alkotmánybíróság "elutasította" az elsőbbség elvének fenntartását, amikor a közösségi jog és az alapvető alkotmányos elvek, különösen az alapvető alkotmányos jogok között ütközés merült fel. Ezt követően a német Alkotmánybíróság a Solange I. határozatában megerősítette folyamatos hatáskörét a közösségi jog és az alkotmányos jogok összhangjának értékelésére. Mindkét ítélet számottevő kihívást jelentett az elsőbbség elvével szemben, különösen az alapvető jogok tekintetében, és ezáltal jelentős akadályt jelentett az Európai Unió akkori hatékony működésének útjában.

A CJEU ezt a helyzetet úgy oldotta meg, hogy az TEU 19. cikkében és az TFEU 340. cikkének (2) bekezdésében foglalt felhatalmazásra támaszkodva úgy döntött, hogy az emberi jogok általános jogelvként védelmet élveznek a kialakított eljárási kereteken belül. ([Stauder C-29/69](#)). Ebben az összefüggésben azonban jelentős kihívást jelentett annak meghatározása, hogy pontosan mely jogok élveznek általános elvként védelmet az uniós jogon belül. Idővel a Bíróság az ítélkezési gyakorlatán keresztül fokozatosan kezelte és tisztázta ezt az összetettséget. A CJEU rámutatott, hogy az általános alkotmányos hagyományok is döntő jelentőségűek az uniós kereteken belül általános jogelvként védett emberi jogok meghatározásában és megállapításában ([International Handelgesellschaft C- 11/70](#)).

[A Nold-ügyben](#) (C-4/73) hozott ítéletében az CJEU elismerte az emberi jogokat mint a közösségi jog alapelveit, és hangsúlyozta, hogy a Bíróság felelőssége, hogy ezekből iránymutatást merítsen. Emellett a Bíróság elismerte, hogy az emberi jogok védelmére irányuló nemzetközi szerződések, amelyekben a tagállamok együttműködtek, vagy amelyeket aláírtak, értékes viszonyítási pontokat kínálnak, amelyeket a közösségi jog hatálya alatt be kell tartani.

Ezt követően a Bíróság a Rutilli-ítéletben (C-36/75, 32. o.) hivatkozott először az ECHR-re, és emelte azt kiváltságos hivatkozási forrássá. Ezzel a Bíróság jelentősen elismerte az ECHR jelentőségét és tekintélyét a joggyakorlatának alakításában.

1978-ban az Emberi Jogok Európai Bizottsága elfogadhatatlannak nyilvánított egy, az Európai Közösségek vagy a tagállamok ellen benyújtott keresetet, mivel a Bizottság *ratione personae* nem rendelkezett hatáskörrel ([Stork kontra High Authority](#), C 1/58).

Ebben az összefüggésben az EU számos intézkedést hajtott végre a joghatóságán belül érvényesülő emberi jogi védelmi keretrendszer fényében. Nevezetesen, 1992-ben a Maastrichti Szerződés F.

cikkének (2) bekezdésében az EU kötelezettséget vállalt az ECHR-ben foglalt alapvető jogok védelmére. Ezen túlmenően a [koppenhágai kritériumok](#) előírják, hogy az EU-tagságra törekvő államnak már az Európa Tanács tagjának kell lennie. Ezt követően, 1996-ban a Bíróság kiadta a [2/94. sz. véleményét](#), amelyben megvizsgálta, hogy az EU csatlakozhat-e az ECHR-hez. Ezt követően 2013-ban megfogalmazódott egy [csatlakozási szerződéstervezet](#). A 2014-es [2/13-as véleményében](#) azonban az CJEU arra a következtetésre jutott, hogy a tervezett szerződés nem összeegyeztethető az Európai Unió meglévő szerződéseivel. A tárgyalási folyamat még mindig folyamatban van.

A tárgyalási folyamatról bővebben lásd az EU ECHR-hez való csatlakozásának [weboldalát](#).

II. Az ECHR és a Charta közötti kölcsönhatás. A Charta hatálybalépését követően jelentős változások következtek be, amelyek az alapvető jogok védelmére vonatkozó szilárd biztosítékokkal szilárdították meg az uniós integrációs rendszert. A Charta abban különbözik az ECHR-től, hogy különböző forrásokból származó alapvető jogokat tartalmaz. Ezek magukban foglalják a belső piachoz kapcsolódó jogokat, az uniós polgársághoz kapcsolódó jogokat, valamint a tagállamok kollektív alkotmányos hagyományaiból, az ECHR-ből és más nemzetközi eszközökből származó, általánosan „hagyományosnak” tekintett emberi jogokat.

Jelenleg az egyezmény a két dokumentumban közös jogok védelmére vonatkozó minimumszabályokat állapít meg, amely elv a Charta 52. cikkének (3) bekezdésében szerepel.

Ez a rendelkezés, amely a Charta hatályának és alkalmazásának meghatározására irányul, biztosítja az egyezményhez való igazodást. Előírja, hogy a Chartában az Egyezményben foglaltaknak megfelelő jogoknak az ECHR-ben meghatározottakkal megegyező jelentéstartalommal és alkalmazási körrel kell rendelkezniük, beleértve az engedélyezett korlátozásokat is. Fontos, hogy ez nem zárja ki, hogy az uniós jog szélesebb körű védelmet nyújtson. Azonban ahol az Egyezményben foglalt jogok korlátozások alá esnek, azokat tiszteletben kell tartani a Charta értelmezése során, és ahol az Egyezményben foglalt jogokra nincsenek korlátozások, ott a Charta alapján sem szabad azokat előírni.

Az 52. cikk (3) bekezdése a Charta és az ECHR közötti összhang fenntartását szolgálja azáltal, hogy előírja, hogy a Chartában szereplő megfelelő jogok korlátozásai megfeleljenek az ECHR által meghatározott normáknak. Ez biztosítja, hogy a jogalkotóknak meg kell felelniük az ECHR által megállapított korlátozásoknak, amikor a Charta alapján korlátozzák ezeket a jogokat, így megőrizve az uniós jog és az Európai Bíróság autonómiáját.

Az ECHR lényegében a megfelelő jogok védelmének alapjait fekteti le. Következésképpen minden uniós jogi aktusnak és az uniós jogot végrehajtó nemzeti jognak az ECHR-rel összhangban lévő védelmi szintet kell biztosítania az ilyen jogok tekintetében. Amennyiben bizonytalanság merül fel, lehetőség van arra, hogy az uniós jog rendelkezéseinek érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatban előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtsanak be.

Az 52. cikk (3) bekezdésének hivatalos magyarázata két cikkcsoport bemutatásával segíti a megfelelő jogok azonosítását: az egyik a Charta azon cikkeit jelöli, amelyek jelentése és hatálya megegyezik az egyezmény megfelelő cikkeivel, a másik pedig a Charta azon cikkeit, amelyek hatálya tágabb, mint az egyezmény megfelelő cikkeié.

Idővel további megfelelő jogok is megjelenhetnek. Például a Charta 49. cikkének (1) bekezdését, amely megfelel az ECHR 7. cikkének (1) bekezdésének, az ECtHR úgy értelmezte, hogy a Charta rendelkezése alapján magában foglalja a nemzeti jog visszaható hatályának elvét.

További olvasnivalók

Brittain, S., (2015), [The Relationship between the EU Charter of Fundamental Rights and the European Convention on Human Rights: an Originalist Analysis](#), European Constitutional Law Review, 2015. december 1.

ECTHR	Belföldi jognyilatkozat	CFR
Mindig be kell tartani	Következetesen be kell tartani és alkalmazni kell. A nemzeti igazságszolgáltatás felelőssége annak garantálása, hogy a nemzeti emberi jogi rendszer összhangban legyen az EJEE-vel, amely alapvető minimumszabályokat határoz meg.	Csak az uniós jog alkalmazásakor kell betartani.

2. ábra - Az EJEE, a nemzeti (alkotmányos) jogokról szóló törvényjavaslatok és a közös referenciakeret közötti összefüggés

További részletekért lásd a „Ruhák metafora” című, az [ECHR és az EU Charta közötti kölcsönhatásról szóló HELP-tanfolyamon](#) belül. Ebben a metaforában a szerzők az ECHR-t egy inghez, a Nemzeti Jogok Törvénykönyvét egy kabáthoz, az EU Chartát pedig egy esőkabáthoz hasonlítják. Az egyes védőrétegek átfedik egymást, szemléltetve, hogy az esőkabát (EU Charta) bizonyos helyzetekben szelektíven alkalmazható, míg a másik kettő következetesen fedezetet nyújt.

Az ilyen jogi kötelezettségeknek megfelelően hozott állami intézkedések mindaddig indokoltak, amíg az érintett szervezet az alapvető jogokat mind a kínált anyagi garanciák, mind a betartásukat ellenőrző mechanizmusok tekintetében olyan módon védi, amely legalább egyenértékűnek tekinthető az Egyezményben előírtakkal [...]. Az „egyenértékű” alatt a Bíróság „összehasonlíthatót” ért; a szervezet által nyújtott védelem „azonosságának” követelménye ellentétes lehet a nemzetközi együttműködés érdekében [...]. Az egyenértékűség ilyen megállapítása azonban nem lehet végleges, és az alapvető jogok védelmében bekövetkező bármely releváns változás fényében felülvizsgálható.

Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi kontra Írország, 45036/98, 2005.6.30-i ítélet, 155.

III. Az uniós jogot alkalmazó államok ellenőrzése az egyezményes jogokra való hivatkozáskor

Tekintettel arra, hogy az EU nem csatlakozott az ECHR-hez, nem tehető felelőssé az egyezmény megsértéséért az eljárásaiban vagy határozataiban ([Confederation Francaise du travail kontra CEE](#)).

Az EU által hozott intézkedések nem támadhatók meg közvetlenül az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. Az ECtHR nem vizsgálhat felül egy olyan ügyet, amelyben egy európai intézmény az ECHR-t megsértve bocsátott el egy közalkalmazottat, mivel sem az EU, sem az Európa Tanács tagállamai nem vonhatók felelősségre az ilyen intézkedésekért ([Connolly kontra az EU tizenöt tagállama](#), C-274/99, vagy [Andreasen kontra az Egyesült Királyság és 26 másik EU-tagállam](#)).

IV. Az uniós szerződések tagállamok általi alkalmazásának ellenőrzése. Az államok még akkor is felelősségre vonhatók az egyezményes jogok megsértéséért, ha hatáskörüket az EU-ra ruházták át.

([Matthews kontra Egyesült Királyság](#)). Az ilyen esetek azonban ritkák a bíróságok mindennapi gyakorlatában. A Matthews kontra Egyesült Királyság ügyben az ECtHR úgy ítélte meg, hogy a Prot. 3. cikke alapján a Prot. 1. cikkét sértette meg az európai parlamenti választásokról szóló, szerződéses jogállású törvény. Az ECtHR szerint a kérdés nem érintette a *ratione personae* joghatóság hiányát, mivel az ügy a szerződésnek az alperes állam általi végrehajtását érintette. Következésképpen az Egyesült Királyságot találták felelősnek a jogsértésért.

V. A nemzeti intézmények feletti felügyelet csökkentett intenzitása az uniós jog alkalmazása során: az egyenértékű védelem vélelme. A bosporusi vélelem az ECtHR ítélkezési gyakorlatában szereplő doktrínára utal, amely a Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Írország ügyben 2005-ben hozott ítéletre nyúlik vissza. Ebben az ítéletben az ECtHR a korábbi ítélkezési gyakorlattal összhangban először állapította meg, hogy egy nemzetközi szervezet (mint például az EU) tagállamai az ECHR alapján továbbra is felelősek „szerveinek minden cselekményéért és mulasztásáért, függetlenül attól, hogy a szóban forgó cselekmény vagy mulasztás a nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítésének szükségességéből [...] következett-e” (153. bek.). Elismerte továbbá „a nemzetközi együttműködés növekvő jelentőségét és a nemzetközi szervezetek megfelelő működésének biztosítását” (150. bek.). E két álláspont összeegyeztetésére tett kísérletként az ECtHR megállapította a ma már bosporusi **vélelemként ismert vélelmet**, vagy az ECHR jogainak az EU általi **egyenértékű védelmének vélelmét**, még akkor is, ha az EU nem részes fele az ECHR-nek.

A bosporusi vélelem alkalmazása két alapvető feltételen múlik:

- a) **Az uniós jog szerinti mérlegelési jogkör hiánya.** Ez a feltétel akkor teljesül, ha a nemzeti hatóságoknak nincs mozgástere az uniós jog keretein belül, amint azt az [M.S.S. kontra Belgium és Görögország](#) ügyben megállapították. Ha az uniós jog bizonyos mértékű mérlegelési mozgásteret biztosít a tagállamok számára, a boszniai vélelem nem alkalmazható.
- b) **Az uniós jog szerinti védelmi mechanizmusok teljes körű kiépítése.** Amint azt az [Avontis kontra Lettország](#) ügyben is hangsúlyozták, ez a feltétel az uniós jogban meghatározott védelmi intézkedések teljes körű alkalmazását követeli meg. Különösen megköveteli az olyan eljárások, mint az előzetes döntéshozatali eljárás, mint az emberi jogok uniós jogon belüli védelmét biztosító alapvető mechanizmusok egyikének felhasználását, amennyiben ez releváns. Ezt az értékelést eseti alapon kell elvégezni.

A vélelem felülvizsgálata magában foglalja annak megtámadásának lehetőségét, ha egy adott esetben az emberi jogok védelme "nyilvánvalóan hiányos". Még ha az ECtHR elismeri is, hogy mind az uniós jog, mind a nemzeti hatóságok - joghatóságuk keretein belül - az ECHR-hez hasonló emberi jogi védelmet nyújtanak, jogsértés megállapítására akkor kerül sor, ha az emberi jogok védelmének jelentős hiánya nyilvánvaló. Az ECtHR a [Bivolaru és Moldovan kontra Franciaország](#) ügyben elemezte a vélelem felülvizsgálatát.

További olvasnivalók

Rizcallah, C., (2023), [The Sytemic Equivalence Test and the Presumption of Equivalent Protection in European Human Rights Law - A Critical Appraisal](#), Cambridge University Press on Behalf of the German Law Journal, szeptember 29. 2023.

Európai bíróságok és eljárások

Szerzők: Silvia Antoaneta Berbec, a bukaresti ügyvédi kamara ügyvédje;

Elena Lazar, a Bukaresti Egyetem jogi karának PhD docense

Összefoglaló. Ez a fejezet az európai bíróságokkal és eljárásokkal foglalkozik. Az előző fejezetekből kiindulva, amelyek áttekintést nyújtanak az uniós jog anyagi jogi rendelkezéseiről, itt lehetőségünk nyílik arra, hogy megvizsgáljuk a két fő regionális bíróság előtt rendelkezésre álló struktúrát, hatásköröket, eljárásokat és jogorvoslati lehetőségeket, amelyek európai szinten a helyi joggal kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. Ennek megfelelően a fejezet két fő részre tagolódik (az alábbiakban bemutatottak szerint további alfejezetekre osztva), az első az Európai Unió Bíróságára (CJEU), a második pedig az Emberi Jogok Európai Bíróságára (ECtHR) összpontosít. A fejezet lépésről lépésre áttekintést nyújt a legfontosabb eljárási követelményekről, gyakorlati útmutatást, beleértve a költségeket és a nyelvi követelményeket, valamint hasznos linkeket. Végül a fejezet megvizsgálja az ítéletek végrehajtásának elmaradását/megfelelését és az ezzel kapcsolatban rendelkezésre álló lehetőségeket.

E fejezet célja, hogy a jogalkalmazóknak eszközöket adjon ahhoz, hogy a hazai bíróságok előtti szokásos peres eljárásokon túlmutatva, az európai szinten rendelkezésre álló lehetőségeket kihasználják. Kiemeljük az CJEU-hoz és az ECtHR-hez való fordulás hozzáadott értékét, amelyet az európai országokban alkalmazandó normák hierarchiájával együtt kell értelmezni, amint azt a két előző

Az oktatóknak az e fejezetben található információkat lépésről lépésre kell felhasználniuk az európai bíróságok előtti peres eljárásokhoz. A javasolt képzési módszerek közé tartoznak többek között az eljárási kérdéseket tartalmazó esettanulmányok, forgatókönyvek, valamint szerepjátékos gyakorlatok. Mivel az e bíróságok előtti pereskedést fontolgató ügyvédek általában tapasztaltabbak és szakavatottabbak az ügyükkel kapcsolatos kérdésekben, ez a modul inkább az európai joggal és eljárásokkal kapcsolatos haladó szintű ismeretekkel rendelkező gyakornokok számára alkalmas. Ugyanakkor a bevezető ismeretekkel rendelkező gyakornokoknak is képesnek kell lenniük a legfontosabb elvek és fogalmak követésére.

Kapcsolódó modulok:

A 4. képzési modul - Jogellenes jogok és peres eljárások

Bevezető modul 1 - Az uniós jog alapelemei és alapelvei jogászok számára

fejezetben bemutatattuk.

Fejezet tartalma

- Az Európai Unió Bírósága
 - Általános információk
 - A Bíróság
 - Összetétel
 - Joghatóság
 - Eljárás
 - A Törvényszék
 - Összetétel
 - Joghatóság
 - Eljárás
 - Az előzetes döntéshozatali eljárás
 - Közvetlen fellépések (TFEU 263. cikk)
 - Az CJEU határozatainak be nem tartása
 - Jogsértési eljárás
- Az Emberi Jogok Európai Bírósága
 - A Bíróság működése
 - Panaszok és eljárás az ECtHR előtt
 - Az ítéletek végrehajtása és nyomon követése

I. Az Európai Unió Bírósága

Általános információk. Az Európai Unió Bíróságának 1952-es létrehozása óta az a feladata, hogy a Szerződések értelmezése és alkalmazása során biztosítsa a „törvényesség betartását”. Az Európai Unió Bírósága (CJEU) két bíróságra oszlik:

1. **A Bíróság** foglalkozik a nemzeti bíróságok előzetes döntéshozatal iránti kérelmeivel, bizonyos megsemmisítés iránti keresetekkel és fellebbezésekkel.
2. **A Törvényszék** magánszemélyek, vállalkozások és egyes esetekben uniós kormányok által benyújtott megsemmisítés iránti keresetekről dönt. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ez a bíróság elsősorban versenyjoggal, állami támogatásokkal, kereskedelemmel, mezőgazdasággal és védjegyekkel foglalkozik.

A Bíróság

A. A bíróság összetétele

A Bíróság 27 bíróból és 11 főtanácsnokból áll. A bírákat és a főtanácsnokokat a tagállamok kormányai közös megegyezéssel nevezik ki, miután konzultáltak egy bizottsággal, amelynek feladata, hogy véleményt nyilvánítson a jelöltek alkalmasságáról az adott feladatok ellátására. Kinevezésük hatéves időtartamra történik, amely megújítható. Olyan személyek közül választják ki őket, akiknek függetlenségéhez nem férhet kétség, és akik rendelkeznek a saját országukban a legmagasabb bírói tisztségek betöltéséhez szükséges képesítéssel, vagy elismert szakértelemmel rendelkeznek. A Bíróság bírái maguk közül választanak elnököt és alelnököt hároméves, megújítható időtartamra.

- Az **elnök** irányítja a Bíróság munkáját, és elnököl a teljes Bíróság vagy a nagytanács ülésein és tanácskozásain. Az alelnök segíti az elnököt feladatai ellátásában, és szükség esetén helyettesíti őt.
- A **főtanácsnokok** segítik a Bíróság munkáját. Feladatuk, hogy a rájuk bízott ügyekben teljes pártatlansággal és függetlenséggel terjesszenek elő indítványt.
- A **hivatalvezető** az intézmény főtitkára, aki a Bíróság elnökének felügyelete alatt irányítja a szervezeti egységeket.

A Bíróság ülésezhet teljes ülésben, 15 bíróból álló nagytanácsban, illetve három vagy öt bíróból álló tanácsokban.

A Bíróság **teljes ülésben** ülésezik az alapokmányában előírt konkrét esetekben (beleértve az európai ombudsman vagy az Európai Bizottság kötelezettségeinek elmulasztásával foglalkozó tagjának elbocsátására irányuló eljárásokat), valamint akkor, ha a Bíróság úgy ítéli meg, hogy az ügy kivételes jelentőségű.

A Bíróság **nagytanácsban**, ha valamely tagállam vagy az eljárásban félként részt vevő intézmény ezt kéri, valamint különösen összetett vagy fontos ügyekben.

Más ügyeket három vagy öt bíróból álló **tanácsok** tárgyalnak. Az öt bíróból álló tanácsok elnökeit három évre, a három bíróból álló tanácsok elnökeit pedig egy évre választják.

B. Joghatóság

Annak érdekében, hogy feladatát megfelelően elláthassa, a Bíróság egyértelműen meghatározott joghatósággal rendelkezik, amelyet előzetes döntéshozatal iránti kérelemre és az eljárások különböző kategóriáiban gyakorol.

➤ Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek

A Bíróság együttműködik a tagállamok valamennyi bíróságával, amelyek az európai uniós joggal kapcsolatos ügyekben rendes bíróságok. Az uniós jogszabályok hatékony és egységes alkalmazásának biztosítása, valamint az eltérő értelmezések elkerülése érdekében a nemzeti bíróságok a Bírósághoz fordulhatnak, és erre esetenként kötelesek is, hogy az uniós jog értelmezésével kapcsolatos kérdés tisztázását kérjék tőle, s így például meggyőződhesse az arról, hogy nemzeti jogszabályaik megfelelnek-e az uniós jognak. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem egy uniós jogi aktus érvényességének felülvizsgálatára is irányulhat.

Így bármely európai polgár előzetes döntéshozatal iránti kérelem útján kérheti az őt érintő európai uniós szabályok tisztázását. Bár ilyen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet csak nemzeti bíróság nyújthat be, a Bíróság előtti eljárásban megjelenhet az adott bíróság előtti eljárásban részt vevő valamennyi fél, a tagállamok és az Európai Unió intézményei. Ily módon az uniós jog számos fontos alapelvét állapították meg előzetes döntéshozatali eljárásban, olykor az első fokon eljáró nemzeti bíróságok által előterjesztett kérdésekre adott válaszként.

A Bíróság válasza nem pusztán vélemény, hanem ítélet vagy indokolással ellátott végzés formájában jelenik meg. A címzett nemzeti bíróságot az előtte folyamatban lévő jogvita eldöntése során az adott értelmezés köti. A Bíróság ítélete hasonlóképpen kötelezi azokat a nemzeti bíróságokat, amelyek előtt ugyanaz a probléma merül fel.

➤ **Kötelezettségszegés miatti intézkedések**

Ezek a keresetek lehetővé teszik a Bíróság számára annak megállapítását, hogy egy tagállam teljesítette-e az uniós jog szerinti kötelezettségeit. Mielőtt az ügyet a Bíróság elé terjesztené, a Bizottság előzetes eljárást folytat le, amelynek során az érintett tagállam lehetőséget kap arra, hogy válaszoljon a hozzá intézett panaszokra. Ha ez az eljárás nem vezet a tagállam mulasztásának megszüntetéséhez, az uniós jog megsértése miatt keresetet lehet benyújtani a Bírósághoz.

A keresetet az Európai Bizottság – ahogyan az a gyakorlatban általában történik – vagy egy tagállam nyújthatja be. Ha a Bíróság megállapítja, hogy valamely kötelezettséget nem teljesítettek, az államnak haladéktalanul orvosolnia kell a helyzetet. Ha a Bizottság által benyújtott további keresetet követően a Bíróság megállapítja, hogy az érintett tagállam nem tett eleget az ítéletének, akkor a Bíróság fix vagy időszakos pénzbírságot szabhat ki rá. Ha azonban valamely irányelv átültetésére irányuló intézkedéseket nem jelentenek be a Bizottságnak, a Bizottság javasolhatja, hogy a Bíróság szabjon ki pénzbírságot az érintett tagállammal szemben, miután a kötelezettségszegést megállapító eredeti ítéletet meghozták.

➤ **Megsemmisítés iránti kereset**

A megsemmisítés iránti keresettel a felperes az Európai Unió valamely intézménye, szerve, hivatala vagy ügynöksége által elfogadott aktus (különösen rendelet, irányelv vagy határozat) megsemmisítését kéri. A Bíróság kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a tagállamok által az Európai Parlament és/vagy a Tanács ellen (az állami támogatásokra, a dömpingre és a végrehajtási hatáskörökre vonatkozó tanácsi intézkedések kivételével), illetve az Európai Unió egyik intézménye által egy másik intézmény ellen benyújtott keresetekre. A Törvényszék első fokon hatáskörrel rendelkezik minden más ilyen jellegű keresetre, különösen a magánszemélyek által benyújtott keresetekre.

➤ **Intézkedések mulasztás esetén**

Ezek a keresetek lehetővé teszik az Európai Unió valamely intézménye, szerve, hivatala vagy ügynöksége által elkövetett mulasztás jogszerűségének felülvizsgálatát. Ilyen kereset azonban csak azt követően nyújtható be, hogy az érintett intézményt felszólították a cselekvésre. Amennyiben a mulasztás jogellenesnek minősül, az érintett intézménynek kell megfelelő intézkedésekkel megszüntetnie a mulasztást. A mulasztási kereset elbírálására a Bíróság és a Törvényszék a megsemmisítés iránti keresetekkel azonos kritériumok szerint rendelkezik hatáskörrel.

➤ **Fellebbezés**

A Törvényszék ítéletei és végzései ellen csak jogorvoslattal lehet a Bírósághoz fordulni. Ha a fellebbezés elfogadható és megalapozott, a Bíróság hatályon kívül helyezi a Törvényszék ítéletét. Ha az eljárás állása megengedi, a Bíróság maga is határozhat az ügyben. Ellenkező esetben a Bíróság az ügyet visszautalja a Törvényszék elé, amelyet a Bíróságnak a fellebbezés tárgyában hozott határozata köt.

C. A Bíróság előtti eljárás

Az ügy típusától függetlenül mindig van egy írásbeli szakasz, és adott esetben egy szóbeli szakasz, amely nyilvános. Különbséget kell azonban tenni egyrészt az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek, másrészt az egyéb keresetek (közvetlen keresetek és fellebbezések) között.

A Bíróság előtti eljárás megindítása és az írásbeli eljárás

➤ Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek

A nemzeti bíróság az uniós jog valamely rendelkezésének értelmezésére vagy érvényességére vonatkozó kérdéseket terjeszt a Bíróság elé, általában a nemzeti eljárási szabályoknak megfelelő bírósági határozat formájában. Miután e kérelmet a Bíróság fordítószolgálatával valamennyi uniós nyelvre lefordította, a Hivatal közli azt a nemzeti eljárásban részt vevő felekkel, valamint valamennyi tagállammal és az Európai Unió intézményeivel. Az Európai Unió Hivatalos Lapjában értesítést tesznek közzé, amely többek között tartalmazza az eljárásban részt vevő felek nevét és a kérdések tartalmát. A feleknek, a tagállamoknak és az intézményeknek két hónap áll rendelkezésükre, hogy írásbeli észrevételeket nyújtsanak be a Bírósághoz.

➤ Közvetlen keresetek és fellebbezések

A Bíróság előtt a keresetlevelet a Hivatalhoz címzett keresetlevéllel kell benyújtani. A hivatalvezető a keresetről hirdetményt tesz közzé az Európai Unió Hivatalos Lapjában, amelyben ismerteti a felperes keresetét és érveit. A keresetlevelet kézbesítik a többi félnek, akiknek két hónap áll rendelkezésükre, hogy védekezést vagy válasziratot nyújtsanak be. Adott esetben a felperes válasziratot, az alperes pedig viszonzválaszt nyújthat be. Az ezen iratok benyújtására vonatkozó határidőket be kell tartani.

Mindkét típusú kereset esetében az elnök, illetve az első főtanácsnok nevezi ki az előadó bírót és a főtanácsnokot, akik felelősek az ügy előrehaladásának nyomon követéséért.

➤ A nyilvános meghallgatás és a főtanácsnok véleménye

Ha úgy határoznak, hogy szóbeli tárgyalásra kerül sor, az ügyet nyilvános tárgyaláson, az ítélőtábla és a főtanácsnok előtt tárgyalják. A bírák és a főtanácsnok az általuk megfelelőnek ítélt kérdéseket tehetnek fel a feleknek. Néhány héttel később a főtanácsnok a Bíróság előtt, szintén nyilvános tárgyaláson ismerteti indítványát. Ebben részletesen elemzi az ügy jogi vonatkozásait, és teljesen függetlenül javaslatot tesz a Bíróságnak arra a válaszra, amelyet a felvetett problémára szerint meg kell adni. Ezzel az eljárás szóbeli szakasza lezárul. Ha úgy határoz, hogy az ügy nem vet fel új jogi kérdést, a Bíróság a főtanácsnok meghallgatását követően úgy határozhat, hogy indítvány nélkül hoz ítéletet.

➤ Bírósági ítéletek

A bírák az előadó bíró által készített ítélettervezet alapján tanácskoznak. Az érintett ítélkező testület minden bírása javasolhat módosításokat. A Bíróság határozatait többséggel hozza meg, és az esetleges ellenvéleményekről nem készül jegyzőkönyv. Az ítéletet csak azok a bírák írják alá, akik jelen voltak a szóbeli tanácskozáson, amelynek során az ítéletet elfogadták, annak a szabálynak a sérelme nélkül, hogy az ítélkező testület legfiatalabb bírása nem írja alá az ítéletet, ha a testület létszáma páros. Az ítéleteket nyílt ülésen hirdetik ki. Az ítéletek és a főtanácsnoki indítványok a kihirdetésük napján elérhetők a CURIA internetes oldalon. Az ítéleteket a legtöbb esetben ezt követően az Európai Bírósági Határozatok Tárában is közzéteszik.

Különleges eljárási formák

➤ Az egyszerűsített eljárás

Ha az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés azonos olyan kérdéssel, amelyről a Bíróságnak már kellett döntenie, vagy ha a kérdésre adott válasz nem hagy ésszerű kétséget maga után vagy egyértelműen levezethető a meglévő ítélkezési gyakorlatból, a Bíróság a főtanácsnok meghallgatását követően indokolt végzéssel határozhat, hivatkozva különösen az e kérdésre vonatkozó korábbi ítéletre vagy a vonatkozó ítélkezési gyakorlatra.

➤ A gyorsított eljárás

A gyorsított eljárás lehetővé teszi a Bíróság számára, hogy a nagyon sürgős ügyekben gyorsan hozzon ítéletet, a határidők lehető legnagyobb mértékű lerövidítésével és az ilyen ügyek abszolút elsőbbségének biztosításával. A felek egyikének kérelmére a Bíróság elnöke az előadó bíró javaslatára, a főtanácsnok és a többi fél meghallgatását követően határozhat arról, hogy az ügy különös sürgőssége szükségessé teszi-e a gyorsított eljárás alkalmazását. Ilyen eljárás alkalmazható előzetes döntéshozatal iránti kérelmek esetében is. Ebben az esetben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a nemzeti bíróság nyújtja be, és a kérelemben meg kell jelölnie azokat a körülményeket, amelyek alapján a Bíróság elé terjesztett kérdés eldöntése kivételesen sürgős.

➤ Sürgős előzetes döntéshozatali eljárás (PPU)

Ez az eljárás lehetővé teszi, hogy a Bíróság sokkal rövidebb időn belül foglalkozzon a szabadságon, biztonságon és a jog területének legkényesebb kérdéseit (rendőrségi és igazságügyi együttműködés polgári és büntetőügyekben, valamint a vízum-, menekültügyi, bevándorlási és egyéb, a személyek szabad mozgásával kapcsolatos politikák). A PPU keretében tárgyalta ügyeket öt külön erre a célra kijelölt bíróból álló tanács elé utalják, és az eljárás írásbeli része a gyakorlatban alapvetően elektronikus úton zajlik, és mind az időtartam, mind az írásbeli észrevételek benyújtására jogosultak száma tekintetében erősen korlátozott, többségük az eljárás kötelező szóbeli részébe avatkozik be.

➤ Ideiglenes intézkedés iránti kérelmek

Az ideiglenes intézkedés iránti kérelmek az intézmény által elfogadott és a kereset tárgyát képező intézkedések végrehajtásának felfüggesztésére, vagy bármely más, a felet ért súlyos és helyrehozhatatlan kár megelőzéséhez szükséges ideiglenes intézkedés meghozatalára irányulnak.

Az eljárás költségei

A Bíróság előtti eljárásokért nem kell bírósági illetéket fizetni. Másrészt a Bíróság nem fedezi a tagállami bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd díját és költségeit, akinek a feleket képviselnie kell. Az a fél azonban, aki nem képes az eljárási költségek egészét vagy egy részét fedezni, anélkül, hogy ügyvédet kellene fogadnia, költségmentességet kérhet. A kérelemhez csatolni kell a költségmentesség szükségességét igazoló valamennyi szükséges bizonyítékot.

Az eljárási költségekről és a költségmentességről bővebben lásd a [Bíróság eljárási szabályzatának 115., 116., 117. és 118. cikkét](#).

Nyelvi rendelkezések

A közvetlen keresetek esetében a keresetlevélben használt nyelv (amely az Európai Unió bármelyik hivatalos nyelve lehet) elvileg az „eljárás nyelve”, azaz az a nyelv, amelyen az eljárást lefolytatják. Fellebbezés esetén az eljárás nyelve a Törvényszék megtámadott ítéletének vagy végzésének nyelve.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek esetében az eljárás nyelve az a nemzeti bíróság nyelve, amely a Bírósághoz fordult. A szóbeli tárgyalásokon a szóbeli tárgyalásokat az Európai Unió annyi hivatalos nyelvére tolmácsolják egyidejűleg, ahány hivatalos nyelvre csak szükséges. A bírák tolmácsok nélkül, közös nyelven tárgyalnak, amely hagyományosan a francia.

A Bíróság előtti eljárás		
Közvetlen fellépések és fellebbezések		Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek
Írásbeli eljárás		
Alkalmazás A keresetlevélnek az alperes részére a Hivatal általi kézbesítése A keresetről szóló értesítés az EU Hivatalos Lapjában (C sorozat) [Ideiglenes intézkedés] [beavatkozás] Védelem/válasz [Elfogadhatósági kifogás] [Válasz és ellenkérelem]	[Költségmentesség iránti kérelem] Az előadó bíró és a főtanácsnok kijelölése	A nemzeti bíróság előzetes döntéshozatal iránti határozata Fordítás az Európai Unió többi hivatalos nyelvére Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről szóló közlemény az EU Hivatalos Lapjában (C sorozat) Értesítés az eljárásban részt vevő felek, a tagállamok, az Európai Unió intézményei, az EGT-államok és az EFTA Felügyeleti Hatóság részére. A felek, az államok és az intézmények írásbeli észrevételei
Az előadó bíró elkészíti az előzetes jelentést. A bírák és a főtanácsnokok közgyűlése Az ügy felosztása a bírói testületre [Vizsgálati intézkedések]		
Szóbeli szakasz		
[A főtanácsnok indítványa] A bírák tanácskozása Ítélet		

Az eljárás választható lépései zárójelben vannak feltüntetve.

A félkövér betűkkel szedett szavak nyilvános dokumentumot jelölnek.

Törvényszék

A. Összetétel

A Törvényszéken minden tagállam két bíróval képviseli magát. A bírakat a tagállamok kormányai közös megegyezéssel nevezik ki, miután konzultáltak egy bizottsággal, amelynek feladata, hogy véleményt nyilvánítson a jelöltek alkalmasságáról a Törvényszék bírói feladatainak ellátására. Hivatali idejük hat évre szól, és megújítható. A bírák maguk közül nevezik ki az elnököt hároméves időtartamra. A hivatalvezetőt hatéves időtartamra nevezik ki. A bírák feladataikat teljes pártatlansággal és függetlenséggel látják el. A Bíróságtól eltérően a Törvényszéknek nincs állandó főtanácsnoka. Kivételes körülmények között azonban ezt a feladatot bíró is elláthatja. A Törvényszék előtti ügyeket öt vagy három bíróból álló tanácsok, illetve egyes esetekben egyesbíró tárgyalja. A Törvényszék nagytanácsként (tizenöt bíró) is ülésezhet, ha az ügy jogi bonyolultsága vagy jelentősége ezt indokolja. Az öt bíróból álló tanácsok elnökeit a bírák közül választják hároméves időtartamra. A Bíróságnak saját nyilvántartása van, de egyéb szükségleteihez az intézmény adminisztratív és nyelvi szolgáltatásait veszi igénybe.

B. Joghatóság

A Törvényszék hatáskörrel rendelkezik a jogvita elbírálására:

- **Természetes vagy jogi személyek által az Európai Unió intézményeinek, szerveinek, hivatalainak vagy ügynökségeinek** (nekik címzett vagy őket közvetlenül és egyénileg érintő) **jogi aktusai**, valamint (őket közvetlenül érintő és végrehajtási intézkedéseket nem tartalmazó) szabályozási aktusok vagy az említett intézmények, szervek, hivatalok vagy ügynökségek mulasztása ellen benyújtott keresetek, egy társaság például a Bizottság azon határozata ellen nyújtott be kereset, amely bírságot szabott ki a társaságra.
- **A tagállamok által a Bizottság ellen benyújtott keresetek.**
- **A tagállamok által a Tanács ellen benyújtott keresetek**, amelyek az állami támogatások, a kereskedelemvédelmi intézkedések (dömping) és a végrehajtási hatáskörök gyakorlására irányuló jogi aktusok területén elfogadott jogi aktusokkal kapcsolatosak.
- Az Európai Unió intézményei, szervei, hivatalai vagy ügynökségei, illetve azok személyzete által okozott **károk megtérítésére irányuló keresetek**;
- **Az Európai Unió által kötött olyan szerződéseken alapuló keresetek**, amelyek kifejezetten a Törvényszék hatáskörét kötik ki;
- Az Európai Unió Szellemi Tulajdonjogi Hivatala és a Közösségi Növényfajta-hivatal ellen benyújtott, **szellemi tulajdonnal kapcsolatos keresetek**;
- **Az Európai Unió intézményei és alkalmazottaik közötti**, a munkaügyi kapcsolatokkal és a szociális biztonsági rendszerrel kapcsolatos **viták**.

A Törvényszék határozatai ellen két hónapon belül a Bíróság előtt jogorvoslattal lehet élni, amely jogkérdésekre korlátozódik.

C. Eljárás

A Törvényszéknek saját eljárási szabályzata van. Az eljárás elvileg írásbeli és szóbeli szakaszból áll.

Az eljárást az ügyvéd vagy meghatalmazott által készített és a hivatalnak megküldött **keresetlevél** indítja meg. Az ügy főbb pontjait hirdetményben teszik közzé az Európai Unió Hivatalos Lapjában, valamennyi hivatalos nyelven. A hivatalvezető megküldi a keresetlevelet az eljárásban részt vevő másik félnek, akinek ezt követően két hónap áll rendelkezésére a védekezés benyújtására. A közvetlen keresetek esetében a felperes elvben egy bizonyos határidőn belül válasziratot nyújthat be, amelyre az alperes viszontválaszban válaszolhat.

Az eljárásba beavatkozhat bárki, aki bizonyítani tudja, hogy érdekelt a Törvényszék előtt folyamatban lévő ügy kimenetelében, valamint a tagállamok és az Európai Unió intézményei. A beavatkozó beavatkozási nyilatkozatot nyújt be, amelyben támogatja vagy ellenzi valamelyik fél állításait, amelyre a felek ezt követően válaszolhatnak.

Ha az eljárásnak szóbeli része van, nyilvános meghallgatásra kerül sor. Az ügyvédek meghallgatása során a bírák kérdéseket intézhetnek a felek képviselőihez. Az előadó bíró a meghallgatásra készített jelentésben összefoglalja az egyes felek és adott esetben a beavatkozók által felhozott tényeket és érveket. Ez a dokumentum az eljárás nyelvén a nyilvánosság számára hozzáférhető.

A bírák ezt követően az előadó bíró által készített ítélettervezet alapján tanácskoznak, majd az ítéletet nyilvános tárgyaláson hozzák meg.

A Törvényszék előtti eljárás illetékmentes. A Törvényszék azonban nem viseli a tagállami bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd költségeit, akinek a feleket képviselnie kell. Ennek ellenére az a személy, aki nem tudja viselni az eljárás költségeit, **költségmentességért** folyamodhat.

Ideiglenes eljárás. A Törvényszékhez benyújtott kereset nem függeszti fel a megtámadott jogi aktus hatályát. A Törvényszék azonban elrendelheti annak felfüggesztését vagy más ideiglenes intézkedést. A Törvényszék elnöke vagy szükség esetén alelnöke indokolással ellátott végzésben határoz az ideiglenes intézkedés iránti kérelemről.

Az ideiglenes intézkedések csak három feltétel teljesülése esetén adhatóak meg:

1. Az alapügyben benyújtott kereset nem tűnhet első látásra ésszerűtlenül megalapozatlannak;
2. A kérelmezőnek bizonyítania kell, hogy az intézkedések sürgősek, és hogy azok nélkül súlyos és helyrehozhatatlan kárt szenvedne;
3. Az ideiglenes intézkedéseknek figyelembe kell venniük a felek érdekeinek és a közérdeknek az egyensúlyát.

A végzés ideiglenes jellegű, és semmiképpen nem érinti a Törvényszéknek az alapügyben hozott határozatát. Ezenfelül a Bíróság alelnöke előtt lehet fellebbezést benyújtani.

Gyorsított eljárás. Ez az eljárás lehetővé teszi a Törvényszék számára, hogy a különösen sürgősnek ítélt esetekben gyorsan döntsön a jogvita érdemében. A gyorsított eljárást a felperes vagy az alperes kérheti. A gyorsított eljárás a Törvényszék saját indítványa alapján is elrendelhető.

A Bíróság és a Törvényszék előtti eljárásokról bővebben a [CJEU honlapján](#) tájékozódhat.

D. Az előzetes döntéshozatali eljárás

Az alapok. A CJEU előtti előzetes döntéshozatali eljárás alapja a TFEU 267. cikke, amely a következőket írja elő:

Az Európai Unió Bírósága hatáskörrel rendelkezik előzetes döntéshozatalra a következő kérdésekben:

(a) a szerződések értelmezése;

(b) az Unió intézményei, szervei, hivatalai vagy ügynökségei jogi aktusainak érvényessége és értelmezése;

Ha egy tagállam bármely bírósága előtt ilyen kérdés merül fel, az adott bíróság, ha úgy ítéli meg, hogy a kérdés eldöntése szükséges ahhoz, hogy ítéletet tudjon hozni, kérheti a Bíróságot, hogy döntsön a kérdésben.

Ha egy tagállami bíróság előtt olyan folyamatban lévő ügyben merül fel kérdés, amelynek esetében a határozat ellen a nemzeti jog szerint nincs jogorvoslati lehetőség, az említett bíróság a Bíróság elé terjeszti az ügyet.

Ha egy tagállam bírósága előtt folyamatban lévő, őrizetben lévő személyt érintő ügyben ilyen kérdés merül fel, az Európai Unió Bírósága a lehető legrövidebb időn belül eljár.

[A TFEU 267. cikke](#)

Kompetencia. A Nizzai Szerződést megelőzően csak a Bíróság hozhatott előzetes döntéshozatalt. A Nizzai Szerződés a Törvényszéknek adott némi hatáskört az előzetes döntéshozatalra, és ezt a sémát a Lisszaboni Szerződés átvette. A Törvényszék hatáskörrel rendelkezik a 267. cikk alapján előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések tárgyalására és eldöntésére az alapokmányban meghatározott meghatározott területeken (TFEU 256. cikk (3) bekezdés). A Törvényszék által hozott előzetes döntéseket kivételes esetben a CJEU az alapokmányban meghatározott feltételek mellett felülvizsgálhatja, amennyiben fennáll az uniós jog egységének vagy következetességének súlyos veszélye (TFEU 256. cikk (3) bekezdés; az Európai Unió Bíróságának alapokmánya 62. és 62b. cikke).

Részvétel az eljárásban. A CJEU eljárási szabályzatának 93-118. cikkei az előzetes döntéshozatali eljárást szabályozó rendelkezéseket tartalmazzák (pl. az előzetes döntéshozatalra irányuló kérelem tartalmára, a részvételre és a felekre vonatkozó általános rendelkezések, sürgős előzetes döntéshozatali eljárás, írásbeli és szóbeli szakasz, költségmentesség). Az Eljárási Szabályok 96. cikke szerint, amely az előzetes döntéshozatali eljárásban való részvételt szabályozza, a következők jogosultak észrevételeket benyújtani a bírósághoz:

- A) Az alapeljárás felei;
- B) Az uniós tagállamok;
- C) Az Európai Bizottság;
- D) Az az intézmény, amely elfogadta azt a jogi aktust, amelynek érvényessége vagy értelmezése vitatott;

- E) az EGT-megállapodásban részes államok és az EFTA Felügyeleti Hatóság, amennyiben a megállapodás alkalmazási területére vonatkozó kérdést előzetes döntéshozatalra utalnak a Bíróság elé;
- F) Olyan nem tagállamok, amik egy meghatározott tárgykörre vonatkozó, a Tanáccsal kötött megállapodás részes felei, amennyiben a megállapodás így rendelkezik, és amennyiben valamely tagállam bírósága az említett megállapodás hatálya alá tartozó kérdést előzetes döntéshozatalra utal a Bíróság elé.

Az eljárás írásbeli részében való részvétel hiánya nem zárja ki az eljárás szóbeli részében való részvételt.

További információkért lásd az [Európai Unió működéséről szóló szerződést](#), az [Európai Unió Bíróságának alapokmányát](#), a [Bíróság eljárási szabályzatát](#).

E. Gyakorlati útmutató ügyvédek számára. Az előzetes döntéshozatali eljárás hatékonyságának növelése érdekében a CJEU Állandó Küldöttsége az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsán (CCBE) Bíróságán [gyakorlati útmutatót](#) dolgozott ki a Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárásban érvelő ügyvédek számára (valamint a fellebbezések érveléséről szóló útmutatót). Ez a gyakorlati útmutató elsősorban azoknak szól, akik először járnak el az Európai Unió Bírósága előtt, vagy akik ritkán járnak el a bíróság előtt. Gyakorlati útmutatást és javaslatokat tartalmaz az írásbeli és szóbeli beadványokkal kapcsolatban figyelembe veendő legmegfelelőbb megközelítésekre vonatkozóan (pl. a fogalmazási stílus, az írásbeli beadványok szerkezete és tartalma, a szóbeli beadványok során várható teendők, a bíróságra érkezés logisztikája). A CCBE által kidolgozott másik hasznos segédanyag a Bíróság előtt fellebbezési eljárásban eljáró ügyvédek számára készült gyakorlati útmutató.

A CCBE gyakorlati útmutatói az ügyvédek számára az alábbi linkeken érhetők el:

- [Gyakorlati útmutató a Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárásokban eljáró ügyvédek számára](#)
- [Gyakorlati útmutató a Bíróság előtt fellebbezési eljárásban eljáró ügyvédek számára](#)

Az általános szabály az, hogy a nemzeti bíróság mérlegelési jogkörében dönthet arról, hogy egy kérdést a CJEU elé terjeszt-e vagy sem. A nemzeti bíróság előtti eljárásban részt vevő felek maguk nem nyújtanak be közvetlenül kérdést a CJEU-hoz. Kizárólag a nemzeti bíróság dönti el, hogy előterjesztést tesz-e a CJEU elé. A nemzeti bíróságok mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a CJEU elé terjesztés tekintetében, és a felsőbb bíróság nem akadályozhatja meg az alsóbb szintű bíróságot abban, hogy előterjesztést tegyen. Lásd például a CJEU [C-564/19 IS](#) ügyben 2021. november 23.-án hozott ítéletét.

Az ügyvédek kulcsszerepet játszanak az uniós jogra való hivatkozásban a hazai eljárások során, és amennyiben valódi uniós jogi kérdés merül fel, kérhetik a bíróságot, hogy forduljon az CJEU-hoz. A nemzeti bíróságtól érkező előzetes döntéshozatal iránti kérelem sikere nagymértékben függ a bírától és természetesen az adott ügy konkrét tényállásától.

Előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztése - Gyakorlati tanácsok ügyvédeknek

1. **Segítsük a nemzeti bíróságot az előzetes döntéshozatal iránti kérelem megfogalmazásában azáltal, hogy a Chartán alapuló alapvető jogi érveket hozunk fel.** A TEU 6. cikkének (1) bekezdése elismeri, hogy a Charta az uniós jog alkalmazása során a Szerződésekkel azonos jogi értékkel bír. A Chartára hivatkozó módszertani érvelés kiindulópontja lehet a TEU 6. cikkének (1) és (3) bekezdése, amelyek megerősítik, hogy a Charta „elsődleges jog” státusszal rendelkezik, és kifejezetten elismeri az uniós jog általános elveiként az „alapvető jogokat”, amelyeket az emberi jogok európai egyezménye is garantál, és amelyek a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek.
2. **A peres eljárások során feltétlenül hivatkozzunk az alábbi általános elvekre (ahol lehetséges), szem előtt tartva a tagállamok kötelezettségét az alapvető jogok tiszteletben tartására, különös tekintettel az uniós jogban meghatározott minimális védelmi normákra:**
 - **Az arányosság elve.** Az uniós jog alapján végrehajtott intézkedéseknek alkalmasnak kell lenniük a kitűzött cél elérésére, ám nem léphetik túl a cél eléréséhez szükséges mértéket).
 - **Hatékonyság.** Bár a tagállamok eljárási autonómiát élveznek, a nemzeti eljárási szabályok nem nehezíthetik meg túlzottan vagy lehetetleníthetik az uniós jog által biztosított jogok érvényesülését a gyakorlatban).
 - **Hatékony bírói jogvédelem.** A hatékonyság elvének további meghatározásához a tagállamoknak hatékony jogorvoslatokat kell létrehozniuk az uniós jog megsértése esetén, a nemzeti bíróságoknak pedig biztosítaniuk kell, hogy a nemzeti jogorvoslatok ne tegyék lehetetlenné a gyakorlatban az uniós jog szerinti követelések érvényesítését, vagy ne tegyék túlzottan nehézkesé az uniós jog betartását biztosító hatékony bírósági felülvizsgálat elvégzésével.
 - **Fegyverek egyenlősége.** A fegyverek egyenlőségének elve a Charta 47. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog egyik aspektusa, amelynek célja, hogy biztosítsa az eljárásban részt vevő felek kiegyensúlyozott eljárási bánásmódját.
 - **Egyenértékűség.** Az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata a bírósági eljárásokra vonatkozó részletes szabályok megállapítása (eljárási autonómia), feltéve azonban, hogy ezek a szabályok nem kedvezőtlenebbek, mint a nemzeti jog által szabályozott hasonló helyzetekre vonatkozó szabályok.
 - **Megkülönböztetésmentesség.** A megkülönböztetésmentesség az uniós jog általános elve, amelyet a TEU 2. cikke, valamint az Egyenlőségi Keretegyezmény III. címe (20-26. cikk) alapvető uniós értéként rögzít. A megkülönböztetésmentesség elvére az uniós jog hatálya alá tartozó valamennyi helyzetben hivatkozhat.

A hivatkozás tartalma

A Bíróság eljárási szabályzatának 94. cikke szerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek tartalmaznia kell:

1. A jogvita tárgyának összefoglalását és a kérdést előterjesztő bíróság ténymegállapításait. Ez azért fontos, hogy a CJEU megértse, hogy az ügy milyen módon vet fel az uniós jog hatálya alá tartozó kérdést. E háttér nélkül a Bíróság valószínűleg nem tud hasznos választ adni.
2. Az ügyben alkalmazandó nemzeti jog rendelkezéseinek tartalmát. Adott esetben ennek tartalmaznia kell hivatkozásokat az e rendelkezések értelmezését magyarázó ítélkezési gyakorlatra.
3. Azokat az okokat, amelyek a nemzeti bíróságot arra késztették, hogy az uniós jog rendelkezéseinek értelmezését, valamint e rendelkezések és az alkalmazandó nemzeti jogszabályok közötti kapcsolatot vizsgálja. Lényegében a bíróságnak ki kell fejtenie, hogy a Bíróság elé terjesztett kérdés hogyan merült fel a konkrét ügyben.

Akt 94. cikk – Bíróság eljárási szabályzata

Kérdések, amelyekre hivatkozni lehet. Csak kétféle kérdést lehet előzetes döntéshozatalra a CJEU elé terjeszteni:

1. **A Szerződések értelmezése (TFEU 267. cikk).** A Bíróság nem dönt a nemzeti jog érvényességéről. Az uniós szerződéseket értelmezi, és azok fényében határozza meg az alkalmazandó uniós jog valódi jelentését. E felülvizsgálat eredménye lehet, hogy a nemzeti bíróságok által értelmezett nemzeti jog összeegyeztethetetlen az alkalmazandó uniós jog rendelkezéseivel. Az uniós jog elsőbbsége ezért arra kötelezi a nemzeti bíróságot, hogy a kérdéses rendelkezést hatályon kívül helyezze, vagy azt a CJEU szerződésértelmezésének fényében értelmezze.
2. **Az EU intézményei, szervei, hivatalai vagy ügynökségei jogi aktusainak érvényessége és értelmezése.** Az előzetes döntéshozatalra utalások olyan esetekre terjednek ki, amikor egy magánszemély azzal érvel, hogy például egy uniós rendelet olyan jogokat keletkeztet, amelyek a nemzeti bíróságok előtt érvényesíthetők. A nem kötelező erejű jogi aktusok, például ajánlások és egyes, harmadik országokkal kötött megállapodások kapcsán is lehet hivatkozni. Lásd például a CJEU [C-258/14](#). sz. Florescu kontra Casa Judeteana de Pensii Sibiu ügyben hozott ítéletét, 2027. június 13.

Bíróságok és törvényszékek, amelyek kérdést terjeszthetnek elő. A 267. cikk a tagállamok bíróságaira utal. A CJEU feladata annak eldöntése, hogy egy szerv e tekintetben bíróságnak minősül-e, és a nemzeti besorolás nem perdöntő. Az CJEU számos tényezőt fog figyelembe venni: azt, hogy a szervet törvény hozta-e létre, állandó-e, kötelező-e a joghatósága, *inter partes*-e az eljárása, alkalmaz-e jogállamiságot, és független-e.

Bíróságok és törvényszékek, amelyeknek kérdést kell előterjeszteniük. A TFEU 267. cikk különbséget tesz azon bíróságok és törvényszékek között, amelyeknek mérlegelési jogkörük van arra, hogy kérdést terjesszenek a CJEU elé, és azok között, amelyeknek kötelezően be kell nyújtaniuk egy kérdést:

- A bíróság *kérheti* a Bíróságtól, hogy hozzon határozatot, ha úgy ítéli meg, hogy a kérdésben való döntés szükséges ahhoz, hogy ítéletet tudjon hozni.

- A bíróság „a Bíróság elé terjeszti az ügyet”, ha a kérdés olyan tagállam bírósága előtt folyamatban lévő ügyben merül fel, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog szerint nincs jogorvoslati lehetőség. Az előterjesztési kötelezettség indoka annak megakadályozása, hogy bármely tagállamban olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat alakuljon ki, amely nincs összhangban az uniós joggal.

A kérdés létezése: a precedensek alakulása. A kérdést előterjesztő bíróság feladata eldönteni, hogy előterjesztést tesz-e. **Pusztán az a tény, hogy a nemzeti bíróság előtt eljáró fél azt állítja, hogy a jogvita uniós jogot érintő kérdést vet fel, nem jelenti azt, hogy a bíróságnak az TFEU 267. cikk értelmében vett kérdés felmerülését kell megállapítania.** A nemzeti bíróság ugyanis arra a következtetésre juthat, hogy nincs szükség előzetes döntéshozatalra, mert az CJEU már eldöntötte a kérdést, mert nincs kétség az uniós intézkedés érvényességével kapcsolatban, vagy mert a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő ügyben nem szükséges a kérdés eldöntése.

A TFEU 267. cikket csak akkor kell alkalmazni, ha olyan kérdésre kell választ adni, amely a 267. cikk valamelyik kategóriájába tartozik. A nemzeti bíróság akkor is a CJEU elé terjeszthet egy ügyet, ha korábban már döntött a kérdéses kérdésben. Ebben az esetben azonban a bíróságnak valamilyen új megfontolást vagy érvet kell felvetnie. Ha ezt nem teszi meg, akkor a Bíróság erősen hajlik arra, hogy megismételje korábbi ítéletét. A CJEU döntése precedensértékű hatással lesz az EU-n belül valamennyi nemzeti bíróságra. A nemzeti bíróságok nem dönthetnek maguk az uniós normák érvényességéről, amint azt a CJEU a [314/85 Foto-Frost kontra Hauptzollamt Lübeck-Ost](#) ügyben egyértelművé tette.

Az előterjesztésről szóló határozat: a nemzeti bíróság nézőpontja. Meg kell vizsgálni azokat az általános tényezőket, amelyeket a nemzeti bíróság figyelembe vehet az előterjesztésről szóló döntés meghozatalakor. Az előterjesztés megtételéhez két feltételnek kell teljesülnie:

- A kérdést a tagállam bírósága előtt kell feltenni. Amint azonban a [283/81 Srl CILFIT](#) és a *Lanificio di Gavardo SpA kontra Ministry of Health* ügy bizonyította, a nemzeti bíróságok hivatalból is felvethetnek uniós jogi kérdést, még akkor is, ha a felek ezt nem tették meg.
- A nemzeti bíróságnak úgy kell tekintenie, hogy a kérdésben való határozathozatal szükséges ahhoz, hogy ítéletet tudjon hozni.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadásáról szóló határozat: a CJEU álláspontja.

A CJEU a hatáskörét a oldalon érvényesíti az elé utalt ügyekben: a CJEU úgy tekinti magát, mint aki végső soron jogosult eldönteni, hogy egy utalás indokolt-e vagy sem. E tekintetben a [C-104/79 Pasquale Foglia kontra Mariella Novello](#) ügy a meghatározó.

A CJEU bizonyos ügyekben tartózkodik az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek megválaszolásától. A CJEU egyebek mellett megtagadta a határozathozatalt az alábbi ügyekben:

- **Feltételezett esetek.** Több okból is elutasíthatjuk az ilyen döntések meghozatalát: ez a bírósági erőforrások pazarlása lenne, mivel a kérdéses kérdés talán soha nem fog felmerülni; továbbá, ha egy ügy valóban hipotetikus, akkor az is lehet, hogy nem világos, kik a tényleges felek az eljárásban.
- **Olyan ügyek, amelyekben a felvetett kérdések nem relevánsak a jogvita megoldása szempontjából.** A Bíróság olyan esetekben is megtagadta az ítélethozatalt, amikor a feltett

kérdések nem relevánsak a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő ügy érdemi megoldása szempontjából. Így a [C-83/91](#) Wienand Meilicke kontra ADV/ORGA ügyben egy német ügyvéd indított eljárást, aki a német bíróságok által kidolgozott, a nem pénzbeli hozzájárulásokra vonatkozó elméleti konstrukciót támadta meg azzal az indokkal, hogy az összeegyeztethetetlen a második banki irányelvvel. Ebben az ügyben az CJEU azért utasította el az ítélethozatalt, mert nem volt bizonyított, hogy az alapügyben ténylegesen a készpénz nélküli hozzájárulások kérdése állt volna a tét.

- **Olyan ügyek, amelyekben a feltett kérdéseket nem fogalmazták meg elég világosan ahhoz, hogy a CJEU érdemi jogi választ tudjon adni.** A CJEU nem változtatja meg a hozzá benyújtott kérdések lényegét. Az érintett felek, valamint a tagállamok kormányai az Európai Unió Bírósága alapokmányának 23. cikke alapján nyújthatnak be észrevételeket.
- **Olyan ügyek, amelyek tényállása nem eléggé világos ahhoz, hogy a Bíróság alkalmazni tudja a vonatkozó jogi szabályokat.** A CJEU általában csak akkor tudja meghatározni a jogi kérdés jellegét, ha az előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek elegendő ténybeli alapja van.

Ajánlások a nemzeti bíróságoknak. A CJEU az ítélezési gyakorlatának eredményeit a nemzeti bíróságoknak szóló ajánlásokba foglalta. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésnek rövid, de kellően teljes indokolást kell tartalmaznia ahhoz, hogy a Bíróság világosan megismerje az alapügy ténybeli és jogi hátterét. Az indokolásnak tartalmaznia kell különösen a jogvita tárgyát és a lényeges tényállást, a vonatkozó nemzeti jogot, a lehető legpontosabban meg kell határozni az ügy szempontjából releváns uniós rendelkezéseket, a nemzeti bíróság által az ügy áttételének indokait, valamint az uniós jog és a keresetre alkalmazandó nemzeti rendelkezések közötti kapcsolatot, továbbá adott esetben a felek érveinek összefoglalását.

További információkért lásd: Európai Unió Bírósága, [Ajánlások a nemzeti bíróságoknak az előzetes döntéshozatali eljárás megindításával](#) kapcsolatban, Európai Unió Hivatalos Lapja 2019/C 380/01.

Az eljárás időtartama. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtása a nemzeti eljárás felfüggesztését írja elő a CJEU ítéletének meghozataláig. Az ítélethozatal átlagosan 18 hónapig tart. A büntetőjogi szakemberek számára azonban döntő fontosságú, hogy gyorsított és sürgősségi eljárások is rendelkezésre állnak, amelyeket különösen olyan esetekben alkalmaznak, amikor az egyén őrizetben van (az eljárási szabályzat 105. és 107. cikke).

A CJEU az előzetes döntéshozatalra irányuló sürgősségi eljárást, az úgynevezett **PPU-t** (*procédure préjudicielle d'urgence*) alkalmazza. A büntetőjogászok számára a sürgős előzetes döntéshozatali eljárás különösen fontos. Ezen eljárás keretében az ügyekben jellemzően a nemzeti bíróság kérelmétől számított néhány hónapon belül születik döntés.

A PPU-t a CJEU eljárási szabályzatának 107-114. cikkei szabályozzák, és egyszerűsített eljárást követ. Az írásbeli észrevételek benyújtására jogosult felek száma korlátozható, az írásbeli beadványok hossza és benyújtási határideje lerövidíthető, és az írásbeli eljárás általában elektronikus úton zajlik. Rendkívül sürgős esetekben az írásbeli eljárás teljesen elhagyható, bár ez nem gyakori. A gyakorlatban a PPU-eljárás az uniós jogi kérdés felmerülésétől kezdve nagyon gyorsan lefuthat. Lásd például a CJEU [C-216/18 PPU](#) ügyben hozott ítéletét (Írország Felsőbírósága 2018. március 12-én megállapította, hogy

előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtására van szükség, és felkérte a feleket, hogy tegyék meg észrevételeiket a feltett kérdésekkel kapcsolatban. Az CJEU 2018. július 25-én, azaz alig több mint négy hónappal később hozta meg a kérdésekre vonatkozó ítéletét, annak ellenére, hogy az ügyet tizenöt bíróból álló teljes „nagytanácsként” tárgyalta).

E. Közvetlen fellépések (TFEU 263. cikk)

Az Európai Unió Bíróságához közvetlenül is lehet panasszal fordulni, de ezt a TFEU szigorúan szabályozza (263. és azt követő cikkek). Korlátozások vannak arra vonatkozóan, hogy ki, ki ellen és milyen tárgyban nyújthat be közvetlen kereset a Bírósághoz. A közvetlen keresetekben a felet csak meghatalmazottja vagy ügyvédje képviselheti (a CJEU eljárási szabályzatának 119. cikke). A fél képviselőjében eljáró ügyvédnek a Hivatalban igazolást kell benyújtania arról, hogy jogosult valamely tagállam vagy az EGT-megállapodásban részes más állam bírósága előtt eljárni. A közvetlen keresetindítási eljárás további részleteit a Bíróság eljárási szabályzatának IV. címe tartalmazza (a felek képviselője, az eljárás írásbeli része, jogalapok és bizonyítékok, beavatkozás, gyorsított eljárás, költségek, egyezség, megszüntetés, nemperes eljárások, előzetes kérdések és mulasztási ítéletek).

Kiváltságos kérelmezők (a TFEU 263. cikkének (2)-(3) bekezdése). A 263. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a keresetet egy tagállam, az Európai Parlament, a Tanács vagy az Európai Bizottság nyújthatja be. Ezek a kérelmezők mindig jogosultak keresetet benyújtani, még akkor is, ha a határozat címzettje egy másik személy vagy szerv. Az uniós jog azonban nem kötelezi a tagállamot arra, hogy a TFEU 263. vagy 265. cikk alapján valamely polgára nevében keresetet indítson, bár az uniós jog nem zárja ki, hogy a nemzeti jog tartalmazzon ilyen kötelezettséget. A Számvevőszék, az Európai Központi Bank és a Régiók Bizottsága a TFEU 263. cikk (3) bekezdésének hatálya alá tartozik, így csak a saját előjogaik védelmében rendelkeznek keresetőségi joggal.

Nem kiemelt kérelmezők (a TFEU 263. cikkének (4) bekezdése). A 263. cikk (4) bekezdése 3 típusú esetben teszi lehetővé, hogy természetes vagy jogi személy keresetet nyújtson be. Az első egyszerű: a határozat címzettje megtámadhatja azt a Bíróság előtt. A második eset az, amikor a jogi aktus közvetlenül vagy egyénileg érinti a természetes vagy jogi személyt vagy személyeket, feltételezve, hogy a személy vagy személyek nem a jogi aktus közvetlen címzettjei. A harmadik típusú eset az, amikor olyan szabályozási aktusról van szó, amely nem jár végrehajtási intézkedésekkel, ebben az esetben a felperesnek bizonyítania kell a közvetlen érintettséget, de nem kell bizonyítania az egyéni érintettséget.

- **Közvetlen érintettség.** Az általános elv szerint egy intézkedés akkor érinti közvetlenül a kérelmezőt, ha az közvetlenül érinti a kérelmező jogi helyzetét, és nem hagy mérlegelési lehetőséget az intézkedés címzettjeinek, akiket az intézkedés végrehajtásával megbíznak. Ennek a végrehajtásnak automatikusnak kell lennie, és az uniós szabályokból kell következnie, más közbenső szabályok alkalmazása nélkül.
- **Egyéni aggodalom.** A kérelmezőknek a 263. cikk (4) bekezdése szerinti egyéni érintettséget kell bizonyítaniuk a más személynek címzett jogi aktusokkal kapcsolatban, kivéve, ha a jogi aktus olyan szabályozási aktus, amely nem jár végrehajtási intézkedésekkel. Ez a kérdés akkor merülhet fel, ha a jogi aktus egy másik személynek címzett határozat formájában, vagy ha rendelet vagy irányelv formájában történik. Mindkét esetben a kérelmezőnek bizonyítania kell, hogy a vonatkozó jogi aktus közvetlenül és személyesen érintette. Lásd például a CJEU [25/62. sz. Plaumann & Co. kontra](#)

[az Európai Gazdasági Közösség Bizottsága](#) ügyben hozott ítéletét, amelyben a felperes egy másik személynek címzett határozat ellen kért jogorvoslatot.

F. A CJEU határozatainak be nem tartása

A nemzeti bíróságok nem írhatják felül a CJEU ítéleteit. Amint azt a Bíróság a [6/64. sz. Flaminio Costa kontra E.N.E.L.](#) ügyben hozott mérföldkőnek számító ítélete óta többször is kifejtette, ha a nemzeti bíróságok felülbírálnák a Bíróság ítéletét, akkor az uniós jogot nem alkalmaznák minden tagállamban egyformán és hatékonyan, és az EU teljes jogalapja megkérdőjeleződne. A CJEU határozatát a kérdést előterjesztő bíróságnak küldi meg (előzetes döntéshozatali eljárás), amely ezt követően köteles végrehajtani a határozatot.

A CJEU előzetes döntéshozatala kötelező a kérdést előterjesztő nemzeti bíróságra nézve. Az CJEU határozatai deklaratív hatásúak - a jog már meglévő értelmét állapítják meg. A nemzeti hatóságok kötelesek szükség esetén módosítani a nemzeti jogszabályokat, hogy biztosítsák az uniós jog által biztosított jogok érvényesülését. A nemzeti bírák kötelesek tiszteletben tartani a számukra kötelező érvényű CJEU-ítéleteket. Lásd például a CJEU 2006. július 4.-i ítéletét a [61/79. sz. Amministrazione delle finanze dello Stato kontra Denkavit italiana Srl](#) ügyben, 1980. március 27.; a [C-212/04. sz. Konstantinos Adeneler és társai kontra Ellinikos Organismos Galaktos \(ELOG\)](#) ügyben.

Nincs azonban általános kötelezettség a nemzeti bíróságok végleges ítéleteinek újbóli megnyitására, amennyiben azok ellentmondanak a CJEU későbbi ítélkezési gyakorlatának. A Bíróság ítélkezési gyakorlata elismeri, hogy mind az általános elévülési idő, mind a nemzeti jogorvoslatokra vonatkozó korlátozások megakadályozhatják egy bizonyos évjáratú ügyek újbóli megnyitását. Lásd például a CJEU [C-234/04. sz. Rosmarie Kapferer kontra Schlank & Schick GmbH](#) ügyben 2006. március 16-án hozott ítéletét.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem megtagadása, amikor az kötelező, önmagában az uniós jognak az érintett tagállamnak felróható megsértését jelenti.

A CJEU ítélkezési gyakorlata folyamatosan hangsúlyozta, hogy a tagállam felelőssége többek között a következőkkel együttesen állhat fenn:

- Nemzeti, regionális és helyi közigazgatási szervek ([C-77/69. sz. ügy](#) - Bizottság kontra Belgium)
- Közhatalom alá tartozó szervek ([C-199/85. sz. ügy](#) - Bizottság kontra Olaszország)
- Magánjogi szervezetek, amelyekben az állam jelentős befolyást gyakorol ([C-325/00. sz. ügy](#) - Bizottság kontra Germania)
- Nemzeti bíróságok ([C-129/00. sz. ügy](#) - Bizottság kontra Olaszország)

A CJEU ítéleteinek be nem tartása az állam felelősségének legalább két formáját vonhatja maga után: a CJEU előtti jogsértési eljárást és a nemzeti bíróságok előtti felelősségre vonási eljárást.

G. Jogsértési eljárás

A TEU 17. cikkének (1) bekezdése szerint a Bizottság *biztosítja a Szerződések és az intézmények által azok alapján elfogadott intézkedések alkalmazását*. A TFEU 258-260. cikkében előírt jogsértési eljárás az

e cél elérésének legfontosabb jogi eszköze. További információért lásd az Európai Bizottság honlapján, a [jogsértési eljárás](#).

A jogsértési eljárás tárgya az európai uniós jognak valamely tagállam részéről történő megsértése. A magánfelek által elkövetett jogsértések csak akkor érdekesek, ha a tagállam nem hajtotta végre megfelelően az uniós jogot.

Az eseteknek négy fő csoportját különböztetjük meg, amelyek jogsértési eljárásra adhatnak okot:

- a) **az értesítés elmulasztása:** a tagállam nem értesíti időben a Bizottságot az irányelv nemzeti jogba való átültetésére irányuló intézkedéseiről ;
- b) **meg nem felelés:** a Bizottság úgy ítéli meg, hogy egy tagállam jogszabályai nincsenek összhangban az uniós irányelvek követelményeivel;
- c) **a szerződések, rendeletek vagy határozatok megsértése:** a Bizottság úgy ítéli meg, hogy egy tagállam jogszabályai nincsenek összhangban a szerződések, uniós rendeletek vagy határozatok követelményeivel;
- d) **helytelen alkalmazás:** A nemzeti hatóságok nem megfelelően vagy egyáltalán nem alkalmazzák az uniós jogot.

A Bizottság saját vizsgálatai alapján, illetve a polgárok, vállalkozások vagy más érdekelt felek panaszai nyomán állapítja meg az uniós jog esetleges megsértését.

Kizárólag a Bizottság feladata eldönteni, hogy helyénvaló-e eljárást indítani egy tagállam ellen, és ha igen, milyen cselekmények vagy mulasztások miatt. A Bizottság tehát olyan mérlegelési jogkörrel rendelkezik, amely kizárja az egyének azon jogát, hogy egy bizonyos álláspont kialakítását követeljék meg tőle. Lásd például a CJEU [247/87. sz.](#) Star Fruit Company SA kontra Európai Közösségek Bizottsága ügyben hozott ítéletét, 1989. február 14., 11. pont; [445/06. sz.](#) Danske Slagterier kontra Németországi Szövetségi Köztársaság ügyben hozott ítéletét, 2009. március 24., 44. pont.

Hivatalos eljárás. Ha az érintett uniós tagállam nem jelenti be az irányelvek rendelkezéseit teljes mértékben átültető intézkedéseket, vagy nem orvosolja az uniós jog állítólagos megsértését, a Bizottság hivatalos jogsértési eljárást indíthat. Az eljárás az uniós szerződésekben meghatározott lépések sorrendjét követi, amelyek mindegyike hivatalos határozathoz vezet:

A Bizottság felszólító levelet küld, amelyben további információkat kér az érintett tagállamtól, amelynek egy meghatározott határidőn, általában két hónapon belül részletes választ kell adnia.

Ha a Bizottság arra a következtetésre jut, hogy az adott ország nem teljesíti az uniós jog szerinti kötelezettségeit, indokolással ellátott véleményt küldhet: ez egy hivatalos felszólítás az uniós jog betartására. Ebben kifejti, hogy a Bizottság szerint az adott ország miért sérti az uniós jogot, és felkéri az országot, hogy meghatározott időn belül - általában 2 hónapon belül - tájékoztassa a Bizottságot a meghozott intézkedésekről.

Ha az ország továbbra sem tesz eleget az előírásoknak, a Bizottság dönthet úgy, hogy az ügyet a Bíróság elé terjeszti. Ha egy uniós tagállam elmulasztja értesíteni a Bizottságot az irányelv

rendelkezéseinek végrehajtása érdekében hozott intézkedéseiről, a Bizottság szankciók kiszabását kérheti a Bíróságtól.

A Bíróság nem terjesztheti ki az ügy tárgyát a felszólító levél és az indokolással ellátott vélemény keretein túl.

Lásd például a CJEU [C-350/02. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben](#) hozott ítéletét ([EBHT 2004, I-6213. o., 21. pont](#)). Az ügy eldöntése az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő végén fennálló tényállás alapján történik (lásd a [C-221/04. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítéletet, EBHT 2006., I-4515. o., 23. pont](#)).

Bírósági határozat be nem tartása. Ha a Bíróság megállapítja, hogy egy ország megsértette az uniós jogot, a nemzeti hatóságoknak intézkedéseket kell hozniuk a Bíróság ítéletének végrehajtására (TFEU 260. cikk (1) bekezdés). Ha a tagállam továbbra sem tesz eleget az ítéletnek, a Bizottság az TFEU 260. cikkének (2) bekezdése alapján ismét a CJEU elé utalhatja az ügyet. A CJEU átalányösszeg megfizetésére kötelezheti a tagállamot a korábbi meg nem felelés miatt és/vagy a megfelelés eléréséig fizetendő kényszerítő bírságra.

Lásd például a CJEU [C-304/02. sz.](#) Európai Közöségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság ügyben 2005. július 12-én hozott ítéletét.

Ezeket a szankciókat a következők figyelembevételével kell kiszámítani:

- A. a megsértett szabályok fontossága és a jogsértés hatása az általános és különös érdekekre
- B. az az időtartam, amely alatt nem alkalmazták az uniós jogot
- C. az ország fizetési képessége, annak érdekében, hogy a bírságoknak visszatartó ereje legyen.

A Bizottság e tényezők alapján tesz javaslatot egy összegre, de a tagállamok által fizetendő végleges összegről a Számvevőszék dönt.

A Bizottság éves jelentést is közzétesz, amelyben áttekinti az uniós jog alkalmazásának legfontosabb szempontjait, és szakpolitikai területenként és tagállamonként bemutatja a jogsértési eseteket.

Esettanulmány

[C-83/19. sz. ügy \(C-83/19., C-127/19., C-195/19., C-291/19., C-355/19. és C-397/19. sz. egyesített ügyek\).](#)

Az ügy háttere - A román igazságszolgáltatási rendszer reformja

Összefoglalva, a román igazságügyi reformok többek között magukban foglalták egy speciális ügyészi részleg létrehozását, amelynek feladata a bírák által elkövetett bűncselekmények kivizsgálása, valamint az ügyészi részleg hatáskörének csökkentése a korrupció, a bírák személyes felelőssége a bírói hibákért, és az állam vagyoni felelőssége az igazságszolgáltatási hibákért. Emellett a kormány azonnal felülvizsgálta az újonnan létrehozott, a bírák által elkövetett bűncselekmények kivizsgálására hivatott különleges részleg főügyésének kinevezésére vonatkozó jogi eljárásokat, miután a Parlament jóváhagyta azokat, lehetővé téve egy konkrét személy kijelölését.

Románia kiterjedt reformjait az igazságszolgáltatás és a korrupcióellenes erőfeszítések terén 2007 óta az EU felügyeli a 2006/9281 határozattal Románia Európai Unióhoz való csatlakozása alkalmából létrehozott együttműködési és ellenőrzési keret részeként (más néven „együttműködési és ellenőrzési mechanizmus”).

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem

Az igazságügyi törvények 2018. évi módosításai kapcsán hat román bíróság, amelynek különböző eljárásokat kellett megoldania az igazságügyi ellenőrzéssel, az ügyészségen belül az igazságügyi rendszerben elkövetett bűncselekmények kivizsgálására szolgáló részleg létrehozásával, valamint a bírácoknak az igazságszolgáltatási hibákért való személyes felelősségével kapcsolatban, lehetséges ellentmondásokat talált a hazai jog és az uniós jog között. Ennek eredményeképpen úgy döntöttek, hogy felfüggesztik az eljárást, és a CJEU-tól kérnek felvilágosítást.

A Bíróság ítélete

1. Az együttműködési és ellenőrzési mechanizmusról szóló határozat és jelentések jogi természete és hatásai

A Bíróság megállapítja, hogy a 2006/928 határozat és a Bizottság által e határozat alapján készített jelentések uniós intézményi aktusnak minősülnek, amelyek a TFEU 267. cikk alapján értelmezhetők. A pontosításra azért volt szükség, mert a határozatokkal, amelyekkel az Európai Parlament és a Tanács a II. 33/2018 (125. bek és az azt követő bekezdés) és 547/2020 (51. bek és az azt követő bekezdés) számú határozatokkal a román Alkotmánybíróság úgy döntött, hogy az együttműködési és ellenőrzési mechanizmus ajánlásai nem kötelező érvényűek. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy egyetlen állam sem módosíthatja jogszabályait olyan módon, hogy azáltal visszalépjen a jogállamiságtól; például az igazságszolgáltatás törvényeit nem lehet olyan szabályokkal megváltoztatni, amelyek a bírák függetlenségét érintik (162. bek.).

2. Ideiglenes kinevezések az Igazságügyi Felügyelet vezetői tisztségeibe

A Bíróság rámutat, hogy az uniós jog betartásának biztosítására irányuló hatékony bírósági felülvizsgálat létezése maga az Európai Unióról szóló szerződés által védett jogállamiság értékének lényege.

Tekintettel arra, hogy az európai polgároknak joguk van a bíróságok általi védelemhez (190., 191. bek); hogy a bírácoknak függetlennek kell lenniük a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól (195. bek), és hogy az ezt rögzítő szabályoknak el kell oszlatniuk a peres felek kételyeit a bírák befolyásolásának lehetőségével kapcsolatban (197. bek), a Bíróság megállapította, hogy ilyen kételyek nem állhatnak fenn a bírák fegyelmi vizsgálatát előíró szervvel kapcsolatban (199. bek).

Ezen általános megfontolások fényében a Bíróság úgy véli, hogy a nemzeti szabályozás alkalmas arra, hogy ilyen kétségeket támasszon, ha – akár csak ideiglenesen is – azt eredményezi, hogy az érintett tagállam kormánya a nemzeti jog által előírt rendes kinevezési eljárás figyelmen kívül hagyásával kinevezheti a bírák és ügyészek elleni fegyelmi vizsgálatok lefolytatásáért és fegyelmi eljárások lefolytatásáért felelős szerv vezető tisztségviselőit (205. és 207. bek).

3. Az ügyészségen belül az igazságszolgáltatási rendszerben elkövetett bűncselekmények kivizsgálására szolgáló részleg létrehozása.

A CJEU úgy döntött, hogy: egy ilyen részleg csak akkor hozható létre, ha objektív és ellenőrizhető indokok állnak fenn a megfelelő igazságszolgáltatás tekintetében (213. bek) - vagy, a SIOJ létrehozásáról szóló törvénytervezetet kísérő indokolás nem tartalmaz érvelést (215. bek); a SIOJ létezése valószínűleg aláássa a peres felek bizalmát az igazságszolgáltatás iránt (216. bek.); megengedett a bírák elleni visszaélésszerű panaszok megfogalmazása, különösen összetett ügyekben és korrupciós ügyekben, annak érdekében, hogy az ügyiratot az ügyészségről a SIJ-hez utalják (218.

bek.); a 2019-es CVM-jelentés megállapította, hogy az intézmény a politikai nyomásgyakorlás eszközeként működik, és beavatkozott a büntetőeljárások menetének megváltoztatása érdekében, beleértve a magas korrupciós ügyeket is (219. bek.); kis számú, nem szakosodott ügyésszel rendelkezik (222. bek.).

A Bíróság azonban megállapítja, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a reform, amelynek eredményeként Romániában az ügyészségen belül létrehozták a bírák és ügyészek vizsgálatával megbízott szakosított részleget, valamint az e részleghez rendelt ügyészek kinevezésére vonatkozó szabályok nem alkalmasak arra, hogy a részleget külső befolyásoknak tegyék nyitottá.

4. Az állam pénzügyi felelőssége és a bírák személyes felelőssége a bírói hiba miatt

A Bíróság meghatározta a „bírói hiba” fogalmát, és megállapította, hogy a bírák személyes felelőssége a bírói hibából eredő károkért hozzájárul az igazságszolgáltatási rendszer elszámoltathatóságához és hatékonyságához (229. bek.). Ugyanakkor bizonyos feltételeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy kiküszöbölhető legyen a bírák függetlenségének veszélye. A Bíróság a következő feltételeket nevezi meg: a bírák személyes felelősségét a kivételes esetekre kell korlátozni: nem elegendő a bírói hibát tartalmazó bírósági határozat megléte, hanem világosan és pontosan meg kell határozni milyen magatartásért lehet valakit felelősségre vonni (234. bek.), és a felelősség feltételeit ellenőrző szervnek magának pártatlannak kell lennie (236. bek.).

5. Az uniós jog elsőbbségének elve

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy a nemzeti bíróságok kötelesek a nemzeti jogot a lehető legnagyobb mértékben az uniós jog követelményeivel összhangban értelmezni, vagy hivatalból figyelmen kívül hagyni a nemzeti jog minden olyan rendelkezését, amely nem értelmezhető az uniós joggal összhangban. Ez azt jelenti, hogy még ha az Alkotmánybíróság érvényesített is egy törvényt, amennyiben az ellentétes az uniós joggal, a bírónak figyelmen kívül kell hagynia az Alkotmánybíróság döntését, mivel kötelessége közvetlenül az európai szöveget alkalmazni (247. bekezdés).

Az ítélet hatása

A Bíróság ítéletének hatása jelentős, mivel a nemzeti bírák számára útmutatást nyújt arra vonatkozóan, hogy hogyan tartsák tiszteletben az uniós jog elsőbbségét, még akkor is, ha az Alkotmánybíróság egy bizonyos nemzeti jogszabályt érvényesíti. Az ítélet tehát rendkívüli jelentőséggel bír a jogállamiság elvének és a bírói függetlenségnek a koncepciója szempontjából.

Az Alkotmánybíróság előtt azonban más volt az ítélet hatása. A 2021. június 8-i 390. számú határozatban a román Alkotmánybíróság az Alkotmány elsőbbségére, a nemzeti alkotmányos identitásra és a saját joghatóságok áthatolhatatlanságára hivatkozva az CJEU joghatóságaival szemben elvileg figyelmen kívül hagyja a CJEU által kínált értelmezéseket, és nem ért egyet a CJEU valamennyi megállapításával.

II. Az Emberi Jogok Európai Bírósága

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye egy olyan nemzetközi szerződés, amelynek értelmében az Európa Tanács tagállamai arra törekednek, hogy biztosítsák az alapvető polgári és politikai jogokat, nemcsak saját állampolgáraik, hanem minden egyes személy számára a joghatóságuk alá tartozó területeken. Az egyezményt 1950. november 4-én írták alá Rómában, és 1953-ban lépett hatályba.

A. A Bíróság működése

A Bíróság öt részre oszlik. Minden Szekció egy igazgatási egység, és minden Tanács a Bíróság egy adott Szekción belüli igazságszolgáltatási szervezete. Minden Szekciónak van egy elnöke, egy alelnöke és számos más bírója.

A Bíróságnak van egy Hivatala is, amelynek feladata, hogy jogi és adminisztratív segítséget nyújtson a Bíróságnak igazságszolgáltatási feladatainak ellátásában (az Emberi Jogok Európai Egyezményének 24. cikke). A Hivatal jogászokból, adminisztratív és technikai személyzetből, valamint fordítókból áll. A Hivatalnak jelenleg mintegy 640 alkalmazottja van, akik az Európa Tanács, a Bíróság anyaszervezetének alkalmazottai.

A bírákat az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése választja az egyes államok által javasolt három jelöltre álló listákról. A bírákat kilencéves, nem megújítható időtartamra választják. Bár a bírákat egy állam nevében választják meg, az ügyeket egyénként tárgyalják, és nem képviselik az adott államot. Teljesen függetlenek, és nem folytathatnak semmilyen olyan tevékenységet, amely összeegyeztethetetlen a függetlenségi és pártatlansági kötelezettségükkel.

B. Panaszok és az ECtHR előtti eljárás

A kereseteket a Bíróság bírói testületekhez, azaz egyesbíróhoz, bizottsághoz vagy tanácshoz rendelik. Egyes ügyeket a (17 bíróból álló) nagytanács elé is utalhatnak. A Bíróság Szűrési Osztálya felelős a kérelmek szortírozásáért annak érdekében, hogy azokat a megfelelő bírói testülethez irányítsák.

Ki fordulhat a Bírósághoz. Az Egyezmény kétféle kérelemtípust különböztet meg: az egyéni kérelmeket, amelyeket bármely személy, személyek csoportja, vállalat vagy nem kormányzati szervezet nyújt be, és amelyekben jogaik megsértése miatt panasszal élnek, valamint az egyik állam által a másik állam ellen benyújtott államközi kérelmeket.

Csak az egyezményt ratifikáló állam vagy államok ellen indítható eljárás. Harmadik államok vagy magánszemélyek ellen benyújtott kérelmek elfogadhatatlannak minősülnek.

A Bíróság előtti szakaszok és eljárások. A Bírósághoz benyújtott ügyek elbírálása két fő szakaszból áll: az elfogadhatósági szakaszból és az érdemi szakaszból (a panaszok vizsgálata). A keresetlevél feldolgozása is különböző szakaszokon megy keresztül. Az egyesbírói tanács a kérelmet elfogadhatatlannak nyilvánítja, ha az elfogadhatatlanság eleve egyértelmű; határozatai ellen nem lehet fellebbezni. A nyilvánvalóan elfogadhatatlan kérelmeket az egyesbíró vizsgálja. A három bíróból álló bizottság egyhangú szavazással dönthet olyan ügyek elfogadhatóságáról és érdeméről, amelyekre már kiterjed a Bíróság kialakult ítélkezési gyakorlata. Egy kérelmet hét bíróból álló tanács elé is utalhatnak, amely többségi szavazással dönt az ügy elfogadhatóságáról és érdeméről. Kivételesen a 17 bíróból álló nagytanács tárgyalja az elé utalt ügyeket, vagy azt követően, hogy valamelyik tanács lemondott hatásköréről, vagy ha az áttétel iránti kérelmet elfogadták.

A tanács annak a szekciónak az elnökéből, amelyhez az ügyet rendelték, a „nemzeti bíróból” (a keresetlevél benyújtásának helye szerinti államban megválasztott bíró) és a szekció elnöke által rotációs rendszerben kijelölt további öt bíróból áll. A nagytanács a Bíróság elnökéből és alelnökeiből, a szekcióelnökökből és a nemzeti bíróból, valamint a sorsolás útján kiválasztott további bírákból áll. Az áttételes ügyek tárgyalásakor nem vesz részt benne olyan bírák, akik korábban az ügyet először vizsgáló tanácsban ültek. A tanács (a Bíróság rendes ítélkező testülete, amely általában az ügy érdemében hoz ítéletet) az ügyről értesíti az alperes kormányt, hogy az tegye meg észrevételeit. Az írásbeli észrevételeket mindkét fél benyújtja. A Bíróság ezután dönt arról, hogy indokolt-e nyilvános tárgyalást tartani az ügyben, de ez a vizsgált kérelmek számához képest kivételes marad (általában a nagytanács által tárgyalt ügyekben biztosítanak meghallgatást). A tanács végül ítéletet hoz, amely csak egy három hónapos időszak letelte után válik jogerőssé, amely alatt a kérelmező vagy a kormány kérheti az ügy újbóli tárgyalásra történő visszautalását a nagytanács elé.

A nagytanács előtti eljárás megindításának két formája van: a beterjesztés és a lemondás. A kamarai ítélet meghozatalát követően a felek kérhetik az ügynek a nagytanács elé utalását, és az ilyen kérelmeket kivételesen elfogadják. A nagytanács bírói testülete dönt arról, hogy az ügyet újbóli elbírálás céljából a nagytanács elé kell-e utalni. Az ügyeket akkor is a nagytanács elé utalják, ha valamelyik tanács lemondott az ügyről, bár ez is kivételes eset. Az a tanács, amelynek az ügyet kiosztották, átadhatja azt a nagytanácsnak, ha az ügy az Egyezmény értelmezését érintő súlyos kérdést vet fel, vagy ha fennáll a Bíróság valamely korábbi ítéletével való összeegyeztethetlenség veszélye. A nagytanács ítélete végleges.

A „nemzeti bírák” nem ülhetnek egybírói formációban. Kivételes esetekben meghívhatók egy bizottságba. A Bíróság összetételében azonban mindig szerepel a „nemzeti bíró”, amikor hét bíróból álló tanácsként vagy tizenhét bíróból álló nagytanácsként tárgyalja az ügyeket.

A Bíróság az ügyek tárgyalási sorrendjének meghatározásakor figyelembe veszi a felvetett kérdések fontosságát és sürgősségét. Hét kategóriát állapított meg, a veszélyeztetett kérelmezőket érintő sürgős ügyektől kezdve az egyértelműen elfogadhatatlan ügyekig, amelyekkel egyesbíró foglalkozik.

Elfogadhatósági feltételek. Az ügyek csak a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítése után vihetők a Bíróság elé; más szóval a jogaik megsértésére panaszkodó személyeknek először az érintett ország bíróságain kell keresztülvinniük ügyüket, egészen a lehető legmagasabb szintű joghatóságig (a helyi jogorvoslatok kimerítésének lehetőségének ténylegesen fenn kell állnia).

A kérelmező állításainak az Egyezményben meghatározott jogok közül egy vagy több jogra kell vonatkoznia. A Bíróság nem vizsgálhat más jogok megsértésére vonatkozó panaszokat. A kérelmet az ügyben hozott utolsó bírósági határozatot követő négy hónapon belül kell benyújtani a Bírósághoz, amely általában az érintett ország legfelsőbb bíróságának ítélete. A kérelmezőnek személyesen és közvetlenül az Egyezmény megsértésének áldozatává kellett válnia, és jelentős hátrányt kellett szenvednie.

Az ítéletekkel szembeni fellebbezés lehetősége. Az elfogadhatatlansági határozatok, valamint a bizottságok vagy a nagytanács által hozott ítéletek véglegesek, és ellenük nem lehet fellebbezni. A feleknek azonban a kamarai ítélet meghozatalát követően három hónap áll rendelkezésükre, hogy kérjék az ügy újbóli elbírálás céljából a nagytanács elé utalását. A nagytanács elé utalás iránti kérelmeket, mint már említettük, egy bírói testület vizsgálja meg, amely dönt arról, hogy az áttétel indokolt-e vagy sem.

Baráti rendezés és egyoldalú nyilatkozat lehetősége az alperes kormány részéről. A barátságos egyezség a felek közötti megállapodás a kérelemmel indított eljárás befejezéséről. Amikor az érintett felek megállapodnak abban, hogy vitájukat ilyen módon rendezik, az eredmény általában az, hogy az állam pénzösszeget fizet a kérelmezőnek. A Bíróság a barátságos egyezség feltételeinek vizsgálatát követően - kivéve, ha úgy ítéli meg, hogy az emberi jogok tiszteletben tartása megköveteli a folytatást - elutasítja a keresetet. Ha nem születik megállapodás, a Bíróság megvizsgálja a kérelem érdemi részét.

Az alperes kormány nyilatkozatot tehet, amelyben elismeri az Egyezmény megsértését, és vállalja, hogy a kérelmezőnek jogorvoslatot biztosít. Az egyoldalú nyilatkozat elvileg az Egyezmény 39. cikkében előírt barátságos rendezés szakaszának meghosszabbítását jelenti. Ha e szakasz lezárásakor a kérelmező indokolás nélkül megtagadja a kérelmezett állam által tett ésszerű javaslat elfogadását, a kérelmezett állam egyoldalú nyilatkozatot nyújthat be, amelyhez a kérelemnek az ügyek listájáról való törlésére irányuló kérelmet csatolhat (Van Houten kontra Hollandia, 2005, 37. §). A barátságos egyezséggel ellentétben, amelyre az Egyezmény kifejezetten utal, az egyoldalú nyilatkozatok az Egyezmény 37. cikke 1. §-ának c) pontján alapuló gyakorlatból származnak, amely lehetővé teszi a Bíróság számára, hogy „bármely más okból” törölje a kérelmet a listáról. E gyakorlat szisztematikusabb alkalmazásának előmozdítása érdekében a Bíróság 2019 januárjában új kötelező eljárási szakaszt vezetett be, nevezetesen egy nem vitás szakaszt, amelynek célja, hogy a legtöbb esetben arra ösztönözze a feleket, hogy a jogvitát egyezséggel vagy egyoldalú nyilatkozattal rendezzék.

Az egyoldalú nyilatkozat elfogadását követően a Bíróság által hozott törlési határozatokat nem továbbítják a Miniszteri Bizottságnak ellenőrzés céljából, ellentétben a barátságos megegyezést tudomásul vevő határozatokkal. Következésképpen, ha az állam nem teljesíti az egyoldalú nyilatkozat végrehajtásával kapcsolatos kötelezettségvállalásait, a Bíróság „kivételes körülmények között” dönthet úgy, hogy az ügyet visszaveszi a listára, és folytatja annak vizsgálatát a vitás eljárásban. Lásd például az ECtHR [Jeronovičs kontra Lettország ügyben](#) hozott ítéletét, 2016. július 5., 69-70. és 116. §§.

C. Az ítéletek végrehajtása és nyomon követése

Az egyezmény rendszerének egyik legjelentősebb jellemzője, hogy tartalmaz egy mechanizmust a rendelkezések betartásának felülvizsgálatára. Így az Egyezmény nem csak arra kötelezi a szerződő államokat, hogy tartsák be az Egyezményből eredő jogokat és kötelezettségeket (1. cikk), hanem létrehoz egy igazságszolgáltatási szervet, a Bíróságot (19. cikk), amely jogosult az Egyezmény megsértésének megállapítására olyan ítéletek révén, amelyek betartására a szerződő államok kötelezettséget vállaltak (46. cikk 1. §). Ezenkívül létrehoz egy, a Miniszteri Bizottságra bízott, az ítéletek végrehajtásának felügyeletére szolgáló mechanizmust (46. cikk 2. §).

A Bíróság ítéleteinek végrehajtásáért elsődlegesen az érintett tagállam felelős, amely vállalja, hogy betartja a határozatot, ha az az **Emberi Jogok Európai Egyezményének** részévé válik. A felügyelet a **Miniszteri Bizottság feladata, amelyet a Bírósági Végrehajtási Főosztály** segít.

A 46. cikk minden olyan ítéletre alkalmazandó, amelyben a Bíróság az Egyezmény megsértését állapította meg. A 46. cikk azt jelenti, hogy a Bíróság megállapítása jogi kötelezettséget ró az alperes államra, hogy megszüntesse a jogsértést és jóvátegye annak következményeit ([Papamichalopoulos és társai kontra Görögország](#) (50. cikk), 1995, 34. §). Az érintett szerződő államot nemcsak az igazságos elégtételként megítélt összegek megfizetésére kötelezi a kérelmező, hanem arra is, hogy a belső jogrendjében egyedi és/vagy adott esetben általános intézkedéseket hozzon a Bíróság által megállapított jogsértés megszüntetése és következményeinek orvoslása érdekében ([Ilgar Mammadov](#)

[kontra Azerbajdzsán](#) [GC], 2019, 147. §). A részes állam elvileg szabadon megválaszthatja, hogy milyen eszközökkel tesz eleget egy olyan ítéletnek, amelyben a Bíróság jogsértést állapított meg. Ez az ítélet végrehajtásának módját illető mérlegelési jogkör tükrözi azt a választási szabadságot, amely a szerződő államoknak az Egyezményből eredő elsődleges kötelezettségéhez kapcsolódik, hogy biztosítsák a garantált jogokat és szabadságokat (Papamichalopoulos és társai kontra Görögország (50. cikk), 1995, 34. §).

További információért lásd: Emberi Jogok Európai Bírósága blog, [Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteinek végrehajtása - jelentős előrelépések és kihívások](#), 2022. április.

Az államoknak például biztosítaniuk kell, hogy:

- a megtámadott határozatok/ítéletek újranyithatók (pl. tisztességtelen vagy egyébként igazságtalan eljárásokkal kapcsolatos ügyekben, különösen büntetőügyekben);
- az ügyet egyébként újra meg lehet vizsgálni (gyakran családi ügyekben, ahol a jogerő gyenge);
- kártérítés ítéelhető meg (pl. az elvesztett lehetőségért, ha a polgári vagy közigazgatási eljárás újraindítása nem lehetséges);
- az egyezményt sértő kiutasítási határozatokat megsemmisítik, esetleg más intézkedésekkel, például tartózkodási engedély megadásával kombinálva;
- az egyezmény 2. és 3. cikkének megsértésével kapcsolatos ügyekben büntetőeljárást indítanak/újraindítanak/újraindítanak;
- az állam által az egyezmény megsértésével gyűjtött személyes adatokat megsemmisítik;
- a nem végrehajtott belföldi határozatokat végrehajtják;
- az embertelen fogva tartásban tartott személyeket megfelelő fogva tartási helyekre szállítják.
- visszahelyezzen egy bírót a Legfelsőbb Bíróságba.

Bírói függetlenség

Szerző(k): Michał Ziółkowski, a lengyelországi Kozminski Egyetem adjunktusa;

Maciej De Abgaro Zachariasiewicz, a lengyelországi Kozminski Egyetem professzora

Összefoglaló. A bírói függetlenség az elmúlt években a jogállamiság egyik legfontosabb kérdésévé vált. Valamennyi konzorciumi ország ellen jogsértési eljárást indítottak a Bíróság előtt az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel, az eljárási garanciákkal és a bírói függetlenséggel kapcsolatos uniós jog megsértése miatt. Az Európai Bizottság jogállamisági jelentése⁵ ezen felül rámutatott a bírói kar és az igazságszolgáltatási rendszerek egyes tagjainak kinevezésével, függetlenségével és pártatlanságával kapcsolatos aggályokra.

Hová fordulhatnak az ügyvédek, ha az országuk bíróságai nem teljesítik az ECHR 6. cikkét és a CFR 47. cikkét?

Ez a fejezet a bírói függetlenség kérdését vizsgálja gyakorlati szemszögből. A kérdéses témában kiadott európai ítélkezési gyakorlatra támaszkodik, kiemelve a sikeres érvelést, és bemutatja a jogalkalmazók számára rendelkezésre álló különböző lehetőségeket, amikor a nemzeti keretek nem bizonyulnak megfelelőnek az alapvető jogok igazságszolgáltatáson keresztül történő garantálására.

A képzők várhatóan hasznát veszik e fejezet gyakorlati megközelítésének, valamint a valós vagy képzeletbeli esettanulmányok és forráskönyvek sokaságának, amelyek felhasználhatók az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel és a bírói függetlenségről szóló célzott, releváns és aktuális képzési anyagok kidolgozásához. A vizsgált esetek felhasználhatók az előadások gazdagítására, valamint a képzők által választott interaktív anyagok kidolgozására. Mivel a fejezet az uniós jognak való megfelelés haladó kérdéseit tárgyalja, leginkább haladó képzésre alkalmas.

Kapcsolódó modulok:

A 2. modul - Jog és demokratikus intézmények és a 4. modul - Jog és jogviták

1. haladó modul - A jogállamiság az EU-ban - kihívások és európai megközelítések

Fejezet tartalma

- Bevezetés - elméleti háttér és fogalommeghatározások
- szakasz: kiválasztott esetjog
 - Emberi Jogok Európai Bírósága
 - Az Európai Unió Bírósága
 - Egyéb vonatkozó ítélkezési gyakorlatok listája
- 2. szakasz: Hipotetikus esetek

⁵ A RoL-jelentéssel kapcsolatos további információkért lásd az 1. fejezetet.

I. Bevezetés - elméleti háttér és fogalommeghatározások

Az Európa Tanács ajánlása a bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és felelősségéről (CM/Rec(2010)12),⁶ az Európai Bírók Magna Cartája,⁷ az ENSZ alapelvei,⁸ és a Velencei Bizottság jogállamisági ellenőrző listája⁹ formális és érdemi útmutatást nyújt arra vonatkozóan, hogy miként lehet elvont és általános szinten értelmezni a bírói függetlenséget. Az összehasonlító jogtudósok általában egyetértenek abban, hogy a bíróságok nem lehetnek kitéve más kormányzati ágak, illetve magán- vagy pártérdekek helytelen befolyásának.¹⁰ A bírói függetlenséget azonban még mindig alapvetően vitatott fogalomnak, illetve olyan összetett alkotmányos eszmének tekintik, amely sajátos alkotmányos történelemben, rendelkezésekben, egyezményekben, hagyományokban és tapasztalatokban gyökerezik. Mint ilyet, a jogászoknak mindig társadalmi-jogi kontextusban kell értelmezniük. A bírói függetlenség definíciói, tipológiái és kritériumai országonként eltérőek. A tudósok világszerte különböző tipológiákat használnak a bírói függetlenség különböző típusainak megkülönböztetésére.¹¹ Ezek a tipológiák a jogrend vagy a bíróságok fejlődésén alapulnak, és a következő megkülönböztetéseket tartalmazzák:

➤ De iure és de facto függetlenség

A megkülönböztetés a bírói függetlenség elismerésének forrásán alapul. A de jure függetlenség olyan formális szabályokra utal, például jogszabályi rendelkezésekre, amelyek más jogalanyokon keresztül befolyásolhatják a bírakat. Például olyan rendelkezések, amelyek az igazságügy-minisztert önkényesen felruházzák azzal a jogkörrel, hogy bírakat küldjön egyik bíróságról a másikra. Ezzel szemben a de facto függetlenség a bírák tényleges magatartására vagy a bírakkal szembeni viselkedésére utal. Például a politikusok által nyomásgyakorlás céljából tett intézkedések. Ez lehetővé teszi egy olyan jogrend elismerését, amely a felszínen látszólag védi a bírói függetlenséget, de a gyakorlatban a rendszer korlátozza a bírói függetlenséget. Az ECtHR legújabb mérőföldkőnek számító ügye szerint a függetlenség a következőkre vonatkozik:

(...) a pártatlan döntéshozatalhoz szükséges személyes és intézményi függetlenséghez, és így a pártatlanság előfeltétele. Egyszerre jellemzi (i) a lelkiállapotot, amely a bíró külső nyomásnak való ellenállását jelzi, mint erkölcsi integritást, és (ii) az intézményi és működési szabályok összességét - amely magában foglal egy olyan eljárást, amellyel a bírák kinevezhetők a függetlenségüket biztosító módon, valamint érdemeken alapuló kiválasztási kritériumokat -, amelyeknek biztosítania kell a többi államhatalom indokolatlan befolyása és korlátlan mérlegelése elleni védelmet, mind a bíró kinevezésének kezdeti szakaszában, mind a bíró feladatainak gyakorlása során (Guðmundur Andri Ástráðsson kontra Guðmundur Andri Ástráðsson v. Ízland, 234. pont).

➤ Külső és belső függetlenség

⁶ Lásd: <https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilites-of-judges/16809f007d>

⁷ Lásd: <https://www.coe.int/en/web/ccje/magna-carta>

⁸ Lásd: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-independence-judiciary>

⁹ A Velencei Bizottságról és a jogállamisági ellenőrző listáról bővebben az első fejezetben olvashat.

¹⁰ További részletekért lásd: Swart, (2019) Independence of the Judiciary, in Max Planck Encyclopaedia of Comparative Constitutional Law (<https://oxcon.oup.com/display/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e339>).

¹¹ Swart, (2019) Independence of the Judiciary, in Max Planck Encyclopaedia of Comparative Constitutional Law.

A megkülönböztetés alapja az, hogy a bírói kinevezések hogyan jelennek meg a könyvekben és a keresetekben, amit külső függetlenségnek nevezünk, vagy az, hogy a bírakat hogyan osztják be a testületekre, amit belső függetlenségnek nevezünk. A CM/Rec(2010)12 ajánlás szerint külső függetlenség alatt a következőket értjük:

11. *A bírák külső függetlensége nem a bírák saját érdekében biztosított előjog vagy kiváltság, hanem a jogállamiság és a pártatlan igazságszolgáltatást kereső és elváró személyek érdekében. A bírák függetlenségét a szabadság, az emberi jogok tiszteletben tartása és a pártatlan jogalkalmazás garanciájának kell tekinteni. A bírák pártatlansága és függetlensége alapvető fontosságú a felek bíróság előtti egyenlőségének garantálásához.*
12. *A bírának és a bírói karnak függetlenségük sérelme nélkül konstruktív munkakapcsolatot kell fenntartaniuk a bíróságok irányításában és igazgatásában részt vevő intézményekkel és hatóságokkal, valamint azokkal a szakemberekkel, akiknek feladatai a bírák munkájához kapcsolódnak, a hatékony és eredményes igazságszolgáltatás elősegítése érdekében.*
13. *A törvénynek szankciókat kell előírnia a bírakat illetéktelen módon befolyásolni kívánó személyekkel szemben.*
14. *Az ítéleteket meg kell indokolni és nyilvánosan ki kell hirdetni. A bírának egyébként nem kell indokolniuk ítéleteiket.*
15. *A bírák határozatai nem képezhetik felülvizsgálat tárgyát, kivéve a fellebbezési vagy újrafelvételi eljárásokat, a törvényben előírtak szerint.*
16. *Az amnesztiáról, kegyelemről vagy hasonló intézkedésekről szóló határozatok kivételével a végrehajtó és a törvényhozó hatalom nem hozhat olyan döntéseket, amelyek érvénytelenítik a bírósági határozatokat.*
17. *Ha a végrehajtó és a törvényhozó hatalom a bírák döntéseivel kapcsolatban nyilatkozik, kerülnie kell az olyan kritikát, amely aláásná az igazságszolgáltatás függetlenségét vagy a nyilvánosságnak az igazságszolgáltatásba vetett bizalmát. Kerülniük kell továbbá azokat a lépéseket, amelyek megkérdőjelezhetik a bírói döntések betartására való hajlandóságukat, kivéve a fellebbezésre vonatkozó szándékuk kinyilvánítását.*
18. *A bírósági eljárások és az igazságszolgáltatással kapcsolatos ügyek közérdekűek. Az igazságszolgáltatási ügyekre vonatkozó tájékoztatáshoz való jogot azonban a bírói függetlenség által megszabott korlátokra tekintettel kell gyakorolni. A bíróságok szóvivőinek vagy a bíróságok felelősségi körébe tartozó sajtó- és kommunikációs szolgálatok, illetve az igazságszolgáltatási tanácsok vagy más független hatóságok alá tartozó sajtó- és kommunikációs szolgálatok létrehozását ösztönözni kell. A bírának visszafogottan kell viselkedniük a médiával való kapcsolataikban.*
19. *A bírák, akik részei annak a társadalomnak, amelyet szolgálnak, nem tudnak hatékonyan igazságot szolgáltatni a közvélemény bizalma nélkül. Tájékozódniuk kell a társadalomnak az igazságszolgáltatási rendszerrel szembeni elvárásairól és a működésével kapcsolatos panaszokról. Ehhez hozzájárulnának az igazságügyi tanácsok vagy más független hatóságok által létrehozott, az ilyen visszajelzések megszerzésére szolgáló állandó mechanizmusok.*
20. *A bírák hivatali feladataikon kívül is folytathatnak tevékenységet. A tényleges vagy vélt összeférhetetlenség elkerülése érdekében részvételüket a pártatlanságukkal és függetlenségükkel összeegyeztethető tevékenységekre kell korlátozni.*

A CM/Rec(2010)12 ajánlás szerint belső függetlenség alatt a következőket kell érteni:

12. A bírói függetlenség elve az egyes bírák függetlenségét jelenti az ítélkezési funkciók gyakorlása során. A bírának döntéshozataluk során függetlennek és pártatlannak kell lenniük, és képesnek kell lenniük arra, hogy bármely hatóság - beleértve a bírói karon belüli hatóságokat is - bármilyen korlátozástól, illetéktelen befolyástól, nyomástól, fenyegetéstől vagy közvetlen vagy közvetett beavatkozástól mentesen járjanak el. A hierarchikus bírói szervezet nem áthatja alá az egyéni függetlenséget.

13. A felsőbb bíróságok nem adhatnak utasításokat a bírának arra vonatkozóan, hogy miként döntsenek az egyes ügyekben, kivéve az előzetes döntéshozatalt vagy a törvénynek megfelelő döntést a jogorvoslati lehetőségekről.

14. Az ügyek bíróságon belüli elosztásának objektív, előre meghatározott kritériumokat kell követnie a független és pártatlan bíróhoz való jog biztosítása érdekében. Nem befolyásolhatja az ügy egyik fél vagy az ügy kimenetelében egyébként érdekelt személy kívánsága.

15. A bírák számára biztosítani kell, hogy szabadon alakíthassanak olyan szakmai szervezeteket, amelyek célja függetlenségük megőrzése, érdekeik védelme és a jogállamiság előmozdítása.

(c) formai és tartalmi függetlenség;

Néha a belső függetlenséget a tudósok a bíró elméjének belső semlegességeként értelmezik. A semlegességet néha az érdemi függetlenség alatt fogalmazzák meg, míg a formális függetlenség a bírósági testületben eljáró bírákra utal.

(d) a bíró függetlensége és az igazságszolgáltatás függetlensége.

A Velencei Bizottság jogállamisági ellenőrző listája az alábbiakban ismerteti az igazságszolgáltatás függetlenségének feltételeit:

74. Az igazságszolgáltatásnak függetlennek kell lennie. A függetlenség azt jelenti, hogy az igazságszolgáltatás mentes a külső nyomástól, és nincs kitéve politikai befolyásnak vagy manipulációnak, különösen a végrehajtó hatalom részéről. Ez a követelmény a hatalmi ágak szétválasztása alapvető demokratikus elvének szerves részét képezi. A bírák nem lehetnek kitéve politikai befolyásnak vagy manipulációnak.

75. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a bírói függetlenség négy elemét emeli ki: a kinevezés módja, a hivatali idő, a külső nyomással szembeni garanciák megléte - beleértve a költségvetési ügyeket is -, valamint az, hogy a bírói testület független és pártatlan-e.

76. A korlátozott vagy megújítható hivatali idő a bírákat attól a hatóságtól teheti függővé, amelyik kinevezte őket, vagy amelyik jogosult őket újból kinevezni.

77. Az elbocsátásra vonatkozó jogszabályok bátoríthatják a rejtett szankciókat.

78. A fegyelmi szankciókat eredményező bűncselekményeket és azok jogkövetkezményeit a törvényben egyértelműen meg kell határozni. A fegyelmi rendszernek meg kell felelnie az eljárási méltányosság követelményeinek a tisztességes tárgyalás és a fellebbezés(ek) lehetősége révén.

79. Fontos, hogy a bírák kinevezése és előléptetése ne politikai vagy személyes megfontolásokon alapuljon, és a rendszert folyamatosan ellenőrizni kell, hogy ez így legyen.

80. Noha a bírák másik bíróságra történő, nem konszenzusos áthelyezése bizonyos esetekben jogszerűen alkalmazható szankcióként, a szankció álcája alatt egyfajta politikai indíttatású eszközként is felhasználható. Az ilyen áthelyezés azonban jogszerű intézményi átszervezés esetén elvileg indokolt.

A CM/Rec(2010)12. ajánlás szerint:

4. Az egyes bírák függetlenségét az igazságszolgáltatás egészének függetlensége biztosítja. Mint ilyen, ez a jogállamiság alapvető szempontja.
5. A bírának korlátlan szabadságot kell biztosítani arra, hogy az ügyeket pártatlanul, a jognak és a tények értelmezésének megfelelően döntsék el.
6. A bírának elegendő hatáskörrel kell rendelkezniük, és képesnek kell lenniük arra, hogy feladataik ellátása, valamint tekintélyük és a bíróság méltóságának megőrzése érdekében gyakorolhassák azokat. Az ügyvel kapcsolatban álló valamennyi személynek, beleértve a közjogi szerveket vagy azok képviselőit is, alá kell vetnie magát a bíró hatáskörének.
7. A bíró és az igazságszolgáltatás függetlenségét az alkotmányban vagy a tagállamokban a lehető legmagasabb jogi szinten kell rögzíteni, a jogalkotási szinten pedig konkrétabb szabályokról kell rendelkezni.
8. Amennyiben a bírák úgy vélik, hogy függetlenségük veszélyben van, lehetőségük kell, hogy legyen az igazságszolgáltatási tanácshoz vagy más független hatósághoz fordulni, vagy hatékony jogorvoslati lehetőségekkel kell rendelkezniük.
9. Egy ügyet nem szabad egy adott bírótól alapos indoklás nélkül visszavonni. Az ügy visszavonásáról szóló döntést objektív, előre meghatározott kritériumok alapján és átlátható eljárást követően az igazságszolgáltatáson belüli hatóságnak kell meghoznia.
10. Csak maguk a bírák dönthetnek saját hatáskörükről az egyedi ügyekben a törvényben meghatározottak szerint.

A Velencei Bizottság jogállamiság-ellenőrzési listája az alábbiakban ismerteti az egyes bírák függetlenségének megértését és feltételeit:

86. Biztosítani kell az egyes bírák függetlenségét, valamint az igazságszolgáltatás függetlenségét a törvényhozó és különösen a végrehajtó hatalomtól.
87. Az ítéletek magasabb bírósághoz történő fellebbezésének lehetősége az igazságszolgáltatási rendszerek általános eleme, és a bírának a jogalkalmazás során az egyetlen felülvizsgálati módjának kell lennie. A bírák nem lehetnek alávetve a bíró kollégáik által gyakorolt felügyeletnek, és még inkább semmilyen végrehajtó hierarchikus hatalomnak, amelyet például köztisztviselők gyakorolnak. Az ilyen felügyelet sértené a bírák egyéni függetlenségét, és következésképpen a jogállamiságot.
88. „A garancia két szempontból értelmezhető. Az egyik a bíróság egészére vonatkozik. A másik az ügyet tárgyaló egyes bíróra vagy bírói testületre vonatkozik. ... Nem elég, ha csak az adott ügyben illetékes bíróság (vagy bírói ág) van előre meghatározva. Lényeges, hogy a bíróságon belül az egyes bírák (vagy bírói testületek) sorrendjét előre meghatározzák, vagyis hogy az általános objektív elveken alapuljon”.

(e) függetlenség kontra pártatlanság

Az alkotmányos rendelkezés normatív megközelítésétől és nyelvezetétől függően a függetlenség más-más viszonyban állhat a pártatlansággal.¹² Egyes rendelkezések és tudósok a bírói függetlenséget az igazságszolgáltatás és struktúráinak, például a bíróságoknak és tanácsoknak a jellemzőjeként említik, míg a pártatlanság az egyes bírák jellemzője.

A Velencei Bizottság jogállamisági ellenőrzési listája a következő megértést és feltételeket biztosítja a pártatlanságra vonatkozóan:

89. Az igazságszolgáltatás pártatlanságát a gyakorlatban és a törvényben is biztosítani kell. A klasszikus formula, ahogyan azt például az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata kifejezi, az, hogy "az igazságszolgáltatásnak nemcsak meg kell történnie, hanem láthatóan kell megtörténnie". Ez objektív és szubjektív pártatlanságot egyaránt feltételez. A nyilvánosság megítélése segíthet annak megítélésében, hogy az igazságszolgáltatás a gyakorlatban pártatlan-e.

A különböző bíróságok által használt nyelvezet és fogalmak eltérései miatt több kategória is létrehozható. Ezért az egyik legjobb módja annak, hogy a bírói függetlenségre vonatkozó normákról beszéljünk, ha konkrét példákat vizsgálunk az CJEU vagy az ECtHR aktuális ítélkezési gyakorlatából. Ez a megközelítés egyszerre praktikus és hatékony.

1. szakasz: válogatott esetjog

I. Az Emberi Jogok Európai Bírósága¹³

Az Emberi Jogok Európai Bírósága kétféle ügytípusra vonatkozóan dolgozott ki a bírói függetlenséggel kapcsolatos normákat. Az első típus az eljárásban részt vevő egyének jogaira vonatkozik. Ezek a személyek panaszt tehetnek amiatt, hogy ügyüket nem független bíróság tárgyalta, ami sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében garantált jogait. A második ügytípus a bírák jogait érinti, akik panaszt tehetnek amiatt, hogy bírói függetlenségük bizonyos megsértése sérti az Egyezmény által garantált jogokat. Azok a bírák, akiknek függetlenségét sérelem vagy fenyegetés érte, az ECtHR különböző rendelkezéseire, például a 6., 8. és 10. cikkre hivatkozhatnak. Mindezen esetekben a bírák panaszai nem közvetlenül a bírói függetlenség kérdését érintik. Ehelyett a bírácoknak azt kell bizonyítaniuk, hogy a velük szemben alkalmazott szankció hogyan sértette az Egyezményben garantált jogokat. Az egyéneknek olyan kérdésekkel kapcsolatban lehetnek aggályaik, mint például a jogellenesen kinevezett vagy megválasztott bírák ítélkezése, vagy az abortuszhoz való hozzáférés korlátozása az Alkotmánybíróság jogellenes ítélete miatt. Másrészt a bírák politikai okokból kiszabott, indokolatlan és jogellenes fegyelmi intézkedésekkel és egyéb szankciókkal szembesülhetnek.

[2020. december 1-i ítélet \(nagytanács\) Guðmundur Andri Ástráðsson kontra Izland](#)

¹² További részletekért lásd: Mikuli, (2017) Impartiality of the Judiciary in Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law (<https://oxcon.oup.com/display/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e338?prd=MPECCOL>).

¹³ Lásd: EJT Press UNIT, Factsheet - Independence of the justice system, August 2023 (https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrLNAmokq9IsB8H9BLOX4pQ;_ylu=Y29sbwNpcjIcG9zAzIEdnRpZAMEc2VjA3Ny/RV=2/RE=1706033961/RO=10/RU=https%3a%2f%2fprd-echr.coe.int%2fweb%2fechr%2fd%2ffs_independence_justice_eng/RK=2/RS=otaXjQM8pbUz3.Uc43V23ZVj5xc-).

A szóban forgó ügy a felperes azon vádjára vonatkozott, hogy az új izlandi fellebbviteli bíróság nem minősül törvényesen létrehozott bíróságnak, mivel az ügyében eljáró egyik bíró kinevezésében szabálytalanságok történtek.

Az ECtHR megállapította, hogy az Egyezmény 6. cikkének 1. §-a megsérték, mivel a kérelmezőtől megtagadták a törvény által létrehozott bírósághoz való jogot. Ennek oka az volt, hogy egy olyan bíró vett részt a tárgyaláson, akinek a kinevezését súlyos szabálytalanságok övezték, amelyek a jog lényegét sértették. Az ECtHR mérlegelte a jogsértés megállapításának lehetséges következményeit és a szóban forgó jelentős érdekeket. Ennek megfelelően a törvény által létrehozott bírósághoz való jogot nem szabad túl tágra értelmezni, hogy a jog ne sérüljön. Ezért az ECtHR háromlépcsős tesztet vezetett be annak megállapítására, hogy a bírói kinevezéssel kapcsolatos szabálytalanságok elég súlyosak-e ahhoz, hogy törvény által létrehozott bíróság megsértését eredményezzék.

Izland megváltoztatta jogrendszerét, hogy korlátozza a miniszterek befolyását a bírák kinevezésére. E változtatások célja az igazságszolgáltatás függetlenségének megerősítése volt. Az izlandi legfelsőbb bíróság azonban úgy találta, hogy az igazságügyminiszter megsértette ezeket a változtatásokat, amikor négy bírót nevezett ki az újonnan létrehozott fellebbviteli bíróságra. Noha a miniszter jogosult volt eltérni az értékelő bizottság javaslatától, nem tartotta be azt az alapvető eljárási szabályt, amely szerint elegendő vizsgálatot és értékelést kellett volna végeznie. Ez a szabály azt hivatott megakadályozni, hogy a miniszter politikai vagy egyéb indokolatlan indítekből cselekedjen, ami aláásná a Fellebbviteli Bíróság függetlenségét és legitimitását. E szabály figyelmen kívül hagyásával a miniszter ténylegesen visszaállította a mérlegelési jogkört. Ez semlegesítette a jogalkotási reformok döntő jelentőségű vívmányait és garanciáit. Voltak jogi biztosítékok, mint például a parlamenti eljárás és a nemzeti bíróságok előtti bírósági felülvizsgálat végső biztosítéka. Ezek azonban hatástalannak bizonyultak a miniszter által elkövetett jogsértés orvoslására.

2021. május 7-i ítélet *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. kontra Lengyelország*

Ez az ügy egy olyan vállalatot érint, amely kártérítést követelt a tulajdonában keletkezett kárért, és panaszt tett az ügyét vizsgáló egyik alkotmánybíró kinevezése miatt. A vállalat elégedetlen volt azzal, hogy a hazai bíróságok elutasították a jogi kérdések Alkotmánybíróság elé terjesztését. A vállalat azt is állította, hogy az ügyét vizsgáló Alkotmánybíróság öt bíróból álló tanácsa nem felelt meg az Alkotmánynak. Konkrétan az egyik bírót a Szejm (a parlament alsóháza) választotta meg, holott az előző Szejm által megválasztott másik bíró már betöltötte ezt a pozíciót.

Az ECtHR úgy ítélte meg, hogy az ügyben megsértették az Egyezmény 6. cikkének 1. §-át, amely garantálja a tisztességes eljáráshoz való jogot és a törvény által létrehozott bírósághoz való jogot. A bíróság megállapította, hogy a kérelmező vállalat ismételt érvelése ellenére a hazai bíróságok nem hoztak indokolt döntést, és nem foglalkoztak azzal, hogy az alkalmazott törvény összeegyeztethetetlen volt az Alkotmánnyal. Emellett az ECtHR megítélte a hatóságok eljárását, amikor a kérelmező vállalat ügyében az egyik bírót az ítélőtáblára nevezték ki, és figyelmen kívül hagyták a korábbi alkotmánybíróági ítéleteket. Az ügyet tárgyaló testület nem törvény által létrehozott bíróság volt.

2021. július 22-i ítélet *Reczkowicz kontra Lengyelország*

Egy ügyfelének képviselete után három évre felfüggesztett ügyvéd azt állította, hogy a lengyel Legfelsőbb Bíróság fegyelmi kamarája, amely az ügyében döntött, nem volt pártatlan és független, valamint nem volt a törvény által létrehozott bíróság sem.

Az ECtHR megállapította, hogy megsértették az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdését. Döntése értelmében a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi tanácsa, amely a kérelmező ügyét vizsgálta, nem törvény által létrehozott bíróság volt. A Bíróság úgy vélte, hogy a jogalkotó és a végrehajtó hatalom indokolatlanul befolyásolta a fegyelmi kamara bírának kinevezési eljárását. Ez alapvető szabálytalanságot jelentett, amely hátrányosan érintette az egész eljárást, és veszélyeztette a fegyelmi kamara legitimitását.

2022. február 3-i ítélet *Advance Pharma Sp. z o.o. kontra Lengyelország*

Ez az ügy egy vállalat által benyújtott panaszra vonatkozik, amely a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának pártatlanságával és függetlenségének hiányával kapcsolatos, amely a vállalat ügyében döntött. A panaszos rámutatott, hogy a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának összetétele problematikus, mivel a lengyel elnök a bírákat az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (NCJ) ajánlása alapján nevezte ki. Az NCJ a bírák és bíróságok függetlenségének biztosításáért felelős alkotmányos szerv, amely az új jogszabályok bevezetése miatt ellentmondásos volt. A jogszabály értelmében az NCJ bírói tagjait már nem bírák, hanem a Szejm (a parlament alsóháza) választja.

Az ECtHR megállapította, hogy az eset megsértette az Egyezmény 6. cikke 1. §-át. Döntése értelmében a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma nem volt „törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság”, ahogyan azt az Egyezmény előírja. A Bíróság megállapította, hogy a törvényhozó és a végrehajtó hatalom indokolatlan befolyással rendelkezett a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kamarájának bírának kinevezésére. Ez súlyos szabálytalanságot jelentett, amely veszélyeztette a Legfelsőbb Bíróság polgári tanácsának legitimitását, amely a kérelmező ügyét vizsgálta.

Ezen túlmenően az ECtHR az Egyezmény 46. cikke (a határozatok kötelező ereje és végrehajtása) alapján arra a következtetésre jutott, hogy a lengyel jogszabályok módosításai okozták a kérelmező társaság jogainak megsértését. Ezek a módosítások megfosztották a lengyel bírói testületet attól a jogától, hogy megválassza az Országos Igazságszolgáltatási Tanács bírói tagjait. A végrehajtó és a törvényhozó hatalomnak közvetlen vagy közvetett ellenőrzést biztosítottak a bírói kinevezési eljárás felett. Ez a bírák kinevezésébe való szisztematikus beavatkozás a bíróság legitimitását átfogóan veszélyeztette.

A 2017. évi módosító törvény által létrehozott NCJ további működése és a bírói kinevezési eljárásban való részvétele fenntartotta a Számvevőszék által megállapított rendszerszintű működési zavarokat. Ez tovább súlyosbíthatta a lengyelországi jogállamisági válságot. Ennek következtében a lengyel államot felszólították, hogy gyorsan cselekedjen az ECtHR által megállapított jogsértések alapját képező problémák orvoslása érdekében. Lengyelország feladata volt, hogy levonja az ítéletből a szükséges következtetéseket, és megfelelő intézkedéseket hozzon a hasonló jogsértések jövőbeni megelőzése érdekében.

2022. március 15-i ítélet (nagytanács) *Grzęda kontra Lengyelország*

Ez az ügy egy olyan bíró hivatali idejének lejártá előtti felmentésére vonatkozik, aki a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács (NCJ) tagja volt. A bíró nem tudott bírósági felülvizsgálatot kérni a tanácsból való eltávolításáról szóló határozat ellen. Ez az intézkedés különböző lengyelországi igazságügyi reformok során történt. A bíró panasza elsősorban arra vonatkozott, hogy nem engedték be a bíróságra.

Az ECtHR megállapította, hogy a bírósági felülvizsgálat hiánya ebben az esetben sértette az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését, mivel csorbította a kérelmező bírósághoz forduláshoz való jogát. Az ECtHR kiemelte, hogy teljes mértékben tisztában volt az ügy kontextusával, azaz a bírósági függetlenség és a jogállami normák betartásának a kormány reformjai által okozott gyengülésével. Az egymást követő igazságügyi reformok a bírói függetlenség gyengítését célozták, kezdve az Alkotmánybíróság bíráinak 2015 decemberében történt megválasztása során elkövetett súlyos szabálytalanságokkal. Ezen túlmenően az NCJ átalakítása és a Legfelsőbb Bíróság új kamaráinak létrehozása tovább erősítette az igazságügyi miniszter ellenőrzését a bíróságok felett. Megnövelték a szerepét a bírói fegyellemmel kapcsolatos ügyekben is. A bíróság hivatkozott továbbá a lengyel igazságszolgáltatási rendszer átszervezésével kapcsolatos ítéleteire, valamint az Európai Unió Bírósága által eldöntött ügyekre, a Legfelsőbb Bíróság és a lengyel Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság vonatkozó ítéleteire. Megállapította, hogy az igazságszolgáltatás ki volt téve a végrehajtó és a törvényhozó hatalom beavatkozásának, és függetlensége jelentősen meggyengült az egymást követő reformok következtében. A kérelmező esete ennek az általános tendenciának az egyik példája volt.

2022. június 16-i ítélet Żurek kontra Lengyelország

A szóban forgó személy olyan bíró, aki az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (NCJ) tagjaként is tevékenykedett. Az NCJ egy olyan alkotmányos szerv Lengyelországban, ami biztosítja a bíróságok és a bírák függetlenségét. Szerepének részeként a bíró élesen bírálta a 2015-ben hatalomra került új kormány törvényhozó és végrehajtó hatalma által az igazságszolgáltatásban végrehajtott változtatásokat. Az ügy az NCJ-ből való eltávolítására vonatkozik. Azt állítja, hogy nem kapott hozzáférést a bírósághoz, és hogy nem volt semmilyen bírósági vagy más eljárás, amellyel megtámadhatta volna megbízatásának idő előtti megszüntetését. Továbbá azt állítja, hogy a regionális bíróság szóvivőjeként való elbocsátása, valamint a hatóságok pénzügyi nyilatkozatainak ellenőrzésére és bírói munkájának ellenőrzésére vonatkozó döntései azt a célt szolgálták, hogy megbüntessék őt a kormány törvényi változtatásainak bírálatáért, és hogy más bírákat is eltántorítsanak attól, hogy ugyanezt tegyék.

Az ECtHR megállapította, hogy megsértették az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdését és 10. cikkét (véleménynyilvánítás szabadsága). A *Grzęda kontra Lengyelország* ügyben alkalmazott érvelést követte, és megállapította, hogy a kérelmező bírósági felülvizsgálat nélküli eltávolítása az NCJ-ből sértette a bírósághoz való hozzáféréshez való jogát. Az ECtHR továbbá megállapította, hogy a kérelmezővel szemben hozott intézkedések - mint például a regionális bíróság szóvivőjeként való elbocsátása, a bírói munkájának ellenőrzése és a pénzügyi nyilatkozatainak ellenőrzése - mind arra irányultak, hogy megfélemlítsék őt a jogállamiság és a bírói függetlenség védelmében kifejtett nézetei miatt. Az ECtHR hangsúlyozta az egymást követő igazságügyi reformok általános összefüggéseit, amelyek gyengítették a bírói függetlenséget, és a lengyelországi jogállamiság válság néven széles körben ismert problémához vezettek.

2023. július 6-i ítélet Tuleya kontra Lengyelország

Ez az ügy a lengyelországi bírák új fegyelmi rendszerével kapcsolatos. Egy ismert bíró panaszt tett az ellene 2018-ban fegyelmi vétség miatt indított öt előzetes vizsgálat miatt. Elsősorban azt sérelmezte, hogy az egyik ilyen vizsgálat, amely egy nyomozati aktából származó bizalmas információk állítólagos nyilvánosságra hozatalára vonatkozott, azt eredményezte, hogy a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi kamarája megszüntette a büntetőjogi mentességét, és több mint két évre felfüggesztette a hivatali munkavégzés alól.

Az ECtHR úgy ítélte meg, hogy a jelen ügyben megsértették az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését, 8. cikkét (a magánélet tiszteletben tartásához való jog) és 10. cikkét (a véleménynyilvánítás szabadsága). Megállapította, hogy a fegyelmi kamara, amely a kérelmező mentelmi jogának felfüggesztéséről döntött, nem volt „törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság” az Egyezmény szempontjából, amint azt az egyik korábbi ítéletében (*Reczkowicz kontra Lengyelország*) megállapította. Az ECtHR arra a következtetésre jutott, hogy nem volt jogalapja a kérelmezővel szemben hozott intézkedéseknek, amelyek jelentősen befolyásolták a magánélethez való jogát, és olyan stratégiaként jellemezhetők, amelynek célja a megfélemlítés vagy a nézeteik miatt történő elhallgattatás volt. Végezetül az ECtHR hangsúlyozta, hogy a kérelmező ügyét összefüggéseiben kell vizsgálni, ugyanis a kérelmező az igazságügyi reform egyik legnyíltabb lengyelországi kritikusa volt.

2023. november 23-i ítélet *Wałęsa kontra Lengyelország*

Ez az ügy a volt lengyel elnök, aki egyúttal a Solidarność („Szolidaritás”) szakszervezet vezetője is volt, által egy korábbi munkatársa ellen indított jogvitához kapcsolódik. A volt munkatárs nyilvánosan azzal vádolta a felperest, hogy a kommunista rendszer idején a titkosszolgálatokkal dolgozott együtt. Bár a felperes eredetileg megnyerte az ügyet, a Legfelsőbb Bíróság Rendkívüli Felülvizsgálati és Közjogi Ügyek Kamarája a legfőbb ügyész rendkívüli fellebbezését követően hatályon kívül helyezte a számára kedvező ítéletet. Az ECtHR-hez benyújtott panaszában a kérelmező azzal érvelt, hogy a Rendkívüli Felülvizsgálati és Közügyek Kamarája nem független és pártatlan, a törvény által létrehozott bíróság, hogy az egyik bíró részrehajló volt, és a rendkívüli fellebbezés sértette a jogbiztonságot.

Az ECtHR megállapította, hogy a rendkívüli fellebbezést elbíráló Rendkívüli Felülvizsgálati és Közügyek Kamarája nem a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság. Ez a korábbi esetekben is így volt. Ennek eredményeként az ECtHR úgy ítélte meg, hogy Wałęsa úr tisztességes eljáráshoz való joga sérült. Az ECtHR megvizsgálta, hogy a rendkívüli fellebbezés sértette-e a jogbiztonság elvét, amire Wałęsa úr hivatkozott. Megállapította, hogy a bíróságok feletti jelentős hatalommal és a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsra gyakorolt erős befolyással rendelkező főügyésznek, a végrehajtó hatalom egyik tagjának a gyakorlatilag minden jogerős bírósági határozat megtámadására vonatkozó korlátlan hatáskörrel való felruházása ellentétes a bírói függetlenség és a hatalmi ágak szétválasztásának elvével. Ez azzal a kockázattal járt, hogy a rendkívüli fellebbezések a végrehajtó hatalom által használt politikai eszközzé válhatnak. Az ECtHR megállapította, hogy a rendkívüli fellebbezési eljárás összeegyeztethetetlen a jogbiztonság és a jogerő elvével, amely kimondja, hogy egy jogerős ítélettel lezárt ügy nem hozható vissza a bíróság elé újabb fellebbezés céljából. A főügyész számára engedélyezett, visszamenőleges hatállyal működő, a rendkívüli fellebbezés benyújtására vonatkozó meghosszabbított határidők nemcsak ezen elvekkel ellentétesek voltak, hanem nem feleltek meg a jog előreláthatóságának követelményének sem az Egyezmény alkalmazásában.

Az ECtHR arra utaló jeleket talált arra is, hogy a hatóságok visszaéltek a rendkívüli fellebbezési eljárással politikai nézeteik és motivációik előmozdítására. Az ECtHR megjegyezte, hogy Wałęsa úr ügyét nem lehetett elválasztani annak politikai háttérétől és az akkori lengyelországi politikai kontextustól. Wałęsa úr és a Jog és Igazságosság (PiS) párt kormányának vezetése között hosszú ideje tartó és nyilvános konfliktus állt fenn.

Az ECtHR ebben az ügyben a kísérleti ítélkezési eljárást alkalmazta. A Bíróság megállapította, hogy a 6. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes eljáráshoz való jog kétszeres megsértése történt a hazai jogalkotással és a gyakorlat hibás működésével kapcsolatos rendszerszintű problémák miatt. Ezek a problémák összefüggnek egymással, és a 2017-ben megkezdett lengyelországi igazságügyi reformra

vezethetők vissza, amely az ország jogrendszerének működésével kapcsolatos problémákat eredményezett. Ezeket a problémákat a következők okozták: a) a 2017-es módosító törvény által létrehozott Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot érintő, a bírói kinevezésekkel kapcsolatos hibás eljárás; b) a Legfelsőbb Bíróság Rendkívüli Felülvizsgálati és Közügyek Kamarájának ebből eredő függetlenségének hiánya; c) a Legfelsőbb Bíróság Rendkívüli Felülvizsgálati és Közügyek Kamarájának kizárólagos hatásköre olyan ügyekben, amelyekben egy bíró vagy bíróság függetlenségének hiányára hivatkoznak; d) az ezen ítéletben megállapított rendkívüli fellebbezési eljárás hiányosságait; e) a Legfelsőbb Bíróság Rendkívüli Felülvizsgálati és Közügyek Kamarájának kizárólagos hatásköre a rendkívüli fellebbezések elbírálására.

2023. december 14-i ítélet M.L. kontra Lengyelország

Az ügy az abortuszhoz való jog korlátozására vonatkozott. Az ECtHR öt szavazattal kettő ellenében megállapította, hogy megsértették az Egyezmény 8. cikkét (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog). A kérelmező egészen pontosan azt állította, hogy egy 2020-as alkotmánybíróági ítéletet követően megtiltották neki, hogy magzati rendellenesség esetén legális abortuszhoz jusson. Terhes lett, és a magzatnál triszómiát diagnosztizáltak. A tervezett kórházi abortusz elmaradt, amikor az alkotmánybíróági határozatból eredő törvénymódosítások hatályba léptek. Mivel Lengyelországban nem tudott abortuszt végezni, végül egy külföldi magánklinikára kellett utaznia a beavatkozáshoz.

Az M. L. kontra Lengyelország ügyben a kérdés az volt, hogy az Alkotmánybíróóság eljárása jogszerű volt-e. Bár az Alkotmánybíróóság eljárása nem okozta közvetlenül a kérelmező emberi jogainak megsértését, mégis meg kellett vizsgálni annak jogszerűségét. Egy önkényes orvosi eljárás okozta a jogsértést és a terhesség megszakításáról szóló törvény alkalmazását, ahogyan azt az Alkotmánybíróóság értelmezte. Az ECtHR azzal érvelt, hogy a jogállamiság alapvető fontosságú az emberi jogok védelme szempontjából, és hogy ehhez a törvény által létrehozott bírósághoz való hozzáférés szükséges. Ez a követelmény nemcsak a bírósághoz való jogra, hanem az Egyezmény által garantált valamennyi jogra vonatkozik. Amikor az alkotmánybíróóság eljárása egyéni jogokba avatkozik be, akkor meg kell felelnie a törvény által létrehozott bíróság kritériumainak az Egyezmény értelmében. Az ECtHR megállapította, hogy a magánélet védelméhez való jogba való beavatkozást eredményezett egy nemzeti igazságügyi hatóságnak a kérelmező jogairól *absztrakt módon* döntő ítélete. Ezért meg kellett vizsgálnia, hogy az ilyen hatóság megfelel-e az Egyezmény értelmében vett törvény által létrehozott bíróság kritériumainak. Az ECtHR értékelte az Alkotmánybíróóság kinevezésének jogszerűségét, és arra a következtetésre jutott, hogy a magánélet védelméhez való jogot érintő beavatkozás a jogállamiság megsértése miatt történt. Ez a jogsértés az Alkotmánybíróóság kinevezésére vonatkozó szabályok megsértésében állt. Más szóval az ECtHR szerint a magánélet védelméhez való jog korlátozása (azaz az abortuszhoz való hozzáférés korlátozása) nem tekinthető jogszerűnek (azaz önkényről mentesnek), mivel az Alkotmánybíróóság intézkedésének közvetett következménye volt.

II. Az Európai Unió Bírósága ¹⁴

Az Európai Unió Bírósága a Szerződések alábbi rendelkezései alapján két ügýtípusra vonatkozóan dolgozta ki a bírói függetlenséggel kapcsolatos normákat: Az TEU 2. cikke (a jogállamiság mint az EU

¹⁴ Lásd még Mańko (2023), Az Európai Bíróság ítélkezési függetlenséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlata - kronológiai áttekintés, EPRS | Európai Parlamenti Kutatószolgálat.
([https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)753955](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)753955)).

egyik alapértéke); a TEU 19. cikke (a tagállamok kötelezettsége, hogy az uniós jog hatálya alá tartozó területeken megfelelő jogorvoslatot biztosítsanak a megfelelő jogvédelem biztosításához) és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke (a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog). Az első ügýtípus a lengyelországi igazságszolgáltatási reform különböző elemeire vonatkozó (többségében) előzetes kérdésekre vonatkozik. Az Európai Bizottság a második és általánosabb ügýtípust jogsértési eljárás keretében kezdeményezte (TFEU 258. cikk).

A CJEU közelmúltbeli ítélezési gyakorlata összhangban van az ECtHR által a bírói függetlenségre vonatkozóan meghatározott normákkal. Ugyanakkor néhány javaslatot is tartalmaz a következő kérdések kezelésére: (a) hogyan kell alkalmazni a bírói függetlenség látszatára vonatkozó háromlépcsős CJEU-tesztet?; b) hogyan kell megfelelően alkalmazni az CJEU függetlenség látszatára vonatkozó doktrínáját a nem bírói hatóságokra (pl, nemzeti közigazgatási szervek vagy szabályozók - a Személyes Adatvédelmi Hivatal elnöke vagy a Verseny- és Fogyasztóvédelmi Hivatal elnöke)?; c) hogyan ismerhető fel és hogyan kezelhető a nemzeti vagy alkotmányos identitáson alapuló érvelés a CJEU és a nemzeti alkotmánybíróság előtt?; d) hogyan építhető ki kapcsolat az TEU 2. vagy 19. cikke és a Charta között?

[A Bíróság \(nagytanács\) 2018. február 27-i ítélete, C-C64/16 Associação Sindical dos Juizes Portugueses kontra Tribunal de Contas](#)

Egy portugál bírót képviselő szakszervezet azzal érvelt, hogy a portugál Számvevőszék tagjainak fizetés csökkentése aláássa a bírói függetlenség elvét. Érvelésüket a TEU 19. cikkére és a Charta 47. cikkére alapozták.

A CJEU megállapította, hogy ha egy tagállam sürgető gazdasági szükségletei megkövetelik a bírák fizetésének csökkentését, az nem sérti az uniós jogot. A CJEU azonban ezt az ügyet arra is felhasználta, hogy új értelmezést adjon a TEU 19. cikknek és a gyakorlati bírói függetlenség fogalmának, amelyet a TEU 4. cikkének (3) bekezdése fényében értelmezett. Ez utóbbi az őszinte együttműködés elvét rögzíti alapként. A CJEU értelmezésének célja az volt, hogy tisztázza a hatékony bírói jogvédelem jelentését, és azt, hogy az miképpen függ össze az őszinte együttműködés elvével. Ez az ítélet jelentős hatással van a bírói függetlenség fogalmára, valamint a tagállamok és az EU közötti kapcsolatra.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2018. július 25-i ítélete, C-C216/18 PPU L.M.](#)

2012-ben és 2013-ban Írország három európai elfogatóparancsot (EEP) kapott egy lengyel állampolgár ellen. Az európai elfogatóparancs hatálya alá tartozó személyek átadására vonatkozó eljárás az uniós tagállamok közötti kölcsönös bizalmon alapul. A CJEU 2016-ban az Aranyosi és Căldăraru ügyben elismerte, hogy a bizalomnak vannak határai, ha az átadott személy alapvető jogai veszélyben vannak. Az ügyben két román állampolgárról volt szó, akiket Magyarországon tartóztattak le, és akiket ki akartak adni Romániának, ahol azt állították, hogy a börtönkörülmények sértik a tisztességes eljáráshoz való jogukat, és embertelen vagy megalázó bánásmódnak teszik ki őket.

A lengyel állampolgár ügyében az ír bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be a CJEU-hoz, amelyben azt kérdezte, hogy végrehajthatja-e az EEP-t, ha a parancsot kibocsátó bíróság „rendszerszinten megsérti a jogállamiságot”. Az ír bíróság arra hivatkozott, hogy Lengyelországban aggályok merültek fel az igazságszolgáltatás függetlenségével kapcsolatban, ami miatt az Európai Bizottság 2017 decemberében 7. cikk szerinti eljárást indított Lengyelország ellen.

Ítéletében a CJEU elismerte, hogy Lengyelországban rendszerszintű hiányosságok állnak fenn a bírói függetlenség terén, de megbízta a megkeresett bíróságot, hogy elemezze, fennáll-e annak a veszélye, hogy a konkrét ügyben veszélybe kerülhet a megkeresett személy tisztességes eljáráshoz való joga. Ez azt jelenti, hogy az írás bíróságnak meg kellett vizsgálnia, hogy a lengyel állampolgár Lengyelországnak történő kiadatása esetén fennállna-e a tisztességes eljárás elmaradásának valós kockázata.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2019. június 24-i ítélete, C-C619/18 Bizottság kontra Lengyelország](#)

Lengyelországban a legfelsőbb bírósági bírák nyugdíjkorhatárát kötelezően 70-ről 65 évre csökkentették. Ez a döntés jelentős számú bíró nyugdíjba vonulását eredményezte. Az Európai Bizottság keresetet nyújtott be a CJEU-hoz, azt állítva, hogy Lengyelország megsértette a TEU 19. cikkének (1) bekezdését és egy másik, meg nem határozott cikket. A Bizottság azzal érvelt, hogy bár a nyugdíjkorhatárt csökkentették, a lengyel elnök mérlegelési jogkört kapott arra, hogy az Országos Igazságszolgáltatási Tanáccsal folytatott konzultációt követően kétszer, összesen 6 évvel meghosszabbítsa a bírák hivatali idejét. Ez azt jelentette, hogy ha az elnök döntése egy bíró hivatali idejét a nyugdíjkorhatár betöltése után is meghosszabbítja, akkor a bíró még további maximum 6 évig szolgálhat.

A CJEU úgy ítélte meg, hogy a fenti helyzet sérti a TEU 19. cikk (1) bekezdését. A bíróság rámutatott, hogy bár az igazságszolgáltatás megszervezése a tagállamokban a tagállamok hatáskörébe tartozik, e hatáskör gyakorlása során be kell tartaniuk az uniós jog szerinti kötelezettségeiket. A CJEU azt is megjegyezte, hogy a TEU 19. cikk (1) bekezdése minden tagállamnak biztosítania kell, hogy az uniós jog hatálya alá tartozó területeken az igazságszolgáltatási rendszerükbe tartozó nemzeti bíróságai megfeleljenek a hatékony bírói jogvédelem követelményeinek.

A lengyel kormány az Európai Unió Alapjogi Chartájának Lengyelországra és az Egyesült Királyságra történő alkalmazásáról szóló 30. jegyzőkönyvre hivatkozott. A CJEU azonban megjegyezte, hogy a jegyzőkönyv nem hivatkozik a TEU 19. cikkének (1) bekezdésére, és nem mentesíti Lengyelországot a CFR betartásának kötelezettsége alól. A CJEU továbbá azzal érvelt, hogy a legfelsőbb bírósági bírák nyugdíjkorhatárának csökkentése a bírák egy bizonyos csoportját célozta meg, azok háttérbe szorítása érdekében. Ez sértette a TEU 19. cikk (1) bekezdését és a hatékony bírói jogvédelem követelményeit.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2019. november 5-i ítélete, C-192/18 Bizottság kontra Lengyelország](#)

A lengyel parlament elfogadta a rendes bírák nyugdíjkorhatárának csökkentéséről szóló törvényt. E jogszabály értelmében a férfiaknak 65 éves korukban, míg a nőknek 60 éves korukban kell nyugdíjba vonulniuk. Egy rendelkezés azonban lehetővé teszi az igazságügyi miniszter számára, hogy egyedi esetekben 70 éves korig meghosszabbítsa a bírák hivatali idejét. Az Európai Bizottság a CJEU elé vitte Lengyelországot, azt állítva, hogy ez a jogszabály sérti a TEU 19. cikkének (1) bekezdését és az egyenlő bánásmódról szóló irányelvet.

A CJEU egyetértett a Bizottsággal, és megállapította, hogy Lengyelország valóban megsértette a TEU 19. cikkének (1) bekezdését és az egyenlő bánásmódról szóló irányelvet. A CJEU kiemelte, hogy a bírák elmozdíthatatlanságának elve „kardinális jelentőségű”, és a bírák számára lehetővé kell tenni, hogy a kötelező nyugdíjkorhatár eléréséig vagy a határozott időre szóló megbízatásuk lejártáig folytathassák munkájukat. A CJEU szerint a bírákat csak akkor lehet elbocsátani, ha képtelennek minősülnek feladataik ellátására alkalmatlanság vagy kötelezettségeik súlyos megszegése miatt, feltéve, hogy a megfelelő eljárásokat követik. Az a jogszabály azonban, amely valamennyi rendes bíró nyugdíjkorhatárát csökkenti, azzal a kitételrel, hogy az igazságügyi miniszter „homályos és

ellenőrizhetetlen" kritériumok alapján kivételt tehet a kiválasztott bírák esetében, gyanút ébreszthet egyesekben, hogy az új rendszer célja valójában a rendes lengyel bíróságokon szolgálatot teljesítő bírák bizonyos csoportjainak eltávolítása lehetett, miközben más bírák a posztjukon maradnak.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2019. november 19-i ítélete, C-585/18, C-624/18 és C-625/18. A. K. és társai kontra Sąd Najwyższy, CP kontra Sąd Najwyższy és DO kontra Sąd Najwyższy](#)

Az igazságügyi reformcsomag részeként a lengyel törvényhozás új fegyelmi kamarát hozott létre a Legfelsőbb Bíróságon belül. A kamara volt felelős a bírák, ügyészek és ügyvédek fegyelmi ügyeinek kezeléséért. Döntött továbbá a bírói és ügyészi mentelmi jog felfüggesztéséről is. Emellett a kamara kezelte a Legfelsőbb Bíróság és a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság bíráinak foglalkoztatásával, társadalombiztosításával és kényszernyugdíjazásával kapcsolatos ügyeket. A kamarába kinevezett valamennyi bírót új jelöltek közül választották ki.

Ezzel egyidejűleg a törvényhozás elfogadta az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsról szóló törvényt módosító törvényt. Ez a törvény gyakorlatilag megszüntette az NJC összes jelenlegi tagjának hivatali idejét, és új szabályokat állapított meg a tagok kiválasztására vonatkozóan. Korábban az NJC tagjainak többségét (25-ből 15-öt) a bírák választották (a felsőbb bíróságok bírái előnyben részesültek). Ezentúl azonban a Szejm (a parlament alsóháza) választja meg az NJC bírói tagjait. Ennek eredményeképpen a parlament most 21 tagot választana ki az összes tagból.

E változásokra válaszul az egyik legfelsőbb közigazgatási bíró megtámadta az NJC elutasító véleményét, amely megtiltotta neki, hogy 65 éves kora után is szolgálatban maradjon. Ezenkívül két legfelsőbb bírósági bíró elutasította az új eljárást, és megtámadta az elnöknek azt a nyilatkozatát, amelyben nyugdíjasnak nyilvánította őket. Mindhárom felperes a Legfelsőbb Bíróság Munkaügyi Kamarájához fordult, amely fenntartotta joghatóságát, amíg az új fegyelmi kamara működésbe nem lép.

A CJEU-hez benyújtott kérdések arra irányultak, hogy a fegyelmi kamara működésének megkezdését követően a munkaügyi kamarának mindhárom ügyet át kell-e utalnia oda vagy sem. A munkaügyi kamarának mérlegelnie kell, hogy a fegyelmi kamara megfelelő garanciákat nyújt-e a bírói függetlenségére. Ha nem, akkor a munkaügyi kamarának meg kell tagadnia az új jogszabály alkalmazását (amely a fegyelmi kamarára ruházza át a joghatóságot) és az ügyek elbírálását.

A CJEU megvizsgálta az NJC szerepét a bírói kinevezésekben, és a közelmúltbeli reformra összpontosított, amely lehetővé tette, hogy a parlament nevezze ki az NJC tagjainak többségét. Bár a CJEU nem értékelte közvetlenül a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi kamarájának függetlenségét és a megreformált NJC legitimitását, konkrét utasításokat adott a kérdést előterjesztő bíróságnak az értékelés elvégzésének módjára vonatkozóan. A CJEU szerint a nemzeti bíróságnak több kritériumot kell figyelembe vennie a következő sorrendben. Először is meg kell vizsgálnia a KRS tagjainak kinevezése során esetlegesen előforduló szabálytalanságokat. Másodszor, meg kell vizsgálnia, hogy a KRS hogyan gyakorolja a bíróságok és az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosításával kapcsolatos alkotmányos feladatait. Harmadszor, értékelnie kell, hogy az NJC független-e a törvényhozástól és a végrehajtó hatalomtól. Negyedszer, meg kell vizsgálnia, milyen körülmények között nevezték ki az IDSN új bíráit, és milyen szerepet játszott ebben az NJC. Ötödször, meg kell vizsgálnia a Fegyelmi Kamara új hatáskörét a Legfelsőbb Bíróság bíráinak foglalkoztatásával, társadalombiztosításával és nyugdíjazásával kapcsolatban, a bírák nyugdíjkorhatárának egyidejű csökkentésével együtt. Hatodszor, figyelembe kell venniük azt a követelményt, hogy a Fegyelmi

Kamarát kizárólag újonnan kinevezett bírákból kell felállítani, ami gyakorlatilag kizárja a Legfelsőbb Bíróság meglévő bíráit a kiválasztásból. Végül pedig meg kell vizsgálniuk a Fegyelmi Kamara autonómiáját a Legfelsőbb Bíróságon belül.

A lengyel bíróságoknak meg kell határozniuk az új fegyelmi kamara függetlenségét. Ez fontos annak eldöntése szempontjából, hogy a kamara rendelkezik-e hatáskörrel olyan ügyekben, amelyekben a Legfelsőbb Bíróság nyugalmazott bírái érintettek. Ha a kamara nem független, akkor ezeket az ügyeket egy másik bíróságnak kell kezelnie. A függetlenség és a pártatlanság alapvető értékek a jogrendszerben, de ezeket nehéz konkrétan meghatározni. Ehelyett inkább általános jogelveknek kell tekinteni őket. A háromlépcsős tesztet használhatjuk annak vizsgálatára, hogy az igazságszolgáltatás független-e. Először is, képzeljünk el egy külső megfigyelőt, akit érdekel az igazságszolgáltatás függetlensége, de nem vesz részt a politikában. Másodszor, kérdezzük meg, hogy ennek a megfigyelőnek lenne-e „ésszerű kétsége” az igazságszolgáltatás függetlenségével kapcsolatban egy konkrét ügyben. Ennek a kételynek az adott bíró vagy bíróság hatáskörén és tevékenységén kell alapulnia. Harmadszor, kételyeinket az igazságügyi szervezetre vonatkozó kötelező rendelkezések összefüggésében kell vizsgálnunk, beleértve a bírói kinevezések összefüggéseire, valamint a bíró hatáskörére és tevékenységére vonatkozó érveket.

[A Bíróság \(harmadik tanács\) 2020. július 9-i ítélete, C-C-272/19 VQ kontra Land Hessen](#)

Egy német bíróság adatvédelmi ügyet utalt az Európai Bíróság (EB) elé annak megállapítása érdekében, hogy a Bíróság a CFR 47. cikke és az TFEU 267. cikke értelmében független bíróságnak minősül-e. A kérdést előterjesztő bíróság aggályokat fogalmazott meg a regionális igazságügyi miniszter által rá gyakorolt befolyással kapcsolatban. Kijelentette, hogy a miniszter ellenőrzése a bírák kinevezése, értékelése és előléptetése felett veszélyeztetheti a bíróság függetlenségét és pártatlanságát.

A CJEU rámutatott, hogy nem volt bizonyíték arra, hogy a végrehajtó hatalom olyan módon használta volna fel hatáskörét, ami megkérdőjelezte volna a bírák pártatlanságát. Ezért a CJEU arra a következtetésre jutott, hogy ezek a tényezők önmagukban nem elegendőek annak megállapításához, hogy a bíróság nem volt független.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2021. április 20-i ítélete, C-896/19 Repubblica kontra Il-Prim Ministru](#)

Egy nem kormányzati szervezet megtámadott egy máltai igazságügyi reformot, arra hivatkozva, hogy a miniszterelnöknek a bírói testület tagjainak kinevezésére vonatkozó hatásköre aggályokat vet fel a kinevezettek függetlenségével kapcsolatban. A máltai alkotmánybíróság az ügyet az CJEU elé utalta.

A CJEU úgy ítélte meg, hogy a reform a bírói kinevezési bizottság létrehozásával ténylegesen megerősítette a bírói függetlenséget. A CJEU továbbá megállapította a jogállamiság tekintetében a visszalépés tilalmának elvét. Ez azt jelenti, hogy egy tagállam nem módosíthatja a jogszabályait oly módon, hogy azáltal csökkentse a jogállamiság védelmét. Az államnak azt is biztosítania kell, hogy nem fogad el olyan szabályokat, amelyek aláásnák az igazságszolgáltatás függetlenségét.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2021. május 18-i ítélete, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 és C-397/19. sz. egyesített ügyek, Asociația "Forumul Judecătorilor din România" és társai.](#)

Egy romániai bírákból álló egyesület pert indított az igazságszolgáltatás szervezetére vonatkozó konkrét szabályok megtámadása ellen. Azt állították, hogy ezek a szabályok nem felelnek meg az uniós jogállamisági normáknak, és sértik a Charta 47-48. cikkében foglalt garanciákat, különösen a

védelemhez és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A per középpontjában a bírák fegyelmi felelőssége és az Igazságügyi Felügyelet vezetői tisztségeinek kinevezése állt.

A CJEU megállapította, hogy a jelenlegi rendszer lehetővé teszi a végrehajtó hatalom számára, hogy ideiglenes kinevezéseket tegyen az Igazságügyi Felügyelet vezetői pozícióiba, ami potenciálisan politikai ellenőrzést gyakorolhat a bírák tevékenysége felett. A CJEU kimondta, hogy a kinevezési eljárásoknak minden ésszerű kétséget el kell oszlatniuk arra vonatkozóan, hogy az említett szerv hatáskörét és feladatait nem használják fel az igazságszolgáltatási tevékenységre gyakorolt nyomásgyakorlás vagy az igazságszolgáltatási tevékenység feletti politikai ellenőrzés eszközeként.

Emellett a CJEU tanulmányozta az ügyészségen belül egy olyan speciális részleg létrehozását, amely kizárólag a bírák és ügyészek vizsgálatával foglalkozik. Megállapították, hogy ez sérti az uniós jogot, kivéve, ha a hatékony és eredményes igazságszolgáltatásra vonatkozó objektív és ellenőrizhető követelmények indokolják, és olyan konkrét garanciák kísérik, amelyek megszüntetik annak a kockázatát, hogy a bírák és ügyészek tevékenysége feletti politikai ellenőrzés eszközeként használják, ami alááshatja függetlenségüket. A CJEU arra a következtetésre jutott, hogy a szakasz által megcélzott bíráknak és ügyészeknek a CFR 47-48. cikke szerinti jogokkal kell rendelkezniük.

A CJEU egy olyan román törvényt vizsgált, amely a bírákat anyagilag felelőssé tette a bírói tévedések elkövetéséért. A törvény e hibákat olyan helyzetekként határozta meg, amikor az anyagi vagy eljárási jog egyértelmű megsértése történt, és amikor olyan jogerős ítéletet hoztak, amely ellentétes a joggal vagy nincs összhangban az eljárás során felvett bizonyítékok által megállapított tényekkel. Az ilyen típusú hiba súlyos sérelmet okozna az egyén jogaiban, szabadságaiban vagy jogos érdekeiben, amelyet rendes vagy rendkívüli jogorvoslattal nem lehetne orvosolni. A CJEU megjegyezte, hogy a „bírói tévedés” törvényi meghatározása nagyon általános és elvont. Különbséget tett a bírói hibákért való állami pénzügyi felelősség között, ami összhangban van a TEU 2. és 19. cikkével, valamint a bírák személyes felelőssége között a bírói hiba által okozott károkért. Ez utóbbi a bírói függetlenség szempontjából problematikus, mivel felhasználható arra, hogy nyomást gyakoroljanak a bírókra bizonyos döntések meghozatala érdekében.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2021. december 21-i ítélete, egyesített ügyek. -C-357/19, -C-379/19, C-547/19, C-811/19 és -C-840/19 PM és társai](#)

A román alkotmány 147. cikkének (4) bekezdése kimondja, hogy a rendes bíróságoknak engedelmeskedniük kell a román alkotmánybíróság (RCC) határozatainak. Emellett a bírák és ügyészek jogállásáról szóló 303/2004. sz. törvény fegyelmi vétségnek minősíti az Alkotmánybíróság határozatainak be nem tartását.

A CJEU-hez a román rendes bíróságoktól előzetes döntéshozatal iránti kérelmek egy csoportja érkezett az említett követelmények és a bírói függetlenségre vonatkozó uniós normák közötti kapcsolatra vonatkozóan. A beadványok egyike a 2018. március 6-i 104. számú RCC határozatra vonatkozott, amely kimondta, hogy az uniós jog nem élvez elsőbbséget a román alkotmánnyal szemben, és hogy a 2006/928/EK bizottsági határozat nem használható viszonyítási alapként a román alkotmány 148. cikke szerinti alkotmányossági felülvizsgálat során. A CJEU válaszul úgy határozott, hogy az olyan nemzeti szabályok vagy gyakorlatok, amelyek előírják a rendes bíróságok számára, hogy kövessék a nemzeti alkotmánybíróság határozatait, elfogadhatóak mindaddig, amíg az alkotmánybíróság független marad a törvényhozástól és a végrehajtó hatalomtól. Tegyük fel azonban,

hogy egy nemzeti bírónak követnie kell a CJEU által az uniós joggal összeegyeztethetetlennek ítélt alkotmánybíróági esetjogot. Ebben az esetben sérti az uniós jog elsőbbségének elvét.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2022. február 22-i ítélete \(C-C430/21 RS\).](#)

A 2021. június 8-án kelt 390. számú határozatában a román alkotmánybíróság (RCC) kimondta, hogy a rendes román bíróság nem érvénytelenítheti a román jog azon rendelkezéseit, amelyeket az uniós joggal összeegyeztethetetlennek tart. Az RCC azt is megállapította, hogy az Európai Bíróság Román bírák I. ügyben hozott ítéletének egy része nincs összhangban a román alkotmánnyal. A 303/2004-es törvény fényében a román bíróság két kérdést tett fel ebben a forgatókönyvben. Először is, hogy a bírói függetlenség elvével ellentétes-e a román alkotmánynak az RCC által előírt olyan értelmezése, amely szerint a nemzeti bíróságok nem vizsgálhatják felül a román jog olyan rendelkezésének az uniós joggal való összhangját, amelyet az RCC alkotmányosnak ítélt. Másodszor, hogy a bírói függetlenség elvével ellentétes-e a 303/2004. sz. törvény azon szabályának alkalmazása, amely fegyelmi eljárást ír elő azon bírák ellen, akik nem tartják be az RCC ítélezési gyakorlatát, még akkor is, ha egy nemzeti bíró úgy dönt, hogy az Európai Bíróság ítélezési gyakorlatát részesíti előnyben, ha az összeegyeztethetetlen az RCC ítélezési gyakorlatával.

Ítéletében a CJEU - korábbi ítélezési gyakorlatát követve (Euro Box Promotion) - kimondta, hogy a TEU 19. cikk (1) bekezdését a TEU 2. cikkel, a TEU 4. cikk (2) bekezdésével és az TFEU 267. cikkel, valamint az elsőbbség elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti jog vagy gyakorlat, amely a nemzeti alkotmánybíróság esetjogától eltérő bíróval szemben fegyelmi eljárást ír elő, ha ez az esetjog összeegyeztethetetlen az uniós jog elsőbbségének elvével.

[A Bíróság \(nagytanács\) 2022. március 29-i ítélete, C-C132/20 BN és társai kontra Getin Noble Bank SA.](#)

A Legfelsőbb Bíróság polgári tanácsába kinevezett bíró megkérdőjelezte a szocialista korszakban és a KRS által 1989 és 2018 között kinevezett bírák függetlenségét és pártatlanságát. A bíró beadványt nyújtott be a CJEU-hoz, amelyben azt kérdezi, hogy ezek a bírák tudják-e garantálni az uniós jog által megkövetelt függetlenségüket és pártatlanságukat. A hivatkozás az Államtanácsot „egy totalitárius, antidemokratikus és kommunista hatalmi rendszerrel jellemezhető állam végrehajtó hatalmi ágán belüli politikai szervnek” minősítette. Hasonlóképpen a hivatkozás rámutatott, hogy a KRS által 1989 és 2018 között alkalmazott eljárások nem feleltek meg a nyílt és átlátható szabályok kritériumainak, és idézte a lengyel alkotmánybíróság ítéletét, amely alkotmányellenesnek nyilvánította a KRS-törvény egyes rendelkezéseit.

A lengyel ombudsman beavatkozott az ügybe, és kérte a CJEU-t, hogy a kérelmet mint elfogadhatatlant utasítsa el, mivel a kérdést előterjesztő bíróság a bíró kinevezésének körülményeire tekintettel nem teljesítette a függetlenség, a pártatlanság és a törvény általi létrehozás kritériumait. Az CJEU azonban úgy döntött, hogy elfogadja az előterjesztést, és kijelentette, hogy az TFEU 267. cikk szerinti előterjesztések elfogadhatósága tekintetében alkalmazandó bírói függetlenségi normákat meg kell különböztetni a függetlenségi normáktól annak megállapítása céljából, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog (Charta 47. cikk) és a hatékony jogorvoslathoz való jog (TEU 19. cikk) van-e veszélyben.

A kérdést érdemben tárgyalva a CJEU kimondta, hogy pusztán az a tény, hogy egy bírót „egy nem demokratikus rendszer valamely szerve nevezett ki”, önmagában nem alkalmas arra, hogy az egyénekben jogos és komoly kétségeket ébresszen e bíró függetlenségével és pártatlanságával kapcsolatban, vagy következésképpen arra, hogy megkérdőjelezze az e bírót magában foglaló bírósági

formációnak a törvény által korábban megállapított független és pártatlan bírósági státuszát". Ami a 2018 előtti NJC által az átláthatóság, a nyilvánosság és a bírósági jogorvoslatok hiányával járó eljárásban kinevezett bírákra vonatkozó megállapítást illeti, a CJEU megállapította, hogy ha a testület összetétele megfelelő volt, de az eljárás „nem volt sem átlátható, sem nyilvános, sem a bíróságok előtt nem volt megtámadható”, akkor az így kinevezett bírák továbbra is függetlennek és pártatlannak tekinthetők. A CJEU tisztázta, hogy az ilyen szabálytalanságok nem lehetnek olyan jellegűek és súlyúak, amelyek valós veszélyt jelentenek arra, hogy az állam más ágai - különösen a végrehajtó hatalom - jogosulatlan mérlegelési jogkörrel élhetnek, aláásva a kinevezési eljárás eredményének integritását.

A Bíróság (első tanács) 2023. szeptember 7-i ítélete, C-C216/21 Asociația „Forumul Judecătorilor din România”.

Egy romániai bírói egyesület megtámadta a Legfelsőbb Bírói Tanács által a bírói előléptetésekre vonatkozóan bevezetett új szabályokat. Az új szabályok értelmében, ha egy bíra felsőbb bíróságra kíván előlépni, akkor előzetesen a fellebbviteli bíróság elnökéből és az adott bíróság négy bírájából álló bizottság ad róla értékelést. A testület a bírót jogi érvelési és fogalmazási képességei, valamint a határidők betartására való képessége alapján értékeli. Az ügy kérelmezői azzal érveltek, hogy az új eljárás szubjektív értékelésekre támaszkodik, és a fellebbviteli bíróságok elnökeinek nagyobb hatalmat adva olyan hierarchikus alárendeltséget teremt, amely sérti a bírói függetlenséget.

A CJEU kimondta, hogy a bírói előléptetésekre vonatkozó szabályoknak meg kell felelniük a bírói függetlenségre vonatkozó uniós normáknak. Az uniós jog azonban nem tiltja az olyan előléptetési rendszert, amely azon a magasabb bíróságon működő bírói testület értékelésén alapul, ahová a pályázó előléptetést kér. A tényleges előléptetésre vonatkozó határozatok meghozatalára vonatkozó anyagi feltételeknek és eljárási szabályoknak biztosítaniuk kell, hogy az előléptetést követően az érintett bírák külső tényezőkkel szembeni érintetlensége és az előttük álló érdekekkel szembeni semlegességük tekintetében ne merüljön fel kétség az egyénekben.

Egyéb vonatkozó ítélkezési gyakorlatok listája

- Az ECtHR 2015. április 14-i ítélete (nagytanács), Mustafa Tunç és Fecire Tunç kontra Törökország (A függetlenség objektív és szubjektív kritériumai).
- Az ECtHR 2021. május 20-i ítélete, Beg S.p.a. kontra Olaszország (A végrehajtó vagy törvényhozó hatalom beavatkozásának tilalma a bíróságok előtt folyamatban lévő ügyekben).
- Az ECtHR 2011. október 6-i ítélete Agrokompleks kontra Ukrajna (Az igazságszolgáltatási rendszeren belüli befolyás hiánya)
- Az ECtHR 2006. november 9-i ítélete, Sacilor-Lormines kontra Franciaország (bírák kinevezése vagy elbocsátása)
- Az ECtHR 2004. június 22-i ítélete, Pabla Ky kontra Finnország (A bírák ítélkezési szabadsága)
- Az ECtHR 2016. június 23-i ítélete (nagytanács), Baka kontra Magyarország (A bírói hivatali idő biztonsága).
- Az ECtHR 2015. február 5-i Zubarev ítélete, kontra Oroszország (A bírák polgári jogi vagy büntetőjogi felelőssége csak rosszhiszeműség esetén).
- Az ECtHR 1997. február 25-i ítélete, Findlay kontra Egyesült Királyság (függetlenség látszata)

- Az ECtHR 2001. június 7-i ítélete (nagytanács), Kress kontra Franciaország (ugyanazon ügyben való párhuzamos bírói működés)
- Az ECtHR 2010. november 23-i ítélete, Moulin kontra Franciaország (Az ügyészek igazságszolgáltatási vagy közigazgatási szerepe)
- Az ECtHR 2018. november 6-i ítélete, (nagytanács) Ramos Nunes de Carvalho e Sá kontra Portugália (a pártatlanság elve)
- Az ECtHR 2008. januári ítélete, Albayrak kontra Törökország (A bírói kar tagjainak véleménynyilvánítási szabadsága)
- Az ECtHR 2021. október 19-i ítélete, Miroslava Todorova kontra Bulgária (A bírói kar tagjainak véleménynyilvánítási szabadsága)
- Az ECtHR 2015. április 23-i ítélete, (nagytanács) Morice kontra Franciaország (bírák bírálata és az igazságszolgáltatás hírneve)
- A CJEU 2020.3.26-i ítélete, C-558 & 563/18, Miasto Łowicz (Előzetes kérdés elfogadhatósága a bírói függetlenséggel kapcsolatos ügyekben).
- A CJEU 2020.12.17-i ítélete, C-354 & 412/20 PPU, L. és P (európai elfogatóparancs).
- A CJEU 2021.3.2-i ítélete, C-824/18, A.B. (A bírák hatékony nemzeti jogorvoslati lehetőségei).
- A CJEU 2021.7.15-i ítélete, C-791/19, Bizottság kontra Lengyelország (A bírák fegyelmi felelőssége).
- A CJEU 2021.10.6-i ítélete, C-487/19, W.Ż. kontra KRS (A bírák fegyelmi felelőssége).
- A CJEU 2021.11.16-i ítélete, C-748 & 754/19, W.B. et al. (A bírák fegyelmi felelőssége).
- A CJEU 2022.3.22-i ítélete, C-508/19, M.F. kontra J.M. (munkaviszony a Legfelsőbb Bírósággal).
- A CJEU 2022.10.13-i ítélete, C-698/20, Gmina Wieliszew (az TFEU 267. cikk értelmében vett bíróság).
- A CJEU 2023.6.5-i ítélete, C-204/21, Bizottság kontra Lengyelország (Az igazságszolgáltatás teljes reformja).
- A CJEU C-718/21. sz. ítélete (a Legfelsőbb Bíróság Rendkívüli Ellenőrző Kamarájának ítélete).

2. szakasz: esettanulmányok

1. hipotetikus eset

Egy vállalat pert indított egy nemzeti bíróságon. A per a nemzeti versenytörvény megsértése miatt kiszabott bírságokra vonatkozott. Az ügy a kereset jogerős elutasításával zárult, ezért a társaság alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz [AB], azt állítva, hogy a kereset elutasításának alapjául szolgáló rendelkezés ellentétes a nemzeti alkotmánnyal. Az AB a panaszt elutasította, de az 5 tagú testületben a bírói tisztségre a nemzeti jogba ütköző személyt nevezték ki.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e jogállamisági probléma az ügyben a Velencei Bizottság jogállamisági ellenőrző listája vagy az Európai Bizottság jogállamisági jelentése alapján?
2. Hogyan tekinthető a nemzeti AB-testület összetétele a Bíróság számára releváns jogállamisági problémának?
3. Mi van akkor, ha az AB ítélőtáblája törvényesen megválasztott bírákból állt, de az AB elnöke a törvényt megsértve osztotta be őket az ügybe?
4. Mi van akkor, ha nem történtek ilyen jogsértések, de a közismert információk fényében, például az AB ítélkezési gyakorlata (amely nagyon kedvező a kormány számára), az AB hatóságainak állítólagos találkozóir a kormánypárti politikusokkal, valamint az a tény, hogy az AB egyes bírái kinevezésük előtt a kormánypárt prominens politikusai voltak, komoly kétségeket vet fel az AB függetlenségével kapcsolatban?

2. hipotetikus eset

X.-t 2012-ben a kerületi bíróság bírójává, 2017-ben pedig a körzeti bíróság bírójává nevezték ki. Kinevezésétől kezdve következetesen a büntetőjogi osztályon ítélkezett. X. bíró többször is kritikus véleményt nyilvánított (pl. a sajtóban, a televízióban és a közösségi médiában) olyan kormányzati intézkedésekről, amelyek szerint veszélyeztetik az igazságszolgáltatás függetlenségét. Részt vett a jogállamiság védelmének szentelt nyilvános eseményeken is. 2023-ban a kerületi bíróság elnökének utasítására áthelyezték a büntetőosztályról a polgári osztályra (de ugyanannál a bíróságnál maradt). A törvény nem mondja ki egyértelműen, hogy egy ilyen végzés bírósági felülvizsgálat tárgyát képezi-e. A bíróság elnökét az igazságügyi miniszter nevezte ki a pozíciójába (aki a X. bíró által bírált reformokat vezette be).

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben az ECtHR ítéletei szerint?
2. Van-e a bírónak véleménynyilvánítási szabadsága az igazságszolgáltatás reformjával kapcsolatban (amelyet az ECHR vagy az EU Charta véd)?
3. Melyek a bírák véleménynyilvánítási szabadságának formális határai az igazságszolgáltatás reformjával kapcsolatos ügyekben (pl. szimbolikus beszéd, sajtóinterjúk, videoblogok vagy közösségi médiaformák)?
4. Melyek a bírák véleménynyilvánítási szabadságának lényeges korlátai az igazságszolgáltatás reformjával kapcsolatos kérdésekben (azaz bírálhatja-e egy bíró a reformok minden aspektusát vagy csak egyes szempontokat)?
5. A bírák (az ECtHR ítéletei szerint) aktívan részt vehetnek-e a jogállamiság védelmére rendezett nyilvános gyűléseken?

3. hipotetikus eset

Közvetlenül a választások napja után az egyik uniós tagállamban az új parlament érvénytelenítette az Alkotmánybíróság három bírójának megválasztását, akiket a régi parlament közvetlenül a választások napja előtt jelölt ki. A jelölés formálisan jogszerű volt. Mindazonáltal az új parlamenti többség határozottan nem értett egyet a régi többséggel a kiválasztott bírák erkölcsi értékeit és jogi ismereteit illetően. Így az új parlament új és egyedülálló jogalapot teremtett az állandó házszabályban a korábban

megtett bíróválasztás érvénytelenítésére, és ezt először alkalmazta. Az érvénytelenség miatt a köztársasági elnök asszony visszatartotta magát a bírák kinevezésétől. Az elnök nyilvánosan kijelentette, hogy nem nevez ki olyan bírakat, akiknek a megválasztását az új parlament érvénytelenítette, függetlenül a jogtudósok közvéleményétől vagy véleményétől. Az új parlament egy ilyen nyilatkozat után úgy döntött, hogy három új személyt választ az Alkotmánybíróságba. Ők a nem kinevezett bírák helyére voltak hivatottak állni. Az elnök azonnal kinevezte a három újonnan megválasztott személyt.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben a Velencei Bizottság vagy az Európai Bizottság normái szerint?
2. Azoknak a bírának, akiknek a megválasztását érvénytelenítették, van-e olyan alapvető joguk (azaz alkalmasak-e a bírói tisztség betöltésére), amely az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthető?
3. Van-e olyan alapjoguk (azaz a bírói tisztséghez való joguk), amelyet az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthetnének (az előző választások érvénytelenségét követően az Alkotmánybíróság tagjává választott személyek)?
4. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a (korábbi alkotmánybírósági választások érvénytelenségét követően megválasztott) személyek a bírói függetlenség látszatát keltőnek tekinthetők-e?
5. Az ECtHR ítélkezési gyakorlata szerint tekinthető-e törvény által létrehozott bíróságnak az Alkotmánybíróság, amely egy olyan személyekből álló testületben ülészik (akiket az előző alkotmánybírósági választások érvénytelenségét követően választottak meg)?

4. hipotetikus eset

Az egyik uniós tagállamban a Parlament végrehajtotta a bírói kinevezések alapvető reformját. A reformot törvényi szinten hajtották végre, mivel a politikai többség nem szerzett elegendő választási támogatást az alkotmány módosításához. Egyes tudósok alkotmánymódosítást javasoltak, mivel az alkotmányos előírások rendelkeztek az Országos Igazságszolgáltatási Tanács jogállásáról és feltételeiről. Ennek ellenére a politikai többség a 2/3-os többségű törvények alapján képes volt keretbe foglalni az igazságügyi reformot. Ez egyfajta alkotmányon aluli törvény, amelyet csak a parlament 2/3-os többségével lehet elfogadni, módosítani vagy eltérni tőle. Az új törvény feloszlatta az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot, és a Tanács tagjait a mandátumuk lejárta előtt felmentette. Az új törvény új rendszert vezetett be az Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjainak megválasztására. A bírák bírák közötti választását felváltotta a parlament végső hatalmával, amely az összes tagot megválasztja. Az új Országos Igazságszolgáltatási Tanács megkezdte tevékenységét, és 100 jelöltet értékelt pozitívan az újonnan létrehozott bírói tisztségekre. A köztársasági elnök nevezte ki ezeket a bírakat. Ugyanakkor az új Országos Igazságszolgáltatási Tanács negatívan értékelte az összes olyan bírójelöltet, akiket a megszüntetett tanács (az új törvény hatálybalépése előtt) elbírált. Az új törvény egyenesen kizárta a bírósági felülvizsgálatot vagy jogorvoslatot az ilyen negatív értékelés esetén.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben a Velencei Bizottság vagy az Európai Bizottság normái szerint? Fontos-e az a tény, hogy az igazságügyi reformot 2/3-os többséggel fogadták el?
2. Az ECtHR vagy a Bíróság előírja-e a tagállamok számára, hogy a bírák közül választott bírákból álló nemzeti bírói tanáccsal rendelkezzenek?
3. Kötelező-e a tagállamok számára, hogy kövessék a nemzeti bírói tanácsok számára az uniós jog által megállapított magasabb szintű normákat?
4. Tegyük fel, hogy az új törvény a Parlament számára biztosította a végső hatalmat az Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjainak megválasztására, de a végső hatalmat a bírói egyesületek jelöltjeinek kiválasztására is. Hogyan befolyásolja egy ilyen fordulat a jogállamisági problémával kapcsolatos érvelést és az ügy megoldását?
5. Tegyük fel, hogy az új törvény előírja a köztársasági elnök számára, hogy a kinevezés előtt kétszeresen ellenőrizze az új Országos Igazságszolgáltatási Tanács által javasolt bírójelölteket. Hogyan befolyásolja egy ilyen fordulat a jogállamisági problémával kapcsolatos érvelést és az ügy megoldását?
6. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsnak a bírói függetlenség látszatát kell-e keltenie? Alkalmazható-e a bírói függetlenség látszatának tesztje az olyan hatóságokra, mint a nemzeti bírói tanácsok?
7. Alkalmazható-e a törvény által létrehozott bíróság (az EU Bírósága vagy az ECtHR ítélkezési gyakorlata által előírt) teszt a hatóságok, például a nemzeti bírói tanácsok értékelésére?
8. Van-e olyan alapvető joguk a régi Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjainak, akiket mandátumuk lejártá előtt elbocsátottak, amelyet az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthetnének?
9. Vannak-e az új Országos Igazságszolgáltatási Tanács által negatívan értékelt bíráknak az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthető jogaik?
10. Függetlennek tekinthetők-e a bírák, ha az Országos Igazságszolgáltatási Tanács kizárólag a kinevezésükkel kapcsolatos körülmények alapján kapott pozitív értékelést?

5. hipotetikus eset

A hagyományos nemzeti jog szerint az Országgyűlés jogosult megválasztani az Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjainak többségét. A többit a bírák választják. A Parlament titkos és átláthatatlan eljárásban gyakorolja hatalmát. A Parlament által újonnan és törvényesen megválasztott tagok uralták a Tanácsot, és megváltoztatták a Tanács tevékenységének irányát. Ennek eredményeként a Tanács felszólította a nemzeti bírakat, hogy ne kövessék a Bíróság ítélkezési gyakorlatát a TEU 19. cikke alapján, mint ultra vires. Ezen túlmenően a Tanács megakadályozta, hogy a nemzeti bírák a Charta 19. cikke és 47. cikke alapján a bírói függetlenség új normáit alkalmazzák. A Tanács elismeri, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata sérti a nemzeti alkotmányos normákat. A Tanács rámutatott, hogy a Bíróság követése sérti a nemzeti bírói magatartási kódexet. Végül a Tanács csak azon bírójelöltek esetében kezdett pozitív értékelést adni, akik (a Tanács előtti titkos meghallgatások során) a TEU 19. cikke értelmében ellenségesnek vagy ellenállónak nyilatkoztak a Bíróság ítélkezési gyakorlatával szemben. Ennek eredményeként a Bíróság ítélkezési gyakorlatával kapcsolatban eltérő

véleményt valló jelöltek negatív értékeléssel szembesültek, és kizárásra kerültek a bírói kinevezésekből.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben?
2. Elégségesek-e az ügy körülményei ahhoz, hogy kinyilvánítsák a bírói függetlenség hiányát az Országos Igazságszolgáltatási Tanács esetében?
3. Hogyan hatott a Bírósággal szemben nyíltan ellenséges Országos Igazságszolgáltatási Tanács gyakorlata a bírói kinevezésekre és az újonnan kinevezett bírák bírói függetlenségére?
4. Vannak-e az új Országos Igazságszolgáltatási Tanács által negatívan értékelt bírácoknak az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthető jogaik?
5. Hogyan lehetne az egyenlőség elvét alkalmazni azokra a jelöltekre, akik negatív értékelést kaptak?
6. Tegyük fel, hogy a bíró (aki pozitív értékelést kapott az új Országos Igazságszolgáltatási Tanácstól, és kinevezték) az Ön ügyében a regionális bíróságon volt a testületben. Az ügy az Ön adatainak a nemzeti hatóságok általi védelmének megsértésére vonatkozott. Jogában áll-e megkérdőjelezni a bíróság bírói függetlenségét a bíró bírói kinevezésére vonatkozó körülmények alapján?

6. hipotetikus eset

Az egyik uniós tagállamban a Parlament elismerte, hogy a Bíróság a TEU 19. cikke szerinti hatáskörén túlmutató esetjogot alakított ki. Erre válaszul a Parlament új törvényt fogadott el, amely a Szerződések reformjáig korlátozza a nemzeti bírákat abban, hogy előzetes döntéshozatalra a Bírósághoz forduljanak olyan ügyekben, amelyekben a TEU 19. cikke szerinti új fejleményeket alkalmazzák. Az új törvény továbbá megtiltja a bírácoknak, hogy megkérdőjelezzék más bírák függetlenségét a Bíróság új fejleményeivel kapcsolatban. Végezetül az új törvény fegyelmi bírságokat ír elő a Bírósághoz forduló vagy az új igazságügyi fejleményeket alkalmazó bírák számára. A fegyelmi bírságokat a legtöbb nemzeti fegyelmi bíróság végrehajtotta és a nemzeti Legfelsőbb Bíróság elfogadta. Az új törvényt és gyakorlatot a nemzeti alkotmánybíróság alkotmányosnak nyilvánította.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e jogállamisági probléma az ügyben?
2. Van-e összefüggés a jogállamiság védelme és az előzetes döntéshozatalra való hivatkozás tilalma között?
3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett vagy a Bírósághoz közvetlenül benyújtott kérelmek miatt pénzbírsággal sújtott bírácoknak vannak-e az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthető jogaik?
4. Hogyan befolyásolhatja a felek bíróság előtti jogait a TEU 19. cikk szerinti ügyekben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek törvényi korlátozása?
5. Tegyük fel, hogy az Ön ügyében eljáró bíró elutasította a Bírósághoz való előzetes döntéshozatal iránti kérelmét. A független bíró az elutasítást az új törvényre való hivatkozással indokolta. Az ügy a nemzeti kvótákra vonatkozott a halpiacon, és a bírói testület egyik tagjának

függetlensége a TEU 19. cikkének értelmében megkérdőjelezhető. Jogában áll-e megkérdőjelezni az Ön indítványát elutasító bíró függetlenségét, vagy csak egy olyan bírót, akinek a kinevezése esetleg nem követi a TEU 19. cikkének normáit?

6. Hogyan befolyásolhatja a TEU 19. cikke szerinti ügyekben az előzetes döntéshozatalra utalások törvényi korlátozása az ECHR 6. cikke szerinti tisztességes eljáráshoz való jogát? Hogyan építhetjük fel a kapcsolatot az uniós jog alkalmazásának ilyen összefüggésben történő korlátozása és az ECHR 6. cikkének alkalmazása között?

7. hipotetikus eset

Az Európai Unió egyik tagállamában a parlament törvényt hozott, amely 70-ről 65 évre csökkentette a legfelsőbb bírósági bírák nyugdíjkorhatárát. Ez a törvény azonnali hatállyal lépett életbe, és a bírák nem kaptak felhatalmazást arra, hogy eldöntsék, akarnak-e a pozíciójukban maradni. Ráadásul a törvény megakadályozta, hogy a bírák megkérdőjelezzék e hatás alkotmányosságát. A bírák azonban egyedülálló és igen magas törvényi kompenzációt kaptak a megbízatásuk megszűnése esetén. Ennek eredményeként a Legfelsőbb Bíróság bíráinak csaknem fele a megbízatásának lejárta előtt nyugdíjba vonult.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben a Velencei Bizottság jelentései vagy az ECtHR és a CJEU ítélezési gyakorlata szerint?
2. Melyek az ECtHR és az CJEU által kidolgozott, a legfelsőbb bírósági bírák nyugdíjazására alkalmazandó minimumszabályok?
3. Hogyan befolyásolhatja az új nyugdíjtörvény az új összetételű Legfelsőbb Bíróság függetlenségének megítélését? Tekinthető-e a Legfelsőbb Bíróság a törvény által létrehozottnak (az ECtHR ítélezési gyakorlata szerint)?
4. Tegyük fel, hogy az új bírói kinevezési eljárást a régi bírák megbízatásának törvényes megszűnése után állapították meg. Maga a kinevezés nem vetett fel kétséget a jogállamisággal kapcsolatban. Ebben az esetben hogyan befolyásolja a bírák nyugdíjazása az új összetételű Legfelsőbb Bíróság függetlenségének megítélését?
5. Az újonnan felállított Legfelsőbb Bíróság az új törvény hatálybalépése után döntött az Ön ügyében. Az ügy a nemzeti adójog hatálya alá tartozó közigazgatási hatóság által okozott károkért való állami felelősségre vonatkozott. Így nem volt közvetlen kapcsolata az uniós joggal. Ön mint fél megkérdőjelezhet-e egy ilyen határozatot az ECtHR vagy a Bíróság előtt a bírói függetlenség hiányára hivatkozva?

8. hipotetikus eset

Az új törvény hetvenről hatvanöt évre csökkentette a Legfelsőbb Bíróság bíráinak nyugdíjkorhatárát. A törvény közvetlenül az eljáró bírákra vonatkozott, és nem hagyott nekik más választási lehetőséget, minthogy eldöntsék, alacsonyabb életkorban mennek-e nyugdíjba. Az új törvény arra is kötelezte a hatvanöt éves vagy annál idősebb eljáró bírákat, hogy a köztársasági elnök jóváhagyását kérjék szolgálatuk folytatásához. Az elnök csak a bírák feléről adott pozitív értékelést. A Legfelsőbb Bíróság bíráinak egynegyedét nyugdíjazták.

Kérdések és feladatok:

1. Hasonlítsa össze a 7. számú hipotetikus esettel, és vitassa meg, hogy a jog eltérő tartalma és a jog eltérő eredményei hogyan befolyásolják az uniós vagy az ECHR normák alkalmazását.

9. hipotetikus eset

Az Európai Unió egyik tagállamában az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a magzat rendellenessége miatti abortusz alkotmányellenes. Az ítéletet a belső bírósági szabályok megsértése miatt egy törvénytelen testület fogadta el. Az egyik bíró megbízatása lejárt, de továbbra is hivatalban maradt, mert a parlament nem választott új bírót. A másik paneltagot sem a nemzeti bíróságok, sem a nemzetközi bíróságok, sem a közvélemény nem ismerte el független bírónak. Az ítéletet követően a Parlament nem változtatta meg a törvényt. Maga az ítélet korlátozta az abortuszhoz való jogot. Az abortusz csak az anya életét fenyegető súlyos veszély esetén lett megengedett. Ennek következtében az orvosok országszerte elkezdtek megtagadni, hogy terhességmegszakítást végezzenek.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben?
2. Tegyük fel, hogy az Ön ügyfele félként szerepelt az Alkotmánybíróság előtt, amikor az abortuszügy alkotmányellenességéről döntött. Közvetlenül az ügyet követően az ítéletet követően megtagadták tőle a terhességmegszakítást. Hogyan támogathatja az Alkotmánybíróság összetétele az ECtHR előtti jogállását és követeléseit?
3. Tegyük fel, hogy az Ön ügyfele nem volt fél az Alkotmánybíróság előtti eljárásban, amikor az az abortusztörvény alkotmányellenességéről döntött. Hogyan állítana fel jogi kapcsolatot az ítélet és a terhességmegszakítás tényleges megtagadása között?
4. Lehetséges lenne-e az ECtHR 8. cikkének megsértése mellett érvelni?

10. hipotetikus eset

Egy uniós tagállamban új törvényt vezettek be, amely az igazságügyi minisztert feljogosítja arra, hogy valamennyi ország bíróságára új elnököt nevezzen ki, és a jelenlegi elnököket megbízatásuk lejárta előtt elbocsássa. A törvény emellett megváltoztatta a bírák, ügyvédek és ügyészek fegyelmi eljárásának elveit, lehetővé téve az igazságügyi miniszter számára, hogy fegyelmi eljárásokat kezdeményezzen, illetve beavatkozzon azokba. A minisztert felhatalmazták továbbá arra is, hogy fegyelmi tisztviselőket nevezzen ki és kötelező érvényű utasításokat adjon nekik. Az új elsőfokú fegyelmi bíróságok az igazságügyi miniszter által egyénileg kinevezett bírákból álltak. A miniszter ezután fegyelmi vádat emelt a régi és a elbocsátott elnökök ellen. A miniszter továbbá nyilvánosan kijelentette, hogy a megbízatásuk megszüntetésére és az igazságszolgáltatáson belüli változásra az igazságszolgáltatáson belüli korrupció elleni küzdelem érdekében volt szükség. Az említett elnökök ellen azonban nem volt folyamatban korrupciós ügy. Az Alkotmánybíróság úgy döntött, hogy az új törvény alkotmányos.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e probléma a jogállamisággal az ügyben?
2. Van-e minimumszabály az EU-tagállamok számára az igazságügyi miniszter hatáskörét illetően a bírákkal szembeni fegyelmi ügyekben?

3. Tegyük fel, hogy Ön az egyik régi bírósági elnököt képviseli, akinek a megbízatását annak lejárta előtt megszüntették. Vannak-e az ECHR vagy a Charta alapján érvényesíthető jogai csak a felmondás tényét illetően?
4. Tegyük fel, hogy egy volt elnököt képvisel egy, az igazságügyi miniszter által indított fegyelmi eljárásban. Érvelne-e azzal, hogy a fegyelmi bíróság nem felel meg az ECtHR „törvény által létrehozott bíróság” tesztje követelményeinek? Vagy azzal érvelne, hogy a fegyelmi bíróság nem felel meg a Bíróságnak a bírói függetlenség látszatára vonatkozó követelményeinek?
5. Hogyan győzné meg a fegyelmi bíróságot arról, hogy az igazságügyi miniszter által indított fegyelmi eljárásban előzetesen a Bírósághoz forduljon? Ne feledje, hogy a bíróság tagjainak legalább egyike a miniszter jelöltje.
6. Tegyük fel, hogy az Alkotmánybíróság tagjainak kiválasztása nem elfogult és tevékenysége nem korlátozott. Hogyan befolyásolja ez az információ az Ön érvelését és érvelését?

11. hipotetikus eset

A Legfelsőbb Bíróság döntése az igazságszolgáltatás pártatlanságára és függetlenségére vonatkozó európai normákat alkalmazta. A Bíróság szerint az új igazságügyi hatóságok, köztük az Országos Igazságszolgáltatási Tanács, nem felelnek meg a bírói függetlenségnek. A CJEU ítéletét követően a Legfelsőbb Bíróság a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács függetlenségének hiányáról döntött. A Legfelsőbb Bíróság rámutatott továbbá, hogy az országban újonnan kinevezett bírák nem tűnhetnek függetlennek, mivel kinevezésüket a nem független Országos Igazságszolgáltatási Tanács folytatta le. Mindazonáltal a megszállt és megfékezett Alkotmánybíróság kimondta a Legfelsőbb Bíróság határozatának alkotmányellenességét. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a Legfelsőbb Bíróság döntése alkotmányellenes, mert az „EU-barát” értelmezés törvényhozássá vált. Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta az Alkotmány abszolút fontosságát az uniós joggal szemben. Az Alkotmánybíróság ráadásul „az Alkotmány őrének” nevezte magát. Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy alapvető ellentmondások lehetnek a CJEU szerződésértelmezése és az Alkotmánybíróság alkotmányértelmezése között. Ilyen esetekben az Alkotmánybíróság fenntartotta magának az „utolsó szó jogán eljáró bíróság” szerepét. Végül az Alkotmánybíróság a bírói kinevezéseket alkotmányos szinten alapvető és történelmileg gyökerező intézményi berendezkedésként ábrázolta.

Kérdések és feladatok:

1. Ez az ügy jogállamisági problémának számít?
2. Összekapcsolható-e az elsőbbség elve a jogállamisággal?
3. Milyen eljárás keretében lehet megtámadni az Alkotmánybíróság határozatát nemzetközi bíróságok előtt?
4. Ha ön regionális bírósági bíró lenne, hogyan viselkedne egy olyan helyzetben, amikor a Legfelsőbb Bíróság és az Alkotmánybíróság között megosztottság van?
5. Hogyan reagálna az Alkotmánybíróságnak az alkotmányos identitással kapcsolatos érvelésére?
6. Hogyan érvelne előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel, ha a regionális bíróság előtt van ügye?

12. hipotetikus eset

Az Európai Unió egyik tagállamának parlamentje olyan törvényt fogadott el, amely jelentősen korlátozza az ombudsman függetlenségét. Az új törvény értelmében a parlament elnöke szabályozza az ombudsmani hivatal belső struktúráját, és ombudsmanhelyetteseket nevez ki. A parlament elnöke határozza meg az ombudsmanhelyettesek feladatkörét is. Emellett a Parlament mostantól egyszerű többségi szavazással elbocsáthatja az ombudsmanokat, szemben a korábbi 3/5-ös többséggel. A Parlament felmentette az ombudsmant, de a felmentésről szóló határozat nem tartalmazott egyértelmű indoklást. A parlamenti vita során a képviselők jelezték, hogy az elbocsátás oka az ombudsman LMBT személyek jogainak védelmét célzó tevékenysége volt. Fontos megjegyezni, hogy a parlament ilyen határozata nem támadható meg az Alkotmánybíróság előtt.

Kérdések és feladatok:

1. Milyen, az ECtHR és a CJEU által kidolgozott minimumszabályok vonatkoznak az ombudsmanokra?
2. Hogyan támadhatja meg az elbocsátott ombudsman a parlamenti határozatot a nemzeti bíróságok előtt a Szerződések vagy a Charta megsértése miatt?
3. Hogyan támadhatja meg az elbocsátott ombudsman a parlamenti határozatot a nemzeti bíróságok előtt az ECHR megsértése miatt?

13. hipotetikus eset

Egy uniós tagállamban titkos parlamenti meghallgatást követően átláthatatlan módon új ombudsmant neveztek ki. Megválasztása után az ombudsman úgy döntött, hogy a devizaalapú bankhitelek fogyasztóvédelmével kapcsolatos összes olyan ügyet visszavonja a bíróságoktól, amelyeket az előző ombudsman nyújtott be és perelt a fogyasztók javára. Az ombudsman továbbá rámutatott, hogy nem fognak eljárni a devizában felvett bankhittel rendelkező fogyasztók által benyújtott indítványokkal vagy beadványokkal kapcsolatban. Az ombudsman nyilvánosan elismerte, hogy a Bíróság az egyenlőség elvének tiszteletben tartásán túlmenően és a politikai kérdés doktrínájának megsértésével alakította ki a devizaalapú bankkölcsönökkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát.

Kérdések és feladatok:

1. A Velencei Bizottság vagy az Európai Bizottság jelentései szerint jogállamisági kérdést vet-e fel az ügy?
2. Az uniós jog megköveteli az ombudsman függetlenségét? Alkalmazhatók-e a Bíróság által a TEU 19. cikke alapján előírt normák az olyan nem bírói hatóságokra, mint az ombudsman?
3. Tegyük fel, hogy az ombudsman csatlakozott az Ön Legfelsőbb Bíróság előtti ügyéhez, és olyan véleményt terjesztett elő, amely szerint a bíróságnak nem kellene alkalmaznia a Bíróság közelmúltbeli döntését. Hogyan győzné meg a Legfelsőbb Bíróságot arról, hogy utalja az ügyet a Bíróság elé, hogy az állást foglaljon az ombudsman uniós jogértelmezésével kapcsolatban?

14. hipotetikus eset

Egy uniós tagállamban a Személyes Adatvédelmi Hivatal új elnökét átlátható módon, nyilvános parlamenti meghallgatást követően nevezték ki. Az új elnök közvetlenül a kinevezés után nyilvánosan rámutatott, hogy a hivatal prioritása, hogy adatvédelmi ügyekben az alkotmányos többséget kövesse, így nem fog beavatkozni az egyházzal szembeni adatvédelmi ügyekbe. Az új elnök nyilatkozata az újonnan elfogadott, a tagállami alkotmányos identitás vallási vonatkozásainak védelméről szóló

törvény általános rendelkezéseit követte. Ennek eredményeként az elnök az egyház ellen indított összes folyamatban lévő adatvédelmi ügyet elutasította. Az egyik civil szervezet függetlenség hiányával vádolta az elnököt, és rámutatott, hogy a kötelező érvényű szabályozás szerint a Személyes Adatvédelmi Hivatal elnöke a közérkölcse megsértése miatt leváltható. A döntés a miniszterelnök kezében van.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e jogállamisági probléma az ügyben (használja a Velencei Bizottság ellenőrző listáját és az Európai Bizottság jelentését)?
2. Milyen, az ECtHR és a CJEU által kidolgozott minimumszabályok vonatkoznak a Személyes Adatvédelmi Hivatal elnökére?
3. A Személyes Adatvédelmi Hivatal elnökének az uniós jog szerint függetlennek kell-e tünnie? Alkalmazhatók-e a Bíróság által a TEU 19. cikke alapján előírt normák az olyan nem bírói hatóságokra, mint a Személyes Adatvédelmi Hivatal elnöke?
6. Tegyük fel, hogy Ön adatvédelmi pert indít az egyház ellen, és a Személyes Adatvédelmi Hivatal elnöke elutasítja azt. Megtámadhatja-e a határozatot a nemzeti bíróságokon, arra hivatkozva, hogy az elnök nem volt független? Félként felvetheti-e az elnök függetlenségének hiányát a Bíróság vagy az ECtHR előtt is?

15. hipotetikus eset

Egy uniós tagállamban egy titkos meghallgatást követően, nem átlátható módon nevezték ki az új nemzeti verseny- és fogyasztóvédelmi tisztviselőt. A kötelező erejű törvény szerint a tisztviselőt a miniszterelnök diszkrecionális jogkörében nevezheti ki. Ennek ellenére a hivatali idő lejárta előtt csak a törvényben közvetlenül leírt számos esetben lehet tisztségéből felmenteni. Az egyik ilyen helyzet az állam súlyos érdekeinek megsértése, beleértve az olyan vállalatok kárára való fellépést, ahol az állam jelentős érdekelt fél. Az új tisztségviselő közvetlenül kinevezése után vizsgálatot és több eljárást indított két külföldi olajforgalmazó cég ellen, amelyek a nemzeti benzintársaság elsődleges piaci riválisai. A tisztviselő az egyik külföldi vállalatot megbírságolta. Ugyanakkor az egyik újság kiszivárogtatta az új tisztviselő és a miniszterelnök közötti rendszeres megbeszélésekről készült felvételeket, amelyeken az utóbbi a külföldi olajforgalmazó vállalatokat a nemzeti érdekeket fenyegető valós veszélyként mutatta be.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e jogállamisági probléma a az ügyben?
2. Milyen minimumszabályok vonatkoznak az ECtHR és a CJEU által kidolgozott minimumszabályokra a Nemzeti Verseny- és Fogyasztóvédelmi Biztosra?
3. A nemzeti verseny- és fogyasztóvédelmi tisztviselőnek az uniós jog szerint függetlennek kell-e lennie? Alkalmazhatók-e a Bíróság által a TEU 19. cikke alapján előírt normák az olyan nem bírói hatóságokra, mint a nemzeti verseny- és fogyasztóvédelmi tisztviselő?
4. Tegyük fel, hogy az Ön vállalatát a Nemzeti Verseny- és Fogyasztóvédelmi Hivatal megbírságolta a kartellhez való csatlakozás miatt. Megtámadhatja-e a határozatot a nemzeti bíróságokon, arra hivatkozva, hogy a tisztviselő nem volt független? Félként felvetheti-e a tisztviselő függetlenségének hiányát a Bíróság vagy az ECtHR előtt is?

A 16. számú hipotetikus eset

Egy uniós tagállamban a miniszterelnök nyilvánosan jelezte, hogy a helyi médiapiacon sürgős változásra van szükség. A miniszterelnök szerint a helyi média (beleértve az újságokat is) nem tájékoztatta kellőképpen a közönséget a külföldi vállalatok növekvő befolyása által a nemzeti piacon okozott veszélyekről. A kormány új törvényjavaslatot terjesztett elő, amely megrekedt a törvényjavaslat uniós joggal való összhangjáról szóló parlamenti vitában. Közben a miniszterelnök nyilvánosan is hangot adott annak a véleményének, hogy a legjelentősebb vállalatok, ahol az állam az elsődleges érdekelt, nem kerülhetik el a legfontosabb közérdek támogatását. A miniszterelnök szerint a vállalatok a helyi médiapiacról is gondoskodhatnak. A nyilatkozatot követően a két vállalat megvásárolta az ország legtöbb helyi újságját. Az újonnan kinevezett nemzeti verseny- és fogyasztóvédelmi tisztviselő elutasította a cégek elleni vádakat, mondván, hogy nem összefonódásról van szó.

Kérdések és feladatok:

1. Van-e jogállamisági probléma az ügyben?
2. A Nemzeti Verseny- és Fogyasztóvédelmi Hivatalnak figyelembe kell-e vennie a véleménynyilvánítás szabadságának és a médiapluralizmusnak a védelmét az ügy elbírálásakor? Melyek az ECHR és az Európai Bíróság normái a nem igazságügyi hatóságokra vonatkozóan a véleménynyilvánítás szabadságának védelmében?
3. Tegyük fel, hogy az új tisztviselőt ugyanolyan körülmények között nevezték ki, mint a 11. sz. esetben. Hogyan befolyásolná ez a függetlenség értékelését?
4. Tegyük fel, hogy az Ön cége bíróságon támadja meg az új tisztviselő döntését. Hogyan győzne meg a bíróságot arról, hogy az ügyet előzetes döntéshozatalra utalja a Bíróság elé?

A 17. számú hipotetikus eset

X ország hatóságai európai elfogatóparancsot adtak ki. Az ország igazságszolgáltatási rendszerében azonban a közelmúltban olyan reformokat hajtottak végre, amelyek aggodalomra adnak okot az igazságszolgáltatás függetlenségével kapcsolatban. A Velencei Bizottság súlyos aggodalmának adott hangot a reformok miatt, és felvetette, hogy a bírói függetlenség megsértésére kerülhetett sor. A reformok emellett a TEU 7. cikke alapján indokolták az átalakítást. A Bíróság nemrég döntött az európai elfogatóparancssal és a bírói függetlenséggel kapcsolatos ügyben. A bíróság két kritériumot állapított meg, amelyeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy az elfogatóparancsot megtagadják. Először is, ha az elfogatóparancsot kibocsátó ország igazságszolgáltatási rendszerében rendszerszintű hiányosságok vannak, ez az úgynevezett általános teszt. Másodszor, ha a kibocsátó tagállamnak átadandó személyt a tisztességes eljáráshoz való jog konkrét veszélyeztetése vagy megsértése fenyegeti, ez az úgynevezett egyéni teszt, ebben az esetben az Y ország hatóságai az igazságszolgáltatás függetlenségének esetleges megsértésével kapcsolatos kételyek miatt vonakodnak az érintett személyek átadásától.

Kérdések és feladatok:

1. Elegendő-e a Velencei Bizottság jelentése és a TEU 7. cikk szerinti eljárás ahhoz, hogy teljesüljön az elfogatóparancs megtagadásának általános feltétele (rendszerszintű hiányosságok megléte)?

2. Milyen jelentőséggel bírhat a rendszerszintű hiányosságok meghatározása a feltételeességi mechanizmusban a garancia megtagadásának általános tesztje szempontjából?
3. Teljes mértékben fel kell-e függeszteni az EEP-rendszert azon országok esetében (mint például X), amelyeknek rendszerszintű problémái vannak az igazságszolgáltatás függetlenségével?
4. Megszűnik a kölcsönös bizalom vélelme?
5. Működőképes a kétlépcsős teszt? Mi van akkor, ha Y ország hatóságai bizonyítékkal rendelkeznek arra vonatkozóan, hogy az EEP-t kérelmező hatóságok nem függetlenek, ugyanakkor nehéz bizonyítani a rendszerszintű hiányosságokat?
6. El kell-e ismernünk az igazságszolgáltatás függetlenségének rendszerszintű hiányosságait mutató tagállamok ítéleteit?

A 18. számú hipotetikus eset

A ország az Európai Unió egyik legszegényebb tagállama, B ország pedig az egyik leggazdagabb. A Company Invest Inc. egy befektetési alap, amelynek székhelye B országban van. Üzleti modellje az, hogy az EU-ban pénzügyi és egyéb nehézségekkel küzdő vállalatokat vásárol fel, bizonyos sürgősségi intézkedéseket (többek között költségcsökkentést) vezet be, majd továbbadja a megszerzett vállalat irányításában érdekelt végső befektetőknek. A Company Cars S.A. egy tokgyártó. A vállalatot 1921-ben alapították, és sok éven át A ország gazdaságának koronaékszerének számított. Részben (30%) A állam, részben pedig A állam magánvállalatai (a többi 70%) tulajdonában van. A 2008-as pénzügyi válságot követően a Cars S.A. helyzete jelentősen romlott. A Cars S.A. több éven keresztül sikertelenül keresett stratégiai befektetőt. 2015-ben az Invest Inc. ajánlatát elfogadták, és az A állam beleegyezését adta a Cars S.A. eladásához az Invest Inc. részére. Az alap megvásárolta a Cars S.A. részvényeinek 95%-át, míg a fennmaradó 5%-ot az Állami Befektetési Alap, az A néhány kulcsfontosságú gazdasági eszközét ellenőrző állami ügynökség megtartotta. Az Invest Inc. többek között azt ígérte, hogy a korrekciós intézkedések végrehajtása után stratégiai befektetőt talál a Cars S.A. számára az autóiparból. Az Invest Inc. három évig működtette a Cars S.A.-t. Ez idő alatt a Cars S.A. alkalmazottainak 90%-át elbocsátották, és az autók gyártását 80%-kal korlátozták. 2018-ban előzetes megállapodást kötöttek a Cars S.A. 100%-os részvénycsomagjának eladásáról a C tagállamból származó Z vállalattal. A Z sok éven át a Cars S.A. közvetlen versenytársa volt. Az Invest Inc. által elrendelt elbocsátások és egyéb intézkedések közfelháborodást váltottak ki A államban. Ráadásul attól tartottak, hogy a Cars S.A. Z-nek történő eladását a reméltől eltérően csak azért tervezték, hogy a Cars S.A. teljes egészében megszűnjön A államban. A közvélemény A államban a kormánytól követelt intézkedést, azzal érvelve, hogy egy nemzeti kincset veszítenek el.

Eközben 2016-ban A államban a választásokat a Néppárt nyerte meg, amely nagy többséget szerzett a parlamentben. Az új kormány azonnal belevágott az igazságszolgáltatási rendszer mélyreható reformjába. Ennek érdekében a parlament elfogadta a szükséges törvénymódosításokat. Ezek közé tartozott a Legfelsőbb Bíróság új rendkívüli tanácsának létrehozása. Az új kamara mind a 9 bíróját a miniszterelnök jelölte a bírák által felterjesztett jelöltek közül. Az egyetlen kritérium, amely alapján egy adott személyt jelöltként a kamara elé lehetett állítani, az egyetemi jogi diploma és 10 bíró, ügyvéd vagy egyetemi tanár támogató szavazata volt. A 180 jelölt közül 9-et választottak ki, akik közül szinte mindannyian a Néppárthoz kötődtek. A kamara különböző hatáskörökkel rendelkezett, többek között azzal a rendkívüli jogkörrel, hogy a bíróság bármely 30 évnél nem régebbi jogerős döntését hatályon kívül helyezheti (rendkívüli megsemmisítési eljárás).

2018 második felében, mielőtt a Z-vel kötött végleges tranzakció lezárult volna, az Állami Befektetési Alap (amely a Cars S.A. részvényeinek 5%-át ellenőrzi és az előzetes megállapodás egyik aláírója) keresetet nyújtott be az A állam közös bíróságához Z és az Invest Inc. ellen az előzetes megállapodás érvénytelenségének megállapítása érdekében. Az Állami Befektetési Alap előzetes végzést is kért a végleges tranzakció leállítására. A végzést az elsőfokú bíróság megadta, és a fellebbviteli bíróság helybenhagyta ("a 2019. évi végzés"). Az előzetes megállapodást később a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma 2021-ben hozott jogerős határozatával érvénytelennek nyilvánította ("a 2021. évi érvénytelenségi nyilatkozat").

Ezen túlmenően 2018-ban A állam és a Cars S.A. többi eredeti tulajdonosa keresetet nyújtott be A állam közös bíróságához, amelyben kártérítést követeltek az Invest Inc.-től a 2015-ös megállapodás feltételeinek megsértése miatt. Azzal érveltek többek között, hogy az Invest Inc. félrevezette szándékait, és becsapta az eladókat és a közvéleményt azzal, hogy ténylegesen leállította az autók gyártását (ahelyett, hogy a Cars S.A.-t visszaszerezte volna a nehézségekből). A állam bíróságai (köztük a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma) elutasították a keresetet. Azonban 2021-ben a főügyész (vagyis az Igazságügyi Minisztérium) rendkívüli megsemmisítési kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bíróság rendkívüli tanácsához. A kamara hatályon kívül helyezte a korábbi határozatot, és 2022-ben 80 millió euró kártérítést ítélt meg az Invest Inc.-nek ("a 2022-es kártérítési ítélet").

A állam és más eladók a Brüsszel Ia rendelet (1215/2012 rendelet) alapján megpróbálják végrehajtani a rendkívüli kamara 2022 kártérítési ítéletét az Invest Inc. ellen B államban. Az Invest Inc. kérelmet nyújtott be B állam bíróságához a végrehajtás ellen.

Kérdések és feladatok:

1. El kell-e ismerni a 2022-es kártérítési ítéletet B államban? 2. A Brüsszel Ia. rendeletben foglalt kölcsönös bizalom és kölcsönös elismerés elve garantálja-e a rendkívüli tanács 2022. évi kártérítési ítéletéhez hasonló határozat szabad mozgását? Lehetővé kell-e tenni az Invest Inc számára, hogy a Brüsszel Ia. rendeletben foglalt közrendi kivételre hivatkozva ellenezze a végrehajtást?
2. A Bíróság LM-ügyben hozott 2018. július 25-i ítéletében foglalt kétlépcsős tesztet kell-e alkalmazni a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására? Hogyan lenne ez itt alkalmazandó? Vannak-e rendszerszintű hiányosságok A állam igazságszolgáltatási rendszerében? Megsértették-e az Invest Inc. tisztességes eljáráshoz való jogát? Ön szerint milyen eredményt kellene elérni?
3. Tekintettel a rendkívüli tanács összetételére és létrehozásának körülményeire, a rendkívüli tanács határozatait (mint például a 2022. évi kártérítési ítéletet) a Brüsszel Ia. rendelet 2. cikkének a) pontja és 39. cikke értelmében „ítéletnek” kell-e tekinteni? Befolyásolja-e az elemzést az Európai Unió Bíróságának a TFEU 267. cikk (előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések) szerinti bírósági fogalommal kapcsolatos legújabb ítélkezési gyakorlata?
4. Tegyük fel továbbá, hogy az állami befektetési alap megpróbálná megerősíteni - B állam bíróságai előtt -, hogy a 2019. évi felfüggesztő rendelkezést el kell ismerni az adott államban. El kell-e ismerniük ezt a határozatot B állam bíróságainak? Az ilyen végzés „ítéletnek” minősül-e a Brüsszel Ia. rendelet 2. cikkének a) pontja értelmében? Ellenőrizheti-e ezt a B állam bírósága? A kibocsátásának körülményei (a bíróságokra gyakorolt nyilvános nyomás, A állam

igazságszolgáltatási rendszerének általános változásai) kizárják-e a 2019. évi felfüggesztő végzés elismerését B államban és más tagállamokban?

5. Mi a helyzet a 2021-es érvénytelenségi nyilatkozattal?

19. hipotetikus eset

Mario LMBTQ aktivista és vezető. X állam állampolgára és lakosa, ez az EU egyik új tagállama, ahol a medencék nagyon kevésbé támogatják az LMBTQ jogokat, például az élettársi kapcsolatokat, házasságokat stb. A 2018-as parlamenti választásokat egy populista és konzervatív pártkoalíció nyerte meg. A koalíció többek között azzal került hatalomra, hogy erőteljes médiakampányt indított az LMBTQ emberek és különösen az aktivisták ellen. Ez a választások után is folytatódott.

X államban az ügyész egy alkotmányos szerv, amelyet a miniszterelnök nevez ki 7 éves időtartamra. Közvetlenül az új kormány 2018-as megalakulása után azonban törvényt fogadtak el, amely lerövidítette az ügyész alkotmányos megbízatási idejét (lényegében félúton). Az alkotmányossági felülvizsgálati ügy ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság előtt van folyamatban, de eljárási okokból elakadt. Draco urat 2018 végén nevezték ki új főügyésznek.

Draco úr nyilvánosan kijelentette, hogy „addig nem nyugszik, amíg ki nem irtja az összes meleg bűnözőt, akik meggyalázzák a hősök e szent földjét” (vagyis X államot). Azt is nyilvánosan kijelentette, hogy utasította az összes ügyészt, hogy az LMBTQ-aktivisták által elkövetett bűncselekményeket (például illegális tüntetések szervezése, közveszély okozása, utcák illegális elzárása, parlamenti képviselők zaklatása és vallási szimbólumok meggyalázása) szigorúan kezeljék. Ez számos büntetőeljárást eredményezett, amelyek közül néhány büntetőjogi szankciók kiszabásával végződött. Erre a szigorú politikára reagálva Marco és az LMBT Jogokért Egyesület, amelynek egyik vezetője, nyilvános kampányt szervezett az ügyészség intézkedései ellen. A kampány keretében többek között nyilvánosságra hozták (interneten, sajtótermékekben és óriásplakátokon) a Draco úr múltjára vonatkozó információkat, aki börtönörként kezdte pályafutását. Azt állították, hogy Draco úr „számos” fogvatartottal szemben tanúsított megalázó bánásmódot. A jelek szerint Draco urat 1993-ban valóban pénzbüntetésre ítélték, mert börtönörként szolgálva visszaélt a hatalmával. Más jogsértésről azonban nem érkezett jelentés, és nem is bizonyított. Marco Draco úrral kapcsolatos kampánya azzal zárul, hogy az utóbbit „a legpiszkosabb disznónak nevezi az istállóban”.

2020-ban Draco úr polgári peres eljárást indított Marco és az LMBT Jogokért Egyesület ellen. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet, de a fellebbviteli bíróság 2023-ban hatályon kívül helyezte a döntést, és 1,8 millió euró kártérítést ítélt meg Draco úr számára, amelyet Marco és az LMBT Rights Egyesület (egyetemlegesen felelős) köteles megfizetni. Amíg az ügy a Fellebbviteli Bíróság előtt folyamatban volt, az ügyben döntő bírói testületet kicserélték, mivel két bírót az Igazságügyi Minisztérium fegyelmi úton áthelyezett egy másik bíróságra (a minisztériumnak X állam törvényei szerint van ilyen rendkívüli jogköre). A helyettesítésre beugró két bírót nemrégiben léptették elő a fellebbviteli bíróságra (X állam törvényei szerint az ilyen előléptetéshez az Igazságügyi Minisztérium pozitív véleménye szükséges). Marco nem fellebbezett e határozat ellen a Legfelsőbb Bíróság előtt.

Eközben Marco 2022-ben eladta X államban lévő lakását és egyéb vagyontárgyait, és szokásos tartózkodási helyét Y államba helyezte át, ahová hosszú távú élettársához költözött. Az általa vezetett egyesületet feloszlatták. Draco úr Y államban megpróbálja végrehajtani a kártérítési ítéletet.

Kérdések és feladatok:

1. El kell-e ismerni a kártérítési ítéletet az Y államban? Lehetővé kell-e tenni Marco számára, hogy a Brüsszel Ia. rendeletben foglalt közrendre vonatkozó kivételre hivatkozva ellenezze a végrehajtást? Van-e jelentősége annak, hogy Marco nem fellebbezett a fellebbviteli bíróság határozata ellen X állam legfelsőbb bíróságához.
2. Segít-e a Bíróság LM-ügyben hozott 2018. július 25-i ítéletében szereplő kétlépcsős teszt annak elemzésében, hogy a Brüsszel Ia. rendelet szerinti közrendi kivételt alkalmazni kell-e?
3. Az a tény, hogy a bírói testületet az eljárás során - az ügy körülményeihez hasonlóan - megváltoztatták, utal-e arra, hogy X állam igazságszolgáltatási rendszerében rendszerszintű hiányosságok vannak?
4. Kell-e annak a ténynek, hogy az ügyész alkotmányos megbízatását megszakították, bármilyen hatással lennie arra az esetre, amikor Draco - az új ügyész - a felperes egy polgári perben? Milyen befolyással kellene bírnia magának a ténynek, hogy a felperes köztisztviselőként szolgál?
5. A Marco és egyesülete ellen hozott kártérítési ítélet beleillik-e a SLAPP fogalmába?
6. Tekintsük az EU SLAPP-ellenes irányelvre vonatkozó javaslattervezetét: az irányelv elfogadása hatással lenne a Marco elleni kártérítési ítélet végrehajtására?

Polgári részvétel

Szerző(k): Iliana Boycheva, jogi elemző, CSD;

Dimitar Markov, a CSD jogi programjának igazgatója;

Dr. Maria Yordanova, vezető munkatárs, Jogi Program, CSD

Összefoglaló. A sikeres, erős demokráciák működésének egyik legfontosabb előfeltétele, hogy a civil társadalom számára kedvező keretrendszer álljon rendelkezésre. A civil társadalmi szervezetek és az emberi jogok védelmezői nélkülözhetetlenek az Európai Unióról Szóló Szerződésben és az Alapjogi Chartában foglalt értékek és jogok életre keltéséhez és védelméhez.¹⁵ A civil társadalom meghatározó szerepe a jogállamiság, a demokrácia és az alapvető jogok előmozdításában általánosan elismert. Az Európai Bizottság azonban aggodalommal állapította meg, hogy a civil szervezetek és a humánerőforrás-fejlesztők számos tagállamban egyre inkább szembesülnek a civil tér szűkülésével kapcsolatos kihívásokkal, különösen bizonyos tevékenységi területeken (a migránsokkal kapcsolatos tevékenységek, LMBTIQ+ aktivizmus, környezetvédelmi aktivizmus). Az észlelt korlátozások közé tartoznak az adminisztratív terhek, például a túlzott regisztrációs követelmények, a békés gyülekezési és egyesülési jogok korlátozása, valamint a nyilvánosság részvételének akadályai, például a hibás nyilvános konzultációs eljárások és a SLAPP-eljárások.

Külön, de ehhez kapcsolódó kérdés a bejelentők védelme, amely alapvető szerepet játszik a korrupció felderítésében és megelőzésében, de az alapvető jogok megsértésének és a hatóságok által elkövetett egyéb jogellenes cselekmények bejelentésében is. A bejelentők védelméről szóló uniós irányelv átültetése számos tagállamban felülvizsgált vagy új jogszabályokat eredményezett. Annak ellenére

Az oktatóknak ezt a fejezetet arra kell használniuk, hogy példákkal illusztrálják mind a civil társadalomban rejlő lehetőségeket, mind a civil társadalom egyes tagjainak jogait, amelyek fontos jogi ügyek tárgyát képezhetik, valamint azokat a gyakorlati kihívásokat, amelyekkel az ügyvédeknek - mint a civil társadalom tagjainak - ügyvédi kamarai tagságuk, személyes *pro bono* munkájuk vagy a civil szervezetekben végzett munkájuk (például a stratégiai peres ügyekben/jogi segítségnyújtási csoportokban végzett munkájuk) miatt szembe kell nézniük.

Kapcsolódó modulok

3. képzési modul - A helyi jog és a civil társadalom

Bevezető modul 2 - Jogállamiság és az alapvető demokratikus jogok gyakorlása

Haladó modulok 1 - A jogállamiság az EU-ban - kihívások és európai megközelítések és **2** - Jogállamisági érvelés - konkrét témák alapján

azonban, hogy az átültetési időszakot az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja tartalmazza. 26. pontjában előírt átültetési határidő.

¹⁵ Ibid., 1.

Fejezet tartalma

- Stratégiai perek a közreműködés ellen (SLAPP)
- Emberi jogi aktivisták
- A bejelentők védelme

I. Stratégiai perek a közreműködés ellen (SLAPP)

Az évek során a nyilvánosság részvételének és a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására szolgáló technikák innovatív módon finomodtak, gyakran kihasználva a jogi hézagokat vagy a jogi normák közötti szürke zónákat. Az egyik ilyen technika a „SLAPP-ek” (stratégiai perek a nyilvánosság részvétele ellen) néven vált ismertté. A kifejezés arra utal, hogy valaki ellen kizárólag azért indítanak visszaélészerű vagy értelmetlen pert, mert az illető politikai jogait vagy véleménynyilvánítási szabadságát gyakorolta, általában közérdekű ügyekkel kapcsolatban. A SLAPP-ek célja nem az igazságszolgáltatás, hanem a megfélemlítés, elhallgattatás és a célzott áldozatok pénzügyi és fizikai erőforrásainak elszívása. Végül az SLAPP-ek eltántorítják az egyéneket attól, hogy hangot adjanak

Az elmélet öt elemet határozott meg, amelyek meghatározzák, hogy mi minősül SLAPP-nek:

- a) A pert benyújtó személy(ek) és a per által megcélzott személy(ek) (ratione personae);
- b) A per tárgya (ratione materiae);
- c) A per megalapozatlansága;
- d) a felperes (vélelmezett) szándéka; és
- e) A per (tervezett) hatása/hatása a sértettre.

aggodalmaiknak, csökkentik a pluralista nézeteket és visszatartják az aktív polgári részvételt.

Az SLAPP-k potenciálisan minden olyan állampolgárt érinthetnek, aki társadalmi jelentőségű ügyekben felszólal. Ebben az értelemben az SLAPP-perek a jog eszközként való felhasználását jelentik, amely nem fogadható el a demokratikus jogállamokban. Az embereknek tisztában kell lenniük alapvető jogaikkal, és gyakran segítségre van szükségük ahhoz, hogy hatékony jogi védelemben részesüljenek, ha ezeket megsértik. Ez a védelem többek között magában foglalja a Chartában rögzített jogokat érintő stratégiai pereket, mint például az ECHR 10. cikke és a CFR 11. cikke által védett szólásszabadsághoz való jogot, valamint az ECHR 6. cikke és a CFR 47. cikke által védett tisztességes eljáráshoz való jogot. Ez a megértés hozzájárul az uniós jog következetesebb végrehajtásához és alkalmazásához, valamint az egyének jogainak érvényesítéséhez.

Az SLAPP-perek közvetlen veszélyt jelentenek a demokrácia, az alapvető jogok és a jogállamiság egymástól függő értékeire, vagyis a TEU 2. cikkében foglalt uniós alapértékekre. A szakpolitikák és azok hatásainak nyilvános megértése, valamint a jogalkotási eredmények legitimitása a nyílt, deliberatív folyamatokon múlik, amelyek lehetővé teszik a nyilvánosság érdemi hozzájárulását. Ha megakadályozzák az egyéneket abban, hogy véleményt nyilvánítsanak közügyekről, vagy ha elfojtják a hatalommal rendelkező szervezetek által nem kedvelt eltérő nézeteket, az közvetlenül aláássa az egészséges közbeszédet.

A közügyekkel kapcsolatos magabiztos eszmecsere biztosítása alapvető fontosságú a törvények betartásának garantálásában, ami a jogállamiság alapvető eleme. A bírói függetlenség jelentős szerepet játszik az SLAPP-perek korai felismerésében és potenciális leállításában. Továbbra is kihívást jelent azonban megkülönböztetni az indokolt jogi lépéseket az SLAPP-perektől, amelyek a jogorvoslat keresésének álcája mögé bújnak.

Európai uniós jog. Az uniós jog jelenleg nem nyújt kifejezett és konkrét védelmet a SLAPP-perekkel szemben. Ennek ellenére számos fontos, különböző intézmények által elfogadott dokumentum formálja az EU politikáját ezen a területen.

2020-ban az [Európai Demokrácia Cselekvési Terv](#) egy sor konkrét kezdeményezést jelentett be a médiaszabadság és a pluralizmus támogatására és védelmére. A bejelentett kezdeményezések egyike az újságírók és a civil társadalmi szervezetek SLAPP-perekkel szembeni védelmét célzó intézkedés volt. A SLAPP-perek alkalmazása egyre gyakoribb volt az EU-ban, és a célszemélyek gyakran egyszerre több perrel szembesültek több joghatóság előtt.

Az Európai Bizottság 2022. április 27-én jogalkotási csomagot terjesztett elő, amely a nyilvánosságban [részt vevő újságírók és emberi jogi aktivisták nyilvánvalóan megalapozatlan vagy visszaélészerű bírósági eljárásokkal szembeni védelméről szóló \(EU\) 2022/758 ajánlásból \("A nyilvánossággal szembeni stratégiai perek"\)](#) és a [nyilvánosságban részt vevő személyek nyilvánvalóan megalapozatlan vagy visszaélészerű bírósági eljárásokkal szembeni védelméről szóló irányelvjavaslatból \("A nyilvánossággal szembeni stratégiai perek"\)](#) áll.

Az európai társjogalkotók jelenleg tárgyalásokat folytatnak az irányelv tartalmáról. Az irányelvjavaslatot azonban némi kritika is éri.

Az irányelvtervezet több szempontból is jelentős aggályokat vet fel. Először is, a „határokon átnyúló” fogalom egy alapvető meghatározásra való leszűkítése korlátozza annak alkalmazását, semmissé téve a Bizottság eredeti törekvését a határokon átnyúló hatékonyságra. A „nyilvánvalóan megalapozatlan” fogalom meghatározása kihívást jelent, mivel alacsony mércét állít fel, ami a szakmailag megalapozott ügyek esetében gyakorlatilag lehetetlenné teszi a vád elejtésének fő jogorvoslati lehetőségét. Úgy tűnik, hogy a 12. cikkben szereplő bizonyítási teher enyhült, és a felperesnek csak az állítást kell alátámasztania, ami potenciálisan akadályozza a vád elejtését. A vád elejtéséről szóló határozatok megfellebbezésére vonatkozó korlátozás és a harmadik fél beavatkozási jogának alárendelése, különösen a nem kormányzati szervezetek esetében, korlátozza a külső szervezetek bevonását a magánjogi peres ügyekbe. Ezen túlmenően a költségtérítés és a kártérítés nemzeti normákhoz való áthelyezése csökkenti a javasolt védelmet. Összességében az utolsó tervezetből hiányzik egy közös minimumszabály, és a tagállamokra hagyatkozik, hogy elfogadjanak egy sor eljárási alapelvet, ami aggályokat vet fel a következetességgel és a hatékonysággal kapcsolatban.

Egy másik megjegyzés: az EU-n belüli, a határokon átnyúló polgári és kereskedelmi jogvitáknak a [Brüsszel Ia. rendelet](#) révén történő szabályozására irányuló erőfeszítések ellenére kritikák merültek fel a becsületsértési ügyek nemzetközi magánjogban való lehetséges kihasználásával kapcsolatban. Bár a rendelet célja a „forum shopping” megakadályozása volt az alperes lakóhelyén alapuló joghatóság megadásával, a rendelet véletlenül lehetővé teszi a kártérítési, deliktualis vagy kvázi-kártérítési ügyekben a felperesek számára, hogy egyoldalúan válasszák meg a bíróságot - vagy az alperes lakóhelyét, vagy „azt a helyet, ahol a káros esemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet” (7. cikk (2) bekezdés).

Az Európai Unió Bírósága ezt a második lehetőséget tágan értelmezte, különösen az online kiadványokkal kapcsolatos rágalmozási ügyekben. Ez az értelmezés lehetővé teszi a felperesek számára, hogy a közzétett tartalom által érintett több joghatóságban is pert indítsanak, és kártérítést kérjenek különböző bíróságokon, beleértve azokat is, ahol a kiadó működik, vagy ahol a felperes jelentős érdekeltséggel rendelkezik (lásd: [C-251/20](#); [C-509/09](#)). Ez a tág értelmezés, különösen a

digitális média korszakában, széleskörű lehetőséget biztosít a felperesek számára, hogy stratégiai peres taktikát folytassanak, és az alpereseket több - néha az alperes lakóhelyétől eltérő - joghatóságban is célba vegyék, potenciálisan SLAPP-perekkel kimerítve őket.

Ezenkívül a polgári és kereskedelmi ügyekben a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra vonatkozó kollíziós szabályokat szabályozó [Róma II.](#) rendelet hatálya alól a rágalmozási ügyek kimaradása jelentős jelentőséget tulajdonít a joghatóság megválasztásának. Ez a választás nem csak azt határozza meg, hogy az ügyet hol tárgyalják, hanem az ügyre alkalmazandó anyagi jogot is.

A rágalmozásnak a Róma II. rendeletből való kizárása, valamint a Brüsszel Ia. rendelet által a határokon átnyúló rágalmozási ügyekben a bíróság kiválasztására biztosított széles körű lehetőségek elősegíthetik a forum shoppingnak és a rágalmozási turizmusnak kedvező környezet kialakulását. Ez a helyzet lehetővé teszi a felperesek számára, hogy a sajtószabadság vagy a véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében alacsonyabb normákkal rendelkező joghatóságokat válasszanak. Ezt a kérdést a Bizottság SLAPP-ellenes irányelvre vonatkozó javaslatát kísérő szolgálati munkadokumentum is kiemeli. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a SLAPP-probléma súlyosbodik a forum shopping eleme miatt, különösen azért, mert az EU-n belül egyes joghatóságok a felperesek számára kedvezőbbnek tűnnek, mint mások.

Következésképpen egyes szakértők és érdekeltek a Róma II. és a Brüsszel I. rendelet reformját szorgalmazzák, amely kiegészítő és szükséges intézkedés lenne az SLAPP-ügyek elleni hatékony küzdelemhez. Az Európai Bizottság az európai demokrácia cselekvési tervében kötelezettséget vállalt arra, hogy a Róma II. és a Brüsszel Ia. 2022. évi értékelésével kapcsolatban megvizsgálja az SLAPP-ügyek határokon átnyúló dimenzióit.

További olvasnivalók

- Európai Parlament (2023), [Strategic lawsuits against public participation](#) (SLAPP), Strasbourg 2023
- Coalition Against SLAPPs in Europe (2022), [CASE: Expert Brief on the European Commission's EU anti-SLAPP Proposal](#).
- Dr. Justin Borg-Barthet (2020), [Advice concerning the introduction of anti-SLAPP legislation to protect freedom of expression in the European Union](#), Center for Private International Law (Nemzetközi Magánjogi Központ).

Egyéb eszközök

A ECtHR a rágalmozási ügyekkel kapcsolatos ítélezési gyakorlatában meghatározott bizonyos elveket, amelyek szorosan kapcsolódnak a SLAPP-ügyekhez, és útmutatást adhatnak arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet érvelni ezekben az ügyekben:

- **A közérdekűség elve:** a közérdekű vagy közérdeklődésre számot tartó kérdéssről szóló vitához hozzájáruló kiadványok magasabb védelmi küszöböt élveznek.

Lásd: [Jersild kontra Dánia](#), Appl. sz. 15890/89, 1994. szeptember 23-i ítélet; [Sunday Times kontra Egyesült Királyság](#), Appl. sz. 6538/74, 1979. április 26-i ítélet; [Thorgeir Thorgeirson kontra Izland](#), Appl. sz. 13778/88, 1992. június 25-i ítélet; [Goodwin kontra Egyesült Királyság](#), Appl. sz. 17488/90, 1996. március 27-i ítélet.

- **A közszereplőkkel szembeni nagyobb tolerancia elve:** a közszereplők, különösen a politikusok, állami tisztviselők és alkalmazottak esetében az elfogadható kritika határai tágabbak.

Lásd: [Lingens kontra Ausztria](#), 9815/82. sz. fellebbezés, 1986. július 8-i ítélet.

- **A jóhiszeműség elve:** a közérdeklődésre számot tartó ügyről való tudósítás során az újságíróknak jóhiszeműen kell eljárniuk, és az újságírói etikának megfelelően pontos és megbízható információkat kell szolgáltatniuk; amennyiben e követelményeknek eleget tesznek, nem támaszthatnak velük szemben aránytalan elvárásokat újságírói kötelezettségeik tekintetében:

Lásd: [Bladet Tromsø kontra Norvégia](#), Appl. No. 21980/93, 1998. július 9-i ítélet; [Thoma kontra Luxemburg](#), Appl. No. 38432/97, 2001. március 29-i ítélet.

- **A kijelentések összefüggéseiben történő vizsgálatának elve.**

Lásd: [Morice kontra Franciaország](#), 29369/10. sz. fellebbezés, 2015. április 24-i ítélet; [Roland Dumas kontra Franciaország](#), 34875/07. sz. fellebbezés, 2010. július 15-i ítélet.

A [Steel és Morris kontra Egyesült Királyság](#) ügy [Appl. No. 68416/01, 2005. február 15-i ítélet] tipikus SLAPP-ügynek tekinthető, ahol konkrétan elveket állapítottak meg:

- A nem kormányzati szervezetek és az aktivisták a sajtó képviselőihez hasonló védelmet élveznek;
- Az államnak pozitív kötelezettsége, hogy a fegyveregyenlőség biztosítása érdekében biztosítsa a költségmentesség lehetőségét azon vádlottak számára, akik nem tudják fedezni az eljárás költségeit;
- A túlzott mértékű károk miatt a beavatkozást aránytalanul lehet tekinteni.

Az „eljárással/joggal való visszaélés” fogalma is releváns lehet a SLAPP-perek esetében.

További olvasnivalók

- Bayer J., Bard P. és Chun Luk N., (2021), [Strategic Lawsuits Against Public Participation \(SLAPP\) in the European Union. A comparative study, EU-CITIZEN, Academic Network on European Rights](#), 2021. június 30. , 28-36. o., 36-41. o.

Joggyakorlat

Az európai szintű SLAPP-ellenes jogszabályok hiányában és a nemzeti szinten viszonylag fejletlen jogi keret miatt a CJEU-n még nem alakult ki releváns ítélkezési gyakorlat.

Az egyértelmű SLAPP-ügyek hiánya nem jelenti azt, hogy a probléma ne létezne. Az elrettentő hatás gyakran informális módszerekkel jön létre, például azzal, hogy vállalati ügyvédek és politikusok jogi lépésekkel fenyegetik az újságírókat vagy a civil társadalmat. Nem minden SLAPP-célpont meri vállalni a bírósági eljárást; néhányan inkább peren kívül egyeznek meg, elkerülve az igazságszolgáltatási rendszert és a média vizsgálatát.

Erre figyelemre méltó példa a fent említett Steel és Morris ügy. Az ügy a McDonald's két nem kormányzati szervezeti aktivista elleni fellépésére vonatkozott. A McDonald's, amely arról ismert, hogy kedvező egyezségeket kínál, a múltban hasonló ajánlatokat tett kritikus újságíróknak is. Ebben az esetben az aktivisták úgy döntöttek, hogy ügyüket az ECtHR elé viszik, ami 1986-tól 2005-ig tartó jogi csatát eredményezett.

Az ECtHR először 2022. március 15-én, az [OOO Memo kontra Oroszország](#) ügyben hozott ítéletében hivatkozott a SLAPP fogalmára.

Az ügy egy orosz regionális állami szerv által egy médiavállalat ellen indított polgári jogi rágalmozgás perre vonatkozott. A médiavállalatot arra kötelezték, hogy honlapján tegyen közzé egy helyreigazítást,

amely szerint valótlan állításokat tett közzé, és ezzel rontotta a felperes üzleti hírnevét. Az ECtHR megállapította, hogy bár a polgári jogi rágalmazási eljárások magán- vagy állami vállalatok számára is

Az EJEB megállapította, hogy az, hogy a végrehajtó szervek számára lehetővé teszik, hogy rágalmazási eljárást indítsanak a média tagjai ellen, túlzott és aránytalan terhet ró a médiára, és elkerülhetetlenül visszatartó hatást gyakorolhat a médiára a tájékoztatás és a közvélemény figyelése terén.

OOO Memo V. Oroszország, Appl. No. 2840/10, 2022. március 15-i ítélet, (2) bek. 45

nyitva állnak a jó hírnevük védelme érdekében, ez nem vonatkozhat egy olyan nagy, az adófizetők által finanszírozott végrehajtó szervre, mint amilyen a felperes volt ebben az ügyben. Úgy döntött, hogy a médiavállalatnak az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkében garantált véleménynyilvánítás szabadságához való jogába való beavatkozást nem igazolta a „jogos cél”, mivel az orosz regionális állami szerv nem hivatkozhatott az ECHR 10. cikkének 2. §-ában felsorolt „jó hírnév és mások jogainak védelmére”.

Tanulmányok

A SLAPP-ügyekről pontos és naprakész információk találhatóak a Coalition against SLAPPs In Europe (CASE) [honlapján](#). A CASE európai nem kormányzati szervezetek koalíciója, amely az SLAPP-ügyek által a közfelügyeletre jelentett fenyegetés felismerése érdekében egyesült. A koalíció gyakran tesz közzé munkákat és tanulmányokat az európai SLAPP-ekről, valamint szakértői véleményeket a SLAPP-ek elleni politikai és jogi intézkedésekről.

Más érdekelt felek is készítettek tanulmányokat az SLAPP-ügyek európai hatásáról, ilyen többek között a JURI-bizottság [tanulmánya](#), amelyben a SLAPP-ügyek jogi meghatározását, az emberi jogi megfontolásokat és az uniós jogszabályokkal való összeegyeztethetőséget elemzi.

Példaértékű olvasmányok

- (2023) [SLAPPs: A Threat to Democracy Continues to Grow. A 2023 Report Update, Coalition Against SLAPPs in Europe](#), 2023. július.

A legtöbb tanulmány azt mutatja, hogy az SLAPP-k egyre nagyobb aggodalomra adnak okot Európában, és hogy jelentős hatással vannak a demokratikus intézmények működésére; a bírói kar nem eléggé tájékozott és nem eléggé képzett a oldalon, hogy hogyan lehet megelőzni és kezelni az SLAPP-eket .

- (2022) A [SLAPPs Against Journalists Against Europe. Media Freedom Rapid Response](#) A CASE, Coalition Against SLAPPs in Europe (Koalíció az európai SLAPP-k ellen) jelentése, arch 2022.
- (2022) [The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society](#), 19. cikk, 2022. március.
- Borg-Barthed J., et. al. (2021), [The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society](#), Európai Parlament, 2021. június.

Tudományos szempontból az SLAPP-ügyekről szóló egyik legátfogóbb tanulmány a [*Strategic Lawsuits Against Public Participation \(SLAPP\) in the European Union. A Comparative Study*](#). Ez a tanulmány azt elemzi, hogy mely (polgári, büntetőjogi, közigazgatási vagy egyéb) jogi rendelkezésekkel lehet visszaélni SLAPP-ek kezdeményezése céljából, valamint azt, hogy az ilyen bosszantó perek milyen feltételek mellett gyakorolhatnak visszatartó hatást a véleménynyilvánítás szabadságára. A tanulmány tényeken alapuló ajánlások listáját tartalmazza, többek között arra vonatkozóan, hogy az uniós jogalkotók az Európai Unió hatáskörén belül hogyan kezelhetnék az SLAPP-ügyeket.

További olvasnivalók

- Bayer J., Bard P. és Chun Luk N., (2021), [*Strategic Lawsuits Against Public Participation \(SLAPP\) in the European Union. A comparative study, EU-CITIZEN, Academic Network on European Rights*](#), 2021. június 30.
- Bayer J., Bard P., Chun Luk N, Vosyliute L. (2020), [*Ad-hoc Request. SLAPP in the EU Context*](#), Academic Network on European Rights, 2020. május.

II. Az emberi jogok védelmezői

Az emberi jogok védelmezői azok az egyének, csoportok és társadalmi szervek, akik az általánosan elismert emberi jogokat és alapvető szabadságjogokat támogatják és védik. Az emberi jogok védelmezői a polgári és politikai jogok, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogok előmozdítására és védelmére, illetve megvalósítására töreksenek. A HRD-k előmozdítják és védik az olyan csoportok tagjainak jogait is, mint például az őslakos közösségek. A meghatározás nem foglalja magában azokat az egyéneket vagy csoportokat, akik erőszakot követnek el vagy propagálnak.

Az Európai Bizottság szerint az emberi jogok képviselői a civil társadalmi szervezetekkel együtt alapvető fontosságúak az alkotmányos demokratikus társadalmakban az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkében és a Chartában foglalt értékek életre keltéséhez és védelméhez. Az egyes tagállamok és az EU által az emberi jogi aktivisták védelme, támogatása és felhatalmazása érdekében hozott intézkedések ellenére azonban egyre több jogi, adminisztratív és politikai akadályba ütköznek.

Az Európai Parlament is következetesen aggodalmát fejezte ki az emberi jogi aktivisták és családtagjaik ellen világszerte elkövetett támadások és fenyegetések miatt, elítélte az emberi jogi aktivisták családjai, közösségei és ügyvédjei elleni támadások számának növekedését, és felszólította az EU-t és a tagállamokat, hogy a válságkezelési politikájukba építsék be az emberi jogi aktivisták elleni erőszakot, szükség esetén nyújtsanak hatékony védelmi válaszleépéseket az emberi jogi aktivistáknak, és fokozzák az ideiglenes védelem és menedék nyújtását a veszélyeztetett emberi jogi aktivisták és családtagjaik számára.

Hasonlóképpen az Európai Unió Tanácsa is javasolt intézkedéseket a biztonságos és kedvező környezet előmozdítására, valamint az emberi jogi személyek támogatására és védelmére, többek között a vízumeljárásokhoz nyújtott támogatás és az ideiglenes áthelyezési mechanizmusok megerősítése révén.

Az uniós jog jelenleg nem biztosít különleges jogi védelmet a HRD-k számára. Ennek ellenére számos tagállam hozott intézkedéseket az ilyen személyek védelme érdekében, ha veszélyben vannak. Ezek az intézkedések a HRD-k befogadására és elhelyezésére irányuló átfogó programoktól a HRD-k egyes kategóriáit célzó, konkrétabb intézkedésekig terjednek.

Európai uniós jog

Az uniós jog jelenleg nem biztosít kifejezett és konkrét védelmet a humánerőforrás-fejlesztők számára. Ennek ellenére számos fontos, különböző intézmények által elfogadott dokumentum keretezi az EU politikáját ezen a területen.

Az emberi jogok védelmének támogatása az EU külső emberi jogi politikájának egyik fő prioritása. A 2008-ban elfogadott, az [emberi jogok védelmezőiről szóló uniós iránymutatások](#) megerősítették, hogy az emberi jogi aktivisták természetes és nélkülözhetetlen „szövetségesek” az emberi jogok és a demokratizálódás előmozdításában a saját országukban. Az emberi jogi aktivistáknak nyújtott segítség valószínűleg az EU emberi jogi tevékenységei közül is a leglátványosabb, mivel közvetlen hatást gyakorol az egyénekre. Az iránymutatások elfogadása óta egyre több közös kezdeményezésről számolnak be az EU-n belül az emberi jogi aktivisták védelmére és támogatására, és az emberi jogi aktivistákat és a civil társadalmi szervezeteket egyre inkább az uniós missziók kulcsfontosságú tárgyalópartnereiként ismerik el.

Az iránymutatások célja, hogy gyakorlati javaslatokat nyújtsanak az EU e kérdéssel kapcsolatos fellépésének fokozására. Az iránymutatások felhasználhatók a harmadik országokkal való kapcsolattartás során minden szinten, valamint a többoldalú emberi jogi fórumokon, hogy támogassák és erősítsék az Unió folyamatos erőfeszítéseit az emberi jogok védelméhez való jog tiszteletben tartásának előmozdítására és ösztönzésére. Az iránymutatások az Unió beavatkozását is előírják a veszélyeztetett emberi jogi jogvédők érdekében, és gyakorlati eszközöket javasolnak az emberi jogi jogvédők támogatására és segítésére.

Ezzel párhuzamosan az Európai Parlament is fontos szereplőként pozicionálta magát a humánerőforrás-fejlesztők támogatása terén. Az Európai Parlament Emberi Jogi Albizottsága rendszeresen szervez meghallgatásokat és megbeszéléseket az emberi jogi képviselőkkel, hogy jelentéseket és állásfoglalásokat fogadjon el. A 2010. évi [emberi jogi jogvédőkkel kapcsolatos uniós politikákról szóló jelentés](#) („Hautala-jelentés”) számba vette az iránymutatások eddigi végrehajtását, és számos javaslatot tett az emberi jogi jogvédőkkel kapcsolatos hatékonyabb fellépésre.

Egyéb nemzetközi eszközök

Az EU mellett több jelentős nemzetközi szervezet is kiemelt prioritásként kezeli az emberi jogi képviselők védelmét, és saját iránymutatásokat ad ki és/vagy speciális ellenőrzési mechanizmusokat hoz létre az emberi jogi képviselők munkájának támogatására.

Az ENSZ 1998-ban [nyilatkozatot](#) fogadott el [az emberi jogok védelmezőiről](#). A nyilatkozat az emberi jogok előmozdítására, védelmére és védelmére vonatkozó nemzetközi jogon alapul, azt egységesíti és tükrözi. Meghatározza az államok, az emberi jogi jogvédők és a társadalom valamennyi szereplőjének jogait és felelősségét az emberi jogok és alapvető szabadságok előmozdítását és védelmét lehetővé tevő biztonságos és kedvező környezet biztosításában. A nyilatkozat hatékony végrehajtásának megvalósítása érdekében az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága létrehozta az emberi jogi személyek helyzetével foglalkozó különmegbízott megbízatását. A nyilatkozatban foglaltak érvényesítése mellett

a különmegbízott feladata, hogy tanulmányozza az emberi jogok előmozdításához és védelméhez való joggal kapcsolatos tendenciákat, fejleményeket és kihívásokat, hatékony stratégiákat javasoljon a HRD-k jobb védelme érdekében, és nyomon kövesse ezeket az ajánlásokat, információkat keressen, fogadjon, vizsgáljon és válaszoljon az emberi jogi jogvédők helyzetére vonatkozóan, integrálja a nemek közötti egyenlőség szempontját, különös tekintettel a női emberi jogi jogvédőkre, koordináljon más érintett ENSZ-szervezetekkel, és évente jelentést tegyen az Emberi Jogi Tanácsnak és a Közgyűlésnek. A különmegbízott évente két tematikus jelentést nyújt be, amelyekben részletesen megvizsgál bizonyos témákat vagy tendenciákat, és útmutatást és ajánlásokat nyújt az ENSZ tagállamai, a vállalkozások, a civil társadalmi szervezetek és más érdekelt felek számára. A legutóbbi tematikus jelentések középpontjában a női HRD-k, a korrupcióval és a migrációval foglalkozó HRD-k, a HRD-ket ért halálos fenyegetések és gyilkosságok, a HRD-k hosszú távú fogva tartása stb. áll. A különmegbízott országlátogatásokat is tesz, és közleményeket (hivatalos leveleket) küld a kormányoknak és más szereplőknek, amelyekben aggodalmát fejezi ki az állítólagos jogsértésekkel kapcsolatban.

További olvasnivalók

- United Nations Special Rapporteur on the Situation of HRDs (2021), [Final Warning: Death Threats and Killings of Human Rights Defenders](#), New York, United Nations, 2021 February 21.
- United Nations Special Rapporteur on the Situation of HRDs (2022), [States in Denial: The Long-Term Detention of Human Rights Defenders](#), New York, United Nations, 2021 október 14.
- United Nations Special Rapporteur on the Situation of HRDs (2022), [At the Heart of the Struggle: Human Rights Defenders Working against Corruption](#), New York, United Nations, 2022. március 11.
- United Nations Special Rapporteur on the Situation of HRDs (2022), [Refusing To Turn Away: Human Rights Defenders Working on the Rights of Refugees, Migrant and Asylum-Seekers](#), New York, United Nations, 2022. október 13.
- United Nations Special Rapporteur on the Situation of HRDs (2023), [Pathways to Peace: Women Human Rights Defenders in Conflict, Post-Conflict and Crisis-Affected Settings](#), New York, United Nations, 2023. október 12.

Az Európa Tanács 2008-ban elfogadta saját [nyilatkozatát az Európa Tanács fellépéséről az emberi jogi jogvédők védelmének javítása és tevékenységük előmozdítása érdekében](#). Az Európa Tanács emberi jogi biztos megbízatásának középpontjában az emberi jogi jogvédők munkájának támogatása, védelmük és a tevékenységüket elősegítő környezet kialakítása áll. A biztos tanácsadással és ajánlásokkal segíti a tagállamokat e tekintetben fennálló kötelezettségeik teljesítésében. A biztos és hivatala a hatóságokkal folytatott párbeszéd során és a nyilvánosság előtt, többek között a médián keresztül is felveti az emberi jogi jogvédők munkakörnyezetével kapcsolatos kérdéseket és a veszélyeztetett személyek ügyeit. Az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt számos, emberi jogi jogvédőket érintő ügyben járultak el. A biztos és hivatala rendszeres kapcsolatot és eszmecserét folytat az emberi jogi jogvédők széles körével, az Európa Tanács természetes partnereinek tekintve őket, többek között kerekasztal-beszélgetések formájában. Minden egyes eseményt követően a biztos kerekasztal-beszámolót tesz közzé, amelyben kiemeli a résztvevők által felvetett főbb kérdéseket, majd ajánlásokat tesz a feltárt kihívások leküzdésére.

További olvasnivalók

- Council of Europe (2019), [Human Rights Defenders in the Council of Europe Area: Current Challenges and Possible Solutions](#), Strasbourg, Council of Europe, 2019 március 29.
- Council of Europe (2021), [European countries should lift the taboo on Afrophobia and start addressing this phenomenon](#), Strasbourg, Council of Europe, 2021 március 19.
- Council of Europe (2021), [Environmental Rights Activism and Advocacy in Europe: Issues, Threats, Opportunities](#), Strasbourg, Council of Europe, 2021 március 31.
- Council of Europe (2021), [Human rights of LGBTI people in Europe: current threats to equal rights, challenges faced by defenders, and the way forward](#), Strasbourg, Council of Europe, 2021. December 8.
- Council of Europe (2023), [Human Rights Defenders in the Council of Europe Area in Times of Crises](#), Strasbourg, Council of Europe, 2023 március 23.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) 2014-ben közzétette saját [iránymutatását az emberi jogi jogvédők védelméről](#). Az iránymutatások az EBESZ kötelezettségvállalásain és az általánosan elismert emberi jogi normákon alapulnak, amelyek betartására a részt vevő államok kötelezettséget vállaltak, és az emberi jogi jogvédők védelme szempontjából releváns kulcsfontosságú nemzetközi eszközökből tájékozódnak. Az iránymutatások nem határoznak meg új normákat, és nem kívánnak „különleges” jogokat teremteni a HRD-k számára, hanem az emberi jogi munkájuk miatt veszélyeztetett személyek emberi jogainak védelmére összpontosítanak. A dokumentum meghatározza az emberi jogi aktivisták védelmét megalapozó általános elveket, és konkrét ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy miként lehet megvédeni az emberi jogi aktivisták testi épségét, szabadságát, biztonságát és méltóságát (beleértve a fenyegetésekkel, támadásokkal és egyéb visszaélésekkel szembeni védelmet, a bírósági zaklatással, kriminalizálással, önkényes letartóztatással és fogva tartással szembeni védelmet, valamint a megbélyegzéssel és marginalizációval szembeni fellépést), és hogyan lehet biztonságos és kedvező környezetet teremteni, az emberi jogi munkához kedvező feltételeket (véleménynyilvánítás és információszabadság, békés gyülekezés szabadsága, egyesülési szabadság és a nem kormányzati szervezetek alapításához, azokhoz való csatlakozáshoz és azokban való hatékony részvételhez való jog, a közügyekben való részvételhez való jog, a mozgás szabadsága és az emberi jogi munka határokon belül és túl, a magánélethez való jog, a nemzetközi szervekhez való hozzáférés és a velük való kapcsolattartás joga stb.). Az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (ODIHR) értékelte az iránymutatások végrehajtását a közzétételüket követő első két évben. Az iránymutatások végrehajtását értékelő jelentés áttekintést és elemzést nyújt az EBESZ-régióban az emberi jogi személyek védelmével kapcsolatos általános tendenciákról, kihívásokról és bevált gyakorlatokról, és ajánlásokat tesz a védelemben azonosított hiányosságok megszüntetésére. Az ODIHR az iránymutatások végrehajtását országspecifikus értékelések elvégzésével is nyomon követi. 2018-ban és 2019-ben az első országspecifikus értékelési ciklus részeként az ODIHR a Cseh Köztársaságba, Grúziába, Olaszországba, Mongóliába és Montenegróba látogatott el, hogy megvizsgálja az emberi jogi személyek helyzetét, és meghatározza a védelmükkel kapcsolatos hiányosságokat, kihívásokat és bevált gyakorlatokat.

További olvasnivalók

- Organisation for Security and Cooperation in Europe (2017), ["The Responsibility of States": Protection of Human Rights Defenders in the OSCE Region \(2014-2016\)](#), Warsaw, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2017. szeptember 14.
- Organisation for Security and Cooperation in Europe (2021), [The Situation of Human Rights Defenders in Selected OSCE Participating States](#), Warsaw, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2021. július 28.

Jogi tanulmányok

Az Emberi Jogok Nemzetközi Szolgálat (ISHR) 2014-ben nagyszabású kutatási projektet folytatott le az emberi jogi személyek jogi elismeréséről és védelméről a nemzeti jogban. A projekt több mint negyven joghatóságra terjedt ki valamennyi régióból és a jogi hagyományok széles skálájából. A jelentés négy fő részre tagolódik. Az első szakasz általános áttekintést ad, és bemutatja a legfontosabb megállapításokat a HRD-k nemzeti szintű jogi elismerésének és védelmének jellegével és mértékével kapcsolatban. A második szakasz összefoglalja a HRD-k munkáját elősegítő és védő általános hatályú jogszabályokkal kapcsolatos megállapításokat. A harmadik szakasz meghatározza azokat a nemzeti törvényeket és gyakorlatokat, amelyek akadályozzák vagy korlátozzák a HRD-k munkáját, és amelyeket felül kellene vizsgálni, módosítani vagy hatályon kívül kellene helyezni annak érdekében, hogy a jogvédők biztonságos és kedvező környezetben dolgozhassanak. Az utolsó szakasz a legfontosabb megállapításokat és ajánlásokat tartalmazza a nemzeti jogszabályok kidolgozására, elfogadására és reformjára vonatkozóan annak biztosítása érdekében, hogy az emberi jogi jogvédők biztonságos, lehetővé tevő és kedvező jogi környezetben működhessenek. A kutatás alapján az ISHR elkészítette az emberi jogi jogvédők elismerésére és védelmére vonatkozó mintatörvényt, valamint egy interaktív térképet, amely megmutatja azokat az országokat, ahol az emberi jogi jogvédőkkel kapcsolatos jogi eszközök (törvények, politikák, védelmi mechanizmusok és iránymutatások) fejlődtek.

További olvasnivalók

- Lynch, P., Sinclair, M., Kolasińska, M. és Ineichen, M. (2014), [From Restriction to Protection: Research Report on the Legal Environment for Human Rights Defenders and the Need for National Laws to Protect and Promote Their Work](#), Genf, International Service for Human Rights, 2014. november 20.
- International Service for Human Rights (2023), [Model Law for the Recognition and Protection of Human Rights Defenders](#), Genf, International Service for Human Rights, 2017. január.
- International Service for Human Rights (2023), [Map of States with National Legal Protection for HRDs](#), Genf, International Service for Human Rights.

A Protection International nemzetközi non-profit szervezet kidolgozott egy adatbázist a nemzeti közpolitikákról az emberi jogok védelmére, amelyet rendszeresen frissít. A [FOCUS Observatory on Public Policies for the Protection of Human Rights Defenders](#) egy online platform, amelynek célja a kormányok és más állami hatóságok által a HRD-k védelme és az emberi jogok védelméhez való joguk védelme érdekében elfogadott szakpolitikai fejlesztések jó gyakorlatának globális szintű nyomon követése, elemzése és előmozdítása.

Számos tanulmány vizsgálja az EU azon szakpolitikáit, amelyek célja a humánerőforrás-fejlesztők EU-ba irányuló és az EU-n belüli mobilitásának megkönnyítése. A CEELI Intézet 2021-ben közzétett egy tanulmányt, amely azokat a jogi és gyakorlati akadályokat vizsgálta, amelyekkel a HRD-knek szembe

kell nézniük, amikor vízumot kérnek az EU-ba való belépéshez. A dokumentum jogi kutatásokra, a magukat HRD-ként azonosító személyek által adott felmérési válaszokra, valamint a HRD-kkel az utazási és vízumkérelmezési tapasztalataikról készített mélyinterjúkra támaszkodik. Áttekintést nyújt az uniós vízumrendszerről és a HRD-k előtt álló kihívásokról, valamint ajánlásokat tesz olyan változtatásokra, amelyek javíthatnák ezt a folyamatot oly módon, hogy az jobban megfeleljen az emberi jogokért saját országukban folytatott küzdelmük során az érintettek igényeinek. A dokumentum közzétételével párhuzamosan a CEELI Intézet egy dokumentumfilmet is közzétett, amely egy emberi jogi ügyvéd valós esetét és európai utazásait mutatja be, valamint olyan esettanulmányokat, amelyek a vízumkérelmeket benyújtó emberi jogi aktivisták előtt álló konkrét kihívásokat írják le.

További olvasnivalók

- Meloni, A., Gaspar, J. és Feruz, A. (2021), [Human Rights Defenders in EU Visa Policy: Recommendations for Reform](#), Prága, CEELI Intézet, 2021. május 25.
- CEELI Intézet (2021), [Human Rights Defenders: Advocacy Video](#), Prága, CEELI Intézet, 2021. május 25.
- CEELI Intézet (2021) [HRD Stories: The Challenge of the Schengen Information System: Lack of Transparency](#), Prága, CEELI Intézet, 2020. szeptember 13.
- CEELI Intézet (2021), [HRD Stories: The Challenge of Stigma: Passport Stamped with Refusal Without Explanation](#), Prága, CEELI Intézet, 2020. szeptember 13.
- CEELI Intézet (2021), [HRD Stories: The Challenge of Applying via Visa Centre](#), Prága, CEELI Intézet, 2020. október 19.
- CEELI Intézet (2021), [HRD Stories: The Challenge of Single-Entry Visas for HRDs](#), Prága, CEELI Intézet, 2020. november 11.
- CEELI Intézet (2021), [HRD Stories: The Challenge of Applications Reviewed by Proxy Consulate](#), Prága, CEELI Intézet, 2020. december 19.

Az Európai Parlament kérésére az EU Alapjogi Ügynöksége (FRA) [jelentést](#) tett közzé [a veszélyeztetett emberi jogi személyek védelméről](#), amelyben felvázolja, hogy az emberi jogi személyek hogyan léphetnek be az EU-ba és hogyan maradhatnak ott, ha védelemre szorulnak. A jelentés elmagyarázza, hogy kik az emberi jogi jogvédők, milyen jogaik és kötelezettségeik vannak, milyen kockázatoknak vannak kitéve, és ezért milyen áthelyezési igényeik lehetnek. Ezután bemutatja az EU szerepét és az uniós jogot az emberi jogi jogvédőkkel kapcsolatban, és ismerteti az emberi jogi jogvédők beutazását és az EU-ban való tartózkodását megkönnyítő meglévő lehetőségeket. Felsorolja továbbá az emberi jogi jogvédők mobilitásának és áthelyezésének meglévő gyakorlatait az EU tagállamaiban és azon kívül. Végezetül konkrét utakat mutat be arra vonatkozóan, hogy az EU és tagállamai hogyan könnyíthetnék meg az emberi jogi jogvédők beutazását és tartózkodását az EU-ban, hogy hosszú távon folytathassák emberi jogi munkájukat saját országukban és közösségeikben.

További olvasnivalók

- Az emberi jogi jogvédők uniós területre való belépési lehetőségeinek országokénti áttekintését lásd az FRA által megrendelt [ország tanulmányokban](#), amelyek háttéranyagként szolgáltak az „Aktualizált információk a polgári térrel kapcsolatos fejleményekről az EU-ban” című projekt összehasonlító elemzéséhez.

Védelmi és támogatási mechanizmusok. Uniós szinten a legfőbb támogatási és védelmi mechanizmus a ProtectDefenders.eu. A mechanizmust egy konzorcium vezeti, amely 12 az emberi jogok területén tevékenykedő nem kormányzati szervezetből áll, és különböző támogató szolgáltatásokat nyújt az emberi jogi jogvédők számára, többek között egy állandó és gyorsreagálású mechanizmust, amely sürgős segítséget és gyakorlati támogatást nyújt a veszélyben lévő emberi jogi jogvédőknek, családjuknak és munkájuknak, valamint egy ideiglenes áthelyezési programot a veszélyben lévő emberi jogi jogvédők számára, hogy hazájukon belül áthelyezzék őket, a régiójukon belül vagy sürgős veszély esetén külföldre, a veszélyeztetett emberi jogi személyek számára menedékhelyek létesítésének támogatása, csereplatform a HDR-ek ideiglenes áthelyezésével foglalkozó érdekelt felek számára, képzés, pénzügyi támogatás, kísérés és kapacitásépítés az emberi jogi személyek és helyi szervezetek számára, és egyéb. A ProtectDefenders.eu egy riasztási indexet is vezet: ez egy olyan megfigyelési eszköz, amely hozzájárul az emberi jogi jogvédőkkel szemben elkövetett jogsértések feltérképezéséhez, hogy szemléltesse az ellenük világszerte folytatott elnyomás és nyomásgyakorlás mértékét.

További olvasnivalók

- ProtectDefenders.eu (2023), [Gyakorlati támogatás a veszélyeztetett védőknek: Sürgős segítségnyújtás](#).
- ProtectDefenders.eu (2023), [Az ideiglenes áthelyezési program](#).
- ProtectDefenders.eu (2023), [A figyelmeztető jelzések indexe](#).

Joggyakorlat

Az emberi erőforrás-fejlesztők támogatására és védelmére vonatkozó kifejezett uniós szintű jogi rendelkezések hiányában, valamint a nemzeti szinten viszonylag fejletlen jogi keret miatt az Európai Unió Bírósága nem rendelkezik vonatkozó ítélkezési gyakorlattal.

Volt azonban egy olyan eset, amelyben az emberi jogi aktivisták védelmét érvként hozták fel egy független jogi elemzésben, amelynek célja a Bíróság előtt folyamatban lévő eljárás tájékoztatása volt, bár ezt később az ítélet meghozatalakor nem vették figyelembe. A [C-821/19. sz. Európai Bizottság kontra Magyarország](#) ügyben a CJEU kimondta, hogy Magyarország nem teljesítette az uniós jogból eredő kötelezettségeit, mivel többek között a nemzeti jogában büntethetővé tette minden olyan személy tevékenységét, aki szervező tevékenységgel összefüggésben segítséget nyújt a területén menedékjog iránti kérelem benyújtásához vagy benyújtásához, amennyiben minden kétséget kizáróan bizonyítható, hogy az említett személy tisztában volt azzal, hogy e kérelem az említett jog alapján nem fogadható el.

Sem az Európai Bizottság a keresetében, sem a főtanácsnok a véleményében nem tett kifejezett utalást az emberi jogi jogvédők védelmére. Ezt egy független jogi elemzés tette lehetővé, amelyet a Freshfield Bruckhaus Deringer LLP vezető nemzetközi ügyvédi iroda és Robert Kirkness, a Thorndon Chambers ügyvédi irodától pro bono készített a Nemzetközi Emberi Jogi Szolgálat (Svájc) és a Jogi-tájékoztató Központ a NGO-k Számára (Szlovénia) megbízásából. Bár a két szervezet hivatalosan nem volt jogosult beavatkozni az eljárásba, és az elemzés ezért csak rögzíti az ügygel kapcsolatos álláspontjukat, tartalmaz egy részletes elemzést, amely megállapítja, hogy a menedékkérőknek és „illegális”

A CJEU-nak ezért ezekre az eszközökre [az ENSZ emberi jogi jogvédőkről szóló nyilatkozatára és az emberi jogi jogvédőkről szóló uniós iránymutatásokra] kell hagyatkoznia a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv és a befogadási feltételekről szóló irányelv szerinti tagállami kötelezettségek értelmezése és értelmezése során, többek között azáltal, hogy kifejezetten meghatározza a tagállamok azon kötelezettségét, hogy védjék és megkönnyítsék az „emberi jogi jogvédőknek” minősülő személyek munkáját, amely szükséges része annak a jogi keretnek, amely az említett személyek azon képességén alapul, hogy bizonyos szolgáltatásokat a menedékkérők rendelkezésére bocsásson. Ha nem ismerik el, hogy összefüggés áll fenn közöttük, hogy szükséges a menedékkérők számára az EU-n belül egy valós és hatékony jogi keretet létrehozni és fenntartani, valamint az emberi jogi jogvédőnek minősülő személyek jogát megvédeni, akkor fennáll annak a veszélye, hogy egyes tagállamok olyan felszínes intézkedésekkel próbálhatnak eleget tenni kötelezettségeiknek, amelyek a gyakorlatban nem biztosítják a vonatkozó jogok érvényesülését. Ami még rosszabb, hogy a jelen esetben Magyarország az ilyen személyeket és munkájukat célzó nemzeti jogszabályokat vezetett be, hogy megpróbálja aláásni a menekültügyi jogi keret hatékony működését, amelyet az uniós jog értelmében kötelesek létrehozni és fenntartani.

Megjegyzések a C-821/19. sz. Európai Bizottság kontra Magyarország ügygel kapcsolatban, Emberi Jogok Nemzetközi Szolgálat és a Nem kormányzati szervezetek Jogi-Információs Központja, 2020. augusztus 25.

migránsoknak nyújtott segítséget kriminalizáló magyarországi jogszabály sérti az ország azon kötelezettségét, hogy az emberi jogi jogvédők számára kedvező környezetet teremtsen és tartson fenn. Az elemzés közvetlen kapcsolatot teremt a menedékkérőkre vonatkozó hatékony jogi keret létrehozása és fenntartása, valamint az emberi jogi jogvédők jogi védelme között:

Az elemzés továbbá részletes érveket sorakoztat fel arra vonatkozóan, hogy a törvény egyes rendelkezései miért jelentik az emberi jogi aktivisták egyesülési, véleménynyilvánítási és mozgásszabadsághoz való jogának jogellenes korlátozását, és megállapítja, hogy

„azáltal, hogy a menekültügyi támogató munkát végző nem kormányzati szervezetek és emberi jogi jogvédők tevékenységét korlátozza és büntethetővé teszi, a magyar menekültügyi jogszabályok sértik a menedékkérők jogait is”, és hogy „a jogvédők tevékenységének büntethetővé tételével Magyarország a védett személyek jogait teszi, illetve igyekszik tenni”.

Ezzel szemben az ECtHR számos, emberi jogi jogvédőkkel kapcsolatos ügygel foglalkozott. Néhány ilyen ügyben az emberi jogok biztosa a Bíróság előtt lépett fel, hogy megbízatásának teljesítése során támogassa az emberi jogi aktivisták munkáját, védelmüket és a kedvező környezet kialakítását.

A [Kavala kontra Törökország](#) ügyben a kérelmező, egy török üzletember és emberi jogi aktivista azt állította, hogy letartóztatása és előzetes letartóztatása nem volt indokolt és rosszhiszeműen történt, mert kifejezetten emberi jogi aktivista tevékenysége miatt vették célba, és előzetes letartóztatása és annak meghosszabbítása mögöttes célt szolgált, nevezetesen azt, hogy elhallgattassák őt mint nem kormányzati szervezet aktivistáját és emberi jogi aktivistát, és másokat is eltántorítsanak az ilyen tevékenységektől és így megbénítsák a török civil társadalmat. Az emberi jogi biztos a harmadik féllel szembeni beavatkozásában megjegyezte, hogy „a kérelmező letartóztatását, valamint kezdeti és folyamatos fogva tartását, amely a jelen beadvány megírásának időpontjáig több mint 400 napig nem történt vádemelés, a civil társadalomra és az emberi jogok védelmezőire Törökországban az utóbbi években folyamatosan növekvő nyomásgyakorlás hátterében kell vizsgálni”, és hogy „a kérelmező folyamatos fogva tartásának nyilvánvalóan önkényes volta, anélkül, hogy bűncselekményre vonatkozó bizonyítékokat hoztak volna nyilvánosságra, és nem emeltek vádat, valamint tekintettel a kérelmező kiterjedt emberi jogi tevékenységére és kizárólag békés tevékenységére, a bizonytalanság érzését és azt az érzést keltette, hogy ugyanez bármelyik emberi jogi aktivistával megtörténhet”. Ítéletében a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező fogva tartása az Emberi Jogok Európai Egyezménye 18. cikkének megsértését jelenti, és hogy az alperes államnak meg kell tennie minden szükséges intézkedést a kérelmező fogva tartásának megszüntetése és azonnali szabadon bocsátása érdekében. Indoklásában a Bíróság kifejezetten megjegyezte, hogy „minden kétséget kizáróan megállapították, hogy a jelen ügyben kifogásolt intézkedések az Egyezmény 18. cikkével ellentétes hátsó célt követtek, nevezetesen a kérelmező hallgatásra kényszerítését”, és hogy „a kérelmező ellen felhozott vádakra tekintettel úgy véli, hogy a vitatott intézkedések alkalmasak voltak arra, hogy visszatartó hatást gyakoroljanak az emberi jogi aktivisták munkájára”.

További olvasnivalók

- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Mehmet Osman Kavala v. Turkey \(Application No 28749/18\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 20 December 2018.

A [Huseynov kontra Azerbajdzsán](#) ügyben a kérelmező, aki független azerbajdzsáni újságíró és egy újságírók jogainak védelmére szakosodott helyi nem kormányzati szervezet elnöke volt, azt állította, hogy állampolgárságáról való kényszerű lemondás útján megfosztották állampolgárságától, ami hontalanná tette. Az emberi jogi biztos a harmadik féltől származó beavatkozásában megjegyezte, hogy „tekintettel arra, hogy a kérelmező a médiaszabadság kiemelkedő aktivistája, valamint arra a tényre, hogy 2014-ben vádat emeltek ellene, ugyanakkor, mint számos azerbajdzsáni emberi jogi aktivista ellen a nem kormányzati szervezetekkel kapcsolatos munkájukkal kapcsolatban, a biztos úgy véli, hogy a kérelmező ügye fontos példája a véleménynyilvánítás szabadsága terén fennálló hiányosságoknak, valamint az emberi jogi aktivisták előtt álló kihívásoknak ebben az országban”. A biztos továbbá megjegyezte, hogy „a kérelmező állampolgárságának megvonását nem elszigetelten kell vizsgálni, hanem az emberi jogi aktivisták megfélemlítésének és a nemzetközi intézményekkel együttműködőkkel szembeni megtorlások szélesebb körű tendenciája részeként”. Ítéletében a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező állampolgárságának megfosztása az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkének megsértését jelenti, és ezért az alperes államnak kártérítést kell fizetnie neki a nem vagyoni kárért.

További olvasnivalók

- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Emin Huseynov v. Azerbaijan \(Application No 1/16\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2018. szeptember 28-án.

Több ügyben, köztük a Jafarov kontra Azerbajdzsán, a Mammadli kontra Azerbajdzsán, az Aliyev kontra Azerbajdzsán, valamint a Yunusova és Yunusov kontra Azerbajdzsán ügyekben a kérelmezők, azerbajdzsáni emberi jogvédők és civil társadalmi aktivisták azt állították, hogy letartóztatásuk és előzetes letartóztatásuk nem alapos gyanún alapult, és az emberi jogok európai egyezményében előírtaktól eltérő céllal történt. Az emberi jogi biztos mindezen ügyekben harmadik félként beavatkozott, megjegyezve, hogy „Azerbajdzsánban egyértelműen megfigyelhető az elnyomás a másként gondolkodókkal vagy azokkal szemben, akik kritikát fogalmaznak meg a hatóságokkal szemben”, ami „különösen az emberi jogok védelmezőit, de az újságírókat, bloggereket és más aktivistákat is érinti, akiket számos, a hitelességet megkérdőjelező büntetőjogi váddal lehet szembesíteni”. A biztos szerint az ilyen vádak „nagyraoszt az érintett személyek elhallgattatására tett kísérletnek tekinthetők, és szorosan kapcsolódnak a véleménynyilvánítás szabadságához való joguk törvényes gyakorlásához”. A Bíróság valamennyi esetben megállapította, hogy a kérelmezők letartóztatása és fogva tartása az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. és 18. cikkének (és egyes esetekben a 3., 6., 8. és 13. cikkének) megsértését jelentette, és ezért az alperes államnak kártérítést kellett fizetnie nekik vagyoni és nem vagyoni kárukért. Indoklásában a Bíróság megjegyezte, hogy a kérelmezők helyzetét más neves civil társadalmi aktivisták és emberi jogi aktivisták letartóztatásának összefüggésében kell vizsgálni, akiket nagyrészt hasonló bűncselekményekkel vettek őrizetbe és vádoltak meg, ami „a kormánykritikusok, civil társadalmi aktivisták és emberi jogi aktivisták önkényes letartóztatásának és fogva tartásának mintáját tükrözi, megtorló büntetőeljárások és a büntetőjoggal való visszaélés révén, a 18. cikk megsértésével”. Néhány esetben a Bíróság azt is megjegyezte, hogy „a kérelmezők letartóztatását a helyi nem kormányzati szervezetek és vezetőik ellen a köztisztviselők által tett megbélyegző kijelentések kísérték”, amelyek „nem egyszerűen a nem kormányzati szervezetekre és a támogatásokra vonatkozó hazai jogszabályok állítólagos megsértésére vonatkoztak, hanem inkább a munkájuk delegitimálását célozták”.

Joggyakorlat és további olvasnivalók

- Emberi Jogok Európai Bírósága (2023), [Yunusova és Yunusov kontra Azerbajdzsán](#), 68817/14. sz. ügy, 2020. július 16.
- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Leyla Yunusova and Arif Yunusov v. Azerbaijan \(Application No 68817/14\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2015. április 16..
- Emberi Jogok Európai Bírósága (2023), [Aliyev kontra Azerbajdzsán](#), 68762/14 és 71200/14 sz. ügyek, 2018. szeptember 20.
- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Intigam Aliyev v. Azerbaijan \(Application No 68762/14\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2015. március 16..
- Emberi Jogok Európai Bírósága (2023), [Mammadli kontra Azerbajdzsán](#), 47145/14. sz. ügy, 2018. április 19.

- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Anar Mammadli v. Azerbaijan \(Application No 47145/14\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2015. március 30..
- Emberi Jogok Európai Bírósága (2023), [Jafarov kontra Azerbajdzsán](#), 69981/14. sz. ügy, 2016. március 17.
- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2018), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Rasul Jafarov v. Azerbaijan \(Application No 69981/14\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2015. március 30..

Az [Ecodefence és mások kontra Oroszország](#) ügyben 73 orosz nem kormányzati szervezet és vezetőik összesen 61 panaszt nyújtottak be a véleménynyilvánítás és az egyesülési szabadság jogának korlátozása miatt, mivel a 2012-ben elfogadott orosz külügynöktörvény értelmében „külföldi forrásokból” finanszírozott és „politikai tevékenységet” folytató „külföldi ügynököknek” minősülnek. A törvény előírta, hogy a „politikai tevékenységet” folytató és „külföldi finanszírozásban” részesülő orosz nem kormányzati szervezeteknek - közigazgatási és büntetőjogi szankciókkal fenyegetve - „külföldi ügynökként” való nyilvántartásba vételét kell kérniük, kiadványaikat „külföldi ügynök” szervezetként kell megjelölniük, tevékenységükről az interneten kell információkat közzétenniük, és szigorúbb számviteli és jelentéstételi kötelezettségeknek kell alávetniük magukat. Az orosz igazságügyi minisztérium felhatalmazást kapott arra, hogy saját belátása szerint szervezeteket vegyen fel a külföldi ügynökök nyilvántartásába. A külföldi ügynökökről szóló törvény alkalmazása közigazgatási bírságok, pénzügyi kiadások és tevékenységi korlátozások kiszabását eredményezte, aminek következtében számos szervezetet felszámoltak a követelmények megsértése miatt, vagy önfelszámolásról kellett dönteniük, mert nem tudták kifizetni a bírságokat, illetve az újabb szankciók elkerülése érdekében. Az emberi jogi biztos a harmadik féltől származó beavatkozásában megjegyezte, hogy *„feltűnő, hogy az emberi jogi jogvédők alkotják a külföldi ügynökként bejegyzett nem kereskedelmi szervezetek legnagyobb egyedi kategóriáját (44, azaz 30%)”, és hogy „a külföldi ügynökökről szóló törvénynek az emberi jogi jogvédőkre és a nem kereskedelmi szervezetekre gyakorolt negatív hatásai kérdéseket vetnek fel az állam korlátozó intézkedéseinek jogszerűségét illetően az Egyezmény 18. cikkének fényében”*. Ítéletében a Bíróság megállapította, hogy a kérelmezők véleménynyilvánítási és egyesülési szabadságát az Emberi Jogok Európai Egyezményének 11. cikkét megsértve korlátozták, és ezért az alperes államnak kártérítést kellett fizetnie nekik a nem vagyoni kárért. Indoklásában a Bíróság a külföldi ügynökökről szóló törvény több jogi értékelésére hivatkozik, többek között az ENSZ emberi jogi jogvédőkről szóló nyilatkozatával és az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának az emberi jogi jogvédők védelméről szóló 22/6. számú határozatával (2013. március 21.) szemben.

További olvasnivalók

- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2017), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Ecodefence and others v. Russia \(Application No 9988/13 and 48 other applications\)](#), Strasbourg, Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2017. július 5.

Az [Estemirova kontra Oroszország](#) ügyben a kérelmező panaszt nyújtott be nővére, egy ismert orosz emberi jogi aktivista és egy helyi nem kormányzati szervezet elnökségi tagja elrablásával és meggyilkolásával, valamint az azt követő nyomozás hatékonyságával kapcsolatban. Az emberi jogi biztos a harmadik féllel szembeni beavatkozásában megjegyezte, hogy *„Natalia Estemirova*

meggyilkolását nem elszigetelten kell vizsgálni, hanem az emberi jogi aktivisták meggyilkolásának és megfélemlítésének szélesebb körű tendenciája részeként az Észak-Kaukázusban és különösen a Csecsen Köztársaságban". A biztos azt is megjegyezte, hogy „az orosz hatóságok nem tudták megakadályozni az emberi jogi jogvédők elleni legsúlyosabb emberi jogi jogsértéseket az észak-kaukázusi régióban, és nem reagáltak megfelelően azokra”, valamint hogy „az emberi jogi jogvédők elleni erőszakos cselekmények és munkájuk megbélyegzése komolyan visszavetette a független emberi jogi munkát, és jelentősen gyengítette az emberi jogi jogvédők cselekvőképességét, ezáltal szélesebb körben negatív hatást gyakorolt az emberi jogok védelmére a régióban”. Ítéletében a Bíróság megállapította, hogy az orosz hatóságok részéről a hatékony vizsgálat elmulasztása az Emberi Jogok Európai Egyezménye 2. cikkének megsértését jelenti, és ezért az alperes államnak kártérítést kell fizetnie a nőnek a nem vagyoni kárért. Bár a Bíróság nem talált elegendő adatot ahhoz, hogy megalapozza az állami ügynökök részvételének vélelmét az incidensben, kifejezetten elismerte, hogy „az ügy körülményeit nem szabad Natalia Estemirova emberi jogi jogvédő szakmai tevékenységétől elszigetelten vizsgálni”.

További olvasnivalók

- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2017), [Third party intervention by the Council of Council of Europe Commissioner for Human Rights in the case of Svetlana Khusainovna Estemirova against the Russian Federation \(Application No 42705/11\)](#), Strasbourg, az Európa Tanács emberi jogi biztosa, 2016. március 14..

III. A bejelentők védelme

A világ számos részén már régóta elismerik, hogy a visszaélések megelőzésének és feltárásának, valamint a társadalmi átláthatóság javításának fontos eszköze a bejelentés hatékonysága. Sokan azonban azért nem tesznek bejelentéseket, mert nem érzik magukat védettnek, és félnek a megtorlástól, a jogi felelősségre vonástól és más hátrányos következményektől magukra és a hozzájuk közel álló vagy velük kapcsolatban álló személyekre nézve. Számos közelmúltbeli tanulmány és számos bevált gyakorlat bizonyította, hogy az alanyok védelme ösztönözheti a bejelentéseket, és ezáltal megkönnyítheti a jogsértések, például a korrupciós gyakorlatok, a csalás és a különböző törvénytörések megelőzését és felderítését.

Az elmúlt években egyre több célzott nemzetközi és uniós szintű **döntéshozatali kezdeményezés** szólított fel a bejelentők fokozottabb védelmére.

Az **Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)** következetesen kiállt a bejelentők jogainak védelme mellett, figyelembe véve az e területen szerzett sokféle globális tapasztalatot. Az [ENSZ 2003-ban elfogadott korrupció elleni egyezményének \(UNCAC\) 33.](#) cikke felszólítja az UNCAC-ot aláíró országokat, hogy fontolják meg olyan megfelelő intézkedések beépítését a nemzeti jogrendszerükbe, amelyek védelmet nyújtanak minden olyan személlyel szembeni indokolatlan bánásmóddal szemben, aki jóhiszeműen és ésszerű indokok alapján az illetékes hatóságoknak az egyezmény alapján megállapított bűncselekményekre vonatkozó tényeket jelent.

Az **Európa Tanács** a [bejelentők védelméről szóló CM/Rec\(2014\)7 ajánlásában](#) arra ösztönzi a tagállamokat, hogy olyan normatív, intézményi és jogi keretrendszerrel rendelkezzenek, amely védi azon személyek jogait és érdekeit, akik munkájuk során a közérdeket fenyegető veszélyekről vagy károkról szóló információkat jelentenek vagy tesznek közzé.

2016-ban a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) a [Elkötelezetten a hatékony bejelentővédelem mellett](#) című jelentésében kiemelte a bejelentők védelmének fontosságát a közérdek védelme, az elszámoltathatóság és integritás kultúrájának előmozdítása érdekében mind a köz-, mind a magánintézményekben, valamint a visszaélések, csalások és korrupció bejelentésének ösztönzése érdekében, bárhol is történjenek. A jelentés elemzi a bejelentők védelmének jogi kereteit az OECD-országokban, és javaslatot tesz a következő lépésekre a hatékony és átfogó bejelentővédelmi jogszabályok megerősítése érdekében.

2017-ben az **Európai Bizottság** közzétette a Becslés a közbeszerzésben a bejelentők védelméből származó gazdasági előnyökről című jelentést. A tanulmány becsléseket közölt a közbeszerzésekben a bejelentők védelmének hiánya miatt az EU-ban elszenvedett veszteségekről, valamint arról, hogy egy jól működő bejelentővédelmi rendszer tényleges potenciálja a közbeszerzések során a közpénzekkel való visszaélések megelőzésére a költségeket jóval meghaladja.

Az EU-ban a korrupció a becslések szerint évente 120 milliárd euró kárt okoz, ami az EU teljes GDP-jének körülbelül 1 százalékát teszi ki. Konkrétan a közbeszerzés területén a korrupciós kockázat a becslések szerint évente 5,3 milliárd eurójába kerül az EU-nak. Az olyan bejelentők védelme, akik munkájuk során a közérdeket fenyegető veszélyekről jelentést tesznek vagy információkat tesznek közzé, hozzájárulhat a korrupció elleni küzdelemhez és az alapvető jogok védelméhez az EU-ban.

[Estimating the economic benefits of whistleblower protection in public procurement](#), Európai Bizottság, Milieu Ltd., 2017.

A [bejelentők védelmének uniós szintű megerősítéséről szóló 2018. évi közlemény](#)ében az Európai Bizottság elismeri, hogy a köz- és a magánszektoron belüli visszaélések, például a korrupció feltárása szükséges gyakorlat ahhoz, hogy fény derüljön a közérdeket súlyosan sértő, a demokráciát és a polgárok jólétét aláásó rendszerszintű működési zavarokra. Megjegyzi, hogy a bejelentők védelmének elemeit egyes területeken már bevezették a konkrét uniós eszközökbe, de rámutat arra, hogy az EU-ban jelenleg elérhető bejelentők védelme széttöredezett a tagállamokban és nem egyenletes a különböző szakpolitikai területeken. A közlemény felszólít arra, hogy biztosítsák és erősítsék meg azoknak a védelmét, akik beszélnek, mivel gyakran kockáztatják karrierjüket, megélhetésüket, és egyes esetekben súlyos és hosszan tartó pénzügyi, egészségügyi, hírnevükkel kapcsolatos és személyes következményekkel járnak.

Ezzel összefüggésben az Európai Bizottság a bejelentők védelméről szóló irányelvjavaslattal **politikai keretet határozott meg** a bejelentők uniós szintű védelmének megerősítésére.

További olvasnivalók

- Európa Tanács (2014), [A Miniszteri Bizottság CM/Rec\(2014\)7 ajánlása a tagállamok számára a bejelentők védelméről](#), 2014. április 30.
- Európa Tanács (2022), [Értékelő jelentés a bejelentők védelméről szóló CM/Rec\(2014\)7 ajánlásról. A bejelentők védelme](#), 2022. június.
- Európa Tanács (2019), [Jelentés, A bejelentők védelme Kihívások és lehetőségek a helyi és regionális önkormányzatok számára](#), 2019. április 3.

- Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (2020), [Bejelentővédelem a közszolgálati szektorban](#), 2020. szeptember.
- OECD (201), [Jelentés. A bejelentők hatékony védelme iránti elkötelezettség](#), 2016. március 16.
- A bejelentő ombudsmani hivatal, a [bejelentőket támogató szervezetek és jogi források](#).
- [A témával kapcsolatos tudományos szakirodalom jegyzéke](#).

Európai uniós jog. Az uniós jog jelenleg kifejezett és konkrét védelmet biztosít a bejelentők számára. A 2019. december 16-tól hatályos, az [uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről szóló 2019/1937/EU irányelv](#) (a közérdekű bejelentésekről szóló irányelv vagy irányelv) intézményesíti a bejelentők védelmét az EU-n belül, ami fontos hatással lehet a csalás és a korrupció megelőzésére, a súlyos bűncselekmények – köztük a környezeti bűncselekmények – elleni küzdelemre és a fenntartható fejlődés előmozdítására.

Az irányelv az információkezelés hatékony, jogilag védett csatornáinak létrehozására összpontosít, és minimumszabályokat vezet be a megtorlással szembeni védelemre és a jogorvoslatra azon személyek számára, akik az uniós jog és a vonatkozó nemzeti jogszabályok megsértését jelentik be számos kulcsfontosságú szakpolitikai területen.

Az irányelv **tárgyi hatálya** az uniós jog számos megsértésére terjed ki.

(a) a **következő területeket** érintő jogsértések (az irányelv mellékletében szereplő uniós jogi aktusok jegyzékére való hivatkozással meghatározva):

- (i) közbeszerzés;
- (ii) pénzügyi szolgáltatások, termékek és piacok, valamint a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzése; iii) termékbiztonság és megfelelés;
- (iv) közlekedésbiztonság;
- (v) a környezet védelme;
- (vi) sugárvédelem és nukleáris biztonság;
- (vii) élelmiszer- és takarmánybiztonság, állategészségügy és állatjólét; viii) közegészségügy;
- (ix) fogyasztóvédelem

(b) az **Unió pénzügyi érdekeit érintő jogsértések**;

(c) a **belső piaccal kapcsolatos jogsértések**, beleértve az uniós versenyszabályok és az állami támogatásokra vonatkozó szabályok megsértését, valamint a belső piaccal kapcsolatos jogsértések a társasági adó szabályait sértő cselekményekkel vagy olyan megállapodásokkal kapcsolatban, amelyek célja olyan adóelőny megszerzése, amely meghiúsítja az alkalmazandó társasági adójogszabályok funkcióját vagy célját.

Ezzel párhuzamosan a tagállamok felhatalmazást kapnak arra, hogy a nemzeti jog szerinti védelem hatályát az irányelv által nem szabályozott területekre vagy cselekvésekre is kiterjesszék. Számos ország, köztük Bulgária is él ezzel a joggal.

Az irányelv előírja, hogy a **lehető legszélesebb körű védelmet kell nyújtani a személyek azon csoportjainak**, akik – függetlenül attól, hogy uniós polgárok vagy harmadik országbeli állampolgárok –

munkájukkal kapcsolatos tevékenységük folytán, e tevékenység jellegétől függetlenül, kiváltságos hozzáféréssel rendelkeznek a jogsértésekkel kapcsolatos információkhoz, amelyek bejelentése közérdekű lenne, de akiket megtorlás érhet, ha bejelentik azokat. Személyi hatálya kiterjed legalább a munkavállalói jogállású személyekre, beleértve a köztisztviselőket vagy az önálló vállalkozói jogállású személyeket, a részvényeseket és a vállalkozás igazgatási, irányító vagy felügyelő testületéhez tartozó személyeket, beleértve a nem ügyvezető tagokat, valamint az önkénteseket és a fizetett vagy fizetetlen gyakornokokat, a vállalkozók, alvállalkozók és beszállítók felügyelete és irányítása alatt dolgozó személyeket. Úgy rendelkezik, hogy a bejelentők védelmére vonatkozó intézkedések adott esetben a következőkre is vonatkoznak: segítő személyek; a bejelentő személyekkel kapcsolatban álló harmadik személyek, akiket a munkájukkal kapcsolatos kontextusban megtorlás érhet, például a bejelentő személyek munkatársai vagy rokonai; valamint a bejelentő személyek tulajdonában lévő, nekik dolgozó vagy más módon munkájukkal kapcsolatban álló jogi személyek.

A közérdeket érintő súlyos károk hatékony felderítése és megelőzése érdekében az irányelv **egyértelműen meghatározza** a jogsértések fogalmát és a jogsértésekre vonatkozó információkat, a belső és külső jelentéstételt, a nyilvánosságra hozatalt, a bejelentő személyt, a közvetítőt, a munkával kapcsolatos összefüggéseket, az érintett személyt, a megtorlást, a nyomon követést, a visszajelzést, az

Az irányelv kötelezi a tagállamokat, hogy a köz- és magánszektorban dolgozó bejelentők számára **belső és külső** bejelentési csatornákat hozzanak létre, valamint hogy a bejelentő személy titoktartását biztosítsák. Az irányelv számos köz- és magánszervezetet kötelez arra, hogy vezessenek be saját belső csatornákat, amelyeken keresztül a potenciális bejelentők bejelentést tehetnek.

illetékes hatóságot.

Az uniós jog megsértésének hatékony felderítése és megelőzése érdekében létfontosságú, hogy a vonatkozó információk gyorsan eljussanak azokhoz, akik a legközelebb állnak a probléma forrásához, akik a legjobban képesek kivizsgálni, és akiknek lehetőség szerint joguk is van orvosolni azt.

A bejelentő személyeket arra ösztönzik, hogy először a belső bejelentési csatornákat használják, és tegyenek jelentést a munkáltatójuknak, ha ezek a csatornák rendelkezésre állnak, és ésszerűen elvárható, hogy működjenek. A magánszektorbeli jogalanyok esetében a belső jelentési csatornák létrehozására vonatkozó kötelezettségnek arányban kell állnia a jogalanyok méretével és a tevékenységük által a közérdekre jelentett kockázat mértékével. **A belső jelentési csatornák létrehozására vonatkozó kötelezettségnek a tevékenységük jellegétől függetlenül minden olyan vállalkozásra vonatkoznia kell, amely legalább 50 munkavállalót foglalkoztat, a hía beszédésére vonatkozó kötelezettségük alapján.** Megfelelő kockázatértékelést követően a tagállamok különleges esetekben – például a tevékenységükből eredő jelentős kockázatok miatt – más vállalkozásokat is kötelezhetnek belső jelentési csatornák létrehozására.

Az irányelv arra is ösztönzi a tagállamokat, hogy hozzanak létre átfogó szabályozási keretet, és azt ajánlja, hogy mindhárom csatornatípus (belső, külső és a nyilvánosságra hozatal mechanizmusai) kapcsolódjon egymáshoz és legyen interaktív.

A bejelentés elleni védelemről szóló uniós irányelv hatékony végrehajtása hatékony nemzeti jogi keret és erős intézményi és szervezeti infrastruktúra meglétén, valamint a jogállamiság és a demokrácia

alapvető értékeinek mélyebb megértésén alapul, beleértve az EU Alapjogi Chartájának [11.](#) cikkében foglalt, a véleménynyilvánítás és a tájékoztatás szabadságához való jogot.

További olvasnivalók

- National Wistleblower Center, [Az Európai Unió Whistleblower-irányelve.](#)
- Deloitte, [The EU Whistleblower Directive; what does it mean for you? Highlighting legal requirements in a practical manner.](#)
- Abazi V., [The European Union Whistleblower Directive: A 'Game Changer' for Whistleblowing Protection?](#), Industrial Law Journal, Vol.49(4), p. 640-656, 2020.
- Európai Bizottság (2022), [júliusi jogsértési csomag](#): 2022. július 15.

Az átültetési folyamat. Az irányelv 2021. december 17-ét jelölte meg határidőként a tagállamok számára, hogy az irányelv rendelkezéseit átültessék nemzeti jogi és intézményi rendszerükbe, azaz hatályba léptessék az irányelvnek való megfeleléshez szükséges törvényi, rendeleti és közigazgatási változtatásokat. A tagállamok többsége (Dánia és Svédország kivételével) azonban késve fogadta el a vonatkozó átültető jogszabályokat. Számos ország, köztük [Bulgária](#) és [Románia](#) az Európai Bizottság által 2022-ben indított jogsértési eljárás nyomására ültette át az irányelvet.

Az átültetés késedelme és a hiányos átültetési folyamat azt jelzi, hogy a bejelentés gyakorlata sokfelé kidolgozásra és alkalmazásra vár, hogy többen tudjanak lépni, amikor a foglalkoztatással kapcsolatos jogsértéseknek lesznek tanúi. Bár az irányelv elfogadását megelőzően számos tagállam már alkalmazott e kérdéssel kapcsolatos jogi rendelkezéseket, amelyek több jogszabályban szétszórva vagy egy jogszabályban összegyűjtve szerepeltek, az irányelv által bevezetett normák új, magasabb követelményeket támasztanak.

Az elfogadás konkrét időpontjától függetlenül (leggyakrabban 2022-ben és 2023 elején) szinte valamennyi átültető jogszabály csak a közelmúltban lépett hatályba. Következésképpen számos tagállamban a másodlagos jogszabályok, a belső szabályok, a jelentéstétel és nyomon követés intézményi és szervezeti infrastruktúrája, valamint a bejelentők védelmi rendszerei és támogató intézkedései még mindig kialakulóban vannak. Ezen túlmenően sok tagállamnak - még azok közül is, amelyek már rendelkeznek korábbi jogszabályokkal ezen a területen - nincs tapasztalata a bejelentés elleni irányelv előírásainak végrehajtásában.

A WIN által 2018-ban létrehozott [EU Whistleblowing Monitor](#) szerint, amelynek célja, hogy nyomon kövesse a bejelentésekről szóló uniós irányelv átültetését mind a 27 tagállamban, valamint [más rendelkezésre álló információforrások](#) szerint 2023 augusztusára/szeptemberére 25 uniós tagállam ülteti át a bejelentésekre vonatkozó irányelvet. Az átültetés csak Észtországban és Lengyelországban várat magára. Néhány példa a jelenlegi helyzetre:

Bulgária 2023. január 27-én fogadta el a bejelentésről szóló törvényt. A törvény 2023. május 4-től hatályos, de a magánszektorbeli munkáltatók tekintetében, akiknek 50 és 249 közötti munkavállalójuk vagy alkalmazottjuk van, 2023. december 17-től alkalmazandó. A személyes adatok védelmével foglalkozó bizottságot (CPDP) jelölték ki külső mechanizmusként a jogsértésekről szóló bejelentések fogadására és feldolgozására. A CPDP jogosult a beérkezett bejelentéseket a riasztás tárgyától függően az illetékes hatóságnak továbbítani. Az illetékes hatóságokat a törvény kimerítően felsorolja. Az ombudsman feladata a CPDP tevékenységeinek rendszeres ellenőrzése.

Lengyelország még nem ültette át az irányelvet. Az Európai Bizottság 2023 februárjában úgy döntött, hogy más tagállamokkal együtt Lengyelországot is az Európai Bíróság elé citálja, mivel nem ültette át és nem jelentette be a bejelentésekről szóló uniós irányelv átültetésére irányuló nemzeti intézkedéseket.

Románia 2022. december 13-án új, 2022. december 22-től hatályos törvényt fogadott el a közérdekű bejelentésekről (az előző, a közalkalmazottak nyilvánosságra hozatalának védelméről szóló törvényt 2004-ben fogadták el). 2023. március 28-án hirdették ki és léptették hatályba a romániai közérdekű bejelentésekről szóló új törvényt. A törvény módosítja a névtelen bejelentésre vonatkozó rendelkezéseket, amelyeket túl szigorúnak ítélték. A törvénysértésekről szóló bejelentések feldolgozására illetékes hatóságok közé tartoznak a hatóságok és intézmények, amelyek hatáskörük szerint a törvénysértésekkel kapcsolatos bejelentések fogadására és megoldására kaptak megbízást, valamint a Nemzeti Feddhetetlenségi Ügynökség vagy más hatóságok és közintézmények, amelyeknek az Ügynökség a bejelentéseket megoldásra továbbítja.

Az irányelv átültetését követően a fő **cél** az, hogy támogassa a bejelentő irányelv átültetéséről szóló meglévő vagy újonnan elfogadott nemzeti jogszabályok helyes és megfelelő végrehajtását, és hozzájáruljon az uniós jog megsértésének bejelentését és az arról való tájékoztatást lehetővé tevő környezet megteremtéséhez: a) a köz- és magánszféra szereplőinek, a jogászoknak és a nyilvánosságnak a bejelentési csatornákról, valamint a megtorlással szembeni jogorvoslatokról és védelmi intézkedésekről való tájékoztatása, b) a civil szervezetek, a hatóságok, a jogászok és a magánvállalkozások kapacitásainak kiépítése a bejelentők védelmére vonatkozó szabályok és eljárások hatékony végrehajtása érdekében, c) elemzések és felmérések készítése, képzési eszközök és programok kidolgozása, valamint az intézmények és a civil szervezetek közötti együttműködés fokozása, és d) a jogi keret javítására és módosítására irányuló ajánlások.

További olvasnivalók

- Integrity Line (2023), [WHITE PAPER, Expert Guide: Whistleblowing Laws in the European Union](#), 2023. július.
- A bejelentők védelméről szóló délkelet-európai koalíció (2023), [Transposition of the EU 2019/1937 Directive on Whistleblower protection in Southeast Europe: Challenges and lessons learned](#), 2023. július 15.

A dolgok állása: Kihívások és eredmények. Az irányelv elfogadásával és átültetésével az EU és a tagállamok új helyzettel szembesülnek: az eddig alkalmazott széttagolt és gyakran következtlen bejelentővédelem helyébe egyetlen, a nemzeti jogi és intézményi rendszerekbe átültetett uniós szintű

Az azonosított kihívások közül az uniós tagállamok számára a következők a legfontosabbak:

- a) megfelelő képzés és iránymutatások kidolgozása a bejelentő személyazonosságának védelme érdekében,
- b) együttműködés vagy koordináció az érintett ügynökségek, különösen a szabályozó hatóságok és a közigazgatási és büncselekményeket vizsgáló bűnüldöző szervek között,
- c) párbeszéd más érdekelt felekkel, például vállalkozásokkal, jogászokkal és civil társadalmi szervezetekkel.

jogi aktus lép. Az új környezet követelményeinek való megfelelés érdekében olyan innovatív intézkedésekre van szükség, amelyek kiegészítik a korábbi erőfeszítéseket, amelyeket a visszaélések és a törvénysértések megelőzésére fordítottak, és arra ösztönzik az egyéneket, hogy jelentsék aggályaikat anélkül, hogy félniük kellene az esetleges megtorlástól.

Egy nemrégiben készült áttekintésben [Fókuszterületek - A bejelentők védelme](#) az UNODC megállapítja, hogy az UNCAC végrehajtási felülvizsgálati mechanizmusának első ciklusát lezáró országok mintegy 70%-a kapott ajánlást arra vonatkozóan, hogy fontolják meg az egyezmény 33. cikkének a bejelentő személyek védelmével kapcsolatos végrehajtásának megerősítését. Összefoglalja, hogy számos országban a jogi keretektől függetlenül (amelyek gyakran nem léteznek vagy elégtelenek) a bejelentők védelmére vonatkozó rendszerek nem hatékony végrehajtása jelent kihívást az összes érintett érdekelt fél számára.

Az eddig vázolt közös szükségletek és kihívások mellett egyes tagállamokban továbbra is magas a korrupció és a jogállamisággal kapcsolatos problémák szintje. A [2022-es Korrupció Észlelési Index \(CPI\)](#) azt mutatja, hogy a legtöbb országban nem sikerül megállítani a korrupciót, miközben a korrupcióellenes erőfeszítések az országok több mint felében több mint egy évtizede stagnálnak. Az uniós tagállamok közül Bulgária (43 pont), Románia (46 pont), Horvátország (50 pont), Málta (51 pont) és Lengyelország (55 pont) teljesített a legrosszabbul, különösen a legtöbb nyugat-európai ország 70 és 90 pont közötti pontszámához képest. A Transparency International 2021-es tanulmánya: [Intézményi intézkedések a bejelentések megtételére: Kihívások és legjobb gyakorlatok](#) című tanulmánya számos tanulságot emel ki az összegyűjtött bizonyítékok alapján. Az egyik fontos következtetés, hogy **a bejelentők megtorlással szembeni védelmét nem szabad kizárólag a bíróságokra bízni, különösen ott nem, ahol a bejelentők nem jutnak jogi és pénzügyi támogatáshoz.** A jelentés azt is megjegyzi, hogy a civil szervezetek egyéni tanácsadást nyújthatnak a bejelentőknek, de a források kérdésével foglalkozni kell.

A [jogállamisági jelentés 2022](#) számos országban hiányosságokat tár fel, amelyek szorosan kapcsolódnak a bejelentők szerepéhez és védelméhez.

A visszaélések bejelentésének és a visszaélések megelőzésében vagy felderítésében rejlő lehetőségeknek az előmozdítása, valamint a visszaélések bejelentőinek védelmét szolgáló intézkedések jobb és megfelelőbb végrehajtásához való hozzájárulás érdekében különösen fontos a belső és külső jelentéstétel intézményi infrastruktúrájának megerősítése, amely a köz- és a magánszféra partnerségén alapul, és a civil szektor kapacitását használja fel nemzeti és uniós szinten.

Hasznos források találhatók a következő címen:

- [National Whistleblower Center \(NWC\)](#)
- [European Center for Whistleblower Rights \(ECWR\)](#)
- [Advocacy and Legal Advice Centres \(ALACs\)](#)
- [Whistleblowing International Network \(WIN\)](#)
- [The international coalition of anti-corruption groups and whistleblower advocates](#)

Joggyakorlat. Az ECtHR ítélkezési gyakorlatot hozott létre a bejelentők védelmére vonatkozóan az ECHR 10. cikke alapján. Az uniós irányelv bevezetését megelőző időszakra vonatkozó egyik releváns ügyben, a [Guja kontra Moldova \(2008\)](#) ügyben a Bíróság hat kritériumot dolgozott ki annak

megállapítására, hogy az ECHR 10. cikke (véleménynyilvánítás szabadsága) szerinti védelem milyen feltételek mellett illeti meg a bejelentőket. A „Guja-kritériumok” a következők:

- a) a bejelentőnek voltak-e **alternatív csatornái** a nyilvánosságra hozatal előtt;
- b) a közölt információ **közérdekű** volt-e;
- c) a **közölt információ hitelességének** előzetes ellenőrzése megtörtént-e;
- d) milyen **kárt** okozott a munkáltatónak a közzététel;
- e) a bejelentő **jóhiszeműen** járt-e el;
- f) **arányos** volt-e a kiszabott büntetés.

Egy másik, újabb ügyben, a [Halet kontra Luxemburg](#) [2023. február 14.] ügyben a nagytanács megállapította, hogy Halet valóban védelemben részesül az ECHR 10. cikke alapján, mivel olyan tényekről (azaz adóügyekről) számolt be, amelyek közérdekűek voltak. A Bíróság különösen azt tisztázta, hogyan kell egyensúlyt teremteni a nyilvánosságra hozott információkhoz fűződő közérdek és a nyilvánosságra hozatalból eredő káros hatások között. Ez az ítélet jelentősen eltért mind a luxemburgi bíróság, mind az ECtHR harmadik tanácsának korábbi ítéleteitől.

További olvasnivalók

- E. R. Boot, [The feasibility of a public interest defence for whistleblowing](#), Law and Philosophy, May 2019.

Joggyakorlat

- [Gawlik kontra Liechtenstein \(2021\)](#) és [Bucur és Toma kontra Románia \(2013\)](#) (, [Heinisch kontra Németország](#) (2011) (magánszektorbeli munkavállaló), [Wojczuk kontra Lengyelország](#) (2021).

Az uniós irányelv és az ECtHR ítélkezési gyakorlata. A bejelentő irányelv utal arra, hogy a bejelentők élnek a véleménynyilvánítás szabadságához való jogukkal, amelyet az EU Alapjogi Chartájának 11. cikke és az Európa Tanács Egyezménye az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről (ECHR) is elismer a 10. cikkében.

Az irányelv és az ECtHR ítélkezési gyakorlata között azonban számos egyértelmű különbség van. Mindenekelőtt az **uniós irányelv csak azokat védi, akik bejelentik az uniós jog megsértését**. Az ECtHR szerint a bejelentőtől általában elvárják, hogy először a szervezeten belül tegyen bejelentést (míg az irányelv tartózkodik attól, hogy a belső bejelentés preferenciális alkalmazását írja elő). Ezen túlmenően a Bíróság a „jóhiszeműség” és a „közérdek” tesztjét alkalmazza, amelyek közül egyiket sem írja elő az irányelv. Az ECtHR kapcsolatot teremt a bejelentők védelme és a munkáltatónak okozott kár között, míg az irányelv nem ír elő ilyen kapcsolatot.

Az irányelv nem nyújt védelmet a nemzetbiztonsággal kapcsolatos kérdéseket bejelentő bejelentőknek. Ezek a bejelentők csak az ECHR 10. cikke alapján részesülhetnek védelemben. [Egyes szakértők](#) szerint az ECtHR ítélkezési gyakorlata a bejelentő által elszenvedett bármilyen típusú sérelemre alkalmazható, feltéve, hogy az információ nyilvánosságra hozatalához közérdek fűződik, ami azt jelenti, hogy a legfontosabb kritérium itt az, hogy az információnak a nyilvánosságot kell érintenie. Ezzel szemben az irányelv nem áll összhangban a közérdekűség elemével.

Még bizonytalan, hogy az ECtHR joggyakorlata az uniós irányelvet figyelembe vevő irányba fog-e fejlődni, és ha igen, milyen mértékben.

További olvasnivalók

- Kafteranis D., Brockhaus R. (2020), [Time to Reconsider Strsbourg's Whistleblower's Case Law](#), 2020. szeptember 21.
- Vandekerckhove W. (2016), [Freedom of Expression as the "Broken Promise" of Whistleblower Protection](#), Revue des droits de l'homme, 2016. június.

A diszkriminációellenes uniós jogszabályok jogállamisági elemei

Szerző: Giota Masouridou, ügyvéd

Összefoglaló. E szakasz célja a különböző forrásokból származó jogállamisági normák ismeretének bővítése, különösen a megkülönböztetés elleni küzdelmet célzó uniós és nemzetközi jog területén. A minden személyt érintő megkülönböztetés elleni védelem fokozatos fejlődésének sikeres példája az államok, a nemzetközi szervezetek és az EU, valamint a nemzetközi bíróságok és a CJEU közötti nemzetközi, regionális és nemzetek feletti együttműködési formák közötti kölcsönhatás.

A cél a jogállamiság és az alapvető egyéni jogok közötti kölcsönhatás bemutatása, valamint az, hogy a jogászok hogyan gazdagíthatják az emberi jogok jogállamisági kérdésként való védelmét. Különösen az egyenlőség és a megkülönböztetésmentesség elvei tartoznak a jogállamiság alapjaihoz. Az emberi jogok, a jogállamiság és a demokrácia összekapcsolódnak és kölcsönösen erősítik egymást, és az Európai Unió tagállamainak egyetemes és oszthatatlan alapértékei és alapelvei közé tartoznak. A jogállamiság nemzeti, uniós és nemzetközi szinten történő előmozdítása elengedhetetlen a fenntartható és inkluzív gazdasági növekedéshez, a fenntartható fejlődéshez, valamint valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű megvalósításához, amelyek viszont mind a jogállamiságot erősítik.

A különböző országokból érkező jogászok további példákat és jogterületeket ismerhetnek meg annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatásért folytatott küzdelmük során megismerjék a jogállamisággal

Az oktatók számára ez a fejezet lehetőséget ad arra, hogy a vonatkozó uniós jogszabályokkal kapcsolatos joggyakorlatból vett konkrét példák alapján bemutassák, hogyan lehet az alapvető jogokkal, a megkülönböztetésmentességgel és a törvény előtti egyenlőséggel érvelni a jogállamiság alapján. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy ezeket az elveket gyakorlati módon, a túlzottan elméleti, deklaratív módon vizsgálják meg. A tárgyalt témák minden tudásszint számára alkalmasak. Az e fejezet tartalma alapján készült anyagoknak a konzorciumi országokban a leginkább kiszolgáltatottként azonosított csoportokkal (migránsok és menekültek, nők, LMBTIQ+ személyek) kapcsolatos esetekre kell összpontosítaniuk.

Kapcsolódó modulok

3. képzési modul - A helyi jog és a civil társadalom

Bevezető modul 2 - Jogállamiság és az alapvető demokratikus jogok gyakorlása

Haladó modulok 1 - A jogállamiság az EU-ban - kihívások és európai megközelítések és 2 -

való visszaélések megelőzésére, korrigálására és szankcionálására rendelkezésre álló uniós és nemzetközi jogi rendelkezéseket és mechanizmusokat.

Fejezet tartalma

- Az Európa Tanács diszkriminációellenes keretrendszere
- Az EU megkülönböztetésellenes keretrendszere
- Az EU és a nemzetközi jog közötti kapcsolat

I. Az Európa Tanács diszkriminációellenes keretrendszere

A megkülönböztetésmentesség elve az Európa Tanács számos szerződésében szerepel.

A megkülönböztetés tilalmát az ECHR 14. cikke tartalmazza, amely egyenlő bánásmódot garantál az egyezményben meghatározott egyéb jogok gyakorlása során.

[Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 12. jegyzőkönyvét](#) 2000-ben írták alá, és 10 ratifikációt követően 2005. április 1-jén lépett hatályba. A jegyzőkönyvet még nem [ratifikálta](#) valamennyi EU-tagállam. Újdonsága, hogy a megkülönböztetés tilalmának hatályát kiterjeszti az egyenlő bánásmódra bármely jog gyakorlása során, beleértve a nemzeti jog szerinti jogokat is.

[Az Európai Szociális Charta](#) E. cikke kifejezetten tiltja a megkülönböztetést, bevezetve egy horizontális záradékot, amely olyan okokra terjed ki, mint faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti származás vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez való tartozás, születés vagy „egyéb státusz”. Az ESC kiegészítő jegyzőkönyve rendelkezik a kollektív panaszok rendszeréről. Lehetővé teszi az Európa Tanácsban részvételi jogállással rendelkező nem kormányzati szervezetek (NGO-k) számára, hogy kollektív panaszt nyújtsanak be az ESC be nem tartása miatt az egyezményt ratifikáló állam ellen.

A megkülönböztetés elleni védelemről a következő egyezmények is rendelkeznek: a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény és a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférésről szóló egyezmény. A számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény jegyzőkönyve szintén a megkülönböztetés elleni védelemre szólít fel. Továbbá a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény) elítéli a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formáját. Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezmény tiltja a személyekkel szembeni, genetikai örökségükön alapuló megkülönböztetés minden formáját.

Az Európa Tanács emberi jogi szerve, a [Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság \(ECRI\)](#) figyelemmel kíséri a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus, az intolerancia és a faji megkülönböztetés problémáit.

II. Az EU megkülönböztetésellenes keretrendszere

Az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés tilalma az EU működéséről szóló szerződésben (a TFEU 18. és 45. cikke) és a közös referenciakeretben lefektetett alapelv. Ez utóbbival összhangban az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés a Szerződések alkalmazási körén belül és azok egyedi rendelkezéseinek sérelme nélkül tilos. A megkülönböztetés elleni speciális uniós jogszabályok eredetileg a foglalkoztatásban a nemi alapon történő megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezésre korlátozódtak. A szerződések későbbi felülvizsgálatával az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartása az Unió

alapértékeivé váltak, beágyazódtak a szerződésekbe és beépültek annak a döntéshozatalába és programjába.

A TEU 2. cikke szerint a megkülönböztetésmentesség elve az Unió egyik alapvető értéke. A TFEU. 10. cikke előírja, hogy a célkitűzéseinek és tevékenységeinek meghatározása és végrehajtása során az EU küzd a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen.

Az Amszterdami Szerződés 1999-es hatálybalépésével az EU képessé vált arra, hogy a különböző okból történő megkülönböztetés elleni fellépjen. Ez a hatáskör új egyenlőségi irányelvek bevezetéséhez, valamint a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó meglévő rendelkezések felülvizsgálatához vezetett. Az EU-ban ma már jelentős mennyiségű megkülönböztetésellenes jogszabály létezik. A faji és etnikai származáson alapuló megkülönböztetés elleni [2000/43/EK irányelv](#); a valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló munkahelyi megkülönböztetés elleni [2000/78/EK irányelv](#); a [2006/54/EK irányelv](#) a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmódról a foglalkoztatás és munkavégzés területén; a [2004/113/EK irányelv](#) a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmódról az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok kínálata terén; a [COM\(2008\)462 irányelvjavaslat](#) a munkahelyen kívüli, életkoron, fogyatékossgon, szexuális irányultságon, valláson vagy meggyőződésen alapuló megkülönböztetés ellen.

[Az EU Alapjogi Chartájának](#) 3. fejezete az egyenlőséggel foglalkozik. A Charta tiltja „a nem, fajon, bőrszínen, etnikai vagy társadalmi származáson, genetikai tulajdonságokon, nyelven, valláson vagy meggyőződésen, politikai vagy más véleményen, nemzeti kisebbséghez tartozáson, vagyoni helyzetén, születésén, fogyatékossgán, életkorán vagy szexuális irányultságán alapuló bármilyen megkülönböztetést” (21. cikk). Ez a fejezet tartalmaz továbbá rendelkezéseket a törvény előtti egyenlőségről (20. cikk); a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűségről (22. cikk), a nők és férfiak közötti egyenlőségről (23. cikk); a gyermekek jogairól (24. cikk); az idősek jogairól (25. cikk); a fogyatékkal élők integrációjáról (26. cikk).

III. Az EU és a nemzetközi jog közötti kapcsolat

Az EU valamennyi tagállama aláírta az ENSZ alábbi emberi jogi egyezményeit, amelyek mindegyike tartalmazza a megkülönböztetés tilalmát: A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (ICCPR); A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya (ICESCR); A faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD); A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW); A kínzás elleni egyezmény és A gyermekek jogairól szóló egyezmény (CRC).

Az uniós jogszabályok, köztük az egyenlőségi irányelvek, számos nemzetközi szerződésre hivatkoznak, többek között a CEDAW-ra, A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányára, az ICESCR-re és az ICERD-re. Az ENSZ-szerződésekre való hivatkozások az ECtHR ítélkezési gyakorlatában is megtalálhatók. Az ECtHR hangsúlyozta, hogy az ECHR nem értelmezhető légtüres térben, hanem a nemzetközi jog általános elveivel összhangban kell értelmezni. Figyelembe kell venni a felek közötti kapcsolatokra alkalmazandó valamennyi vonatkozó nemzetközi jogi szabályt, különösen az emberi jogok nemzetközi védelmére vonatkozó szabályokat. [Harroudj kontra Franciaország, no. 43631/09, para. 42., Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország, 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, a CEDAW-ra vonatkozóan; Nachova és társai kontra Bulgária, 43577/98. és 43579/98. sz. ügyek, az ICERD-re vonatkozóan].

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló 2006. évi egyezmény az első olyan ENSZ-szintű emberi jogi szerződés, amely nyitva áll a regionális integrációs szervezetek előtt, és amelyet az EU 2010 decemberében ratifikált. A fogyatékossgal élő személyek jogainak bizottsága 2015-ben végezte el első felülvizsgálatát arról, hogy az EU hogyan hajtotta végre kötelezettségeit. Záró észrevételeiben a bizottság aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az uniós irányelvek – A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43), Az árukról és szolgáltatásokról szóló irányelv (2004/113) és A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozás) (2006/54) – nem tiltják kifejezetten a fogyatékossgal élő személyek számára a szociális védelem, az egészségügyi ellátás, a rehabilitáció, az oktatás, valamint az áruk és szolgáltatások – például a lakhatás, a közlekedés és a biztosítás – nyújtása terén. A jelentés azt ajánlotta, hogy az EU az egyenlő bánásmódról szóló javasolt horizontális irányelv elfogadásával terjessze ki a fogyatékossgal élőkre a megkülönböztetés elleni védelmet.

A CRPD a fogyatékossgal élő személyek jogainak széles körű felsorolását tartalmazza, amelynek célja, hogy biztosítsa az egyenlőséget jogaik gyakorlása terén, és számos kötelezettséget ró az államra pozitív intézkedések meghozatalára. A TFEU 216. cikkének (2) bekezdése szerint az EU által kötött nemzetközi megállapodások kötelezőek az Unióra és a tagállamokra, és az uniós jog részét képezik. Mivel az EU részes fele a CRPD-nek, az uniós intézményeknek és a tagállamoknak az uniós jog alkalmazása során be kell tartaniuk az egyezményt. Emellett az egyes tagállamok saját jogon is csatlakoztak a CRPD-hez, ami közvetlen kötelezettségeket ró rájuk. A CRPD hivatkozási ponttá vált mind az uniós, mind az ECtHR fogyatékossgal élő személyek megkülönböztetésével kapcsolatos jogának értelmezésében [CJEU, C-312/11, Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság; CJEU, C-363/12, Z. kontra Olasz Köztársaság]. A Government Department és The Board of Management of a Community School; C-356/12, Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern; C-395/15, Mohamed Daoudi kontra Bootes Plus SL és mások; C-406/15, Petya Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agensiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol].

2013-ban a CJEU a fogyatékossgal fogalmát az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményében használt „fogyatékossgal” fogalmával összhangban alkalmazta. Az Európai Bíróság kimondta, hogy „a 2000/78 irányelvet a lehető legnagyobb mértékben az Egyezménnyel összhangban kell értelmezni”. [CJEU, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, HK Danmark a Jette Ring nevében kontra Dansk almennyttigt Boligselskab és HK Danmark a Lone Skouboe Werge nevében kontra Dansk Arbejdsgiverforening a Pro Display A/S nevében].

Az egyenlőség és a megkülönböztetésmentesség elvei a jogállamiság alapjainak részét képezik.

Az ENSZ Közgyűlése [A/RES/66/102](#) számú határozatában elismerte, hogy:

- a jogállamiság egyformán vonatkozik minden államra és nemzetközi szervezetre, beleértve az Egyesült Nemzetek Szervezetét és annak fő szerveit, és hogy a jogállamiság és az igazságosság tiszteletben tartásának és előmozdításának kell irányítania valamennyi tevékenységüket, és kiszámíthatóságot és legitimitást kell biztosítani tevékenységüknek (2. bekezdés);
- minden személy, intézmény és szervezet, köz- és magánjogi, beleértve magukat az államokat is, felelős az igazságos, tisztességes és méltányos törvényekért, és megkülönböztetés nélkül jogosultak a törvény általi egyenlő védelemre (2. bekezdés);

- az emberi jogok, a jogállamiság és a demokrácia összefüggnek egymással és kölcsönösen erősítik egymást, és hogy ezek az Egyesült Nemzetek egyetemes és oszthatatlan alapértékei és alapelvei közé tartoznak (5. bekezdés);
- a jogállamiság nemzeti és nemzetközi szintű előmozdítása elengedhetetlen a fenntartható és inkluzív gazdasági növekedéshez, a fenntartható fejlődéshez, a szegénység és az éhezés felszámolásához, valamint valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű megvalósításához, beleértve a fejlődéshez való jogot is, amelyek viszont mind a jogállamiságot erősítik (7. bekezdés);
- Az államok és a nemzetközi szervezetek, beleértve az Egyesült Nemzetek Szervezetét és annak fő szerveit, elkötelezik magukat a jó kormányzás elvének és a jogállamisághoz tartozó közszolgáltatásoknak hatékony, igazságos, megkülönböztetésmentes és méltányos nyújtása mellett, beleértve a büntető-, polgári és közigazgatási igazságszolgáltatást, a kereskedelmi vitarendezést és a jogsegélyt (12. bekezdés);
- az igazságszolgáltatási rendszer függetlensége, pártatlansága és integritása alapvető előfeltételei a jogállamiság fenntartásának és annak biztosításának, hogy az igazságszolgáltatásban ne legyen megkülönböztetés (13. bekezdés);
- az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférés joga mindenki számára, beleértve a kiszolgáltatott csoportok tagjait is, valamint a jogi jogokkal kapcsolatos tudatosság növelésének fontossága alapvető fontosságú a tisztességes, átlátható, hatékony, megkülönböztetésmentes és elszámoltatható szolgáltatások nyújtásához, amelyek elősegítik az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést mindenki számára, beleértve a jogi segítségnyújtást is (14. bekezdés).

Ebből következik, hogy az emberi jogok nemzetközi jogi keretrendszere nemzetközi eszközöket tartalmaz a megkülönböztetés konkrét formái elleni küzdelemre, beleértve az őslakosok, a migránsok, a kisebbségek, a fogyatékkal élők, a nők, a faji és vallási megkülönböztetés, valamint a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelmet. A tagállamok elismerték annak fontosságát is, hogy a nők a férfiak és nők közötti egyenlőség alapján teljes mértékben élvezzék a jogállamiság előnyeit. A tagállamok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a jog segítségével biztosítják a nők egyenjogúságát és teljes körű és egyenlő részvételüket, többek között a kormányzati intézményekben és az igazságszolgáltatásban, és újra elkötelezték magukat a megfelelő jogi és jogalkotási keretek létrehozása mellett, hogy megelőzzék és kezeljék a nőkkel szembeni megkülönböztetés és erőszak minden formáját, valamint biztosítsák a nők szerepvállalását és az igazságszolgáltatáshoz való teljes körű hozzáférésüket. Az UN Women elkötelezte magát e kérdések előmozdítása mellett azért, hogy segíti az ENSZ rendszerét a politikák, globális szabványok és normák megfogalmazásában, technikai és pénzügyi támogatást nyújt a tagállamoknak, és hatékony partnerségeket alakít ki a civil társadalommal. A nyilatkozat megállapítja a jogállamiság fontosságát a gyermekek jogainak védelme szempontjából, beleértve a diszkriminációval, erőszakkal, visszaéléssel és kizsákmányolással szembeni jogi védelmet, a gyermek minden intézkedésében a gyermek mindenek felett álló érdekének biztosítását, és megerősíti elkötelezettségét a gyermekek jogainak teljes körű megvalósítása mellett.

Ezzel párhuzamosan az ENSZ-bizottságok általános ajánlásokat bocsátanak ki a diszkrimináció elleni küzdelemről, és igyekeznek hozzájárulni a demokrácia, a jogállamiság, valamint a közösségek, népek és államok közötti béke és biztonság megerősítéséhez. Ilyen például az ENSZ faji megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó bizottsága által kiadott [36. számú \(2020\) általános ajánlás a bűnüldöző hatóságok általi faji alapú profilalkotás megelőzéséről és leküzdéséről](#).

További olvasnivalók

- A megkülönböztetésmentesség elvének megsértése esetén alkalmazandó jogorvoslati eljárásokról szóló átfogó folyamatábrát lásd: Európai Bizottság [EU ALAPJOGI KARTA Mikor alkalmazandó és hová lehet fordulni jogsértés esetén?](#)
- Az ENSZ Fogyatékosággal élő személyek jogainak Bizottsága, Az [Európai Unió első jelentéséről szóló záró észrevételek](#).
- Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Megszüntetésével Foglalkozó Bizottsága [36. sz. általános ajánlása \(2020\) a bűnüldöző hatóságok általi faji alapú profilalkotás megelőzéséről és az ellene való küzdelemről](#).
- Az EU Alapjogi Ügynökség [kézikönyve a megkülönböztetésmentesség európai jogáról](#).

Az EU Charta alkalmazásának összehasonlító felülvizsgálata a konzorciumi tagállamokban

Szerző(k): Horváthy Balázs, tudományos munkatárs, (TK JTI), CSS

Összefoglaló. Ez a fejezet az előzőt folytatva, és számos forrást és konkrét példát kínál a CFR-ben rögzített alapvető jogoknak a konzorciumi országokban történő alkalmazásáról. A források hozzáférést biztosítanak a témával kapcsolatos korábbi kutatások eredményeihez, és lehetővé teszik a kiválasztott

Az oktatók az ebben a fejezetben található forrásokat a következőkhöz használhatják:

- a Charta alkalmazásával kapcsolatban az egyes tagállamokban érzékelhető készség mérésére;
- a Charta alkalmazásával kapcsolatos nemzeti tapasztalatok összehasonlítására;
- a Charta alkalmazása során feltárandó és kihasználandó lehetőségek kiemelésére;
- az uniós Charta hasznosságának megerősítésére a hazai jogvitákban;
- a Charta alkalmazásával kapcsolatos kihívások megértésére;
- a nemzeti jog és az uniós charta követelményei közötti ütközési pontok megjelölésére.

A különböző kivonatok beilleszthetők .ppt fóliákba, közvetlenül a kézikönyvből használhatók egy közös képernyőn, vagy előre kioszthatók a képzésben résztvevőknek.

Kapcsolódó modulok

3. képzési modul - A helyi jog és a civil társadalom

Bevezető modul 2 - Jogállamiság és az alapvető demokratikus jogok gyakorlása

Haladó modulok 1 - A jogállamiság az EU-ban - kihívások és európai megközelítések és 2 - Jogállamisági érvelés - konkrét témák alapján

országok jelenlegi helyzetének gyors értékelését.

Fejezet tartalma

- A CFR alkalmazása Bulgáriában
- A CFR alkalmazása Görögországban
- A CFR magyarországi alkalmazása
- A CFR alkalmazása Lengyelországban
- A CFR alkalmazása Romániában

A CFR alkalmazása Bulgáriában

Általános

[Az uniós jog és a Charta alkotmányos státusza nemzeti szempontból továbbra sem egyértelmű. A bolgár alkotmány nem tartalmaz kifejezett szabályokat az alkotmány és az uniós jog, köztük a charta közötti hierarchiára vonatkozóan. A KS szerint az elsődleges uniós jog aktusai az Alkotmány 5. cikkének (4) bekezdése értelmében nemzetközi szerződésnek minősülnek. Ez utóbbi rendelkezés értelmében a Bulgáriában ratifikált, kihirdetett és hatályba lépett nemzetközi szerződések a belső jog részét képezik. Minden ilyen szerződés elsőbbséget élvez az ezzel ellentétes „belső jogszabályokkal” szemben,¹⁶ de az Alkotmánnyal szemben nem].

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: .: Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

Alkalmazási terület

[... [Ú]gy tűnik, hogy még mindig széles körben elterjedt a zavar vagy a Charta alkalmazási körének figyelmen kívül hagyása. Nem világos, hogy ez annak köszönhető-e, hogy egy adott eredmény elérése érdekében szándékosan az 51. cikkre való tekintet nélkül alkalmazzák a Chartát, vagy egyszerűen csak nem ismerik a Charta alkalmazási körének korlátait. Az utóbbi időben azonban a nemzeti bíróságok talán végre elkezdtek gyakrabban tudomást venni az 51. cikkről, ami a jelek szerint főként a Bíróság számos olyan határozatának köszönhető, amelyekben az uniós joggal való kapcsolat hiánya miatt elutasított számos bolgár előzetes döntéshozatalt, és amelyek rávilágítottak a problémára, és így felhívták a figyelmet az 51. cikkre. Ettől eltekintve azonban az ítélezési gyakorlatban nincs nyoma mélyreható elemzéseknek vagy vitáknak az 51. cikk értelmében vett „uniós jog végrehajtása” pontos jelentésével kapcsolatban].

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2016. június 1-jei határozatában (8412/2015. sz. ügy) kimondta: „Egy személy állambiztonsági szervekhez és a bolgár nemzeti hadsereg hírszerző szolgálataihoz való tartozásának megállapítása és kihirdetése nem tartozik az Uniónak a TFEU által meghatározott hatáskörei közé. Ebben az esetben a bolgár állam és a bíróságok nem alkalmazhatják a Charta rendelkezéseit, mivel az uniós jog nem vonatkozik ezekre a társadalmi kapcsolatokra.”].

Megjelent a következő kiadványban: Az EU Alapjogi Chartája Bulgáriában. FRA - Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-bulgaria_en.pdf.

[Az ítélezési gyakorlatban nincs nyoma annak, hogy a Charta 53. cikkét valaha is alkalmazták vagy megvitatták volna a joggyakorlatban. Az egyetlen azonosított eset egy előzetes hivatkozás a menekültjog területén.¹⁷ Ezzel szemben a jogtudomány kísérletet tett egy olyan joglista

¹⁶ A 3/2004. sz. ügyben 2004. július 5-én hozott 3. sz. ítélet és a 12/2011. sz. ügyben 2012. március 21-én hozott 3. sz. ítélet.

¹⁷ Halaf C-528/11. sz. ügy EU:C:2013:342. A Bíróság ítéletében nem foglalkozott az 53. cikkel.

meghatározására, amelynek a Charta és az Alkotmány szerinti védelmi szintje eltérő lehet,¹⁸ de a kérdést még nem tárgyalta az ítélkezési gyakorlat. Az ítélkezési gyakorlatban sincs különbségtétel a Charta és az egyéb uniós elsődleges jog státusza között, sem az alkotmányos, sem az egyéb jogágak között].

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: : Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[... [M]íg számszerűen tekintve a Charta idézése egyre gyakoribb az ítélkezési gyakorlatban, ezek a hivatkozások gyakran formálisak, deklarativak és inkább más emberi jogi eszközök kiegészítői, mintsem önálló jogi megfontolások. Úgy tűnik, hogy a Charta alkalmazási körének összetettsége, valamint a bírák hosszabb tapasztalata és jobb ismerete az ECHR-rel kapcsolatban az utóbbit jobban megvalósítja az ítélkezési gyakorlatban. Mindazonáltal néhány fontos, tartós hatású strukturális változást sikerült elérni az ítélkezési gyakorlaton keresztül, különösen a Chartára támaszkodva. Érzékeny, nagy társadalmi visszhangot kiváltó ügyeket is kezeltek a Charta alapján, és néhányat meg is oldottak].

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

Garantált jogok

[A Charta egyéb, már többször idézett cikkei közül meg kell említeni a 45.-et. Az a nemzeti rendelkezés, amely lehetővé teszi, hogy a bolgár állampolgároknak megítéltsák az ország elhagyását, például magántulajdonban lévő tartozás visszafizetésének elmulasztása, más országban hozott büntetőítélet vagy adófizetési kötelezettség elmulasztása miatt, jelentős mennyiségű ítélkezési gyakorlatot eredményezett, amelyben a 45. cikkre hivatkoztak a kitiltások arányosságának megítélése érdekében. Az ügy végül három különböző előzetes döntéshozatal iránti kérelemben került a Bíróság elé¹⁹ és a KS elé.²⁰ Ennek következtében a törvényt módosították. Említésre méltó az is, hogy a nemzeti bíróságok számos alkalommal hivatkoztak a 41. cikkre annak érdekében, hogy a nemzeti közigazgatási hatóságra róják az e cikkből eredő kötelezettségeket. A nemzeti bíróságok a Charta 41. cikkére való hivatkozást általában a Charta 51. cikkére való hivatkozással indokolják. Más szóval azzal érvelnek, hogy mivel a szóban forgó intézkedés az uniós jog hatálya alá tartozik, ezért a 41. cikket a szóban forgó nemzeti közigazgatási szervvel szemben alkalmazni lehet.²¹ Számos esetben a megtámadott jogi aktust (önmagában vagy más rendelkezésekkel együtt) a Charta 41. cikkében foglalt indokolási kötelezettség vagy a meghallgatáshoz való jog megsértése alapján semmisítették meg. A nemzeti bíróságok nem fordítottak figyelmet a 41. cikk tényleges szövegére, amely csak az „Unió intézményeit, szerveit, hivatalait és ügynökségeit” említi. Ennek magyarázata intuitív módon az lehet, hogy a Charta 41. cikkében és az uniós bíróságok ítélkezési gyakorlatában lefektetett, a gondos ügyintézés normáit

¹⁸ A Kornezov, „Protection of Fundamental Rights Post-Lisbon: The Interaction between the EU Charter of Fundamental Rights, the European Convention on Human Rights and National Constitutions – National Report for the Republic of Bulgaria (2012. augusztus 1.)” in J Laffranque (szerk.), Reports of the XXV FIDE Congress Tallinn 2012 (Tallinn, Tartu University Press 2012).

¹⁹ A Szófiai Városi Közigazgatási Bíróság ítéletei a C-430/10 Gaydarov (EU:C:2011:749), C-434/10 Aladzhev (EU:C:2011:750) és C-249/11 Byankov (EU:C:2012:608) előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket követően.

²⁰ 2/2011. sz. ügy (20. sz.).

²¹ 8386/2017. sz. ügy (54. sz.); 1078/14. sz. ügy (56. sz.); 630/2011. sz. ügy.

magasabbnak vagy láthatóbbnak tekintik, mint a nemzeti jogból eredő normákat. Mindenesetre úgy tűnik, hogy ez az ítélkezési gyakorlat magasabb követelményeket támaszt a nemzeti közigazgatási szervekkel szemben.]

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[A bolgár Alkotmánybíróság 2011-ben egy ügyben felhasználta a Chartának a foglalkozás megválasztásának szabadságára vonatkozó rendelkezését, és úgy érvelt, hogy a foglalkozás szabad gyakorlásának aránytalan korlátozása elfogadhatatlan. Erre a döntésre ismét hivatkoztak a Nemzetgyűlésnek az állambiztonsági szolgálatok egykori munkatársainak foglalkoztatási státuszával kapcsolatos vitájában. 2014-ben a Bolgár Diszkriminációellenes Bizottság szintén a 15. cikkre hivatkozott. Az ügy egy volt rendőrtiszt panaszára vonatkozott, aki az életkoron alapuló megkülönböztetésre hivatkozott. A bizottság megállapította, hogy a Belügyminisztérium egy bizonyos korcsoportba tartozó (41 év feletti) alkalmazottai aránytalanul érintettek; és a panaszos szerződését megszüntető végzést az „életkor” alapján történő közvetett megkülönböztetés aktusának nyilvánította].

Megjelent a következő kiadványban: Kornezov, A.: Bulgaria: Rays of Light in a Cloudy Sky In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[2017-ben a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság (10383/2015. sz. ügy) volt az utolsó fokon eljáró bíróság egy olyan tanárral kapcsolatos perben, aki megtagadta, hogy egy fogyatékossgal élő tanuló részt vehessen egy iskolai kiránduláson - ez a diszkrimináció elleni védelemről szóló törvény állítólagos megsértése volt. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság megerősítette az alsóbb fokú bíróság döntését, és elutasította a tanár fellebbezését. Érvelésének alátámasztására a bíróság a Charta különböző jogaira hivatkozott, többek között az 1. cikkre (emberi méltóság), a 24. cikkre (a gyermek jogai) és a 26. cikkre (a fogyatékossgal élő személyek integrációja)].

A CFR alkalmazása Görögországban

Általános

[A görög alkotmány nem tartalmaz közvetlen hivatkozást az EU Chartára vagy az emberi jogok európai egyezményére. ... A 28. cikk (1) bekezdése szerint azonban a nemzetközi szerződések ratifikálásuk esetén a rendes jogszabályoknál magasabb rendűek, de nem az alkotmánynál.].

Megjelent a következő internetes kiadványban: *The EU Charter of Fundamental Rights in Greece*. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-greece_en.pdf

[A görög alkotmány nem tartalmaz közvetlen hivatkozást az Alapjogi Chartára (a továbbiakban: a Charta) vagy bármely más, az alapvető jogokat védő nemzetközi jogi eszközre. Tartalmaz azonban egy rendelkezést (28. cikk (1) bekezdés) a nemzetközi szerződések joghatásáról és hatályáról a görög jogrendben: Ha ratifikálják őket, az ilyen szerződések a rendes jogszabályokkal, de nem az Alkotmánnyal szemben rendelkeznek felsőbbrendű joghatással. Ugyanez a cikk szabályozza a görög

jogrend és az uniós jog viszonyát. A 28. cikk (2) és (3) bekezdése lehetővé teszi különösen az állami szuverenitás gyakorlásának korlátozását, valamint a görög állami mandátumok nemzetek feletti szervezetekre történő átruházását, a görög parlament különleges többségének döntését követően, feltéve, hogy ez fontos nemzeti érdeket szolgál, és nem ellentétes az emberi jogokkal, az Alkotmány demokratikus alapjaival, valamint az egyenlőség és a kölcsönösség elvével. Emellett a 28. cikkhez tartozó értelmező nyilatkozat kimondja, hogy ez a cikk alkotmányos alapját képezi Görögország EU-ban való részvételének. Hiányzik azonban a kifejezett utalás az alkotmánynak az uniós joggal való kapcsolatára...].

Megjelent a következő kiadványban: Stratilatis & Papastylianos: Papastyas: The Charter of Fundamental Rights as Apprehended by Judges in Europe: Greece. In L. Burgorgue-Larsen (dir.), La Charte des Droits Fondamentaux saisie par les juges en Europe / The Charter of Fundamental Rights as apprehended by judges in Europe, Cahiers Européens No 10, Pedone, Paris, 2017, p. 381-423.

Alkalmazási terület

[...Úgy tűnik, hogy a görög bíróságok általában tisztában vannak az 51. cikk (1) bekezdésében foglalt alkalmazhatósági küszöbérték létezésével. Még azokban az esetekben is, amikor a panasznak a Charta lényeges rendelkezései alapján történő vizsgálatát nem kombinálják az 51. cikk (1) bekezdésére való közvetlen hivatkozással. 1. cikkre való hivatkozással, az ítélet vonatkozó részének megfogalmazása és/vagy a korábbi ítélkezési gyakorlatra való hivatkozások, amelyekben az 51. cikk (1) bekezdésére való hivatkozás a Charta 51. cikkének (1) bekezdésére való hivatkozással történik, nem befolyásolják az ítélkezési gyakorlatot. 1. pontjára hivatkozó hivatkozások és/vagy a CJEU vonatkozó ítélkezési gyakorlatára való hivatkozások azt mutatják, hogy ilyen tudatosság létezik.²² Mindazonáltal egyáltalán nem biztos, hogy a görög bíróságok minden esetben komolyan veszik-e a fent említett értelmezési bonyodalmakat és az 51. cikk (1) bekezdése szerinti különböző alkalmazhatósági forgatókönyveket. 1. cikke alapján. Kétségek merülhetnek fel azzal kapcsolatban is, hogy a görög bíróságok megfelelően ismerik-e a CJEU e tekintetben kialakuló ítélkezési gyakorlatát. A görög bíróságok ítéleteiben szereplő bírói indokolás jellegzetes rövideje nem teszi lehetővé, hogy tökéletesen megalapozott következtetéseket vonjunk le a görög bírák háttérismereteire vonatkozóan].

Megjelent a következő kiadványban: Stratilatis & Papastylianos: Papastyas: The Charter of Fundamental Rights as Apprehended by Judges in Europe: Görögország. In L. Burgorgue-Larsen (dir.), La Charte des Droits Fondamentaux saisie par les juges en Europe / The Charter of Fundamental Rights as apprehended by judges in Europe, Cahiers Européens No 10, Pedone, Paris, 2017, p. 381-423.

[... a 2004/2012. évi StE (4. szakasz) egy olyan eset, amelyben a 51. cikk (1) bekezdés értelmében vett alkalmazhatóság kérdése alaposabb vizsgálatot igényelt volna. Ez egy olyan jogszabályi rendelkezést érintett (az 1963/1991. évi törvény 1. cikkének (4) bekezdése), amely a hetvenedik életévüket betöltött gyógyszerészek engedélyének visszavonását írta elő - így ez a rendelkezés a hetvenéves gyógyszerészeket nyugdíjba kényszerítette. A felperes a 21. cikk (1) bekezdésére hivatkozott. 1. cikkébe ütközött, amely tiltja az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést, de a Bíróság elutasította a Chartára való hivatkozást, először is azzal, hogy a vonatkozó közigazgatási aktust, amely visszavonta a felperes engedélyét, 10.9-én adták ki. 2009-ben, tehát két és fél hónappal a Lisszaboni

²² Lásd pl. StE (plenáris) 238/2015, §§31-39; 239/2015, §§26, 31; 3007/2015, §§11-18; 3177/2014, §11; ACA Piraeus 33332/2013, §10.

Szerződés hatálybalépése előtt (ez az érvelés a Bíróság részéről a Charta alkalmazása során tanúsított túlzott formalizmus jelének tekinthető); majd azzal, hogy megemlítette, hogy sem a személyes képesítések elismeréséről szóló 2005/36/EK irányelv (amelyre a felperes fellebbezett), sem az uniós jog általános elvei, mint például a megkülönböztetés tilalma és a letelepedés szabadsága a TFEU 45., illetve 49. cikke alapján, nem alkalmazhatók a szóban forgó ügyre, ez utóbbi azon az alapon, hogy az ügy nem tartalmaz megfelelő kapcsolódási pontot az uniós joghoz...].

Megjelent a következő kiadványban: Stratilatis & Papastylianos: Papastyas: The Charter of Fundamental Rights as Apprehended by Judges in Europe: Greece. In L. Burgorgue-Larsen (dir.), La Charte des Droits Fondamentaux saisie par les juges en Europe / The Charter of Fundamental Rights as apprehended by judges in Europe, Cahiers Européens No 10, Pedone, Paris, 2017, p. 381-423.

[A fenti elemzésből levonható következtetés az, hogy a Charta, amely könnyen integrálódott a görögországi bírósági felülvizsgálat formális folyamataiba, de még nem fejlesztette ki teljes potenciálját az uniós jog alkalmazási körébe tartozó valamennyi ügy lényeges hivatkozási pontjaként, azóta jelentős szerepet játszik a ne bis in idem elv határokon átnyúló alkalmazása terén, és fontos hivatkozási pontként fejlődik az uniós szociális jog egyes aspektusait érintő ügyekben is. Amint azt fentebb láttuk, a Chartát az StE előtti egyes kiemelt jelentőségű ügyekben is felhasználták a pénzügyi válsággal és a görög állam által az uniós tanácsi határozatokkal összhangban és az uniós intézményekkel konzultálva kötött egyetértési megállapodások alapján követendő kiigazítási programmal összefüggésben hozott intézkedésekkel összefüggésben. A CJEU Pringle és Sindicato dos Bancários do Norte ítélezési gyakorlatának megfordítása, amely elutasította az uniós joggal való megfelelő alkalmazhatósági kapcsolat megállapítását a Charta 51. cikkének (1) bekezdése alapján a kiigazítási program egyetértési megállapodások keretében hozott jogalkotási intézkedésekkel kapcsolatos ügyekben, természetesen drámaian megnövelheti a Charta szerepét az olyan országokban, mint Görögország, amelynek szociális és gazdaságpolitikáját eddig is – és valószínűleg még sokáig – a szándéknyilatkozatokban foglaltak határozták meg, nem pedig a nemzeti kormány és jogalkotó politikai döntései.]

Megjelent a következő kiadványban: Stratilatis & Papastylianos: Papastyas: The Charter of Fundamental Rights as Apprehended by Judges in Europe: Greece. In L. Burgorgue-Larsen (dir.), La Charte des Droits Fondamentaux saisie par les juges en Europe / The Charter of Fundamental Rights as apprehended by judges in Europe, Cahiers Européens No 10, Pedone, Paris, 2017, p. 381-423.

A Charta által garantált jogok

[Egy 2015-ben eldöntött ügyben (1741/2015) az Államtanács megsemmisítette a Közigazgatási Bíróság határozatát, amely kimondta, hogy a benzin csempészéséért kiszabott közigazgatási bírság nem sérti azt a jogot, hogy ugyanazon bűncselekmény miatt ne lehessen kétszer büntetőeljárás keretében bíróság elé állítani vagy büntetni, ha a vádlott vállalkozást a büntetőbíróságok felmentették. A bíróság megállapította, hogy a Charta 50. cikkével nem ellentétes, ha egy tagállam a héaszabályokkal kapcsolatos nyilatkozattételi kötelezettségek be nem tartása miatt ugyanazon cselekményekért adóbírság és büntetőjogi szankciók együttesét szabja ki].

Megjelent a következő kiadványban: Az EU Alapjogi Chartája Romániában. FRA - Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-greece_en.pdf

A CFR magyarországi alkalmazása

Általános

[Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) nevezett magyar alkotmányt 2011. április 25-én fogadták el, és 2012. január 1-jén lépett hatályba.²³ Nem tartalmaz közvetlen hivatkozást az Alapjogi Chartára (a továbbiakban: Charta) vagy más, az alapvető jogokat védő nemzetközi jogi eszközre. Az Alaptörvény azonban két külön cikket tartalmaz egyrészt az Európai Unió jogáról (E. cikk), másrészt a nemzetközi jogról (Q. cikk). Míg a Charta magyar alkotmányos rendben elfoglalt jogállásának megítélése szempontjából az E. cikk az elsődleges, addig a Q. cikknek elméletileg szintén lehet szerepe].

Megjelent a kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[Az Európai Unióról szóló szerződést és az Európai Közösséget létrehozó szerződést módosító Lisszaboni Szerződés kihirdetéséről szóló 2007. évi CLXVIII. törvény 2. számú melléklete tartalmazza az Alapjogi Charta hivatalos magyar nyelvű változatát és az ahhoz csatolt magyarázatot. A Lisszaboni Szerződés 6. cikk (2) bekezdésének rendelkezéseivel összhangban a fenti – a Magyar Közlönyben 2007. december 22-én kihirdetett – törvény a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésére való hivatkozással határozta meg a hatálybalépés időpontját. Így az Alapjogi Charta rendelkezései 2009. december 1-jén léptek hatályba, és ettől az időponttól kezdve Magyarországon is alkalmazandók. A Charta nemzeti jogunkba történő teljes körű és integrált átültetése miatt a magyar hatóságokat és bíróságokat közvetlenül köti a Charta szabályozása].

Megjelent a kiadványban: Osztovits: „Questionnaire on the Charter of Fundamental Rights. Hungarian Legal Report”, www.aca-europe.eu/colloquia/2012/Hungary.pdf, 14. kérdés.

Alkalmazási terület

[A magyar bíróságok nem hajlandóak hivatalból megvizsgálni, hogy az 51. cikk feltételei teljesülnek-e vagy sem, és ahol bizonytalanság áll fenn, amelyet a Chartára hivatkozó fél nem tisztázott, ott inkább azt állapítják meg, hogy a Charta nem alkalmazható. Álláspontjuk szerint ez az ítélkezési gyakorlat még olyan esetekben is kizárhatja a Charta alkalmazását, amikor a Charta alkalmazásának kritériumai teljesülnének, ha kreatívan elemeznék, hogy az 51. cikk (1) bekezdése értelmében elegendő kapcsolat áll-e fenn a szóban forgó nemzeti intézkedések és az uniós jog között].

Megjelent a internetes kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[A 2010–2012 közötti korai ítélkezési gyakorlatban a bírósági határozatok viszonylagos bizonytalanságot mutattak a Charta tárgyi hatályát, és különösen az „uniós jog végrehajtása” fogalmát illetően. Egyes esetekben a bíróságok a Charta alkalmazási körének kellő vizsgálata nélkül tartották

²³ Magyarország Alaptörvénye, Magyar Közlöny 2011. április 25., 43. szám, 10656-682. Az Alaptörvény értékeléséhez lásd P Sonnevend, A Jakab és L Csink, "The Constitution as an Instrument of Everyday Party Politics – The Basic Law of Hungary", in A von Bogdandy és P Sonnevend (szerk.), *Constitutional Crisis in the European Constitutional Area; Theory, Law and Politics in Hungary and Romania* (München, CH Beck, 2015) 33 et seq.

alkalmazandónak a Chartát. A Nyíregyházi Törvényszék például a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 2003. évi CXXVII. törvény szerinti csalással kapcsolatos 6.K.21.583/2010/6. számú ügyben (2010) a Charta alkalmazását vélemezte.²⁴ Anélkül, hogy a Charta alkalmazhatóságának kérdésével foglalkozott volna, a bíróság érdemben elemezte az említett törvényben előírt objektív büntetőjogi felelősség arányosságát a Charta 17. és 52. cikke alapján, és végül arra a következtetésre jutott, hogy a tulajdonhoz való jog és annak korlátozásának arányossága nem alkalmazható a jövedéki adókkal kapcsolatos csalásért kiszabott szankciókra, mivel azok nem fosztják meg a szankcionált személyt jogszerűen szerzett tulajdonától. A bíróságnak a Charta tekintetében legalább arra kellett volna rámutatnia, amit az ítélet végén az egységes árutovábbítási eljárásról szóló egyezmény tekintetében elismert,²⁵ hogy a tagállamok megtartották hatáskörüket a jövedéki adórendszerrel kapcsolatos bűncselekmények és szabálysértések szankcióinak szabályozására. Így megspórolhatta volna a Charta anyagi jogi rendelkezéseinek elemzését azzal a megállapítással, hogy a szóban forgó nemzeti rendelkezések nem hajtottak végre uniós jogi aktust].

Megjelent a következő kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[... [B]izonyos más bíróságok aprólékosan megvizsgálták a Charta alkalmazhatóságát, és az 51. cikket nagyon tágan értelmezték. A Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság a 2.M.393/2012/4 (2012), a 2.M.394/2012/4 (2012) és a 2.M.391/2012/13 (2013) számú ügyekben úgy ítélte meg, hogy a munkaügyi és a különleges munkaviszonyokat, például a közszolgálatot szabályozó hazai jogszabályok annyiban hajtják végre az uniós jogot, amennyiben olyan megkülönböztetésellenes irányelveket hajtanak végre, mint a foglalkoztatás és munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló 2000/78/EK tanácsi irányelv.²⁶ Következésképpen a bíróság megállapította, hogy a Charta alkalmazandó, és úgy ítélte meg, hogy a köztisztviselők indokolatlan elbocsátása ellentétes a Charta 30. cikkével. A Bíróság Simmenthal- és Factortame-ügyekben²⁷ hozott ítéletére és az *effet utile* elvére hivatkozva a bíróság az uniós jog elsőbbsége javára hatályon kívül helyezte az érintett nemzeti rendelkezést. Bármennyire is úttörő jellegű, a bíróság indoklása nem pontosította tovább, hogy a köztisztviselők indokolatlan elbocsátásának szabályozása milyen értelemben érintette a megkülönböztetés-ellenességet, és milyen tiltott megkülönböztetési okról volt szó az ügyben. Az említett három ítélet ellen benyújtott fellebbezéssel szemben a Szegedi Járásbíróság 2013-ban megerősítette az elsőfokú ítéleteket, megállapítva a Charta megsértését, anélkül, hogy a Charta hatályát vizsgálta volna, és csupán az Európai Unió elsődleges normáinak közvetlen hatályára hivatkozott.²⁸ Az elsőfokú bíróság kidolgozott indokolásához képest a regionális bíróságnak legalább egy rövid vizsgálatot kellett volna szentelnie ennek a kérdésnek.

A köztisztviselők indokolatlan elbocsátása tárgyában a Budapest Főváros Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság a szegedi bíróságok fent említett tág értelmezésével ellentétes ítélkezési gyakorlatot alakított ki: a 36.M.5367/2010/13 (2011) számú határozatában úgy ítélte meg, hogy a megtámadott jogszabály,

²⁴ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság, 6.K.21.583/2010/6, 2010. november 16.

²⁵ Egyezmény az egységes árutovábbítási eljárásról [1987] HL L226/2.

²⁶ Szegedi Munkaügyi Bíróság, 2.M.393/2012/4, 2012. október 25.; 2.M.394/2012/4, 2012. október 25.; 2.M.391/2012/13, 2013. április 4.

²⁷ C-106/77 Simmenthal-ügy, EU:C:1978:49; C-213/89 Factortame és társai-ügy, EU:C:1990:257.

²⁸ Szegedi Törvényszék, 2.Mf.22.377/2012/2, 2013. március 5.; 2.Mf.22.378/2012/4, 2013. március 5.; 2.Mf.20.729/2013/3, 2013. június 11.

a köztisztviselők munkafeltételeiről szóló törvény nem hajtja végre az uniós jogot.²⁹ A bíróság elfogadta az alperes azon érvelését, hogy bár az Európai Unió a TFEU 151. és 153. cikke alapján hatáskörrel rendelkezik a szociálpolitika területén, az elbocsátás esetén a munkavállalók védelmére vonatkozó minimumkövetelményekről nem fogadott el jogi aktust. Konkrét és kötelező erejű uniós jogi aktus nélkül a Charta 30. cikkére önmagában nem hivatkozhatnak közvetlenül az egyének a nemzeti bíróságok előtt. A bíróság idézte az Európai Bizottság 2010. évi jelentését az EU Alapjogi Chartájának alkalmazásáról, amely szerint a tagállamok akkor hajtják végre az uniós jogot, „amikor uniós rendeleteket vagy határozatokat alkalmaznak, vagy uniós irányelveket hajtanak végre”.³⁰ Ezt a döntést a Budapest-Főváros Regionális Bíróság későbbi ítéletekben megerősítette.³¹ A következtetés megfelel a „végrehajtani” kifejezés szűk, Wachauf-típusú értelmezésének, szemben a Bíróság Åkerberg Fransson-típusú ítélkezési gyakorlatában ugyanezen kifejezés tágabb, „hatályon belüli” értelmezésével. Veszélyesebb megfogalmazást használtak azonban egy olyan ítéletben, amelyben a Budapest Főváros közigazgatási és munkaügyi bírósága - miközben csak a Charta 52. cikkének (2) bekezdését, nem pedig 51. cikkét idézte - arra a következtetésre jutott, hogy „a Charta nem olyan közösségi jogi aktus, amelyre a tagállamok bíróságai előtt közvetlenül lehetne hivatkozni”.³² Ez a felületes következtetés, amelyet más bíróságok szerencsére nem követtek, következetlen ítélkezési gyakorlathoz vezethetett volna].

Megjelent a következő kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[... [A]z Alkotmánybíróság ... a Chartát nem nemzetközi jognak, hanem belső jognak tekinti, és mivel e tekintetben nem rendelkezik hatáskörrel, következetesen elutasítja bármely belső jognak az uniós joggal és így a Chartával való összeegyeztethetőségének vizsgálatát.³³ Ebből következik, hogy az Alkotmánybíróság ritkán vizsgálta a Charta *ratione materiae* alkalmazási körét. Néhány kivételes esetben az Alkotmánybíróság vagy megerősítette a Charta 51. cikke (1) bekezdésének a tagállamok azon kötelezettségére vonatkozó szövegét, hogy az uniós jog végrehajtása során alkalmazzák a Chartát³⁴, vagy ennél továbbmenve megerősítette, hogy egy bírósági aktus, nevezetesen a Legfelsőbb Bíróságnak a közérdekű munka vagy pénzbüntetés büntetőjogi szankciók végrehajthatóságának elévüléséről szóló értelmező nyilatkozata nem tartozik az Åkerberg Fransson-ítélet értelmében "az uniós jog hatálya alá".³⁵ Tekintettel az EU hatáskörének a tagállamok büntetőjogának közelítése terén történő korlátozására, az Alkotmánybíróság döntése teljesen egyértelmű volt. Más esetekben az indítványozónak a Chartára való hivatkozása nyilvánvalóan alaptalan volt, és ez lehet az oka annak, hogy az Alkotmánybíróság nem elemezte a "végrehajtás" fogalmát: az Alkotmánybíróság például úgy ítélte meg, hogy a Charta nem alkalmazható egy olyan ügyben, amely egyértelműen nem kapcsolódott az uniós joghoz, és amely egy ingatlanra vonatkozó telekalakítás bejegyzésére vonatkozott.³⁶

²⁹ Fővárosi Munkaügyi Bíróság, 36.M.5367/2010/13, 2011. május 27.

³⁰ Európai Bizottság, 2010. évi jelentés az EU Alapjogi Chartájának alkalmazásáról COM(2011) 160/7.

³¹ Fővárosi Törvényszék, 51.Mf.634735/2012/4, 2012. szeptember 12.

³² Fővárosi Munkaügyi Bíróság, 24. M. 1858/ 2011/ 18, 2012. június 19.

³³ Pl. a 2011. október 25-i 368/D/2010. sz. CC-határozat, 2011. október 25-i, diszpozitív rész; a 2011. április 5-i 29/2011 (IV 7) sz. határozat, 2011. április 5-i, III/5. rész; a 2011. október 4-i 571/D/2010. sz. határozat, diszpozitív rész; a 2011. február 15-i 8/2011 (II 18) sz. határozat, diszpozitív rész.

³⁴ A 143/2010 (VII 14) sz. bizottsági határozat, 2010. július 12., IV/2.5. rész.

³⁵ 16/2014 (V 22) számú CC határozat, V/2.2.2. rész.

³⁶ A 3140/2013 (VII 2) számú CC határozat 5. része.

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság ítélkezési gyakorlatának a hazai jog egységes alkalmazása szempontjából betöltött jelentősége miatt a Charta 51. cikke (1) bekezdésének vizsgálata legalább alaposabb lehetne azokban az esetekben, amikor az indítványozó a Charta egy vagy több rendelkezésére hivatkozik. Összefoglalva, az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok között az egyetlen különbség az, hogy a rendes bíróságokkal ellentétben az Alkotmánybíróság nem vizsgálja valamely hazai jognak a Chartával való összeegyeztethetőségét, de érdemben egyetlen határozat jelzi, hogy nincs eltérés a Charta 51. cikke (1) bekezdésének az Åkerberg Fransson-ítéletben foglalt tág értelmezésétől].

Megjelent a következő kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

Garantált jogok

[A 47. cikkre (hatékony jogorvoslathoz és tisztességes eljáráshoz való jog) és a 17. cikkre (tulajdonhoz való jog) hivatkoztak a leggyakrabban, főként a fent említett fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos ügyekben, majd a 30. cikkre (védelem indokolatlan elbocsátás esetén) a köztisztviselők indokolatlan elbocsátásával kapcsolatos ügyekben. Hasonlóképpen, ebben a két hatalmas keresetkategóriában a 21. cikkre (megkülönböztetés tilalma) és a 38. cikkre (fogyasztóvédelem) ugyanúgy hivatkoztak a kérelmezők, de a bíróságok nem alkalmazták őket.

Összefoglalva, a rendes bíróságok a két visszatérő ügytípusban, a köztisztviselők indokolatlan elbocsátásával kapcsolatos ügyekben és a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos ügyekben használták a Chartát fő jogalapként a hazai jogszabályok uniós joggal való összeegyeztethetőségének értékeléséhez. Más esetekben a bíróságok a Chartát hivatkozási pontként használták a nemzeti jogszabályok olyan rendelkezéseinek értelmezéséhez, amelyek nem feltétlenül tartoznak az uniós jog alkalmazási körébe. Továbbá a felperesek néha megpróbálták a Chartára hivatkozni, hogy védelmet kérjenek ott, ahol a nemzeti alkotmányos garanciák kudarcot vallottak. A bíróságok nem zárkóztak el ettől teljesen, de a legvitatottabb esetekben jelentős önmérsékletet tanúsítottak].

Megjelent a következő kiadványban: Berkes & Jakab & Sonnevend: Hungary: A Half-Hearted Look at the Charter. In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[2016-ban az Alkotmánybíróság (3143/2015 (VII. 24.) AB határozat) - korábbi ítélkezési gyakorlatával összhangban - megállapította, hogy nincs hatásköre annak vizsgálatára, hogy a jogszabályokat formai és tartalmi szempontból az Európai Unió jogával összhangban fogadták-e el. Az ügy indítványozója - egy bank - azzal érvelt, hogy a 2014. évi XXXVIII. törvény sérti a tulajdonhoz való jogot (17. cikk) és a tisztességes eljáráshoz való jogot (47. cikk), ahogyan azt az EU Charta rögzíti. A törvény hatályon kívül helyezte az árfolyamrésre vonatkozó záradékokat, és rögzített árfolyamot állapított meg. Törvényi vélelmet vezetett be a tisztességtelenségre vonatkozóan az egyoldalú módosítási opciós záradékok esetében, amelyek lehetővé teszik a pénzügyi intézmények számára, hogy növeljék kamatlábaikat, költségeiket és díjaikat; és előírta azt az eljárást, amellyel a pénzügyi intézmények megdönthetik a vélelmet. Az Alkotmánybíróság a XXXVIII. törvény jogszerűségének megítélésénél nem alkalmazta a Chartát. Ehelyett a tulajdont védő nemzeti alkotmányjog alapján arra a következtetésre jutott, hogy a törvény nem vezet a tulajdonhoz való jog közvetlen megsértéséhez.

Egy 2017-es ügyben (17.Pf.21.307/2016/6) egy regionális fellebbviteli bíróság azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a tisztességes eljáráshoz és a gondos ügyintézéshez való jog állítólagos megsértése önmagában is személyiségi jogsérelmet jelenthet-e, ha ez ahhoz vezetett, hogy a felperes nem kapta meg az őt megillető rokkantsági nyugdíjat. Amennyiben igen, akkor továbbra is fennállt a kérdés, hogy a hatóságok megsértették-e a felperes jogait azzal, hogy nem hoztak ésszerű időn belül határozatot. A bíróság megállapította, hogy a Magyarország Alaptörvényében rögzített tisztességes közigazgatási eljáráshoz való jog a Charta egyenértékű jogának (41. cikk) mintájára készült. Megállapította, hogy ezt a jogot nem sértette a késedelem, és azt is megállapította, hogy az eljárási jogok pusztá megsértése nem egyenlő a személyiségi jogok megsértésével].

Megjelent a következő kiadványban: Az Európai Unió Alapjogi Chartája Magyarországon. FRA - Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-hungary_en.pdf. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-hungary_en.pdf

[Magyarországon az EU Charta 47. cikkének alkalmazása várhatóan még nagyobb jelentőségre tesz szert, mivel ez jelentheti a bírói jogvédelem végső garanciáját. A vonatkozó magyar ítélkezési gyakorlat többsége a közigazgatási jog területére esik. Ez azzal magyarázható, hogy az uniós jog hatálya a közigazgatási jogban szélesebb, mint a büntetőjogban, és ezen a területen a magyar bíróságok, különösen az egyes közigazgatási bírúk általában felkészültebbnek tűnnek az uniós jogi rendelkezések alkalmazására, mint más igazságszolgáltatási ágakban. A magyar bíróságok, amelyek általában véve viszonylag aktívan használják az előzetes döntéshozatali eljárást, olyan jogterületeken nyújtottak be a 47. cikk értelmezésére vonatkozó előterjesztéseket, ahol nagymértékben foglalkoztak az uniós anyagi jog alkalmazásával (pl. héacsálás), és/vagy ahol nyilvánvaló összeegyeztethetlenséggel szembesültek a hazai jogszabályok és joggyakorlat, valamint az alkalmazandó uniós jogi követelmények között (pl. menekültjog). Az Alkotmánybíróság soha nem hivatkozott a 47. cikkre. Ehelyett annak magyar megfelelőjét, az Alaptörvény XXVIII. cikkét alkalmazza, amely lényegében azonos alapjogokat szabályoz].

Megjelent a következő kiadványban: M. Varju & M. Papp, 'The Application of Article 47 of the EU Charter by Hungarian Courts' REALaw.blog, <https://realaw.blog/?p=2538>.

A CFR alkalmazása Lengyelországban

Általános

[A Chartára való hivatkozás általános mintája némileg analóg azzal, ahogyan az ECHR az ítélkezési gyakorlatban hivatkozási szöveként jelenik meg.³⁷ A Chartára való hivatkozás az ítéletben a következő módok egyikén (vagy többször is) megjelenhet: (1) a felek érveként, amelyre a bíróság nem reagál; (2) a felek érveként, amelyet a bíróság elutasít; (3) a felek érveként, amelynek eredményeként a bíróság alkalmazza a Chartát; vagy (4) hivatalból, azaz amikor a bíróságok hivatalból alkalmazzák a Chartát. Ha a Charta alkalmazására sor kerül, annak többféleképpen is sor kerülhet. A Charta szolgálhat díszként –

³⁷ vö. A Paprocka, "Wpływ orzecznictwa ETPCz na rozumienie konstytucyjnych praw i wolności w Polsce - kilka uwag".

na marginesie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego" in M Zubik (szerk.), XV lat obowiązywania Konstytucji z 1997

r. Księga jubileuszowa dedykowana Zdzisławowi Jarosławowi (Wydawnictwo Sejmowe, 2012) 87.

dekorációként, nem pedig hathatós érvként – vagy szolgálhat kiegészítő érvként a lengyel jog vonatkozó rendelkezéseinek értelmezéséhez³⁸ vagy adott esetben a figyelmen kívül hagyásához. Az Alkotmánybíróság által a Chartára tett azonosított hivatkozások jelentősen eltérnek a közigazgatási és a rendes bíróságok által tett hivatkozásokhoz képest. Úgy tűnik azonban, hogy a Legfelsőbb Bíróság három évvel ezelőttig még kevésbé aktívan használta a Chartát. Úgy tűnik, hogy ez a helyzet a 2015-2018 közötti időszakban megfordult. Míg az Alkotmánybíróság érdeklődése a Charta iránt csökkent, a Legfelsőbb Bíróság kezdte azt önálló és fontos eszközként felfogni annak biztosítása érdekében, hogy Lengyelország megfeleljen nemzetközi kötelezettségeinek].

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk: Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[A Charta a TEU 6. cikkének (1) bekezdése szerint az EU elsődleges jogának részét képezi (a 6. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy a Charta „a Szerződésekkel azonos jogi értékkel bír”). E rendelkezés miatt a Charta a nemzetközi jog részének tekintendő.³⁹ Az Alkotmány 87. cikke szerint a⁴⁰ nemzetközi megállapodások, amelyeket a Szejm (a lengyel parlament alsóháza) ratifikált, kötelező jogforrásnak minősülnek. Az Alkotmány 91. cikke szerint az ilyen megállapodások a belső jogrend részét képezik, és elsőbbséget élveznek a törvényekkel szemben. Ha egy jogszabály nem egyeztethető össze egy nemzetközi megállapodással, akkor a megállapodás elsőbbséget élvez azzal szemben. Az Alkotmány ugyanezen cikke szerint a Szejm által ratifikált nemzetközi megállapodások közvetlenül alkalmazandók.⁴¹ Mivel egy nemzetközi megállapodás (az Európai Unióról szóló szerződés) hivatkozik a Chartára, magát a Chartát általában nemzetek közötti megállapodásnak tekintik. Van azonban néhány példa az ilyen értelmezést kizáró opportunista érvekre is.]⁴²

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk: Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[...][Meg kell jegyezni, hogy a Charta által biztosított védelem köre általában összhangban van az Alkotmányban előírtakkal. Egyes jogok nem szerepelnek kifejezetten, például az emberi integritáshoz való jog (a Charta 3. cikke) vagy a rabszolgaság tilalma (a Charta 5. cikke). Ezek azonban Lengyelországban továbbra is alkalmazandók, mivel az Alkotmánybíróság az Alkotmányból értelmezte

³⁸ pl. a Sąd Rejonowy Wrocław Śródmieście 2017. december 18-i ítélete, X P 489/17, vagy a Sąd Rejonowy Wrocław Śródmieście 2017. december 18-i ítélete.

Legfelsőbb Bíróság 2017. július 12-i II PK 199/16. sz.

³⁹ Wróbel "Wprowadzenie" in Wróbel (n 7) 6; A Wyrozumka "Znaczenie prawne zmiany statusu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w Traktacie Lizbońskim oraz Protokołu Polsko-Brytyjskiego" (2008) 2 Przegląd Sejmowy 34.

⁴⁰ A Lengyel Köztársaság 1997. április 2-i alkotmánya (Dz U 2001, 78. szám, 483. tétel; Dz U 2006, 28. szám, 319. tétel; Dz U 2009, 200. szám, 1471. tétel és 114. szám, 946. tétel).

⁴¹ A Charta rendelkezéseit ezért közvetlenül alkalmazni kell, ha azok megfelelnek az alkalmazhatóság technikai követelményeinek. Az uniós jog minden más rendelkezéséhez hasonlóan ezek is mindig inspirációs forrásul szolgálhatnak a lengyel rendelkezések értelmezéséhez: E Łętowska "Między Scyllą a Charybdą - sędzia polski między Strasburgiem i Luxemburgiem" (2005) 1 Europejski Przegląd Sądowy 5, idézve az Alkotmánybíróság 2004. október 18-i P 8/04. sz. ítéletét.

⁴² Lásd például a Szejm álláspontját az Alkotmánybíróság előtt a P 19/14. sz. ügyben folytatott eljárásban, ahol a Szejm azt állította, hogy a Charta nem nemzetközi szerződés.

őket, vagy nemzetközi megállapodások alapján kötelező érvényű normákként.⁴³ Érdekes példa a Chartában előírt, de az Alkotmányban nem szereplő jogra a jó közigazgatáshoz való jog (a Charta 41. cikke).⁴⁴ Az Alkotmány 7. cikke előírja, hogy a közhatalmi szervek a törvények alapján és keretein belül működnek, azonban ezt a megközelítést inkább elvként (jogelvként) és nem szubjektív jogként értelmezik, ami jelentősen korlátozza a 7. cikkre való hivatkozás lehetőségét az egyének részéről.⁴⁵ Valószínűleg ez a jó közigazgatáshoz való jog hiánya az Alkotmányban hozzájárul ahhoz, hogy a 41. cikk a Charta egyik leggyakrabban hivatkozott rendelkezése a lengyel bíróságokon].

Megjelent a következő kiadványban: Kastelik-Smaza: The application of the Charter of Fundamental Rights of the EU in Poland, January 2019 AUC IURIDICA 2018(4):101-112.

Alkalmazási terület

[Az Európai Unió Alapjogi Chartájának Lengyelországra és az Egyesült Királyságra történő alkalmazásáról szóló (30.) jegyzőkönyv 1. cikkéből kitűnik, hogy e jegyzőkönyv nem kérdőjelezi meg a Charta alkalmazhatóságát az Egyesült Királyságban vagy Lengyelországban, és ezt az álláspontot a jegyzőkönyv preambuluma preambulumbekendései is megerősítik. Így a (30.) jegyzőkönyv preambuluma harmadik preambulumbekendése szerint a Chartát a lengyel és az egyesült királysági bíróságoknak szigorúan a jegyzőkönyv 1. cikkében említett magyarázatokkal összhangban kell alkalmazniuk és értelmezniük. Ezenfelül a jegyzőkönyv hatodik preambulumbekendése szerint a Charta megerősíti az Unióban elismert jogokat, szabadságokat és elveket, és láthatóbbá teszi ezeket a jogokat, de nem hoz létre új jogokat vagy elveket.

Ilyen körülmények között a 30. jegyzőkönyv 1. cikkének (1) bekezdése a Charta 51. cikkét annak alkalmazási területe tekintetében magyarázza, és nem célja, hogy a Lengyel Köztársaságot vagy az Egyesült Királyságot mentesítse a Charta rendelkezéseinek betartása alól, vagy hogy e tagállamok valamelyikének bíróságát megakadályozza e rendelkezések betartásának biztosításában.].

C-411/10. és C-493/10. sz. egyesített ügyek. N. S. (C-411/10) kontra belügyminisztériumi államtitkár és M. E. és társai (C-493/10) kontra menekültügyi biztos és igazságügyi, esélyegyenlőségi és jogalkotási reformért felelős miniszter. ECLI:EU:C:2011:865

[A bíróságok ritkán vitatják meg azt a kérdést, hogy a szóban forgó helyzetben Lengyelország a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében „uniós jogot hajt-e végre”, és az ügy ezért az uniós jog hatálya alá tartozik-e vagy sem. Az egyik ilyen vita a Legfelsőbb Bíróság egyik 2016-os ítéletében jelenik meg,⁴⁶

⁴³ WRÓBLEWSKI, M.: The legal value and implementation of the Charter of Fundamental Rights in Poland. In PALMISANO, G. (szerk.): Making the EU Charter of Fundamental Rights a Living Instrument, Rome: Brill Publisher, 2014, pp. 324–325; BODNAR, A.: The Charter of Fundamental Rights: the diverse legal nature of the Charter's provisions and its effect on individuals, courts and legislators, In BARCZ, J. (szerk.): Fundamental Rights Protection in the European Union, Warszawa: C.H. Beck, 2009, p. 164. More about relations between the Charter and Polish Constitution: WIERUSZEWSKI, R.: Provisions of the Charter of Fundamental Rights in the light of the 1997 Constitution of RP and international agreements which are binding upon Poland. In BARCZ J. (szerk.), Fundamental Rights Protection ..., pp. 145–167.

⁴⁴ PYZIAK-SZFNICKA, M.: Karta Praw Podstawowych UE w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. "Europejski Przegląd Sądowy". Warszawa: Wolters Kluwer, 2016, nr 8, pp. 21-22.

⁴⁵ A Btk. ítélezési gyakorlata szerint az Alkotmány 7. cikkében kifejezett elv nem a szabadság vagy az alanyi jogok alapja, ami kizárja e rendelkezés alkotmányos mérceként való megjelölését. panasz, lásd pl. a CC 2002. július 8-i ítélete, SK 41/01, OTK-A 2002/4/51.

⁴⁶ A Legfelsőbb Bíróság 2016. március 16-i ítélete, IV CSK 270/15. A felperes először a Legfelsőbb Bíróság előtt hivatkozott a Charta 21. cikkének (1) bekezdésére, 25. és 26. cikkére.

amelyben ez a bíróság kizárta a Charta rendelkezéseinek közvetlen alkalmazásának lehetőségét a tisztán belső jellegű ügyekben.⁴⁷ Kifejtette, hogy ahhoz, hogy a Charta rendelkezései alkalmazhatók legyenek, az ügynek az uniós jog más rendelkezéseinek alkalmazásával kell járnia, mint magának a Chartának a rendelkezései. Az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a felperesnek legalább bizonyos mértékig meg kellett volna magyaráznia, hogy *rationae materiae* miért kell alkalmazni a Chartát. Ehhez szükséges a Charta 51. cikke (1) bekezdése alkalmazási körének vizsgálata. A Legfelsőbb Bíróság hivatkozott a C-617/10 *Akerberg Fransson*⁴⁸ és a C-206/13 *Siragusa*,⁴⁹ ügyekre, amelyekben kimondta, hogy a Charta rendelkezései nem alkalmazandók autonóm módon. Alkalmazásuk mindig az uniós jog más (a Chartától eltérő) rendelkezéseinek alkalmazásától függ. Ezeket a rendelkezéseket csak akkor kell alkalmazni, ha az uniós joggal való kapcsolat áll fenn, ami azt jelenti, hogy a kérdéses ügy az uniós jog alkalmazását vonja maga után. Ha az ügy tényállása olyan, hogy nincs uniós jogi elem, akkor az ügy tisztán belső helyzetnek minősül, és a Charta nem alkalmazható. A Charta azonban mindig szolgálhat értelmezési segédeszközként a lengyel nemzeti jog rendelkezéseinek értelmezéséhez, még tisztán belső helyzetekben is. A Legfelsőbb Bíróság szerint a szóban forgó ügyben nem állt fenn kapcsolat az uniós joggal, de a Chartában foglalt, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve mégis általános jogelvként értelmezési támpontot kell, hogy adjon. A Legfelsőbb Bíróság⁵⁰ figyelembe vette a lengyel-brit jegyzőkönyvet és annak a Charta 51. cikke (1) bekezdésének értelmezésére gyakorolt lehetséges hatását is, és megállapította, hogy a 2011. december 21-i ítélet óta a Charta lengyelországi alkalmazásának lehetséges korlátozása meghiúsult, és emiatt a Charta 30. cikkének legalábbis értelmezési segédletként kell szolgálnia mind a lengyel, mind az európai jog értelmezéséhez. Érdekes megjegyezni, hogy ez a cikk a jegyzőkönyv IV. címébe tartozik, amelynek az Egyesült Királyság álláspontja miatt az Egyesült Királyságban (és Lengyelországban, mint a jegyzőkönyvhöz csatlakozott országban) nem volt közvetlen hatálya. Lengyelország azonban ezzel párhuzamosan a 62. sz. nyilatkozatban⁵¹ kijelentette, hogy

tekintettel a „Szolidaritás” társadalmi mozgalom hagyományaira és a szociális és munkajogokért folytatott küzdelemhez való jelentős hozzájárulására, teljes mértékben tiszteletben tartja az európai uniós jog által megállapított szociális és munkajogokat, különösen a Charta IV. pontjában megerősített jogokat].

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk: Lengyelország - Az Alapjogi Charta mint utolsó mentstár Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

Garantált jogok

⁴⁷ Ez a fogalom önmagában nem egyértelmű, lásd S. Iglesias Sánchez „Purely Internal Situations and the Limits of EU law: A

Consolidated Case Law or a Notion to Be Abandoned?” (2018) 14(1) European Constitutional Law Review 7.

⁴⁸ C-617/10. sz. *Akerberg Fransson*-ügy, EU:2013:105.

⁴⁹ C-206/13. sz. *Siracusa*-ügy, EU:C:2014:126.

⁵⁰ A Legfelsőbb Bíróság 2017. július 12-i ítélete, II PK 199/16.

⁵¹ A Lengyel Köztársaság 62. sz. nyilatkozata az Európai Unió Alapjogi Chartájának Lengyelországra és az Egyesült Királyságra történő alkalmazásáról szóló jegyzőkönyvről.

[Egy 2018 szeptemberi ügyben a Legfelsőbb Bíróság⁵² a Charta 15. cikkére hivatkozott, hogy a munkavállalás szabadsága fogalmának tágabb értelmezését dolgozza ki. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy ez a rendelkezés a munkavállalás szabadságának olyan meghatározását tartalmazza, amely némileg eltér a lengyel jog rendelkezéseiben szereplő meghatározásoktól, ezért az összes említett rendelkezésből átfogó általános meghatározást kell kidolgozni. Így a munkavégzés szabadságának a munkáltató szabad megválasztásából, a munkaviszonyról való lemondás szabadságából és a további munkavégzés szabadságából kell állnia. Ez magában foglalja továbbá a munkavégzésre való kényszerítés tilalmát is. Az állásáról lemondott munkavállaló okai nem befolyásolják a munkaviszonyról való lemondás szabadságát.⁵³ A Legfelsőbb Bíróság azon a véleményen volt, hogy az a tény, hogy a munkaviszony megszűnését követően a versenytilalmi záradék megszegése miatt – akár a munkavállaló beleegyezésével – további szankciót vezetnek be pénzbüntetés formájában, ellentétes a munkajog azon elvével, amely a munka megválasztásának szabadságát jelenti, ami az uniós jog szerint a munkáról való lemondás szabadságát is jelenti].

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk: Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[2017 áprilisában a bíróság egy olyan ügyben döntött, amely a Google keresési eredményeit érintette egy üzletemberrel kapcsolatban. A sértő „Nagyon ócska bűnöző” címet viselő cikk fizetős fal mögött volt, így a tartalom – amely az üzletember tényleges szerepét igazolta, méghozzá egy bűnözői csoport felosztatásában – csak az előfizetők számára volt elérhető. Az ítélet a CJEU ítélezési gyakorlatára – és ezáltal közvetve a Chartára is – építve tartalmazta a keresőmotorok találati listájáról való „törléshez való jogot”, ha egy adott keresési eredmény sérti például egy személy magánéletét. A bíróság arra kötelezte a Google-t, hogy fizessen 10 000 zloty (2500 euró) kártérítést az érintettnek. Az ügy a Legfelsőbb Bíróság előtt van folyamatban].

Megjelent a következő kiadványban: The EU Charter of Fundamental Rights in Poland. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-poland_en.pdf.

[A Bíróság által egy lengyel kérdésre adott legutóbbi, a Charta 16. cikkében foglalt vállalkozás szabadságára vonatkozó, a vállalkozás szabadságára vonatkozó, 2017. december 20-i, Polkomtel-ügyben hozott ítélet a legfrissebb előzetes döntéshozatali eljárás.⁵⁴ A Legfelsőbb Bíróság kétségeit fejezte ki a szabályozó hatóság azon hatáskörével kapcsolatban, hogy az árak költségalapúságának biztosítása érdekében árszabályozást írjon elő egy jelentős piaci erővel rendelkező távközlési szolgáltató számára. A Bíróság a Charta 16. cikkére hivatkozott az ilyen típusú kötelezettség értelmezéséhez. Megállapította, hogy a 2002/19/EK irányelv 8. cikkének (4) bekezdését és 13. cikkének (3) bekezdését a Charta 16. cikkével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti szabályozó hatóság előírhatja a valamely meghatározott piacon jelentős piaci erővel rendelkezőnek minősített és az árak költségalapúságára vonatkozó kötelezettséggel rendelkező szolgáltató számára,

⁵² A Legfelsőbb Bíróság 2018. szeptember 13-i ítélete, II PK 141/17; hasonlóképpen korábban a Legfelsőbb Bíróság 2014. május 23-i ítélete, II PK 273/13.

⁵³ Ez az érvelés a 15. cikkben foglalt munkavállalás szabadságának értelmezését illetően a Legfelsőbb Bíróság egy korábbi, 2014. évi ítéletéből származik, amelyben a Charta 15. cikkére hivatkozott – a Legfelsőbb Bíróság 2014. május 23-i ítélete, II PK 273/13. sz.

⁵⁴ C-277/16. sz. Polkomtel-ügy, EU:C:2017:989.

hogy árait évente a legfrissebb adatok alapján állapítsa meg, és azokat az alkalmazásuk előtt indokolással együtt ellenőrzés céljából nyújtsa be hozzá, feltéve, hogy e kötelezettségek a feltárt probléma jellegén alapulnak, arányosak és indokoltak az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások közös keretszabályozásáról szóló, 2002. március 7-i 2002/21/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (keretirányelv) 8. cikkében meghatározott célkitűzések fényében, amelynek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata.]

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk: Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

[A közigazgatási bíróságok ítélezési gyakorlatában különösen hangsúlyos rendelkezés a Charta 41. cikke, olyan eljárásokban, ahol a felek azt állítják, hogy a lengyel közigazgatási hatóságok megsértették ezt a rendelkezést.⁵⁵ Bizonyos értelemben a 41. cikk alkalmazására tett ezen kísérletükkel a lengyel bíróságok figyelmen kívül hagyják e rendelkezés betűjét, amely szerint a gondos ügyintézéshez való jogot az uniós hatóságokra kell alkalmazni, nem pedig a nemzeti hatóságokra.⁵⁶ A Charta 41. cikkét általános elvekre hivatkozva alkalmazzák: vagy a jogállamiság elvére, vagy az ésszerű határidőn belüli eljárás elvére. A jogállamiság elvére és a helyes ügyintézéshez való jogra 2013-ban a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság hivatkozott,⁵⁷ amikor a közigazgatási határozatok címzetteknek való nem időben történő kézbesítésével kapcsolatos probléma megoldása érdekében alkalmazta azt. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság a 41. cikkre hivatkozott, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a határozatok ésszerű időn belül és határidőre történő kézbesítése azon alapvető eljárási normák részét képezi, amelyek nélkül a jogállamiság nem védhető.⁵⁸ Egyes bíróságok a 41. cikkre kiegészítő érvként hivatkoznak az ésszerű határidőn belüli eljárásra vonatkozó kötelezettség megsértésének bizonyítására. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság megállapította, hogy az a tény, hogy egy kérelmezőt arra kényszerítettek, hogy folytassa az 1994-ben megkezdett közigazgatási eljárást, sértette a hatóságok tevékenységébe vetett bizalmat, és többek között a Charta 41. cikkének megsértését jelentette.]⁵⁹

Megjelent a következő kiadványban: Kowalik-Bańczyk Poland – The Charter of Fundamental Rights as a Last Resort? In: Michal, Bobek; Jeremias, Adams-Prassl (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*, Oxford, Hart Publishing (2020).

⁵⁵ A varsói közigazgatási bíróság 2014. szeptember 9-i ítélete, VII SA/Wa 694/14; a gdański közigazgatási bíróság 2014. szeptember 3-i ítélete, I SA/Gd 229/14; a lublini közigazgatási bíróság 2014. augusztus 21-i ítélete, II SA/Lu 709/13; a Gorzów Wielkopolski-i Közigazgatási Bíróság 2014. július 3-i ítélete, II SA/Go 373/14; a Varsói Közigazgatási Bíróság 2014. június 6-i ítélete, I SA/Wa 1233/14; a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2014. április 17-i ítélete, II OSK 1899/13; a Varsói Közigazgatási Bíróság 2014. március 18-i végzése, VI SAB/Wa 176/13.

⁵⁶ A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ítélete, amely néha az általános jogelvekre hivatkozva magyarázza meg, vö.

A Bíróság 2018. március 15-i ítélete, I OSK 2305/17.

⁵⁷ A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2013. november 20-i ítéletei az I FSK 1313/12; I FSK 1314/12; I FSK 1334/12; I FSK 1547/12 ügyekben. Hasonlóképpen, a Wrocław-i Közigazgatási Bíróság 2011. július 19-i IV SA/Wr 216/11. sz. ítélete.

⁵⁸ A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság a helyes hivatali magatartás európai kódexének 20. cikkére is hivatkozott.

⁵⁹ A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2014. június 26-i ítélete, II OSK 185/13; hasonlóképpen a Wrocław-i Közigazgatási Bíróság 2011. július 19-i ítélete, IV SA/Wr 216/11; a Rzeszówi Közigazgatási Bíróság 2014. július 10-i ítélete, II SAB/Rz 29/14; a Wrocław-i Közigazgatási Bíróság 2014. augusztus 28-i I. ítélete, SAB/Wr 5/14.

[A C-403/16. sz. El Hassani ügyben a lengyel legfelsőbb közigazgatási bíróság által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem a vízumkódex 32. cikke (3) bekezdésének a Charta 47. cikkével együtt értelmezett értelmezésére vonatkozott, különösen arra vonatkozóan, hogy a tagállamok kötelesek-e hatékony jogorvoslatot (fellebbezést) biztosítani a bíróság előtt a vízumkiadást megtagadó határozattal szemben. A CJEU a Charta hivatkozott rendelkezése alapján megerősítette e kötelezettség fennállását.⁶⁰ A CJEU ítéletét követően a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság elutasította a lengyel közigazgatási bíróságok előtti eljárásról szóló törvény 5. cikkének (4) bekezdésének alkalmazását, amely kizárta a közigazgatási bíróság általi fellebbezés vizsgálatának lehetőségét ebben az esetben.⁶¹ Az ilyen határozat következménye a vízumkiadást megtagadó határozat elleni fellebbezés elismerése kell, hogy legyen].

Megjelent a következő kiadványban: Kastelik-Smaza: The application of the Charter of Fundamental Rights of the EU in Poland, January 2019 AUC IURIDICA 2018(4):101-112.

A CFR alkalmazása Romániában

Általános

[A román alkotmány nyolc címe közül az egyik az alapvető jogoknak van szentelve, nevezetesen a II. cím: Alapvető jogok, szabadságok és köteleességek. E cím alatt négy fejezet található, a 15. és a 60. cikk között, és a 22–53. cikkben foglalt társadalmi-gazdasági jogokra vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz... Az alkotmány nem tartalmaz kifejezett utalást az EU Chartájára vagy az Emberi Jogok Európai Egyezményére. Az uniós elsődleges jogra azonban hivatkozik azáltal, hogy megállapítja, hogy „az Európai Uniót alkotó szerződések rendelkezései [...] elsőbbséget élveznek a nemzeti jogszabályok ellentétes rendelkezéseivel szemben” (148. cikk (2) bekezdés)].

Megjelent a következő kiadványban: The EU Charter of Fundamental Rights in Romania. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-romania_en.pdf

[A Charta rendelkezéseire való hivatkozást a romániai alkotmányossági felülvizsgálat során az Alkotmány 148. cikkével kapcsolatban kell megtenni, nem pedig az Alkotmány 20. cikkével kapcsolatban, amely nemzetközi emberi jogi szerződésekre hivatkozik. A dolgozat fő célja annak elemzése, hogy az alkotmányossági felülvizsgálattal közvetlen összefüggésben hogyan alkalmazzák az Európai Unió Alapjogi Chartájának rendelkezéseit a román nemzeti jogi keretben].

Megjelent a következő kiadványban: Popescu: Application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union in Constitutionality Review. Romanian Journal of Public Affairs. Issue 1/2017, 37, <http://rjpa.ro/sites/default/files/Popescu.pdf>

Alkalmazási terület

[Ebben az esetben az alapeljárás fellebbezői román bírák voltak, akik ezzel párhuzamosan egyetemi oktatói állást is betöltöttek. Több mint 30 év bírói szolgálat után igényelték nyugdíj jogosultságukat, amelyet a hatályos nemzeti jog szerint az egyetemi oktatói tevékenységükből származó jövedelmükkel kombinálhattak. A gazdasági válság hátterében azonban egy új, az ilyen kombinációt tiltó törvényt

⁶⁰ C-403/15 El Hassani, ECLI:EU:C:2017:960.

⁶¹ A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2018. február 19-i végzése, II OSK 1346/16, CBOSA.

fogadtak el, amelyet a Curtea Constituțională (alkotmánybíróság, Románia) az alkotmánnyal összeegyeztethetőnek nyilvánított. A fellebbezők ezért keresetet nyújtottak be az öregségi nyugdíjuk felfüggesztése ellen, arra hivatkozva, hogy ez az új törvény ellentétes az uniós joggal, különösen az EU-Szerződés és a Charta rendelkezéseivel. Mivel e keresetet első fokon, majd fellebbezés után is elutasították, a fellebbezők a kérdést előterjesztő bírósághoz fordultak az ítélet felülvizsgálata céljából. Ennek keretében e bíróság különösen azt kérdezte a Bíróságtól, hogy ellentétes-e a TEU 6. cikkel és a Charta 17. cikkével („Tulajdonhoz való jog”) az olyan nemzeti szabályozás, amely megtiltja a nettó öregségi nyugdíjnak a közintézményekben végzett tevékenységből származó jövedelemmel való kombinálását, ha a nyugdíj összege meghaladja az állami társadalombiztosítási költségvetés összeállításának alapjául szolgáló nemzeti bruttó átlagkereset összegét. Mielőtt a Bíróság érdemben foglalkozott volna a kérdést előterjesztő bíróság kérdésével, először azt vizsgálta meg, hogy az ilyen nemzeti szabályozás tekinthető-e uniós jog végrehajtójának, annak megállapítása érdekében, hogy a Charta valóban alkalmazandó-e az alapügyben felmerült jogvitára. E tekintetben megállapította, hogy – amint azt a kérdést előterjesztő bíróság kifejtette – a szóban forgó törvényt azért fogadták el, hogy Románia teljesíteni tudja az Európai Unióval szemben tett azon kötelezettségvállalásait, amelyeket egy olyan gazdasági programmal kapcsolatban tett, amely lehetővé teszi számára, hogy egy egyetértési megállapodásban meghatározott, a fizetési mérlegek tekintetében segítséget nyújtó pénzügyi támogatásban részesüljön. Az egyetértési megállapodásban rögzített feltételek között szerepel a közszféra bérköltségének csökkentése, valamint az államháztartás hosszú távú fenntarthatóságának javítása érdekében a nyugdíjrendszer kulcsfontosságú paramétereinek reformja. Ennek megfelelően a Bíróság megállapította, hogy az alapügyben szóban forgó, a fent említett két célt egyidejűleg megvalósító összevonási intézkedés célja a Románia által az egyetértési megállapodásban vállalt kötelezettségek végrehajtása, amely az uniós jog részét képezi. A memorandum jogi alapja a TFEU 143. cikke, amely felhatalmazza az Európai Uniót arra, hogy kölcsönös segítséget nyújtson azon tagállamnak, amelynek pénzneme nem az euró, és amely fizetési mérlegét illetően nehézségekkel küzd, vagy amelyet komoly nehézségek fenyegetnek (31., 45. és 47. pont). A Bíróság hozzátette, hogy igaz, hogy az egyetértési megállapodás bizonyos mérlegelési jogkört hagy Romániának annak eldöntésében, hogy mely intézkedések vezetnek leginkább e kötelezettségvállalások teljesítéséhez. Egyrészt azonban, ha egy tagállam az uniós jogi aktus által ráruházott mérlegelési jogkör gyakorlása során intézkedéseket fogad el, akkor azt úgy kell tekinteni, hogy a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében e jogot hajtja végre. Másrészt a 2009/459 határozat 20 3. cikkének (5) bekezdésében, valamint az egyetértési megállapodásban meghatározott célok kellően részletesek és pontosak ahhoz, hogy arra lehessen következtetni, hogy a közszféra öregségi nyugdíjának a közintézményekben végzett tevékenységekből származó jövedelemmel való összekapcsolására vonatkozó, a 329/2009 törvényből eredő tilalom célja a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében mind a megállapodás, mind az említett határozat, és így az uniós jog végrehajtása. Következésképpen ez utóbbi alkalmazandó az alapügy tárgyát képező jogvitára (48. pont).].

C-258/14, Florescu and Others, EU:C:2017:448. Published in: Field of Application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union – Fact sheet. Court of Justice of the European Union, March 2021. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-05/fiche_thematique_-_charte_-_en.pdf

Garantált jogok

[... Hozzá kell tenni, hogy a személyek szabad mozgásának gyakorlását akadályozni képes nemzeti intézkedés csak akkor igazolható, ha az ilyen intézkedés összhangban van a Chartában biztosított alapvető jogokkal, és a Bíróság feladata e jogok tiszteletben tartásának biztosítása (lásd a hasonló 2016. szeptember 13-i Rendón Marín ítéletet, C-165/14, EU:C:2016:675, 66. pont). ... Ami a 2004/38 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontjában szereplő „házastárs” kifejezést illeti, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való, a Charta által biztosított jog alapvető jog. ... E tekintetben, amint az az Alapjogi Chartához fűzött magyarázatokból (HL 2007. C 303., 17. o.) kitűnik, a Charta 52. cikkének (3) bekezdése értelmében a Charta 7. cikkében biztosított jogok ugyanolyan értelműek és hatályúak, mint az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény 8. cikkében biztosított jogok. ... Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy egy homoszexuális pár kapcsolata ugyanúgy a „magánélet” és a „családi élet” fogalma alá tartozhat, mint egy heteroszexuális pár ugyanilyen kapcsolata (ECtHR, 2013. november 7., Vallianatos és társai kontra Görögország, CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, 73. §, és ECtHR, 2017. december 14., Orlandi és társai kontra Olaszország, CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, 143. §). (47-50 preambulumbekkezdések]

C-673/16. Relu Adrian Coman és társai kontra Inspectoratul General pentru Imigrări és Ministerul Afacerilor Interne, ECLI:EU:C:2018:385.

[2017-ben egy fellebbviteli bíróság megállapította, hogy egy roma közösség kilakoltatása diszkriminatív volt. A határozat az uniós jogban lefektetett egyenlőség elvére is hivatkozik: „Az EU Alapjogi Chartája is megerősíti azokat a jogokat, amelyek elsősorban a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból és nemzetközi kötelezettségeiből, az ECHR-ből, az EU és a CJEU által elfogadott szociális chartákból, valamint a CJEU ítélkezési gyakorlatával összefüggésben az emberi méltóság tiszteletben tartásának szükségességéből fakadnak, amelyet védeni kell, a faji, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai jellemzők, nyelv, vallás vagy meggyőződés, nemzeti kisebbséghez tartozás alapján történő bármilyen megkülönböztetés tilalmát a TFEU 1. cikke szerint. Charta 20. cikke szerinti nemzeti hovatartozás, mivel az Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget.”].

Megjelent a következő kiadványban: The EU Charter of Fundamental Rights in Romania. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-charter-in-romania_en.pdf

Példák a jogállamisági jogviták sikeres lefolytatására nemzeti és európai bíróságok előtt

Szerző(k): Chronowski Nóra, MTA doktora, PhD, CSS;

Hungler Sára, tudományos munkatárs (TK JTI), CSS;

Kovács Eszter, tudományos munkatárs, CSS;

Varju Marton, kutatóprofesszor (TK JTI), CSS

Összefoglaló. Ez a fejezet a közép- és kelet-európai (KKE) régióból mutat be néhány példát az uniós jogállamisági vívmányok nemzeti bíróságok előtti alkalmazására, valamint az EU Bíróságának (CJEU) előzetes döntéshozatali eljárás keretében történő bevonására ezekbe az ügyekbe. A rövid beszámolók tartalmaznak információkat a jogvitáról és arról, hogy miként szerepet játszott benne az uniós jog, hogyan értelmezte és alkalmazta a CJEU az uniós jogállamisági vívmányok vonatkozó rendelkezéseit,

Az oktatók az ebben a fejezetben található információkat felhasználhatják a következőkre:

- rávilágíthatnak a különböző jogi forráskönyvekre és a nemzeti jog különböző területeire, amelyeken az uniós jogállamisági vívmányok alkalmazása felmerülhet;
- különbséget tehetnek a válsághelyzetek és az uniós jogállamisági vívmányok rendezettebb jogi körülmények közötti alkalmazása között;
- elemezhetik azokat a jogi körülményeket, amelyek között az EU Charta vagy az uniós jogállamisági vívmányok más részeire lehet hivatkozni;
- rávilágíthatnak arra, hogy a nemzeti bíróságok hogyan reagálhatnak az uniós jogon alapuló követelésekre, és mi a szerepük az uniós jogi rendelkezések alkalmazásában;
- megalapozhatják azt az üzenetet, hogy a CJEU valóban kulcsfontosságú partner lehet az uniós jogon alapuló jogvédelem megvalósításában;
- rávilágíthatnak az előzetes döntéshozatali eljárás előnyeire és korlátaira;
- kritikusan megvizsgálják, hogy a CJEU ítélete mennyire volt hasznos az adott ügyben, és hogy hozzájárult-e az egyértelmű és következetes nemzeti bírói gyakorlat kialakításához;
- jelezhetik, hogy a CJEU ítéletének nemzeti befogadása döntő fontosságú az uniós jog alkalmazásával elérni kívánt jogvédelem szempontjából.

A jelentések különböző típusú anyagokat tartalmaznak: könnyen hozzáférhető áttekintő szövegeket, tudományos elemzéseket és bírósági határozatok kivonatát. A különböző típusú anyagok különböző olvasási stratégiákat igényelnek, és a képzési forráskönyvben másképp kell használni őket. A tréner például elemző és/vagy értékelő megbeszéléseket szervezhet a tudományos szövegekkel vagy a bírósági kivonatokkal kapcsolatban. Az áttekintő szövegek csak a szükséges háttérinformációkat nyújtják.

Kapcsolódó modulok

A 4. képzési modul - Jogállamiság és peres eljárások

Bevezető modul 3 - Források és perlési készségek

2. haladó modul - Jogállamisági érvelés - konkrét témák alapján és 3. modul - A jogállamiság védelme

valamint – amennyiben az információ rendelkezésre áll – arról, hogy az CJEU ítéletét hogyan fogadták a nemzeti igazságszolgáltatási rendszerben.

C-556/17. sz. ügy, Alekszij Torubarov kontra Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, EU:C:2019:626.

Az eset leírása

[[A. Torubarov]] eredetileg tanár volt, a kapitalizmus Oroszországba érkezése után üzletember lett. Miután bűnözői csoportok fenyegették meg, és fel akart lépni a korrupció és a helyi maffia ellen, csatlakozott Borisz Nyemcov Pravoje Delo (Jobb Ügy) pártjához. Nyomozások, törvénytelen perek, illegális letartóztatások és börtönök Ausztriában és Csehországban, valamint politikai nézetei miatt szisztematikus és folyamatos üldözés következett. Három év kényszerű várakozás után 2013-ban úgy döntött, hogy politikai menedékjogot kérve Magyarországra menekül.

Minden nyilvánvaló bizonyíték ellenére nem kapott menedékjogot a magyar menekültügyi hatóságtól. Az elutasítás ellen fellebbezett, a bíróság neki adott igazat, de a hatóságok ismét elutasították. A kétharmados kormánytöbbség 2015-ben megfosztotta a bíróságokat attól az évtizedes gyakorlattól, hogy maguk adjanak védelmet. Négy évig csak arra volt joguk, hogy megállapítsák, ha a hatóságok jogszerűtlen döntést hoztak, de azt nem változtathatták meg. Ennek következtében a menekültügyi hatóság akár szó szerint is hozhatta ugyanazokat a negatív döntéseket, amelyeket a kérelmezők ismét megtámadtak, és a bíróságok többször is jogszerűtlennek találták, de a kérelmező helyzete egyáltalán nem oldódott meg. Ezeket az eredménytelen és eredménytelen „ping-pong játékokat” a menekültügyi hatóság évekig játszotta.

Torubarov, aki 2013 decembere óta él Magyarországon, történetesen többször is átélte ezeket a játékokat. Végláthatatlan ügyét látva a Pécsi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság egyik bírása harmadszor is megelégtelte a hatóság ellenállását, és a Magyar Helsinki Bizottság javaslatára 2017 szeptemberében az Európai Unió Bíróságához fordult. A magyar bíró azt kérdezte, hogy a 2015 óta hatályos jogszabály, amely megfosztotta a bíróságokat a menedékjog megadásáról szóló érdemi döntéstől, megfelel-e az uniós jognak].

Megjelent: <https://helsinki.hu/en/the-man-who-defeated-the-hungarian-asylum-system/> (2019. szeptember 30.).

A CJEU ítélete

A magyar bíróság azt kérdezte a CJEU-tól, hogy az uniós menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU irányelv) 46. cikkének (3) bekezdése – az EU Alapjogi Chartájának a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogról szóló 47. cikkével együtt értelmezve – megköveteli-e, hogy a magyar bíróságok hatáskörrel rendelkezzenek az illetékes menekültügyi hatóság azon közigazgatási határozatának megváltoztatására, amely a nemzetközi védelmet az ezzel ellentétes bírósági döntések ellenére ismételten elutasította, valamint hogy van-e hatáskörük ilyen védelem megadására. A CJEU kimondta, hogy a magyar bíróságnak meg kell állapítania a menekültügyi hatóság határozatának megváltoztatására vonatkozó hatáskörét, a közigazgatási határozatot a sajátjával kell helyettesítenie, és - szükség esetén - el kell hagynia azt a magyar jogszabályi rendelkezést, amely megtiltana számára az ilyen eljárást.

[A Torubarov-ügyben (C556/17-) 2019. július 29-én hozott ítéletben – a Bíróságnak Nagytanácsa értelmezte a 2013/32 irányelv⁶² azon – rendelkezését, amely meghatározza a hatékony jogorvoslathoz való jog terjedelmét, amellyel a nemzetközi védelmet (menekültstátusz vagy kiegészítő védelem) kérelmezőknek többek között a kérelmüket elutasító határozatokkal szemben rendelkezniük kell.⁶³ A Bíróság kimondta, hogy amennyiben a bíróság a nemzetközi védelmet kérelmező fél által előterjesztett valamennyi releváns ténybeli és jogi kérdés teljes körű és *ex nunc* vizsgálatát követően megállapította, hogy a 2011/95/EU irányelvben⁶⁴ meghatározott kritériumoknak megfelelően e kérelmezőnek a kérelmét alátámasztó okból meg kell adni ezt a védelmet, de egy közigazgatási vagy kvázi bírósági szerv ezt követően ezzel ellentétes határozatot hoz, anélkül, hogy e célból megállapítaná, hogy olyan új elemek merültek fel, amelyek indokolják a kérelmező nemzetközi védelem iránti igényének újbóli értékelését, akkor e bíróságnak módosítania kell a korábbi ítéletével ellentétes határozatot, és azt a nemzetközi védelem iránti kérelemről szóló saját határozatával kell helyettesítenie, szükség esetén mellőzve az ezt tiltó nemzeti jogot.

A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bírósághoz ugyanabban az ügyben harmadszor fordult egy, a származási országában büntetőeljárás alá vont orosz állampolgár, aki nemzetközi védelem iránti kérelmet nyújtott be Magyarországon azzal az indokkal, hogy politikai nézetei miatt Oroszországban üldöztetéstől vagy súlyos sérelemtől tart. Az e kérelem elbírálásáért felelős magyar hatóság három alkalommal elutasította azt, annak ellenére, hogy a kérdést előterjesztő bíróság két alkalommal hatályon kívül helyezte az e kérelmet elutasító határozatait, és hogy az érintett személy második keresete keretében az ügy összes elemének értékelését követően arra a következtetésre jutott, hogy a nemzetközi védelem iránti kérelme megalapozott. Ilyen körülmények között az érintett személy a harmadik keresetében azt kérte a nemzeti bíróságtól, hogy a megtámadott határozatok helyébe saját határozatát léptesse a számára biztosítandó nemzetközi védelemre vonatkozóan. Egy 2015-ös, a tömeges bevándorlás kezelését célzó törvény azonban megszüntette a bíróságok hatáskörét a nemzetközi védelem megadásával kapcsolatos közigazgatási határozatok megreformálására.

Az *Alheto*⁶⁵ ügyben hozott ítélet alapján a Bíróság először is emlékeztetett arra, hogy a 2013/32 irányelv célja nem az, hogy egységesítse a tagállamokon belül a nemzetközi védelem iránti kérelemről szóló új határozat meghozatalakor alkalmazandó eljárási szabályokat az ilyen kérelmet elutasító eredeti közigazgatási határozat megsemmisítését követően. Ez azonban következik az említett irányelv céljából, amely az ilyen jellegű kérelmek lehető leggyorsabb elbírálásának biztosítása, az említett irányelv fent hivatkozott rendelkezése hatékonyságának biztosítására vonatkozó kötelezettségből, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkéből eredő, a hatékony jogorvoslat biztosításának szükségességéből, hogy minden tagállamnak úgy kell rendeznie nemzeti jogát, hogy ezen eredeti határozat megsemmisítését követően, valamint az ügynek az e kérelem megvizsgálására illetékes kvázi bírósági vagy közigazgatási szervhez történő visszautalása esetén rövid időn belül új

⁶² A nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló, 2013. június 26-i 2013/32/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 180., 60. o.).

⁶³ 46. cikk (3) bekezdés.

⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országok állampolgárainak és a hontalan személyeknek a nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről, a menekültek vagy a kiegészítő védelemre jogosult személyek egységes jogállásáról és a nyújtott védelem tartalmáról (HL L 337., 9. o.).

⁶⁵ A 2018. július 25-i ítélet, *Alheto* (C-585/16, EU:C:2018:584).

határozatot hozzanak, amely megfelel az eredeti határozatot megsemmisítő ítéletben foglalt értékelésnek.

A Bíróság különösen hangsúlyozta, hogy az uniós jogalkotó azzal, hogy előírta, hogy a nemzetközi védelem iránti kérelmet elutasító határozat elleni fellebbezés elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróságnak adott esetben meg kell vizsgálnia a kérelmező „nemzetközi védelmi szükségleteit”, e bíróságot kívánta megbízni, amennyiben úgy ítéli meg, hogy rendelkezésére áll az e tekintetben szükséges valamennyi ténybeli és jogi elem, arra, hogy az említett elemek teljes körű és *ex nunc*, azaz kimerítő és naprakész vizsgálatát követően kötelező erejű határozatot hozzon arról, hogy az érintett kérelmező megfelel-e a 2011/95 irányelvben a nemzetközi védelem megadásához előírt feltételeknek. Ebben az esetben, ha az említett bíróság arra a következtetésre jut, hogy a nemzetközi védelem iránti kérelemnek helyt kell adni, és az ügyiratnak az illetékes nemzeti hatósághoz való visszaküldése előtt megsemmisíti az említett kérelmet elutasító határozatot, e hatóságnak - amennyiben olyan ténybeli vagy jogi tényezők merülnek fel, amelyek objektíve új, naprakész értékelést tesznek szükségessé - már nem áll mérlegelési jogkörében, hogy a kért védelmet az érintett bírósághoz benyújtott indokokkal azonos indokok alapján adja-e meg vagy sem.

Ezért egy olyan nemzeti jogszabály, amely olyan helyzetet eredményez, amelyben a nemzeti bíróságot megfosztják az ítélete végrehajtásának minden eszközétől, a gyakorlatban megfoszthatja a nemzetközi védelmet kérelmezőt a hatékony jogorvoslattól, mivel a rá vonatkozó jogerős és kötelező erejű bírósági határozat eredménytelen maradhat.].

Megjelent:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220524&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=8303195>.

Nemzeti hatás

[[A CJEU ítélete]] Torubarov ügyében azt jelentette, hogy [...] a pécsi bíróságnak egy dolga volt: kimondani, hogy egy hazájában üldözött orosz férfi Magyarországon védelmet kap. Pontosan ez történt: a Magyar Helsinki Bizottság ügyfelét hat év után menekültként ismerték el. Az ítélet figyelembe vette azt is, hogy az orosz férfit Ausztriában egy felbérelt, hivatásos gyilkos támadta meg, és hogy Csehországból illegálisan visszatoloncolták Oroszországba.

„Mindannyian nagyon örülünk, hogy Alekszej végre menedékjogot kapott. Ennek már az első alkalommal meg kellett volna történnie. Mert ki más lenne menekült, ha nem ő, akinek volt bátorsága nemet mondani az őt kirabolni akaró hatalmaknak, és fellépni azok ellen, akik aztán bebörtönözték, kifosztották és kiutasították. Nagyon sok mindent kellett itt elviselnie, rendkívüli nyomás alatt élve az elmúlt hat évben” - mondta Fazekas Tamás, a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje a pécsi ítélethirdetés után].

Megjelent: <https://helsinki.hu/en/the-man-who-defeated-the-hungarian-asylum-system/> (2019. szeptember 30.).

További források

Nézze meg a videót: A menekült, aki reményt adott más áldozatoknak, <https://vimeo.com/398835671>.

A HelsinKINO bemutatja: A menekült, aki reményt adott más áldozatoknak, <https://helsinki.hu/en/helsinkino-presents-the-refugee-who-gave-hope-to-other-victims/>.

EDAL - Európai Menekültügyi Adatbázis Az CJEU Torubarov-ügyben hozott ítélete: A bíróságoknak hatalmukban áll védelmet biztosítani, <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/cjeu-ruling-torubarov-courts-have-power-grant-protection>.

C-585/18., C-624/18. és C-625/18. sz. egyesített ügyek, A.K. és társai, EU:C:2019:982. sz.

Az eset leírása

2015-ben az új lengyel kormány bevezette az Alkotmánybíróság reformját, amelyet később a Legfelsőbb Bíróság és az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (NCJ) reformja követett. Az intézkedések számos uniós eljárást eredményeztek, köztük az uniós jogállamisági mechanizmust, a jogsértési eljárásokat és a CJEU előtti előzetes döntéshozatali eljárásokat.

(További információk az uniós eljárásokról: Pech, L., Wachowiec, P. & Mazur, D. (2021). Poland's Rule of Law Breakdown: A Five-Year Assessment of EU's (In)Action.. *Hague J Rule Law* 13, 1-43.).

A reform részeként új törvényt vezettek be a Legfelsőbb Bíróságról. Az intézkedés a bírák nyugdíjkorhatárát 70-ről 65 évre csökkentette. Több mint 20 bíró - az összes bíró mintegy harmada - kényszerült nyugdíjba vonulni a Legfelsőbb Bíróságról. Az előzetes döntéshozatali kérelmek olyan ügyekből származnak, amelyeket az új nyugdíjazási szabályok hatálya alá tartozó bírák kezdeményeztek. A.K. a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság bírása volt. Amikor betöltötte a 65. életévét, kérelmet nyújtott be, hogy megtarthassa pozícióját. Az NCJ kedvezőtlen véleményt adott ki, amelyet aztán a Legfelsőbb Bíróság előtt megtámadott. A.K. azt állította, hogy nyugdíjazása sérti a TEU 19. cikkének (1) bekezdését és az EU Alapjogi Chartájának a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogról szóló 47. cikkét. C.P. és D.O. a Legfelsőbb Bíróság bírái voltak. Nem kérték állásuk megtartását, és a lengyel elnök kimondta nyugdíjazásukat. Keresetet nyújtottak be a Legfelsőbb Bírósághoz annak megállapítása iránt, hogy munkaviszonyuk továbbra is aktív szolgálatban álló bírónak minősül.

A CJEU elé terjesztett kérdések a lengyel Legfelsőbb Bíróság új fegyelmi kamarájának függetlenségére összpontosítottak, amely az új rendelkezések értelmében a Legfelsőbb Bíróság bíráinak nyugdíjazásával kapcsolatos ügyekben dönt. A CJEU először azt vizsgálta, hogy a fegyelmi kamara a TEU 2. és 19. cikke, a TFEU 267. cikke és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke értelmében független-e, tekintettel a létrehozásához vezető körülményekre és a tagjai kinevezésére. Ezt követően megvizsgálta, hogy amennyiben a kamara függetlenségét sérülni találja, az uniós jog elsőbbsége megköveteli-e, hogy az előterjesztő bíró ne alkalmazza azokat a lengyel rendelkezéseket, amelyek a nyugdíjazási ügyeket a kamara joghatósága alá utalják.

(További információ a függetlenség kérdéséről: <https://europeanlawblog.eu/2019/12/02/the-independence-of-the-disciplinary-chamber-of-the-polish-supreme-court-or-how-to-forget-about-discipline/> (Zinonos, P. (2019. december 2.), The independence of the disciplinary chamber of the Polish Supreme Court or how to forget about discipline. *European Law Blog*).

A CJEU ítélete

Dióhéjban a CJEU úgy döntött, hogy a kérdést előterjesztő lengyel bíróságnak figyelmen kívül kell hagynia azt a hazai jogi rendelkezést, amely arra utasítja, hogy az előtte lévő ügyet egy olyan, az ügyben kizárólagos hatáskörrel rendelkező bírósági szervnek (a fegyelmi kamarának) adja át, amely se nem pártatlan, se nem független.

[Az A. K. és társai (a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi tanácsának függetlensége) (C-585/18, C-624/18 és C-625/18) ügyben 2019. november 19-én gyorsított eljárásban hozott ítéletében a Bíróság nagytanácsa megállapította, hogy a hatékony jogorvoslathoz való jog, amelyet az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke rögzít, és amelyet a 2000/78 irányelv – egy meghatározott területen – megerősített,⁶⁶ , ellentétes azzal, hogy az uniós jog alkalmazására vonatkozó ügyek olyan bíróság kizárólagos hatáskörébe tartozzanak, amely nem független és pártatlan bíróság.⁶⁷ A Bíróság úgy véli, hogy ez az eset áll fenn, ha az ilyen bíróság megalakulásának objektív körülményei, jellemzői és a tagjai kinevezésének módja alkalmasak arra, hogy a jogalanyok körében jogos kétségeket ébresszenek e bíróság külső tényezőkkel, különösen a jogalkotó és a végrehajtó hatalom közvetlen vagy közvetett befolyásával, valamint az előtte lévő érdekekkel szembeni semlegességével kapcsolatban. Ezek a tényezők tehát ahhoz vezethetnek, hogy e bíróságot nem tekintik függetlennek vagy pártatlannak, ami azt a bizalmat sérti, amelyet az igazságszolgáltatásnak egy demokratikus társadalomban a jogalanyokban kell ébresztenie. A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy az előtte megállapított valamennyi releváns körülmény fényében megállapítsa, hogy ez valóban igaz-e a lengyel Legfelsőbb Bíróság új fegyelmi kamarájára. Ha igen, akkor az uniós jog elsőbbségének elve megköveteli, hogy a nemzeti jog azon rendelkezését, amely a Legfelsőbb Bíróság bírának nyugdíjazásával kapcsolatos ügyek tárgyalására és elbírálására a fegyelmi kamara kizárólagos hatáskörét tartja fenn, ne alkalmazza, hogy ezeket az ügyeket a függetlenség és pártatlanság követelményeinek megfelelő bíróság vizsgálhassa meg, amely e rendelkezés hiányában az adott területen hatáskörrel rendelkezne.

A kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő ügyekben három lengyel bíró (a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság és a Legfelsőbb Bíróság) többek között az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértésére hivatkozott a foglalkoztatás során, mivel a Legfelsőbb Bíróságról szóló 2017. december 8-i új törvény értelmében idő előtt nyugdíjba vonultak. Annak ellenére, hogy egy közelmúltbeli módosítást követően e törvény már nem vonatkozik azokra a bírókra, akik az alapügyek felpereseihez hasonlóan e törvény hatálybalépésekor már a Legfelsőbb Bíróság hivatalban lévő tagjai voltak, és ezért az alapügyek felpereseit megtartották állásukban, illetve visszahelyezték őket, a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélte meg, hogy továbbra is eljárási jellegű problémával állt szemben. Noha az ilyen ügyek rendes körülmények között a Legfelsőbb Bíróságon belül újonnan létrehozott fegyelmi tanács hatáskörébe tartoznának, a kérdést előterjesztő bíróság feltette a kérdést, hogy az e tanács függetlenségével kapcsolatos aggályok miatt nem kell-e alkalmaznia a hatáskörmegosztásra vonatkozó nemzeti szabályokat, és szükség esetén magának kell-e érdemben döntenie az említett ügyekben.

Először is, miután a Bíróság megerősítette, hogy a jelen ügyekben mind az Alapjogi Charta 47. cikke, mind a TEU 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése alkalmazandó, megállapította, hogy a bíróságok függetlenségének követelménye a hatékony bírói jogvédelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog lényegéhez tartozik, amelyek alapvető fontosságúak, mivel garantálják az uniós jogból eredő valamennyi egyéni jog védelmét, valamint a TEU 2. cikkben meghatározott, a tagállamok közös értékeinek, különösen a jogállamiság értékének védelmét. Ezt követően részletesen kifejtette a bíróságok függetlenségére vonatkozó követelmény hatályára vonatkozó ítélkezési

⁶⁶ A Tanács 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról (HL L 303., 16. o.).

⁶⁷ „A Charta 47. cikkét és a 2000/78 irányelv 9. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha az uniós jog alkalmazására vonatkozó ügyek olyan bíróság kizárólagos hatáskörébe tartoznak, amely az előbbi rendelkezés értelmében nem független és pártatlan bíróság” (C-585/18. sz. ügy, 154. pont).

gyakorlatát, és különösen azt állapította meg, hogy a jogállamiság működését jellemző hatalommegosztás elvének megfelelően biztosítani kell az igazságszolgáltatás függetlenségét a jogalkotó és a végrehajtó hatalomtól.

Másodsorban a Bíróság megállapította azokat a konkrét tényezőket, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell vizsgálnia ahhoz, hogy megállapíthassa, hogy a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi kamarája elegendő garanciát nyújt-e a függetlenségre.

Először is, a Bíróság megállapította, hogy pusztán az a tény, hogy a fegyelmi tanács bírait a köztársasági elnök nevezte ki, nem eredményezi a politikai hatalomnak való alárendeltségi viszonyt, és nem ad okot a pártatlanságukkal kapcsolatos kétségekre, ha a kinevezésüket követően a bírák a feladatuk ellátása során mentesülnek a befolyástól és a nyomástól. Ezenfelül a bírói kinevezésekre javaslatot tevő Országos Igazságszolgáltatási Tanács előzetes részvétele objektíve alkalmas arra, hogy korlátozza a köztársasági elnök mérlegelési jogkörét, feltéve azonban, hogy e szerv maga is kellően független a törvényhozástól, a végrehajtó hatalomtól és a köztársasági elnöktől. E tekintetben a Bíróság hozzátette, hogy figyelembe kell venni mind az új lengyel Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács tagjainak kinevezési körülményeit, mind pedig az arra vonatkozó jogi és ténybeli szempontokat, hogy e szerv ténylegesen hogyan gyakorolja a bíróságok és az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosításával kapcsolatos feladatát. A Bíróság azt is megállapította, hogy meg kell vizsgálni az Országos Igazságszolgáltatási Tanács javaslatainak bírósági felülvizsgálatának lehetőségét, amennyiben a köztársasági elnök kinevezési határozatai önmagukban nem képezik ilyen bírósági felülvizsgálat tárgyát.

Másodszor, a Bíróság más, a fegyelmi tanácsot közvetlenebbül jellemző tényezőkre hivatkozott. Így például megállapította, hogy a Legfelsőbb Bíróságról szóló új törvény rendelkezéseinek – rendkívül vitatott – elfogadásából eredő sajátos körülmények között, amelyeket a Bíróság a 2019. június 24-i, *Bizottság kontra Lengyelország (a Legfelsőbb Bíróság függetlensége) ügyben hozott ítéletében* (C 619/18, EU:C:2019:C:2019:531), lényeges volt megjegyezni, hogy a fegyelmi kamara kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a Legfelsőbb Bíróság bíráinak e törvényből eredő nyugdíjazásával kapcsolatos ügyekben való döntéshozatalra, hogy e kamarának kizárólag újonnan kinevezett bírákból kell állnia, és hogy e kamara a jelek szerint különösen nagyfokú autonómiát élvez a Legfelsőbb Bíróságon belül. Általános jelleggel a Bíróság többször megismételte, hogy bár a vizsgált tényezők mindegyike önmagában véve nem feltétlenül alkalmas arra, hogy megkérdőjelezze e tanács függetlenségét, ez azonban nem feltétlenül igaz, ha együttesen veszik figyelembe őket].

Megjelent a következő kiadványban:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220774&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=8383148>.

Nemzeti hatás

[[A] kérdést előterjesztő bíróság (a Legfelsőbb Bíróság Munkaügyi és Szociális Biztonsági Kamarája) ezt követően 2019. december 5-én [III PO 7/18. sz. ügy] megállapította, hogy a neo-NCJ nem nyújt elegendő garanciát a jogalkotó és végrehajtó hatóságoktól való függetlenségre, mielőtt kimondta volna, hogy a DC [Fegyelmi Kamara] nem minősül az uniós jog értelmében vett „bíróságnak”, és így a lengyel jog értelmében sem bíróságnak. A lengyel hatóságok azonban nem voltak hajlandóak engedelmessé válni ennek az ítéletnek és az azt követő ítéleteknek, beleértve a lengyel Legfelsőbb Bíróság (akkor még független) kamarái által 2020. január 23-án elfogadott ünnepélyes határozatot. [...]

[E]z a szándékos politika, amely minden olyan ítélet megsértésére irányul, amely arra kényszerítené őket, hogy tiszteletben tartsák a bírói függetlenség elvét, abban csúcsosodott ki, hogy a bíróságnak álcázott két megszállt testület 2020 áprilisában, illetve szeptemberében de facto, majd de jure megsemmisítette az Európai Bíróság AK ügyben hozott ítéletét.

Figyelembe véve, hogy a lengyel bíróságok hajlamosak nem alkalmazni az Európai Bíróság vagy akár a hazai bíróságok döntéseit, amennyiben azokat a lengyel hatóságok nem helyeslik, nem is beszélve a lengyel és uniós bírói függetlenség követelményeinek fenntartására törekvő bírák rendszerszintű zaklatásáról, azt lehet mondani, hogy az Európai Bíróságnak egyértelműbben kellett volna válaszolnia az (ostrom alatt álló) beadványozó bíraktól kapott kérdésekre. Valóban, míg a bírói önmérséklet jó időben erény lehet, nem az, amikor az ECJ-hez intézett kérdés és/vagy az uniós jog alkalmazása önmagában is gyorsan azt eredményezheti, hogy egy bíró (jogellenes) fegyelmi vizsgálat és eljárás tárgyává válik, amelyet olyan (jogellenes) szankciók követnek, mint a fizetés csökkentése és a határozatlan idejű felfüggesztés. Azzal, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdésekkel nem foglalkozott közvetlenül és kifejezettebben, az ECJ ürügyet kínált a lengyel hatóságoknak arra, hogy figyelmen kívül hagyják az AK alkalmazására törekvő nemzeti ítéleteket, arra hivatkozva, hogy azok nem helyesen teszik ezt, miközben lehetőséget kínál az olyan elfogott szervezeteknek, mint az ECPAC, hogy rosszhiszeműen alkalmazzák az AK-t, és megállapítsák, hogy az AK megfelel az uniós bírói függetlenség követelményeinek.⁶⁸

Végül, ahogyan azt korábban már említettük, a DC úgy döntött, hogy 2020 szeptemberében hivatalosan semlegesíti az AK lengyelországi alkalmazását, olyan nevetséges eljárási érvek alapján, amelyek arra az abszurd következtetésre vezettek, hogy a kérdést előterjesztő bíróság jogellenesen járt el, amikor a kérdéseket az Európai Bíróság elé terjesztette].

Megjelent a következő kiadványban: Pech, L., Wachowiec, P. & Mazur, D. (2021): Pech, L., Wachowiec, P. & Mazur, D. (2021). Poland's Rule of Law Breakdown: A Five-Year Assessment of EU's (In)Action. *Hague J Rule Law* 13, 1-43.

További források

[Amnesty International: News, 19/11/2019: On the importance of courage: Poland's judges and EU top court decisions on judicial independence](#)

[EU Law Analysis, 26/11/2019: Writing Between the Lines. The preliminary ruling of the CJEU on the independence of the Disciplinary Chamber of the Polish Supreme Court.](#)

[Verfassungsblog, 26/11/2019: The Power of 'Appearances'](#)

C- 824/18. sz. ügy, A.B. és társai kontra Krajowa Rada Sądownictwa, EU:C:2021:153.

Az eset leírása

Az ügy a Legfelsőbb Bíróság bírójának kinevezésére vonatkozó, Lengyelországban szabályozott eljárásra vonatkozott. A lengyel intézkedés előírja, hogy a jelölteket az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (KRS) hagyja jóvá. A KRS határozatai ellen a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság (NSA) előtt lehetett bírósági jogorvoslattal (fellebbezéssel) élni. Az NSA fellebbezési eljárásban eljáró hatáskörét

⁶⁸ A 2020. január 8-i határozat az I. NOZP 3/19 ügyben, https://ruleoflaw.pl/wp-content/uploads/2020/02/I-NOZP-3-19-2_English.pdf.

korlátozták. Egy törvénymódosítás megszüntette a bírói jogvédelem e lehetőségét, és szabályozta a folyamatban lévő fellebbezési ügyek ex lege lezárását is.

A törvénymódosítást megelőzte az Alkotmánybíróság határozata, amely alkotmányellenesnek nyilvánította az eredeti törvényi rendelkezéseket, és elrendelte az e rendelkezések alapján indított fellebbezési eljárások lezárását. A törvénymódosítást e határozat végrehajtása érdekében vezették be.

Az előzetes döntéshozatalra vonatkozó hivatkozás az új szabályok alapján lezárt fellebbezési ügyek egyikéből származik. Eredetileg a régi bírói kinevezési rendelkezésekre vonatkozott. A törvénymódosítást követően kiterjesztették a törvénymódosítás szabályaira is.

A CJEU ítélete

A CJEU elismerte, hogy a lengyel Legfelsőbb Bíróság bíráinak kinevezési eljárását szabályozó módosított rendelkezések sértik az uniós jogot. Ezek megszüntették a hatékony bírói felügyeletet a KRS határozatai felett, megsértve ezzel a hatékony bírói jogvédelemre vonatkozó uniós követelményeket. A CJEU a bírói függetlenségre vonatkozó uniós normák megsértését is megállapította. Ebben a kérdésben a határozatot visszautalta a kérdést előterjesztő lengyel bírósághoz. A CJEU azonban megjegyezte, hogy amennyiben megállapítást nyer az uniós normák megsértése, a lengyel bíróságnak az uniós jog elsőbbségét szem előtt tartva figyelmen kívül kell hagynia a módosított szabályokat.

Az eredeti rendelkezések tekintetében, amelyek a KRS-határozatok elleni ügyekben a nemzeti biztonsági hatóság fellebbezési jogkörét szabályozták, a CJEU hasonló döntésre jutott. Megállapította, hogy a bírói függetlenségre vonatkozó uniós normák megsértése nem kizárt. Ezt azonban a kérdést előterjesztő lengyel bíróságnak kell megállapítania, tekintettel a nemzeti igazságszolgáltatási rendszer jellemzőire és szabályozására. Különösen azt kell megvizsgálnia, hogy a fellebbezési szabályok sértik-e a polgároknak a lengyel bíróságok függetlenségébe és pártatlanságába vetett bizalmát.

[A Bíróság AB ügyben hozott ítélete egyszerre gazdag és jelentős, ami megnehezíti az ügy rövid ismertetését. Ezt a fenntartást félretéve, az AB-ítélet legfontosabb hozzájárulása az uniós jogállamiság védelméhez annak megerősítése, hogy az uniós tagállamoknak tiszteletben kell tartaniuk a bírói függetlenséggel kapcsolatos uniós követelményeket, amikor a bírák kinevezési eljárására vonatkozó szabályok és a bírói kinevezési határozatok bírósági felülvizsgálatára vonatkozó szabályok módosításáról döntenek.

A nemzeti hatóságok ezért nem próbálhatnak a nemzeti alkotmány mögé bújni – amelyet a lengyel hatóságok a [lengyel Alkotmánybíróság alkotmányellenes átvételét](#) követően továbbra is rendszeresen és büntetlenül megtesznek –, hogy önkényes anyagi feltételeket vagy eljárási szabályokat fogadjanak el a bírói kinevezések tekintetében; hogy megfosszák a nemzeti bíróságot korábbi joghatóságától; hogy a folyamatban lévő fellebbezések megszüntetésére kényszerítsék és/vagy megakadályozzák, hogy a nemzeti bíróságok a bírói kinevezésekkel kapcsolatos kérdéseket a Bíróság elé terjesszék.

A Bíróság ítéletének másik fontos eleme az a megállapítás – amely az őszinte együttműködés uniós elvének nyilvánvaló megsértését jelenti –, hogy a lengyel jogalkotó a vitatott módosításokat azzal a szándékos céllal fogadta el, hogy módszeresen megakadályozza a Bíróságot abban, hogy a lengyel legfelsőbb közigazgatási bíróság által elé terjesztett kérdésekben döntsön. Szintén példátlan, hogy a Bíróság általánosabban, bár diplomatikus kifejezésekkel, de elítélte a lengyel hatóságok rosszhiszeműségét és törvénytelen magatartását, mivel azok ismételtén megpróbálták megfélekezni a

lengyel bíróságoktól érkező előzetes döntéshozatali kérelmeket, és megakadályozták a (jogellenes) bírói kinevezési határozatok hatékony bírósági felülvizsgálatát, amelyeket az ([alkotmányellenesen létrehozott](#) és [jogellenesen összeállított](#)) új KRS fogadott el.

Ebben az összefüggésben a Bíróság első ízben ítélte el a vitatott törvénymódosítások „visszalépő hatását”, valamint a lengyel elnök jogellenes magatartását, aki szemérmetlenül figyelmen kívül hagyta a lengyel Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság befagyasztási végzését, és (jogellenesen) nyolc „[bitorlót](#)” nevezett ki a lengyel Legfelsőbb Bíróságba. Az AB egy másik figyelemre méltó szempontja annak a lehetőségnek az említése, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a Legfelsőbb Bíróságba a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság befagyasztási végzését nyíltan megsértve kinevezett személyek függetlenségének (vagy inkább annak hiányának) értékelése során többek között az így létrehozott KRS tagjai és a lengyel végrehajtó hatalom közötti különleges kapcsolatok meglétét is figyelembe veheti. Ennek a „különleges kapcsolatnak” a megléte már [szilárdan bizonyított](#).

A Bíróság ítéletének kikerülhetetlen következtetése – amelyet azonban a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megerősítenie, feltéve, hogy nem akadályozzák meg ebben – az, hogy a lengyel hatóságok megszervezték az uniós jog(államiság) rendszerszintű megsértését, és megfontoltan irányították több személy (akiket ezért nem lehet „bíráknak” nevezni) nyilvánvalóan jogellenes kinevezését a Legfelsőbb Bíróságba.

A Számvevőszék AB-ítéletét két kulcsfontosságú területen érheti kritika. Nem foglalkozik ezeknek a nyilvánvalóan jogellenes bírói kinevezéseknek a kérdésével, közvetlenül a [törvény által létrehozott bírósághoz való jogra](#) hivatkozva, ami vélhetően még egyértelműbbé tenné, hogy itt nem bírőról van szó, hanem függetlenséget nélkülöző bírőról; nem teszi egyértelművé, hogy a lengyel Alkotmánybíróság már nem bíróság, mivel jogellenesen állították össze (a német FCC korábbi elnöke helyesen „[bábnak](#)” nevezte), míg a Bíróság szintén nem foglalkozik kifejezetten a saját AK-ítéletének megsértésével és megsemmisítésével.

E gyengeségek ellenére az AB-ügyben hozott ítélet üdvözlendő és fontos az uniós jog és a nemzeti bírósági kinevezési eljárások tekintetében. Sajnos az AB önmagában nem fogja megállítani a bírói függetlenségnek a jelenlegi lengyel hatóságok által szervezett szándékos megsemmisítését, aminek két fő oka van: az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali jogkörében rejlő korlátok, amelyek megkövetelik, hogy a független bírák utólag alkalmazzák az előzetes döntéshozatali eljárásokat, és végül hatályon kívül helyezték a nemzeti jogot, ha az uniós jog megsértése beigazolódik; a Bizottság ismételt mulasztása].

Megjelent: Pech, L. (2021). Polish ruling party's "fake judges" before the European Court of Justice. <http://eulawanalysis.blogspot.com/2021/03/polish-ruling-partys-fake-judges-before.html>.

Nemzeti végrehajtás

[117. Az CJEU 2021. március 2-i ítéletét követően (lásd alább a 155-56. pontokat) a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2021. május 6-án öt ügyben hozott ítéletet (sz. II GOK 2/18; II GOK 3/18; II GOK 5/18; II GOK [6/18](#) és II GOK [7/18](#)), amelyek az NCJ azon határozatai elleni fellebbezésekre vonatkoztak, amelyekben az NCJ úgy döntött, hogy nem javasolja a köztársasági elnöknek a fellebbezők kinevezését a Legfelsőbb Bíróság polgári és büntető kollégiumainak bírói álláshelyeire, hanem más jelöltek kinevezését javasolja az említett álláshelyekre. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság megsemmisítette a megtámadott NCJ-határozatokat mind a Legfelsőbb Bíróságra történő kinevezésre

vonatkozó más jelöltek ajánlására, mind pedig a fellebbezők kinevezésére vonatkozó javaslat megtagadására vonatkozó részükben. Valamennyi ítélet hasonló indoklást tartalmaz.

118. Különösen a 2021. május 6-i ítéletében, No. II GOK [2/18.](#) sz. ítéletében a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság úgy ítélte meg, hogy a jelenlegi NCJ a rábízott feladatok ellátása során nem nyújt elegendő garanciát a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól való függetlenségre. Ezen értékelés során a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság a CJEU 2021. március 2-i (ottani 131-32. pont) és 2019. november 19-i (ottani 143-44. pont) ítéletében kifejtett tényezőkre támaszkodott, nevezetesen arra, hogy: (1) a jelenlegi NCJ az NCJ korábbi tagjainak négyéves hivatali idejének idő előtti megszűnése következtében alakult meg; 2) a korábbi szabályozással ellentétben, amelynek értelmében az NKE tizenöt bíró tagjait közvetlenül a kollégáik választották, jelenleg a törvényhozás egy ága választja őket; 3) a szabálytalanságok lehetősége, amelyek hátrányosan befolyásolhatják az új NKE egyes tagjainak kinevezési eljárását; 4) az a mód, ahogyan a jelenlegi NCJ gyakorolta a bíróságok és bírák függetlenségének megőrzésére vonatkozó alkotmányos felelősségét. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság elfogadta – ahogyan az CJEU is a fent említett ítéletekben –, hogy bár az egyes elemek külön-külön nem feltétlenül vezetnének ilyen következtetésre, a jelenlegi NCJ megalakulásának körülményeivel együttesen kétségeket ébreszthetnek a függetlenségével kapcsolatban.

119. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ítéletének vonatkozó kivonata. II GOK [2/18.](#) sz.:

„7.6. ... Mivel a CJEU 2021. március 2-i és 2019. november 19-i ítéletei azonos jogi keretek között születtek ..., így a NCJ függetlensége szempontjából releváns kritériumok jelentőségének értékelése során figyelembe kellett venni a NCJ új összetételű létrehozásával és tevékenységével kapcsolatos közismert körülményeket és tényeket, ideértve az e körülményekről és tényekről való tudomásszerzés forrásait is, amelyek az ügyben hozott megállapítások alapját képezték.... III PO [7/18. sz.](#) ügyben a Legfelsőbb Bíróság 2019. december 5-i ítéletében hozott ítéletében foglaltakra. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ezeket a megállapításokat teljes egészében magáévá teszi (lásd a Legfelsőbb Bíróság ítéletének 40–60. pontját).

A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság is teljes mértékben és fenntartások nélkül osztja az említett körülmények és tények jelentőségének értékelését az NCJ függetlensége szempontjából ... Ez [az értékelés] igazolja azt az állítást, hogy a jelenlegi NCJ nem nyújt elegendő garanciát a bírák kinevezési eljárása során a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól való függetlenségre.

Ebben a tekintetben fontos annak a ténynek a jelentőségét is hangsúlyozni, hogy az NCJ jelenleg tizennégy tagból, a rendes bíróságok bíráinak képviselőiből áll, és nincsenek jelen közöttük a Legfelsőbb Bíróság bírái és a közigazgatási bíróságok bírái, ahogyan azt az Alkotmány 187. cikkének 2. §-a kategorikusan előírja, és aminek csak a lehetőségekhez mérten nem lehet megfelelni, ahogyan azt az NCJ-ről szóló törvény 9a. szakasza előírja.

Ezen túlmenően a [jelenlegi] NCJ [bírói] tagjai között, azaz a rendes bíróságok bírái között... vannak (és a jelen ügyben felülvizsgálat tárgyát képező határozat elfogadásának időpontjában bizonyosan voltak) a rendes bíróságok elnökei és alelnökei, akiket a végrehajtó hatalom nevezett ki a korábban e hatalom által elbocsátott személyek helyett. Ez arra enged következtetni, hogy a Tanács e tagjai funkcionálisan szigorúan a végrehajtó hatalomnak vannak alárendelve, amelyet a Tanácsban az igazságügy-miniszter képvisel, így ez az alárendeltség intézményi jellegű is. ...

A végrehajtó hatalom és a törvényhozó hatalom egyes részei – tekintettel e hatásköröknek a kialakult kormányzati rendszer logikájából eredő sajátos összefonódására –, és így a politikai jellegű hatáskörök

komoly jelentőséget és befolyást nyernek egy olyan testületben, amelynek elsődleges feladata a bíróságok és a bírák függetlenségének védelme.

Ezt abból a tényből is ki lehet és ki kell következtetni, hogy az NCJ huszonöt tagja közül huszonhármat nem a bírói kar jelölt. Ugyanakkor a tizenöt bírónak a Szejm által az NCJ-be történő megválasztására vonatkozó szabályok távolinak tekinthetők a reprezentativitás elvének tiszteletben tartásától, mivel megválasztásukat nem csak a parlament első kamarája (a Szejm) végzi, hanem – attól eltekintve, hogy a bírákat egy 2000 polgárból álló csoport által javasolt jelöltek közül jelölik... – a huszonöt bíróból álló csoport által javasolt jelöltek közül is választhatók, a nyugdíjas bírák kivételével. A sikeres jelölés ilyen mennyiségi kritériuma nem képez megbízható kritériumot a jelölt reprezentativitásának értékelésére, különösen a szolgálatban lévő bírák számához viszonyítva, sőt, a teljesítés értékelésének gyakorlatához viszonyítva sem. Ez utóbbi lehetővé tette a saját jelölés támogatását, a jelöltek közötti kölcsönös támogatást, sőt, egy szélsőséges esetben még a jelölést eredetileg támogató bírák által (lényegében) visszavont támogatás felhasználását is... támogatásként.

Az NCJ személyi összetételének meghatározására vonatkozó szabályokat és eljárást tehát egyértelműen az a szándék motiválta, hogy az NCJ-t a végrehajtó hatalom, és így a parlamenti többség egyfajta felügyeletének vessék alá, ami az NCJ tagjainak kiválasztási eljárásával és az ehhez szükséges többséggel összefüggésben, valamint a Tanács funkcionális és intézményi alárendeltségével összefüggésben a jelöltek (politikai) lojalitásának jelentőségét is hangsúlyozza a választást lebonyolító szervhez való (politikai) lojalitás tényezője. Ezt erősíti meg a [az igazságügyi miniszter] nyilatkozatának... tartalma, amelyet a 2020. január 15-i 10. ülészak szenátusának 3. ülészakának jegyzőkönyvében rögzítettek – „minden csoport javasolhatott olyan bírakat, akikért felelősek. Mi olyan bírakat javasoltunk, akikről úgy gondoltuk, hogy hajlandóak együttműködni az igazságügyi reformmal”.

Az NCJ ily módon meghatározott összetétele így kizárja annak lehetőségét, hogy hatékonyan ellássa alapvető feladatát, nevezetesen a bíróságok és a bírák függetlenségének védelmét.

... Nincs egyetlen olyan megnyilvánulása... az NCJ-nek, amely arra utalna, hogy mint a bíróságok és bírák függetlenségének fenntartására kinevezett alkotmányos szerv tiszteletben tartja a nemzeti és európai intézmények és szervek állásfoglalásait, amelyek a bíróságok és bírák függetlensége elvének fontosságát hangsúlyozzák a jelentős sérelmet közvetlenül jelző helyzetekkel kapcsolatban, vagy hogy ellenzi az ilyen helyzeteket, beleértve különösen a Bíróság C-791/19 R. sz. ügyben 2020. április 8-án hozott végzésének jogkövetkezményeit figyelmen kívül hagyó intézkedéseket. Az ezen jogkörökről való lemondását bizonyítja – mivel a Tanács hozzáállása továbbra is egyértelműen ellentétes az Alkotmány által ráruházott feladatokkal és funkciókkal – kétségtelenül az is, hogy az NCJ-t 2018 szeptemberében felfüggesztették az ENCJ tagságából. ...

A fenti érvek fényében tehát ésszerű azt a következtetést levonni, hogy a jelenlegi NCJ nem nyújt elegendő garanciát a végrehajtó és a törvényhozó hatalomtól való függetlenségre a bírák kinevezési eljárása során. A rábízott feladatok ellátása során a jogalkotó és végrehajtó hatalomtól való függésének mértéke viszont olyan nagy, hogy nem lehet minden jelentőség nélkül annak megítélése szempontjából, hogy az általa kiválasztott bírák megfelelnek-e az Alapjogi Charta 47. cikke szerinti függetlenség és pártatlanság ... objektív követelményeinek.”]

GRZĘDA kontra LENGYELORSZÁG, 43572/18, CE:ECHR:2022:0315JUD00 ügy.

C-419/14. sz. ügy, *WebMindLicences Kft.*, EU:C:2015:832.

Az eset leírása

A WebMindLicences Kft. egy magyar cég volt, amely webalapú interaktív erotikus audiovizuális szolgáltatásokat nyújtott. A szolgáltatások know-how-ja egy portugál cégtől származott, amelyet a WebMindLicences licenszszerződéssel továbbadott egy másik portugál cégnek. A magyar adóhatóság álláspontja szerint ez utóbbi ügylet a magyar adóhatóság megkerülésére irányuló visszaélészerű joggyakorlásnak minősült. A meg nem fizetett áfát 10 milliárd forint nagyságrendben szabták ki, valamint 8 milliárd forint körüli bírságot és 3 milliárd forintot megközelítő bírságot szabtak ki. Az adóügyben felhasznált bizonyítékok egy párhuzamos büntetőeljárásból származtak. A büntetőügyben a bizonyítékokat titkos úton gyűjtötték össze.

Mivel az ügy az uniós héairányelv alkalmazására vonatkozott, az adóhatározat ellen bírósági felülvizsgálatot folytató magyar bíróság megállapította, hogy figyelembe kell vennie az EU Alapjogi Chartájában foglalt követelményeket. A magyar bíróság a felperes álláspontját követve előzetes döntéshozatal iránti kérelemben kérdezte a CJEU-tól, hogy a Charta 47. cikke kizárja-e a büntetőeljárásban az érintett személy tudta nélkül beszerzett bizonyítékok párhuzamos adóeljárásban történő felhasználását. Azt is kérdezte, hogy a közigazgatási bíróságnak felül kell-e vizsgálnia e bizonyítékok jogszerűségét, és meg kell-e semmisítenie a közigazgatási határozatot, tekintettel arra, hogy a büntetőeljárásban a felperesnek nem biztosítottak hasonló lehetőségeket.

A CJEU ítélete

[A hozzáadottérték-adóra vonatkozó jog egyike azon területeknek, ahol a magyar (közigazgatási) bíróságok rendszeresen alkalmazzák az uniós jogot – mind a jogszabályokat (a hozzáadottérték-adóról szóló irányelvet),⁶⁹ mind a CJEU vonatkozó ítélkezési gyakorlatát – saját joghatóságukban, és jelentős számú előzetes döntéshozatali eljárást folytattak le a CJEU előtt.⁷⁰ Az előterjesztések általában a hía anyagi jogára (pl. a hía levonási jogára) vonatkoznak; a *WebMindLicences* ügy sajátos körülményei között azonban a feltett kérdések az eljárásra és az EUCFR 47. cikkének alkalmazandó követelményeire vonatkoztak. A CJEU ítéletében kimondta, hogy amennyiben ugyanazon adóalany által elkövetett feltételezett héacsalás miatt párhuzamos büntető- és adóigazgatási eljárás indul, és az első eljárásban titkos eszközökkel gyűjtött bizonyítékokat a közigazgatási eljárásban használják fel, a 47. cikk megköveteli, hogy a bírósági felülvizsgálat során eljáró bíróság ellenőrizze, hogy a megtámadott közigazgatási határozat alátámasztására használt bizonyítékokat „az uniós jog és az EUCFR által biztosított jogok megsértésével szerezték-e meg és használták-e fel”.⁷¹ Meg kell tudnia vizsgálni, hogy a bizonyítékokat jogszerűen szerezték-e be, vagy a büntetőbíróság által *inter partes* eljárás keretében lefolytatott felülvizsgálatra kell támaszkodnia, hogy ez így van.⁷²

Az előzetes döntéshozatalt a Kúria utolsó fokon eljáró ítélete vezette be a magyar jogba az ügyben.⁷³ A Kúria kifejezetten leszögezte, hogy elkötelezett a CJEU 47. cikk értelmezésének végrehajtása

⁶⁹ A Tanács 2006/112/EK irányelve (2006. november 28.) a közös hozzáadottértékadó-rendszerről [2006] HL L347/1.

⁷⁰ 2021. augusztus 1-jéig 37 hía-ügyet utaltak az EUB elé.

⁷¹ C-419/14. sz. ügy *WebMindLicences Kft.* [EU:C:2015:832], 87. pont.

⁷² *ibid.* 88. bekezdés.

⁷³ Az első fokon eljáró bíróság ítéletét lásd: Budapesti Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 11.K.30.197/2016/19.

mellett.⁷⁴ Ezt követően – elsősorban a nemzeti jog vonatkozó szabályai és elvei alapján, amelyek a CJEU értelmezésével egyezni látszottak – azzal indokolta, hogy a párhuzamos büntetőeljárásban titkos eszközökkel történő bizonyítékszerzésnek, majd annak az adóigazgatási eljárásban történő felhasználásának meg kell felelnie bizonyos feltételeknek, különösen annak, hogy az ilyen bizonyíték és annak felhasználása a bíróság által végzett törvényességi ellenőrzés tárgyát képezze.⁷⁵ A Kúria azonban egyértelművé tette, hogy az adott ügyben és az alkalmazandó magyar szabályok összefüggésében a 47. cikk által megkövetelt felülvizsgálatot csak a büntetőügyben megkeresett bíróság gyakorolhatja, és az adóhatóság határozatával szemben bírósági felülvizsgálatként eljáró bíróság – a szükséges hatáskörök hiányában – nemzeti jogalap nélkül nem tudja ezt a felülvizsgálatot biztosítani.⁷⁶ A Kúria kifejezetten elutasította, hogy a felek által javasolt egyéb bírósági felülvizsgálati formák elegendőek lennének, mivel azok nem felelnek meg az CJEU ítéletében meghatározott feltételeknek, különösen annak a követelménynek, hogy a bizonyítékok felülvizsgálatára *inter partes eljárásban kerüljön sor*.⁷⁷

A *Glencore* ügyben, amely egy több üzleti partnert érintő lánctranzakcióban elkövetett héacsalásra bizonyítékaira vonatkozott, a kérdés az volt, hogy az adóalany jogosult-e hozzáférni a csalárd ügyletekben részt vevő többi üzleti partnerrel szemben a párhuzamos adóigazgatási eljárások során gyűjtött bizonyítékokhoz, és hogy az említett bizonyítékokhoz való hozzáférés hiánya, amelyet az adócsalásban az adóalany felelősségének megállapítására használtak fel, az uniós jog, különösen a 47. cikk megsértését jelentette-e? Az előzetes döntéshozatali eljárás először is megállapította, hogy a 47. cikk értelmében a feleknek joguk van arra, hogy a *felek közötti eljárásban* vitassák az ügyükben döntő jelentőségű ténybeli és jogi kérdéseket. Az CJEU ezt követően – a *WebMindLicences* ügyben hozott ítéletre hivatkozva – megállapította, hogy a bírósági felülvizsgálat keretében eljáró nemzeti bíróságnak hatáskörrel kell rendelkeznie arra, hogy egy *inter partes* eljárásban megvizsgálja, hogy a párhuzamos közigazgatási eljárásban szerzett bizonyítékok és azok felhasználása összeegyeztethető-e az uniós jog és az EUCFR által biztosított jogokkal.⁷⁸ Bár nem tudtuk azonosítani a kérdést előterjesztő bíróságnak azt a határozatát, amely közvetlenül végrehajtotta az CJEU ítéletét, e fejezet későbbi részében bőseges bizonyítékot mutatunk be arra, hogy az CJEU ítélete beépült a magyar bíróságok későbbi ítélezési gyakorlatába.]⁷⁹

Megjelent a következő kiadványban: Varju, M. & Papp M. (2023). *An Opportunity Seized or Lost? The Application of Article 47 of the Charter by Hungarian Courts*. In: Bonelli, M. et al. (szerk.), *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Volume 2*. Hart Publishing.

Nemzeti végrehajtás

[A *WebMindLicences* és a *Glencore* ügyekben hozott, korábban elemzett ítéletek az EUCFR 47. cikke alapján új eszközöket biztosítottak a magánszemélyek számára az adóhatósági határozatok megtámadására. A magyar bíróságok előtt ebből eredő peres ügyeket tovább segítették a CJEU-ítéletekben kidolgozott elveket végrehajtó mérvadó hazai határozatok.⁸⁰ Amint az ezekből az ügyekből

⁷⁴ Kúria: Kfv.35.594/2016/24 (korábbi irányadó határozatként is közzétéve: EBH.2018.K.1), (1) bekezdés. 74.

⁷⁵ *ibid.* 80-83. pont.

⁷⁶ *ibid.* Gyakorlatilag a szóban forgó bizonyíték az adóhatóság előtti eljárásban mindaddig nem fogadható el, amíg annak jogszerűségét a büntetőbíróság *inter partes* eljárásban nem vizsgálja.

⁷⁷ *ibid.* 84. és 86. pont.

⁷⁸ C-189/18. sz. ügy *Glencore Agriculture Hungary Kft.* [EU:C:2019:861], 61-62. és 65. pont.

⁷⁹ Lásd még egy vámeljárási ügyben hozott ítéletet: Kúria: Kfv.35.710/2018/7.

⁸⁰ EBH.2018.K.1, lásd a 29. pontot.

kialakult ítélkezési gyakorlatból kiderül, az elsőfokú bíróságok és a Kúria – a CJEU által követelt módon – elismerik, hogy a párhuzamos (büntető)eljárásokban gyűjtött bizonyítékok csak azzal a feltétellel használhatók fel az adóigazgatási eljárásban, ha a védelemhez való jogokat megfelelően biztosítják.⁸¹

AKfv.I.35.706/2019/9,⁸² ügyben, amely a *WebMindLicences* ügyben tárgyalt kérdéssel foglalkozott, a Kúria a jogállásának részletes vizsgálatát követően hozta meg ítéletét, és megvizsgálta a bíróságoknak a közigazgatási eljárás jogellenességének orvoslására irányuló bírósági felülvizsgálati eljárás során a közigazgatási eljárás jogellenességének orvoslására rendelkezésre álló hatásköröket, ideértve a bizonyítékok összegyűjtését és azok érintett adózóval való közlését érintő hatásköröket is.⁸³ A Kúria ezt követően megállapította, hogy felülvizsgálati hatásköre kiterjed arra a kérdésre, hogy a felperes által állított eljárási szabálytalanságok a vonatkozó alkotmányos elvek, különösen a tisztességes eljáráshoz való jog megsértését jelentették-e.⁸⁴ Az utóbbi alapjogból fakadó esetlegesen felmerülő követelmények meghatározásakor a Kúria az Alaptörvény, az ECtHR ítélkezési gyakorlatában kifejtett ECHR 6. cikk, valamint a *Glencore* ítéletben kifejtett 47. cikk részletes követelményeit vette figyelembe.⁸⁵ Mindezek alapján arra a következtetésre jutott, hogy az adóalany számára az összegyűjtött bizonyítékokhoz való hozzáférés engedélyezése nem jelenti azt, hogy – az uniós jog által megkövetelt módon – a felek megfelelő lehetőséget kaptak arra, hogy a párhuzamos büntetőeljárás során vitassák ezeket a bizonyítékokat.⁸⁶

A Kfv.I.35.364/2017/3,⁸⁷ ügyben a Kúriának a CJEU értelmezését különböző tényállásokban kellett alkalmaznia. A bírósági felülvizsgálati eljárás az adóhatóság által a közigazgatási eljárásban alkalmazott bizonyítékok felhasználásának vitatása érdekében indult. A szóban forgó bizonyítékot egy párhuzamos büntetőeljárás során titkos úton szerezték meg, de nem került be az ügy iratai közé, és nem használták fel az adóhatóság határozatának alátámasztására.⁸⁸ A Kúria megismételte korábbi álláspontját, miszerint az ilyen módszerekkel történő bizonyítékgyűjtés megakadályozhatja a hatékony bírósági jogorvoslatot. Ezen túlmenően csak e bizonyítékok jogszerűségének a büntetőbíróság által a büntetőeljárás során történő felülvizsgálata garantálhatja a vonatkozó alapjogi normák megfelelő

⁸¹ Héta-csalás a cukorral kapcsolatos, határokon átnyúló láncügyletekben: Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 100.K.27.936/2018/29 és Kúria: Kfv.I.35.706/2019/9, valamint Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 101.K.27.900/2018/37 and Kúria: Kfv.I.35.662/2019/10.; áfacsalás belföldi termékforgalmat érintő lánc tartozású ügyletekben: Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 6.K.27.762/2015/29 és Kúria: Kfv.I.35.364/2017/ ; áfacsalás munkaerő-kölcsönzéssel összefüggésben: Budapesti Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 44.K.32.717/2018/38 és Kúria: Kfv.I.35.677/2019/7; Áfacsalás IP kontextusban: Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság: 10.K.27.283/2019/38 és Kúria: Kúria: Kfv.Kfv.27.283/2019/38 és Kúria: Kúria: Kfv.I.35.105/2020/9 (és Kúria: Kfv.I.35.061/2020/9 és Kfv.I.35.013/2020/9 analóg ügyekben hozott ítélet); áfacsalás zöldség- és gyümölcs-kiskereskedelemmel összefüggésben: Budapest-Fővárosi Törvényszék: 54.K.701.401/2020/13 és Kúria: Kfv.I.35.087/2021/6; GDPR ügyben: Kúria: Kf.VI.39.029/2020/14; kartellügyben: Kf.VI.39.029/2020/14; Kúria: Kf.IV.37.468/2019/17.

⁸² Lásd még Kúria: Kfv.I.35.662/2019/10. számú, hasonló ügyben hozott ítéletet.

⁸³ Kúria: I.35.706/2019/9, para. 33.

⁸⁴ *ibid.* 34.

⁸⁵ *ibid.* 35-36. pont.

⁸⁶ *ibid.* 41. Lásd továbbá Kúria: Kfv.I.35.442/2020/6, ahol a Kúria a *Glencore* ügyben hozott ítélet, az Alaptörvény és az EJE alapján állapította meg a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét.

⁸⁷ Lásd még Kúria: Kfv.I.35.310/2017/5, Kfv.V.35.349/2017/3, Kfv.VI.35.285/2017/5 és Kfv.VI.35.311/2017/6 analóg ügyekben hozott ítéleteket.

⁸⁸ Lásd még Kúria: Kfv.I.35.244/2017/8.

betartását.⁸⁹ Rámutatott arra, hogy – a magyar jogszabályok szerint – a közigazgatási perben eljáró bíróság általi felülvizsgálat, amely nem rendelkezik a CJEU ítélezési gyakorlatában meghatározott szükséges hatáskörökkel, nem helyettesítheti a bizonyítékok *inter partes eljárásban* történő felülvizsgálatát a párhuzamos ügyben eljárt büntetőbíróság által.⁹⁰

A 47. cikk *WebMindLicences* ügyben megállapított értelmezését egy közelmúltbeli közbeszerzési kartellügyben is alkalmazták. A kartellvizsgálatnak volt egy büntetőjogi és egy közigazgatási része is, és a kérelmező az uniós, az ECHR és a magyar alkotmányjog alapján vitatta, hogy az utóbbi eljárásban olyan bizonyítékokat használnak fel, amelyeket az előbbi eljárásban titkos eszközökkel gyűjtöttek. A CJEU határozatának alkalmazása nem volt egyszerű, mivel a büntetőeljárást, amelyben a szóban forgó bizonyítékokat összegyűjtötték és bírósági felülvizsgálat alá vonták, az érintett természetes személyekkel szemben folytatták le. A kartellvizsgálat azonban e természetes személyek, valamint az állítólagos kartellben részt vevő társaságok magatartását vizsgálta. A társaságok nem voltak a büntetőeljárás felei, ahol a büntetőbíróság előtt megtámadhatták volna azokat a bizonyítékokat, amelyeket a versenyhatóság ellenük használt fel, amikor megállapította a kartellben való felelősségüket. Az elsőfokú ítélet⁹¹ megállapította, hogy az ügy nem tartozik az uniós jog hatálya alá. Mindazonáltal azzal érvelt, hogy az alkalmazott védelmi norma nem lehet alacsonyabb, mint az EUCFR alkalmazhatósága esetén, és így a CJEU vonatkozó ítélezési gyakorlatát alkalmazta. Megállapította, hogy a bizonyítékoknak a versenyhatóság általi felhasználása jogszerű volt, és összeegyeztethető a CJEU által megállapított elvekkel.

A Kúria jogerős ítélete, amely az elsőfokú bírósággal ellentétben elfogadta, hogy az ügy az uniós jog és az EUCFR hatálya alá tartozik,⁹² alaposan elemezte a tisztességes eljáráshoz való jogot és a védelemhez való jogot, ahogyan azt a CJEU a *WebMindLicences* ügyben értelmezte. Ugyanakkor nagy figyelmet fordított a magyar Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatára is, amelynek eredményeképpen a Kúria azt a – feltehetően a magyar alkotmánybírósági ítélezési gyakorlaton alapuló – vitatott megkülönböztetést tette, hogy a társaságokat és más jogi személyeket megilleti a tisztességes eljáráshoz való jog, a védelemhez való jog és a meghallgatáshoz való jog, de nem tekinthetők a magánélethez való jog és más magánélethez fűződő jogok alanyainak.⁹³ Ez utóbbi pont kulcsfontosságúnak bizonyult, mivel a Kúria erre támaszkodott a 47. cikk alapján alkalmazandó követelmények végső értelmezésében.⁹⁴

A Kúria először is megállapította, hogy a bizonyítékok gyűjtése az alkalmazandó jogi szabályoknak megfelelően történt, és megállapította, hogy a büntetőbíróság a CJEU ítéletében előírtaknak megfelelően *inter partes* eljárás keretében felülvizsgálta e bizonyítékok jogszerűségét.⁹⁵ Arra a kérdésre vonatkozóan azonban, hogy a kartellezés miatt vizsgált társaságoknak lehetővé kellett-e tenniük, hogy részt vegyenek a bizonyítékok büntetőbíróság előtti felülvizsgálatában, a Kúria – a természetes és jogi személyek személyiségi jogai közötti, fent említett megkülönböztetésére támaszkodva – úgy ítélte meg, hogy a gyűjtött bizonyítékok megtámadásának jogát nem kell biztosítani az ügyben érintett

⁸⁹ Kúria: I.35.364/2017/3, para. 43.

⁹⁰ *ibid.* 45.

⁹¹ Budapest Főváros Törvényszék: 13.K.700.024/2018/43.

⁹² Kfv.IV.37.468/2019/17, fenti 60. n., 59–60. pont (annak ellenére, hogy a magyar Gazdasági Versenyhivatal beadványaiban azzal érvelt, hogy az ügy nem vetette fel az TFEU 101. cikk alkalmazását).

⁹³ *ibid.* 55–57. pont.

⁹⁴ Lásd a 65–67. pontot.

⁹⁵ *ibid.*

minden személy számára.⁹⁶ Különösen nem szükséges biztosítani a kartellben érintett társaságok számára a kartellvizsgálattal párhuzamosan indított büntetőeljárás során gyűjtött bizonyítékok büntetőeljárásban való megtámadásához való jogot. A büntetőeljárás során lefoglalt bizonyítékok bíróság előtti felülvizsgálata biztosította a magánélethez való jog védelmét, és mivel a társaságok és más jogi személyek nem rendelkeznek magánszférával és magánélethez való joggal, a törvény nem írta elő számukra, hogy a büntetőeljárásban megtámadhassák a bizonyítékokat.⁹⁷

A Kúria ítélete ellentmondásos. Bár az ítélet arra törekedett, hogy a lehető legszorosabban kövesse a CJEU ítélezési gyakorlatát, az ügy konkrét körülményei között kifejtett indoklása úgy tűnik, hogy eltér az EUCFR-nek a tisztességes eljáráshoz való jogra és a magánélethez való jogra vonatkozó, a CJEU által értelmezett követelményeitől. A természetes és jogi személyek magánélethez fűződő jogai közötti döntő különbségtételt, amelyet a Kúria vélhetően azért vezetett be, mert a *WebMindLicenses* teljes körű érvényesítése lehetetlen volt egy állítólagos kartellre vonatkozó párhuzamos büntetőjogi és közigazgatási nyomozás keretében, a CJEU uralkodó értelmezése nem szankcionálja. Az általánosan együttműködő Kúriának az ügyet a CJEU elé kellett volna utalnia iránymutatásért].

Megjelent a következő kiadványban: Varju, M. & Papp M. (2023). An Opportunity Seized or Lost? The Application of Article 47 of the Charter by Hungarian Courts. In: Bonelli, M. et al. (eds.), *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Volume 2*. Hart Publishing.

C-147/22. sz. ügy, Központi Nyomozó Főügyészség (Terhelt 5), EU:C:2023:790.

Az eset leírása

A büntetőeljárást a magyar ügyészégi hatóságok indították az osztrák állampolgárságú vádlott (*terhelt 5. sz.*) ellen korrupciós bűncselekmények miatt, amelyek miatt Ausztriában már büntetőeljárás indult ellene. Az osztrák eljárást a gazdasági bűnözés és korrupció elleni ügyészség végzésével megszüntette.

Az osztrák eljárásban a vádlottat nem hallgatták ki gyanúsítottként, mivel a felkutatására tett nyomozati intézkedések sikertelennek bizonyultak. Az osztrák vádhatóság az előzetes nyomozás megszüntetése mellett döntött azzal az indokkal, hogy az osztrák, az egyesült királyságbeli és a magyar hatóságok által addig lefolytatott nyomozás eredményei alapján a büntetőeljárás folytatása nem indokolt.

A megszüntetésről szóló döntést többször is felülvizsgálták. Az eljárás folytatásának feltételei azonban soha nem teljesültek. Konkrétan azért nem, mert a korrupció, amivel a vádlottat gyanúsították az osztrák jog szerint elévült.

A magyar vádhatóság vádat emelt a vádlottal szemben az elsőfokú magyar bíróság előtt. A bíróság azonban úgy döntött, hogy az eljárást megszünteti. Úgy ítélte meg, hogy mivel a szóban forgó korrupciós bűncselekmények azonosak az Ausztriában már vizsgáltakkal, a *ne bis in idem* elv kizárja a magyarországi büntetőeljárást.

A fellebbviteli bíróság hatályon kívül helyezte a határozatot, és az ügyet visszaküldte az elsőfokú bíróságnak. A fellebbviteli bíróság indoklása szerint az osztrák megszüntető határozat nem tekinthető végleges határozatnak az EU Alapjogi Chartájának 50. cikkében és a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény 54. cikkében elismert *ne bis in idem* elv értelmében. Különösen az

⁹⁶ *ibid.* 70.

⁹⁷ *ibid.* 67–72. pont.

nem állapítható meg, hogy az osztrák határozat a bizonyítékok kellően részletes és teljes körű értékelésén alapult volna, tekintettel arra, hogy az osztrák hatóságok csak két gyanúsítottat hallgattak ki, és a vádlott nem volt köztük.

Az új eljárásban az elsőfokú magyar bíróság a CJEU-hoz fordult előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel, amelyben a *ne bis in idem* elv értelmezését kérte. Azt akarta tudni, hogy ez az elv alkalmazható-e olyan körülmények között, amikor az ugyanazon bűncselekmény miatt egy másik uniós tagállamban hozott felmentő határozat a vádhatóságtól és nem a bíróságtól származik, és azon a megállapításon alapul, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a vádlott ténylegesen elkövette a bűncselekményt. Azt is megkérdezte, hogy a megszüntető határozat, amelyet az ügyészi hatóság a törvényi feltételek teljesülése esetén mérlegelési jogkörében visszavonhat, büntetőügyben jogerős határozatnak tekinthető-e, figyelembe véve azt is, hogy az ügyben összegyűjtött bizonyítékok hiányosak voltak.

Az CJEU ítélete

A CJEU úgy döntött, hogy segítséget nyújt az elsőfokú nemzeti bíróságnak a *ne bis in idem* elv alábbi értelmezésével, különösen annak azon összetevőjével, hogy az alkalmazásához előzetes jogerős határozatra van szükség.

A jogerős büntetőjogi határozat követelményét úgy értelmezték, hogy az két feltételt tartalmaz: a további büntetőeljárás „véglegesen kizárt” az ügyben, és a határozat meghozatalára „az ügy érdemi elbírálását” követően került sor.

Az első feltételt („véglegesen elévült”) illetően a CJEU kimondta, hogy

29 A jelen ügyben, először is, a további büntetőeljárás végleges elévülésének követelményét illetően, a fenti 25. pontban említett első két bekezdésben említett körülmények fényében figyelembe kell venni, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint először is, A Schengeni Megállapodás 54. cikke az érintett nemzeti jogrendszerben a büntető igazságszolgáltatásért felelős hatóság - például az ügyészség - azon határozataira is alkalmazandó, amelyek valamely tagállamban a büntetőeljárást szankció kiszabása nélkül véglegesen megszüntetik, jóllehet e határozatokat bíróság közreműködése nélkül hozzák, és nem ítélet formájában. Másodszor, ezt a követelményt a szóban forgó büntetőjogi határozatot hozó szerződő állam joga alapján kell értékelni, és biztosítani kell, hogy a szóban forgó határozat e tagállamban a *ne bis in idem* elv által biztosított védelmet eredményezze (lásd ebben az értelemben a 2008. december 22-i Turanský, C491/07-, EU:C:2008:768, 35. és 36. pont, valamint a 2016. június 29-i Kossowski, C486/14-, EU:C:2016:483, 35. és 39. pont és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

30 Ebben az összefüggésben a Bíróság ítélkezési gyakorlatából az is kitűnik, hogy az a tény, hogy az alkalmazandó nemzeti jog szerint a felmentő ítélettel lezárt büntetőeljárás „új vagy újonnan feltárt tények”, például új bizonyítékok esetén újraindítható, nem kérdőjelezheti meg e határozat végleges jellegét, mivel az nem zárja ki véglegesen a további büntetőeljárást, feltéve, hogy az újranyitás e lehetősége, ha nem is minősül „rendkívüli jogorvoslatnak”, mégis más bizonyítékokon alapuló külön eljárás kivételes megindítását jelenti, nem pedig a már lezárt eljárás pusztá folytatását (lásd ebben az értelemben a 2014. június 5-i M, C398/12-, EU:C:2014:1057, 37–40. pont).

31 A jelen ügyben az említett ítélkezési gyakorlat fényében az a tény, hogy az osztrák jog először is az StPO 193. §-a (2) bekezdésének 2. pontjában előírja a felmentő határozat meghozatalát követően lezárt eljárás folytatását szigorú feltételek mellett, azaz ha „új tények vagy bizonyítékok merülnek fel vagy jelennek meg,

amelyek önmagukban vagy az eljárás egyéb eredményeivel együtt a vádlott elítélését látszanak igazolni", nem kérdőjelezheti meg e határozat véglegességét.

32 Ugyanez vonatkozik másodsorban az osztrák jog által előírt másik, szintén szigorúan körülhatárolt lehetőségre az eljárás folytatására, nevezetesen arra az esetre, ha az StPO 193. §-a (2) bekezdésének 1. pontja szerint „a vádlottat e bűncselekmény tekintetében... nem hallgatták ki, és e tekintetben nem alkalmaztak vele szemben korlátozást”.

33 Ez a lehetőség, ha nem is minősül „rendkívüli jogorvoslatnak”, a rá vonatkozó kettős feltétel fényében a már lezárt eljárás pusztá folytatása helyett külön eljárás kivételes megindítását jelenti, a felmentő határozatnak a vádlott által tett vallomások fényében történő felülvizsgálata céljából, amennyiben később esetleg kihallgatásra kerülne. Meg kell továbbá jegyezni, hogy az alapügyben az ügyészség számára ez a lehetőség a felmentő határozat meghozatalát követően nem állt nyitva, mivel az általános tényállás szerint, bár a vádlottat nem hallgatták ki, mégis „kényszerintézkedést” alkalmaztak vele szemben a felkutatására irányuló nyomozási intézkedés formájában, amely sikertelennek bizonyult.

34 A már lezárt eljárás folytatásának e lehetőségeinek szigorúan körülhatárolt és kivételes jellegét tovább erősíti az a tény, hogy az StPO 193. §-ának (2) bekezdése szerint az eljárás újbóli megindítása semmiképpen sem lehetséges, ha a bűncselekmény időközben elévült. Itt ez volt a helyzet, hiszen közismert, hogy a bűncselekmény elévülése legalábbis 2015 óta, azaz csak néhány hónappal a felmentő határozat meghozatalát követően, 2014 novemberében következett be.

35 Ezenfelül az a pusztá tény, amelyre a nemzeti bíróság a második kérdésében hivatkozik, hogy az alkalmazandó nemzeti jog szerint lehetőség van a korábban lezárt eljárás újbóli megindítására, amennyiben a bűncselekmény még nem évült el, de a jelen ügyben az ügyészség nem élt ezzel az elévülés beállta előtt, nem alkalmas arra, hogy megkérdőjelezze az eljárást lezáró határozat végleges jellegét, amennyiben a további büntetőeljárás nem évült el véglegesen.

36 Mivel a korábban megszüntetett eljárás folytatásának az StPO 193. §-ának (2) bekezdésében szigorúan meghatározott kivételes lehetőségei nem alkalmasak arra, hogy az StPO 190. §-a alapján hozott, az eljárást megszüntető határozat véglegességét befolyásolják, az ügyészség azon határozata, hogy e lehetőségek valamelyikével nem él, mivel annak feltételei nem állnak fenn, szintén nem kérdőjelezheti meg e határozat véglegességét.

37 Az osztrák kormány továbbá írásbeli észrevételeiben az Oberster Gerichtshof (Legfelsőbb Bíróság, Ausztria) ítélkezési gyakorlatára és osztrák tudományos írásokra hivatkozva azzal érvelt, hogy az osztrák jog szerint, mivel az ügyészségnek az eljárást az StPO 190. §-a szerinti megszüntető határozata „rendes fellebbezéssel nem támadható meg, a határozat meghozatalának időpontjától kezdve mind anyagi, mind eljárási szempontból jogerős határozat joghatásait eredményezi”. E hatások között említi az említett kormány az ilyen határozatnak a ne bis in idem elvének megfelelően a többi tagállam összes hatóságával szemben kifejtett úgynevezett blokkoló („Sperrwirkung”) hatását, feltéve, hogy e határozat meghozatalára az érdemi vizsgálatot és a vádlott által elkövetett bűncselekmény érdemi értékelését követően került sor.

38 Ebből következik, hogy a fenti 25. pontban említett első két francia bekezdésben említett körülmények nem alkalmasak arra, hogy kétségbe vonják, hogy a jelen ügyben teljesül a fenti 28. pontban említett követelmény, miszerint a további büntetőeljárás „véglegesen elévült”.

A második feltételt („az ügy érdemi elbírálása”) illetően az CJEU úgy ítélte meg, hogy az ügy sajátos körülményei között (az egyik tagállam igazságügyi hatóságai kételkedtek abban, hogy egy másik

tagállam hatóságai megfelelően végezték a munkájukat) a tagállamok közötti kölcsönös bizalom és a kölcsönös elismerés elvét kell alkalmazni. A kölcsönös bizalom elve azt jelenti, hogy az egyik tagállam hatóságai névértéken elfogadják a másik tagállamban hozott végleges határozatot. Ez az elv csak kivételes körülmények között írható felül, például ha a büntetőjogi határozatot nem előzte meg tényleges nyomozás vagy a büntetőjogi felelősség megállapítása.

A CJEU értékelése szerint az osztrák megszüntető határozat körülményei egyértelművé tették, hogy részletes vizsgálatot végeztek. A vádlott kihallgatásának elmaradása önmagában nem indokolhatja azt a következtetést, hogy nem volt részletes vizsgálat. Tekintettel a kölcsönös bizalom elvére, a magyar vádhatóságok lehetőségei korlátozottak:

55 Ezzel szemben e célkitűzéssel és ezekkel az elvekkel ellentétes, hogy a második tagállam ügyészsége, ha olyan személy ellen kíván büntetőeljárást indítani, aki ellen már büntetőeljárás indult, és akit egy nyomozást követően valamely tagállamban ugyanazon cselekmények miatt jogerősen felmentettek, egyoldalúan megvizsgálja e nyomozást annak megállapítása érdekében, hogy az az első tagállam jogának fényében kellően részletes volt-e.

56 Továbbá, ha a második tagállam ügyészségének komoly és konkrét kétségei vannak az első tagállam ügyészsége által lefolytatott nyomozás alaposságával vagy kellően részletes jellegével kapcsolatban, tekintettel azokra a tényekre és bizonyítékokra, amelyek a nyomozás idején az említett ügyészség rendelkezésére álltak, vagy amelyek ténylegesen rendelkezésére állhattak volna az ügy körülményei alapján ésszerűen szükséges nyomozati intézkedések megtételével, ennek az ügyészségnek az első tagállam ügyészségéhez kell fordulnia, hogy segítséget kérjen tőle, különösen az alkalmazandó nemzeti joggal és az említett nyomozást követően hozott felmentő határozat indokaival kapcsolatban, például a Schengeni Megállapodás 57. cikkében e célra előírt együttműködési mechanizmus igénybevételével.

Az ügyben első fokon eljáró magyar bíróság az alábbi lehetőségeket mérlegelheti:

58 Annak ellenére, hogy a jelen ítélet 47–50. pontjában felidézett tények, amennyiben azok megállapításra kerültek, inkább azt támasztják alá, hogy az első tagállamban lefolytatott nyomozás nem nyilvánvalóan hiányos, tény, hogy – amint azt a főtanácsnok is lényegében megállapította indítványának 66. pontjában – végső soron a kérdést előterjesztő bíróság feladata, amelynek a jelen ügyben döntenie kell arról, hogy a ne bis in idem elv alkalmazható-e, hogy a nyomozás részletességét az e tekintetben releváns bizonyítékok összessége alapján értékelje.

59 Ezen átfogó értékelés keretében, amint arra a jelen ítélet 51. pontjában már rámutattunk, a kérdést előterjesztő bíróság bizonyos körülmények között figyelembe veheti – minden egyéb releváns bizonyíték mellett, amely arra utal, hogy az első tagállamban folytatott nyomozás nem volt részletes – azt a tényt, hogy a vádlottat nem hallgatták ki gyanúsítottként.

Az igazságügyi képzési módszertan alapelvei

Szerző(k): Iliana Boycheva, jogi elemző, CSD

Összefoglaló. Az igazságügyi szakemberek uniós joggal kapcsolatos képzése az uniós jogszabályok tagállamok általi pontos és következetes alkalmazásának sarokköve. A [2011-2020 közötti időszakra vonatkozó európai igazságügyi képzési stratégia](#) kidolgozása óta elért jelentős előrelépéseket követően az Európai Bizottság átfogó igazságügyi képzési csomagot kezdeményezett. Ez az igazságszolgáltatás korszerűsítését célzó, 2020. december 2-án elfogadott átfogó csomag magában foglalja a [2021-2024 közötti időszakra vonatkozó új európai igazságügyi képzési stratégiát](#). Ennek fényében a jogi szakemberek számára az európai oktatók számára nyújtott aktuális, célzott és releváns képzés elengedhetetlenül fontos az uniós joggal kapcsolatos magas színvonalú peres eljárásokhoz.

Ez a fejezet az igazságügyi képzési módszertan jelenlegi állását mutatja be, hangsúlyozva a modern, tanulóközpontú képzési módszereket, és összekapcsolva azokat a megfelelő elvárt tanulási eredményekkel. Célja, hogy segítsen kiválasztani a képzési témához legmegfelelőbb anyagtípust!

Az oktatók az ebben a fejezetben szereplő információk segítségével eldönthetik, hogyan adják át hatékonyan a tudást a gyakornokoknak, a vezető európai igazságügyi képzési szolgáltatók útmutatásai alapján. Témájából adódóan kizárólag az oktatóknak szól.

Kapcsolódó modulok

5. képzési modul - A képzés megszervezése és lebonyolítása

Fejezet tartalma

- Források
- Részvételi képzési módszer
- Az igazságügyi képzésre alkalmas képzési módszerek
- Bloom taxonómiája a hatékony tanuláshoz

Források

Számos forrás különböző elképzeléseket mutat be az ügyvédek képzési módszereiről. A legátfogóbb eszközök közé tartozik az [EJTN kézikönyve az igazságügyi képzési módszertanról](#), amelyet az EU Bizottsága is elismert, és valamennyi uniós nyelvre lefordították. A Kézikönyv a jelenlegi és jövőbeli igazságügyi képzésszervezők és -vezetők segítségére szolgál, szilárd koncepcionális tervezési keretet kínál az átfogó képzési programokhoz, és mélyreható ismereteket nyújt a kortárs igazságügyi képzési módszerekről.

A képzési szolgáltatók számára hasznosak lehetnek a következő egyéb források: Az Európai [e-igazságügyi portálon](#) található helyes igazságügyi képzési gyakorlatok, az [EJTN távoktatási kézikönyv 2020](#) és az [EJTN iránymutatások az igazságügyi képzési gyakorlatok értékeléséhez](#).

Részvételi képzési módszer

Különböző képzési módszerek léteznek, így a képzőknek kell kiválasztaniuk a megfelelőket az egyes formák (szemináriumok, konferenciák, webináriumok), tartalmak (jogi témák, etika) és célcsoportok (alapképzés, továbbképzés) szerint.

A részvételi képzési módszer előnyösebb, mivel felépítése elősegíti a személyes gyarapodást és felfedezést, és a hangsúlyt az igazságügyi ismeretek alkalmazására helyezi a pusztá felhalmozás helyett. Kritikus gondolkodásra ösztönöz, megkérdőjelezi a berögzült értékeket, és a szakmai orientációk és magatartásformák átértékelésére ösztönöz.

Ez a módszertan, amelyet tanulóközpontúság, tapasztalatokon alapuló és gyakran nyílt végű megközelítés jellemez, sajátos történelmi és társadalmi-politikai kontextusban működik. Ezért a hatékony gyakorlatok országonként eltérőek lehetnek, és eltérő képzési módszerek lehetnek sikeresek az egyes helyi kontextusokban.

Az alapkoncepció lényege, hogy a felnőttek akkor tanulnak a leghatékonyabban, ha aktívan részt vesznek a tanulásban. Egy képzési eseményen való jelenlét nem egyenlő a részvétellel. A valódi részvétel aktív bevonódást jelent. A felnőttképzés legfontosabb alapelvei közé tartozik a tanulás relevanciájának igazolása, a személyes tapasztalatok felhasználása, a tanulás problémamegoldásként való megfogalmazása, az azonnali érték hangsúlyozása, valamint a tanulók aktív reflexióba és vitába való bevonása.

További olvasnivalók

[Training of Justice Professionals and Training Practices.](#)

Az igazságügyi képzésre alkalmas képzési módszerek

1. Brainstorming.

A brainstorming egy olyan módszer, amelyet szakemberek csoportjai használnak arra, hogy egy adott érdeklődési körön belül ötleteket generáljanak. Legfőbb előnye a résztvevők aktív bevonásában rejlik, már az ülés kezdetétől fogva. A gátlástalan gondolkodásra ösztönző szabályok alkalmazásával az egyének szabadon fedezhetnek fel új gondolatokat és koncepciókat.

Hogyan működik: A résztvevőket arra ösztönzik, hogy javasoljanak ötleteket vagy megoldásokat kihívást jelentő problémákra. A tréner minden javaslatot kritika nélkül rögzít egy flipcharton. Csak az

összes ötlet felsorolása után kerül sor az elemzésre, a kategorizálásra és a megfelelőségükkel kapcsolatos megbeszélésre.

2. Hógolyó gurítás (Piramis-módszer)

A módszer a tanulás megerősítésére és az új ötletekkel kapcsolatos együttműködés elősegítésére szolgál. Elősegíti a kreativitást, megkönnyíti a tudásmegosztást és energizálja a résztvevőket. Mindössze egy tágas helyiségre van szükség a kiscsoportos munkához és az ötletek rögzítéséhez szükséges anyagokra (például flipchartokra, táblákra vagy papírra). Egy gyakorlott facilitátor hatékonyan ösztönözheti az együttműködő csoportmunkát.

Hogyan működik: A résztvevőknek egyedül, majd párban, majd négyfős csoportokban, végül nyolcfős csoportokban kell dolgozniuk. A résztvevők feladatai lehetnek: egy adott kérdés megválaszolása, egy témához kapcsolódó kulcsszavak felsorolása, valamint egy bizonyos gondolattal való egyetértés vagy egyet nem értés. A tréner felkéri az egyes csoportok egy-egy képviselőjét, hogy mutassa be a többi csoportnak a viták eredményeit, flipchart-lapokon ismertette megállapításait. A gyakornokoknak egyértelmű utasításokra van szükségük. Ez a technika egész csoportos kiértékelést igényel.

3. Jégtörők

A jégtörők rövid gyakorlatok, amelyeket a képzési esemény kezdetén alkalmaznak, hogy a résztvevők megismerkedhessenek egymással, mielőtt a fő foglalkozás elkezdődik. Ezek a tevékenységek nemcsak a bemutatkozást könnyítik meg, hanem lehetővé teszik a tréner számára a csoportdinamika értékelését is. Bizonyos jégtörőket úgy terveztek, hogy felbomlasszák a meglévő csoportokat, és ösztönözzék a résztvevők közötti interakciót.

Példák

„Ki lehet?” – A résztvevők írnak magukról valamit, amiről úgy gondolják, hogy mások nem tudják. A vezető felolvassa ezeket a cédulákat, a többiek pedig kitalálják, hogy ki írta az egyes cédulákat, ami meglepő felfedezésekhez vezet.

Közös alap: A résztvevők kis csoportokban hat közös dolgot azonosítanak maguk között, majd ezeket a megállapításokat megosztják a nagyobb csoporttal.

4. Előadások

Az előadások és a csoportmunka kombinálása hatékony képzési módszer az igazságügyi oktatásban, amely elősegíti az új ismeretek elsajátítását. A tanulási eredmények fokozása érdekében elengedhetetlen, hogy közvetlenül az előadások után elegendő időt szánjunk a csoportos vagy egyéni megbeszélésekre. Ez lehetővé teszi a bizonytalanságok vagy félreértések tisztázását, és megelőzi a kizárólag didaktikus tanítás kockázatát, biztosítva ezzel az elkötelezettebb és részvételen alapuló tanulási élményt.

Ellenőrző lista a jó előadóhoz: Hallható-e az előadó a terem hátsó részéből? Folyamatosan tartotta-e a szemkontaktust a hallgatóság bevonására? Megfelelően használta-e az audiovizuális segédeszközöket? A terem minden részéből látható volt-e a táblákra, táblákra vagy a videoprojektorokra írt anyag? Megfelelően használta-e a a kézikönyveket?

5. Vita

Az igazságügyi képzés során a viták arra készítetik a résztvevőket, hogy hipotetikus kérdéseket felvetve következtetéseket vonjanak le érvelésen keresztül. Az elsődleges cél a kritikus gondolkodás és az érvelés ösztönzése. A tréner szemszögéből nincs előre meghatározott helyes válasz. Ehelyett a hipotetikus kérdés arra szolgál, hogy a gyakoronokok önállóan dolgozzák fel a gondolatokat és jussanak következtetésre. A sikeres vitát követően minden résztvevő önként vagy a folyamat által vezérelve foglal állást a kérdésben.

Hogyan működik? A képzési program résztvevőit – akár a képzés elején, akár a folyamatos képzés során – arra kell ösztönözni, hogy bírói, ügyvédi vagy ügyészi szerepeket játszanak el. Az e nézőpontokból történő vitákba való bekapcsolódás lehetővé teszi a döntő fontosságú kérdések megvitatását.

A viták kettős célt szolgálnak: a fegyelmezett érvelés és a jó érvelés elősegítésén túl a kezdeti képzésben a fogalmak és a logikai motiváció finomítását is segítik az érvelési folyamat során. A résztvevők két csoportra osztása, melyek egy-egy téma mellett és ellen érveket sorakoztatnak fel, biztosítja a logikai következetességet és a tényszerű pontosságot az álláspontok kialakításában. E viták didaktikai jelentősége abban rejlik, hogy a tréner a fogalmi keretezés és a logikus érvelés fejlesztésére összpontosít.

6. Szimulált meghallgatás és szerepjáték gyakorlatok

A szerepjáték konkrét szerepeket oszt ki egy-egy csoportnak vagy alcsoportnak (pl. ügyész, védelem, bíróság; vagy rendőr, elkövető, tanú, áldozat), hogy különböző nézőpontokból, például egy vitás probléma megoldása érdekében feladatokat hajtsanak végre. Ez a módszer, a szerepjáték vagy a mootiing alkalmazásával gyakorlati alkalmazást visz a tanfolyamokba, vagy az elméletet mutatja be, vagy lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy a tanultak hatékonyságának tesztelése érdekében alkalmazzák a tanultakat. Ez a technika számos előnnyel jár, elősegíti a kooperatív csoportmunkát, a stratégia megfogalmazását, a reális forgatókönyvek megvalósítását és az élénk koncepcióalkotást.

Tippek: Az egyes feladatoknak konkrétaknak kell lenniük. A gondos eligazítás elengedhetetlen. Reális időkorlátokra van szükség, és a feladatok elosztásának igazságosnak kell lennie. A tréner szerepét tisztázni kell.

7. Gyakorlati bemutatók

Ez a módszer rendkívül hatékony a multidiszciplináris képzésben, lehetővé téve, hogy az ügyvédek hatékonyan és tartósan bővítsék ismereteiket és készségeiket nem jogi vagy nem igazságügyi témákban.

A készségalapú képzésben a demonstrációs módszer alkalmazásakor a tréner bemutatja a munka elvégzésének lépésről-lépésre történő logikus menetét, az alkalmazandó elveket és minden kapcsolódó információt.

8. Problémamegoldás: a problémaelemzés hét lépése

A problémamegoldás célja a problémák feltárása, elemzése és hatékony kezelése. A problémamegoldás megközelítése az adott problémától függően eltérő lehet, és munkacsoportokban vagy informális megbeszéléseken keresztül is alkalmazható.

A szervezett hétlépéses megközelítés jelentősen megkönnyíti a probléma vagy eset elemzésének folyamatát, és növeli a tanulás előnyeit: 1. **Alapos olvasás:** Az eset megértése gondos olvasással és

jegyzeteléssel. 2. **Központi probléma meghatározása:** A fő problémák azonosítása és elkülönítése a kevésbé jelentősektől. 3. **Funkcionális területek áttekintése:** A különböző funkcionális területek (pl. marketing, pénzügy) kapcsolódó problémáinak vizsgálata a mögöttes kérdések azonosítása érdekében, 4. **Jogi kontextus:** A releváns jogi keretek és szabályozások meghatározása., 5. **Korlátok azonosítása:** Azonosítsa azokat a korlátokat, amelyek korlátozhatják a rendelkezésre álló megoldásokat., 6. **Alternatívák létrehozása:** Az összes releváns alternatíva összeállítása az azonosított problémák megoldására. 7. **A legjobb alternatíva kiválasztása:** Az egyes alternatívák értékelése a rendelkezésre álló információk alapján a megfelelő megoldás elérése érdekében.

Ha ezeket a lépéseket követi, az ügynek egy jól átgondolt megoldáshoz kell vezetnie!

További információért lásd: European Judicial Training Network, [EJTN Handbook on Judicial Training Methodology in Europe](#), 2016.

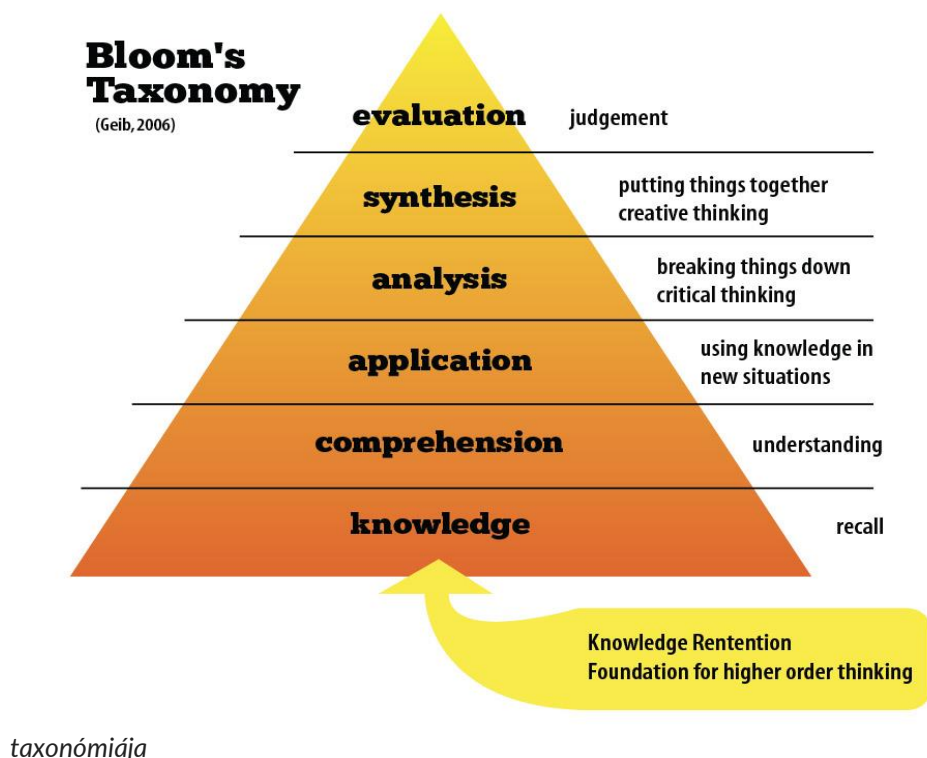
Bloom taxonómiája a hatékony tanuláshoz

A Bloom-taxonómia a különböző eredmények és készségek osztályozása, amelyeket a pedagógusok a diákjaik számára meghatároznak (tanulási eredmények). A taxonómiát 1956-ban Benjamin Bloom, a Chicagói Egyetem oktatáspszichológusa javasolta, és ma is széles körben használják.

Bloom eredeti taxonómiája szerint az oktatási célok a következőképpen csoportosíthatók:

- **A tudás** magában foglalja a specifikus és univerzális dolgok felidézését, a módszerek és folyamatok felidézését, vagy egy egy minta, struktúra vagy környezet felidézését.
- **A megértés** a megértés vagy felfogás egy olyan típusára utal, amikor az egyén tudja, hogy mit közölnek vele, és képes felhasználni a közölt anyagot vagy gondolatot anélkül, hogy feltétlenül más anyaggal kapcsolná össze, vagy látná annak legteljesebb következményeit.
- **Az alkalmazás** az absztrakciók egyedi és konkrét helyzetekben történő használatára utal.
- **Az elemzés** a kommunikáció alkotóelemeire vagy részeire való bontását jelenti, oly módon, hogy a gondolatok viszonylagos hierarchiája egyértelművé válik és/vagy a kifejezett gondolatok közötti kapcsolatok egyértelművé válnak.
- **A szintézis** magában foglalja az elemek és részek összeillesztését, hogy azok egészet alkossanak.
- **Az értékelés** ítéleteket szül az anyagok és módszerek adott célokra való értékéről.

2. ábra Bloom eredeti taxonómiája

3.
ábra -
Bloom

2001-ben jelent meg Bloom taxonómiájának felülvizsgált változata. A felülvizsgált taxonómia a „cselekvésszavakra” összpontosít, hogy hangsúlyozza a tanulás hat kognitív folyamatát, amelyek révén a gondolkodók találkoznak a tudással és dolgoznak vele. Ezek a következők:

- **Emlékezés** (felismerés, felidézés);
- **Megértés** (értelmezés, példamutatás, osztályozás, összegzés, következtetés, összehasonlítás, magyarázat);
- **Alkalmazás** (végrehajtás, megvalósítás);
- **Elemzés** (differenciálás, rendszerezés, attribúció);
- **Értékelés** (ellenőrzés, kritika);
- **Alkotás** (generálás, tervezés, előállítás).

A felülvizsgált taxonómiában a hat kognitív folyamat alapja a tudás. A szerzők szerint azonban magát a tudást különböző típusokba sorolják, az alábbiak szerint:

- **Tényszerű ismeretek** (terminológiai ismeretek, konkrét részletek és elemek ismerete);
- **Fogalmi ismeretek** (osztályozások és kategóriák ismerete, elvek és általánosítások ismerete, elméletek, modellek és struktúrák ismerete);
- **Eljárási ismeretek** (a szakterület-specifikus készségek és algoritmusok ismerete, a szakterület-specifikus technikák és módszerek ismerete, a megfelelő eljárások alkalmazásának meghatározására szolgáló kritériumok ismerete);

- **Metakognitív tudás** (stratégiai tudás, kognitív feladatokra vonatkozó tudás, beleértve a megfelelő kontextuális és feltételes tudást, önismeret).

További olvasnivalók

Mary Forehand, [Bloom's taxonomy – Emerging Perspectives on Learning, Teaching and Technology](#), University of Georgia, 2010.

1. táblázat - A tanulási célok és a képzési módszerek összehangolása

Tanulási cél	Felnőttkori tanulási folyamatok	Képzési módszer
Tudás	Többféle perspektíva	Brainstorming; Interaktív előadás; Egyéni tanulmány; Csoportmunka; kiscsoportok és párok; E-learning
Megértés	Korábbi ismeretek felhasználása az új ismeretek integrálásához	Gyakorlatok; Hógolyózás; Csoportmunka: kiscsoportok és párok; Megviták/viták; Kérdezés; Vegyes tanulás
Alkalmazás	Problémamegoldás	Esettanulmány; Szerepjáték; vitás bíróságok; Problémamegoldás tapasztalati gyakorlatok
Elemzés	Ötletek szervezése új kontextusban	Esetelemzések; Szimulációk; Viták
Szintézis	Kritikai reflexió új ötletek generálására	Munkacsoport; Egyéni vagy csoportos projektek
Értékelés	Önorientáció	Önértékelés; Munka;

Önálló tanulmányi projektek